Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Mgr. Bc. Eduard Klobouček

Právní aspekty dostavby jaderné elektrárny Temelín

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: JUDr. Jakub Handrlica, LL.M., Ph.D.

Správní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 20. května 2015

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že předloženou rigorózní práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. května 2015 ….....

Mgr. Bc. Eduard Klobouček

„Rozvoj jaderné energetiky je jednou z nezbytných podmínek pro uchování ekonomické a politické nezávislosti každé země.“[1]

[1] Andrej Sacharov – Jaderná energetika a svoboda západu. 1977. Dostupné z www: < http://blog.aktualne.cz/blogy/frantisek-janouch.php?itemid=6923>

Obsah

Úvod……...6
1. Jaderná energie..... 9
a. Jaderná energie a Česká republika..... 15
b. Jaderná elektrárna Temelín..... 17
c. Současný stav dostavby jaderné elektrárny Temelín..... 19
2. Relevantní právní úprava..... 22
a. Mezinárodní..... 23
b. Evropská..... 24
c. Česká..... 27
d. Další dokumenty..... 31
3. Vliv a zájmy jednotlivých aktérů..... 33
a. Veřejný sektor..... 34
b. Soukromý sektor..... 43
c. Občanský sektor..... 43
4. Právní postavení ČEZ, a. s.. 44
5. Strategické dokumenty..... 46
a. Státní energetická koncepce..... 46
b. Státní surovinová politika..... 51
c. Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice..... 52
d. Bezpečnostní strategie České republiky..... 53
e. Další strategické dokumenty..... 54
6. Dokumentace podle stavebního zákona..... 56
a. Politika územního rozvoje..... 56
b. Zásady územního rozvoje kraje..... 58
c. Územní plán..... 60
7. Studie proveditelnosti..... 62
8. Informování Evropské komise..... 63
9. Proces SEA..... 64
10. Proces EIA..... 66
11. Integrované povolení..... 71
12. Veřejná zakázka..... 72
a. Areva..... 73
b. MIR-1200..... 74
c. Westinghouse..... 74

d. KEPCO 75
e. Zadávací řízení a zadávací dokumentace 76
f. Průběh řízení 77
13. Řízení podle stavebního zákona 80
a. Územní řízení 81
b. Stavební řízení 84
14. Řízení podle atomového zákona 87
a. Umístění 94
b. Projekt 98
c. Uvádění jaderného zařízení do provozu 101
d. Opětovné uvedení jaderného reaktoru do kritického stavu po výměně jaderného paliva 105
e. Provedení rekonstrukce nebo jiných změn jaderného zařízení 106
f. Vyřazování jaderného zařízení z provozu 107
15. Další povinnosti podle atomového zákona 109
a. Zajištění fyzické ochrany 109
b. Citlivé činnosti podle atomového zákona 112
c. Radiační ochrana 114
d. Havarijní připravenost 118
e. Odpovědnost za jadernou škodu 121
f. Nešíření jaderných zbraní, systém záruk a přeprava jaderných materiálů 128
g. Vyhořelé jaderné palivo a radioaktivní odpady 133
16. Jaderná energetika a právní řád České republiky 137
a. Zvýhodnění a zvláštní režimy v české legislativě 137
b. Zvýhodnění jaderné energetiky de lege ferenda 141
c. Vztah atomového a stavebního zákona 144
d. Vztah atomového zákona a dalších právních předpisů 147
17. Licence podle energetického zákona 149
18. Finanční stránka dostavby jaderné elektrárny Temelín 151
a. Poplatky podle atomového zákona 152
b. Poplatky podle zákona o správních poplatcích 154
c. Jaderný účet 155
19. Dozor nad jadernými elektrárnami 156
20. Účast veřejnosti na dostavbě jaderné elektrárny Temelín 159
a. Úmluva z Espoo 160
b. Aarhuská úmluva 160

c. Informace podle zákona o svobodném přístupu k informacím 162
d. Informace o životním prostředí 165
e. Účast na procesu EIA 166
f. Účast v oblasti územního plánování 169
g. Účast na řízeních podle stavebního zákona 171
h. Účast na řízeních podle atomového zákona 172
i. Aktivní zveřejňování informací 177
21. Srovnání se zahraničními právními úpravami 178
a. Francie 178
b. Japonsko 180
c. Německo 182
d. Slovensko 184
e. Spojené státy americké 186
22. Dostavba jaderné elektrárny Temelín a faktor času 188
23. Výhled do budoucna 189
Závěr 191
Seznam použité literatury 195
Přílohy ..... **Chyba! Záložka není definována.**
Abstrakt ..... **Chyba! Záložka není definována.**
Resumé ..... **Chyba! Záložka není definována.**

Úvod

Jaderná energie a její právní regulace zažívá v posledních několika desetiletích opravdu bouřlivý vývoj. Pokud pomineme velké havárie, které se odehrály v minulosti (Three Mile Island či Černobyl), tak dalším významným milníkem ve vnímání jaderné energie byla přírodní katastrofa, která se odehrála na jaře roku 2011 v Japonsku a jež měla za následek havárii na jaderné elektrárně Fukušima 1. Po této události některé státy přehodnotily svůj vztah k jaderné energii a po celém světě proběhly legislativní revize a další návrhy, jak ještě výrazněji vylepšit jaderné elektrárny, hlavně co se týče jejich bezpečnosti.

Česká republika nebyla výjimkou a v roce 2012 došlo k tzv. stress testům českých jaderných elektráren. Tyto vyšly z těchto testů vcelku pozitivně a možná i z toho důvodu se japonská katastrofa nijak výrazněji nepodepsala na vnímání jaderné energetiky českou politickou i širokou laickou veřejností. V současné době tak nadále pokračují diskuze (i když prvotní výběrové řízení bylo zrušeno) o vhodném kandidátu na dostavbu jaderné elektrárny Temelín. Již v minulosti se ukázalo, že proces výstavby jaderných elektráren ve středoevropském prostoru není zrovna jednoduchou záležitostí a veškeré kroky vyvolávají výrazný mezinárodní ohlas, který jsme mohli pozorovat například u výstavby prvních dvou bloků jaderné elektrárny Temelín nebo na Slovensku u výstavby jaderné elektrárny Mochovce.

V červenci roku 2008 podala společnost ČEZ, a. s. žádost o posouzení vlivu plánované dostavby na životní prostředí a v roce 2011 bylo zahájeno zadávací řízení k tomuto záměru, což měla být ve výsledku největší veřejná zakázka v dějinách existence České republiky. V prosinci roku 2012 pak došlo k předání žádosti o povolení k umístění jaderného zařízení Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost, který žádosti na podzim roku 2014 vyhověl a povolení k umístění dvou nových bloků vydal. Jednotlivými (ať již proběhlými či teprve budoucími) procesy se budu zabývat v této rigorózní práci. Nutno však poznamenat, že níže rozebrané procesy nejsou ani zdaleka jediné náležitosti, které musí společnost ČEZ, a. s., která bude s největší pravděpodobností provozovatelem této elektrárny, splnit. Tato práce si tedy klade za cíl zmapovat celý proces, který bylo, je, a bude nutné podstoupit pro dostavbu dvou nových bloků (případně jednoho, což dále rozvádím v této práci) v Temelíně a zaměřit se převážně na jeho právní konotace. Práci však nelze chápat jen jako konkrétní postup pro dostavbu dvou bloků v lokalitě Temelín, ale spíše i jako jakýsi obecný právní přehled pro případnou dostavbu či výstavbu jakéhokoliv jaderného rektoru v České republice. Kromě

dostavby jednoho či dvou bloků v areálu jaderné elektrárny Temelín je totiž zvažována i možnost výstavby jednoho nového bloku v areálu jaderné elektrárně Dukovany nebo hudbou spíše již vzdálenější budoucnosti je i výstavba zcela nové jaderné elektrárny v Blahutovicích, případně i v Tetově.

Celý text práce je logicky strukturován do několika částí. Po obecném úvodu, jež má za cíl seznámit čtenáře se základními fakty a nejpoužívanějšími pojmy ze světa jaderné energetiky, se zaměřuji na relevantní právní úpravu a to na mezinárodní, evropské a státní úrovni, rozhodující hráče, kteří mohou sehrát často velmi výraznou roli na celém procesu a dále na analýzu obecných strategických a koncepčních právních dokumentů, které pojednávají o dostavbě jaderné elektrárny Temelín a to na celostátní i místní úrovni. V dalších částech pak tato práce pojednává o jednotlivých řízeních, která musí v rámci celého procesu dostavby proběhnout – posuzování dopadů na životní prostředí, zadávací řízení dle zákona o veřejných zakázkách, územní řízení, stavební řízení, jednotlivá řízení u již výše zmiňovaného Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, řízení dle energetického zákona atd. Vybrané kapitoly se pak budou věnovat i některým dalším průřezovým problémům, jako je například účast veřejnosti na jednotlivých fázích procesu dostavby elektrárny či finanční náročnost, která vyplývá z platné a účinné české legislativy (mám na mysli zejména obligatorní pojištění za jadernou škodu či poplatkovou povinnost žadatele o povolení dle atomového zákona). V neposlední řadě se pak práce zaměřuje i na některé otázky, které přímo nesouvisí s aktem dostavby, ale je nutné na ně myslet již od prvopočátku celého záměru. Mezi tyto problémy se řadí například otázka, co s vyhořelým jaderným palivem, které je nutným důsledkem výroby elektřiny v jaderných reaktorech anebo co je nutné k vyřazení vystavěného bloku a k jeho budoucí likvidaci atp.

Práce se tedy pokouší o určitý komplexní pohled na problematiku dostavby jaderné elektrárny Temelín, výstavby jaderných zařízení v České republice obecně a dalších souvisejících nutných právních přesahů. Jako taková má tedy tato rigorózní práce styčné plochy s mnoha právními odvětvími. Ohledně veřejné zakázky a právního postavení ČEZ, a. s. zabrousí do práva obchodního, převážná část práce pak pojednává o jednotlivých řízeních, která spadají do jednotlivých speciálních odvětví práva správního a jelikož se jedná o jadernou energetiku, tak jsou zde i mnohé styčné plochy s právem životního prostředí. Celá práce se dotýká oblasti, která je i v mezinárodní komunitě označována jako „jaderné právo“, ale neklade si za cíl ve své celistvosti zpracovat úpravu mírového využívání jaderné energie a ionizujícího záření v České republice, nýbrž zaměřit se na specifický proces výstavby nového

jaderného zařízení a nahlédnout komplexně do všech právních odvětví, do kterých tento proces zasahuje. V závěru se práce zabývá i možným budoucím vývojem a některými otázkami de lege ferenda. Na konci rigorózní práce lze nalézt komparativní část, jež se zabývá obdobnými procesy v několika dalších státech. Konkrétně se jedná o státy, na jejichž území jsou již dlouhodobě provozovány jaderné elektrárny a v tomto srovnání jsem se zaměřil na Francii, Japonsko, Německo, Slovensko a Spojené státy americké.

Při tvorbě této práce jsem čerpal z dokumentů a pramenů práva vnitrostátního, evropského i mezinárodního a využíval mnoho oficiálních i neoficiálních dokumentů, judikatury, zpráv důvodových a dalších (například i tiskových) vydaných na dostavbě zainteresovanými subjekty. V současné době také na Státním úřadu pro jadernou bezpečnost byly ukončeny práce na novém zákoně upravujícím mírové využívání jaderné energie a ionizujícího záření a tudíž se v práci v jednotlivých dotčených kapitolách pokusím nastínit i možnou změnu, která se může projevit v dané oblasti od účinnosti tohoto nového zákona, na který budou navázány i zcela nové prováděcí právní předpisy.

1. Jaderná energie

Zásobování energiemi je jednou z klíčových otázek, kterou se zabývají vlády a lidé z celého světa. Tato otázka má nejen ekonomický, ale i bezpečnostní a politický rozměr. Výlučné užívání fosilních paliv se zvláště v poslední době jeví jako neefektivní a do budoucna se počítá s tím, že tento způsob bude muset být nahrazen a to hlavně z důvodu omezenosti jejich zásob.[2] Je tedy nezbytné co nejefektivněji využívat celé spektrum zdrojů, které se nám nabízí k přeměně na elektrickou energii a směřovat tak k dlouhodobě bezpečnému energetickému mixu. Vždyť již teď je nad slunce jasné, že zásoby fosilních paliv budou neustále ubývat, spotřeba energie se bude zvyšovat a energie získávaná z obnovitelných zdrojů nemůže do budoucna zcela uspokojit neustále se zvyšující poptávku po elektřině. Pokud zkusíme použít jedno vcelku šokující srovnání, tak lze konstatovat, že každý den na planetě zemi přibyde zhruba 200 tisíc nových obyvatel, a tudíž pro pokrytí potřeb tohoto populačního přírůstku by bylo globálně potřeba vystavět jeden jaderný reaktor, který by odpovídal tomu zvažovanému „temelínskému“, každé tři či čtyři dny.[3]

Udržet si v současném světě standard moderní společnosti je možné pouze za předpokladu současného zajištění energetických požadavků v průmyslové i domácí oblasti, které se týkají zejména dodávky elektrické energie a tepla. Současně je však nutné brát v úvahu kolísající výkonové požadavky v čase. Primární energetické zdroje využívané k výrobě elektrické energie lze dělit na ty neobnovitelné (tradiční fosilní paliva), obnovitelné (vodní energie, větrná energie, sluneční energie, geotermální energie, tepelná čerpadla, biomasa a energie mořských vln, případně využívání přílivu a odlivu) a alternativní (jaderná energie, palivové články, bioplyn).[4]

Mezi hlavní výhody obnovitelných zdrojů můžeme řadit to, že jsou v podstatě nevyčerpatelné a zároveň šetrné k životnímu prostředí a vyžadují relativně jen nízké provozní náklady. Nevýhodou však může být jejich nízký výkon nebo nízká výkonová pohotovost (hlavně v případě slunečních a větrných elektráren) a kromě vodní energie podstatně vyšší celkové výrobní náklady než je tomu u alternativních a fosilních zdrojů. Oproti tomu hlavní výhodou neobnovitelných zdrojů je jejich vysoká výkonová hustota, vysoká výkonová spolehlivost a pohotovost. Jejich nevýhodou je však vysoká ekologická zátěž, která vzniká při

[2] Viz například Očekávaný vývoj energetiky ČR do roku 2040 v: STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2012, s. 65.
[3] JANOUCH, F. Myslím zeleně, proto volím jádro. Praha : Akropolis, 2011, s. 280.
[4] DOLEŽAL, J. a kol., Jaderné a klasické elektrárny. Praha : České vysoké učení technické v Praze, 2011, s. 14.

jejich těžbě, dopravě těchto zdrojů do elektráren či emise spalin při jejich přeměně na energii. Jak jsem již zmínil, je nutno počítat s neobnovitelnými zdroji jen v relativně blízké budoucnost, protože tyto jsou omezené a jejich zásoby se neustále ztenčují, což má za následek i nevyhnutelný růst jejich ceny.

Výhodou alternativních zdrojů, mezi něž se řadí i jaderná energie, je jejich vysoká výkonová hustota, výkonová spolehlivost a v případě možného budoucího přechodu na jadernou fúzi[5] i jejich nevyčerpatelnost. Hlavní a často velmi diskutovanou nevýhodou je přítomnost určitých bezpečnostních hrozeb, které se v minulosti skutečně uskutečnily[6] a také problematika ukládání vyhořelého jaderného paliva, které znamená ekologickou zátěž ještě na mnoho a mnoho let po jeho uložení. Je však nutné dále dodat, že ani jaderná energie není nevyčerpatelná. Zdroje uranu ve světě jsou omezené a teprve obohacováním se přírodní uran stává využitelnou surovinou v jaderných elektrárnách.[7]

Lze tedy shrnout, že jaderná energie, je jednou z relativně nových forem využitelné energie, kterou se během posledních šedesáti let podařilo ovládnout. Využití jaderné energie je v současnosti i přes svá rizika velmi rozšířené po celém světě a jaderné elektrárny najdeme na všech kontinentech vyjma Antarktidy a Austrálie. Jen v Evropské unii se podíl jaderné energetiky blíží jedné třetině veškeré vyrobené elektřiny a celosvětově zabírá asi 11 % celkové produkce elektřiny. Nutno ale na druhou stranu podotknout, že v posledních letech prožívá jaderná energetika určitou krizi. Přes rychlý poválečný rozvoj, příznivé prognózy a euforii šedesátých a sedmdesátých let, kdy docházelo k hromadnému budování jaderných elektráren a predikoval se růžový a strmý vzestup jaderné energetiky, probíhá od druhé poloviny osmdesátých let útlum jejího rozvoje. Toto bylo nejprve patrné ve Spojených státech amerických a později i v Evropě. Vždyť Spojené arabské emiráty, které mají v dohledné době uvést do provozu svou první jadernou elektrárnu, budou prvním státem po dlouhých téměř třiceti letech, který vstoupil do tzv. jaderného klubu. Jedním z hlavních důvodů této stagnace je reakce veřejnosti na havárie jaderných elektráren, které jsem již ve stručnosti zmínil výše.[8]

[5] Jaderná fúze spočívá na opačném principu a to slučování lehkých jader. Jako vzor pro tento způsob získávání energie slouží Slunce, které svou energii získává díky slučování jader vodíku v jeho jádru.
[6] Nejzávažnějšími událostmi v historii byly havárie z roku 1979, kdy ve Spojených státech došlo k částečnému roztavení reaktoru, zamoření provozní budovy elektrárny a úniku radiace do životního prostředí v jaderné elektrárně Three Mile Island, ukrajinská jaderná havárie z roku 1986, kdy došlo v Černobylu k explozi jednoho jaderného reaktoru a havárie japonské jaderné elektrárny Fukušima I., která byla důsledkem zemětřesení a následné vlny tsunami.
[7] QUASCHNING, V. Obnovitelné zdroje energií. Mnichov : Grada, 2008, s. 31. Navíc jedinou zemí, ve které se těží uran v takové podobě, že jej není nutné obohacovat, je Kanada.
[8] DOLEŽAL, J. a kol., Jaderné a klasické elektrárny. Praha : České vysoké učení technické v Praze, 2011, s. 80.

Ve vyspělých zemích vzrůstá v současnosti tlak na přehodnocování energetické situace a snižování finančních prostředků na výzkum i výstavbu nových jaderných zařízení. Na druhé straně významně vzrostly investiční náklady na stavby těchto nových elektráren, především díky náročnějším podmínkám pro udělování licencí a celkově se zvyšujícím požadavkům na jejich bezpečnost.

K 1. lednu 2014 jsme mohli vypozorovat na třicet států světa včetně České republiky, ve kterých byly přítomny funkční jaderné elektrárny. Celkově pak bylo v provozu čtyři sta třicet sedm jaderných reaktorů s celkovou instalovanou kapacitou 374 108 MWe.[9] Nejvíce z nich najdeme ve Spojených státech amerických (konkrétně 99), v Evropě je největší „jadernou velmocí" Francie (58 provozovaných jaderných reaktorů) a velmi vysoký podíl energie vyráběné z jádra má i Litva, Slovensko či Belgie a velký počet jaderných reaktorů je v provozu i v Rusku (34). V zemích Evropské unie se většinou používají tlakovodní reaktory PWR (65 %), co do četnosti jsou na druhém místě varné reaktory BWR (22%).[10] Jaderná energetika je celkově poznamenaná tím, že v Japonsku došlo (nejspíše jen dočasně) k vypnutí všech jeho 50 reaktorů. V roce 2014 se už situace začala pomalu měnit a japonské reaktory se postupně začínají spouštět. Předpokládá se však, že jaderná energetika rozhodně nezmizí ze světové mapy a bude se i nadále vyvíjet. Průměrně však došlo celosvětově ke snížení podílu vyrobené elektřiny z jádra z 13,8 % v roce 2011 na cca 11 % v roce 2013 a v současné době tak zaujímá asi 6 % z celkových zdrojů primární energie.

Pokud nahlédneme k našim sousedům, tak například Polsko v současné době směřuje k vybudování své vůbec první jaderné elektrárny a Slovensko by mělo v dohledné době uvést do provozu další dva bloky v jaderné elektrárně Mochovce. Výrazný vývoj jaderné energetiky lze očekávat i v Číně.[11] Naopak po havárii ve Fukušimě výhledově opouští tento alternativní zdroj energie Německo a Švýcarsko.[12] Rozmístění jaderných elektráren ve světě a v Evropě a množství vyrobené energie z jádra v jednotlivých zemích podrobně vykreslují přílohy č. 1 a 2 Pokud se dále podíváme na situaci v roce 2013, tak z globálního hlediska došlo k tomu, že již z výše zmíněného počtu 437 jaderných reaktorů byly v tomto roce čtyři reaktory vyřazeny z provozu (všechny ve Spojených státech amerických) a naopak tři reaktory byly spuštěny

[9] Dostupné z www: <http://www.cez.cz/cs/vyroba-elektriny/zvazovana-dostavba-elektrarny-temelin/rozvoj-jaderne-energetiky-ve-svete.html>

[10] Dostupné z www: <http://www.cez.cz/cs/vyroba-elektriny/zvazovana-dostavba-elektrarny-temelin/rozvoj-jaderne-energetiky-ve-svete.html>

[11] V Číně bylo na počátku roku 2013 29 jaderných reaktorů ve výstavbě a dalších 51 bylo plánováno vystavět v následujících letech.

[12] Německo plánuje ukončit činnost zbývajících osmi jaderných elektráren do roku 2022 a Švýcarsko má v současnost v provozu pět elektráren a po skončení jejich životnosti již nehodlá budovat nové.

(jeden v Indii a dva v Číně). Ve světě a i v České republice jsou v současnosti budovány a plánovány k výstavbě jen jaderné elektrárny s tlakovodními reaktory, které byly historicky vyvinuty ve Spojených státech amerických původně za účelem pohonu jaderných ponorek.

Co je však podstatou výroby elektřiny z jádra? V jaderných elektrárnách se využívá tepelná energie vznikající při řízené jaderné (neboli nukleární) reakci. Dosud je na technologické úrovni zvládnuta a využívána pouze řízená štěpná reakce.[13] Na bezpečném zvládnutí řízené termojaderné reakce, která by ve výsledku prakticky vyřešila problematiku omezených energetických zásob, se v současné době pracuje na mnoha vědeckých pracovištích a doposavad se ji podařilo využít jen v její spontánní podobě k neenergetickému účelu – vodíkové bombě.[14] Jaderný tlakovodní reaktor, který je přítomen i na jaderné elektrárně Temelín, má podobu ocelové válcové nádoby, uvnitř níž je tzv. aktivní zóna, kde se nachází jaderné palivo a kde za provozu dochází ke štěpení jader uranu. Jako moderátor pro zpomalení neutronů a současně jako chladivo pro odvádění tepla z aktivní zóny se používá obyčejná voda, která proudí reaktorem pod velkým tlakem. Proto mluvíme v tomto případě o tzv. reaktorech tlakovodních.

Jaderné elektrárny vyrábí tepelnou a z ní pak elektrickou energii. Toto se však děje zcela odlišným způsobem, než je tomu v klasických tepelných elektrárnách, které teplo získávají chemickou exotermickou reakcí čili oxidací zejména fosilních paliv (např. uhlí). Oproti uhelné elektrárně o výkonu 1000 MWe, která spotřebuje za 1 rok jejího provozu 3 miliony tun černého uhlí, jaderná elektrárna stejného výkonu spotřebuje jen 20 tun jaderného paliva. Oproti uhelné elektrárně je navíc téměř bezemisní a vcelku nízká spotřeba paliva vede rovněž k nižší citlivosti ceny elektřiny na ceně paliva a tudíž ke stabilním cenám elektřiny vyrobené z jádra.[15]

Samotný historický vývoj jaderné energetiky byl vcelku překotný. První řízená řetězová štěpná reakce se rozběhla ve Spojených státech amerických 2. prosince 1942 v 15.20 pod Chicagským stadionem Stagg Field. První elektřina byla experimentálně vyráběna v

[13] Jaderná fúze je stále v českém právním vakuu, když například i zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) definuje jaderná zařízení, jako stavby a provozní celky, jejichž součástí je jaderný reaktor, využívající štěpnou řetězovou reakci. Tento zdroj by tedy spadal jen pod kategorii zdroje ionizujícího záření, jímž se myslí látka, přístroj nebo zařízení, které může vysílat ionizující záření nebo uvolňovat radioaktivní látky. Ve vyhlášce č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně pak najdeme, že jaderné reaktory jsou velmi významnými zdroji ionizujícího záření, čili by se na ně vztahovaly v současnosti jen tato příslušná ustanovení.

[14] DOLEŽAL, J. a kol., Jaderné a klasické elektrárny. Praha : České vysoké učení technické v Praze, 2011, s. 81.

[15] HEJZLAR, P. Jaderná energetika v USA a směry jejího vývoje, s. 31. In. LOUŽEK, M. a kol., Jaderná energie - Útlum nebo rozvoj? Praha : CEP, 2007, 123 s.

reaktoru EBR-1 v americkém Idahu. Reaktor měl výkon kolem 100 W a 20. prosince 1951 rozsvítil 4 žárovky. První jadernou elektrárnou připojenou do sítě se pak stala ruská elektrárna u města Obninsk spuštěná 27. června 1954.[16]

Jaderné reaktory se podle období výstavby a provozu, stupně technického a technologického vývoje, spolehlivosti a bezpečnosti dělí do čtyř generací:

- Generace I, kterými byly prototypy komerčních reaktorů z 50. a 60. let, a které již dnes prakticky nejsou v provozu.[17]
- Generace II, kam se řadí reaktory uváděné do provozu v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století. Jsou doposavad součástí velkých komerčních elektráren, postupně jsou však odstavovány, ale lze konstatovat, že tvořily a dodnes tvoří základ současné jaderné energetiky.
- Generace III, kam patří reaktory uváděné do provozu od 90. let minulého století. Jejich koncepce již zahrnují mnoho nových bezpečnostních prvků a jsou často označovány jako "pokročilé reaktory". Tyto reaktory jsou tedy v současné době v převážné většině dosud ve stádiu výstavby.
- Generace IV, kterou tvoří reaktory, s jejichž komerčním využitím se počítá po roce 2030, kdy se předpokládá, že životnost velkého počtu dnes provozovaných reaktorů bude končit. Jejich koncepce budou zahrnovat mnoho inovací včetně například uzavřeného palivového cyklu. Místo vody bude většina využívat k chlazení látky,[18] umožňující provoz s mnohem vyšší teplotou a tím se zvýší i jejich účinnost.[19]

Pro pochopení celé problematiky a vůbec lepší orientaci v celém textu práce zde zařazuji definice některých klíčových pojmů, které se v jaderné oblasti a i v této práci často používají.

Jaderná energetika je odvětví energetiky[20] a průmyslu, které se zabývá především výrobou energie v jaderných elektrárnách. V širším slova smyslu může jít i o projektování a výstavbu jaderných zařízení (především jaderných reaktorů a jaderných elektráren) a jako

[16] BROMOVÁ, E, VARGONČÍK, D., SOVADINA, M.. Jaderná energie a energetika. Simopt, s.r.o., 2013, s. 36.
[17] Doposud provozovanou elektrárnou Generace I je jaderná elektrárna Oldbury ve Velké Británii, která byla spuštěna již roku 1967.
[18] Například olovo, roztavené soly, plyn či sodík.
[19] DOLEŽAL, J. a kol., Jaderné a klasické elektrárny. Praha : České vysoké učení technické v Praze, 2011, s. 151.
[20] Energetikou se myslí obor lidské činnosti, který se zabývá těžbou primárních zdrojů energie, jejími přeměnami, dopravou, skladováním a použitím.

takové bývá často zaměňováno pojmy typu jaderný průmysl, jaderná energie či atomová energetika nebo atomová energie. Jejím hlavním přínosem je výroba elektrické energie, ale má i některé další využití – například vytápění domů odpadním teplem, výroba izotopů pro lékařské a průmyslové využití, využití jaderné energie pro pohon dopravních prostředků (jaderné ponorky) nebo pro různé výzkumné činnosti.

Jaderná energie je energie, která existuje a uvolňuje se z jaderných reakcí v atomovém jádře. Někdy bývá označována také jako atomová energie. Jaderná energie se neřadí k obnovitelným zdrojům energie, ale jak jsem uvedl již výše, je spíše přiřazována mezi tzv. alternativní zdroje. K mírovým (a převážně energetickým) účelům se v současnosti průmyslově využívá štěpná reakce uranu nebo plutonia a do budoucna se uvažuje o využití thoria. Předmětem intenzivního výzkumu je rovněž výše uvedené praktické využití termonukleární syntézy (především přeměna vodíku na hélium).

Jaderná elektrárna je technologické zařízení, sloužící k přeměně vazebné energie jader těžkých prvků na tepelnou energii a následně na energii elektrickou. Skládá se obvykle z jaderného reaktoru, parní turbíny s alternátorem a z mnoha a mnoha dalších pomocných prvků a provozů.

Jaderné palivo je palivo, z něhož se energie uvolňuje prostřednictvím jaderných reakcí a to buďto rozpadem (štěpením) nebo fúzí. Současné jaderné elektrárny využívají jako palivo převážně obohacený uran, což je přírodní uran, v němž byl zvýšen obsah izotopu ^{235}U z původních zhruba 0,7 % na 2 – 5 %. Někdy bývá používáno i plutonium a jak jsem naznačil již výše, intenzivně se pracuje na možném využití thoria.

Jaderný reaktor je zařízení, ve kterém probíhá řetězová jaderná reakce, kterou lze kontrolovat a udržovat ve stabilním běhu, což ji odlišuje od jaderné exploze. V současné době ve všech běžně užívaných reaktorech je reakce založena na štěpení jader. Můžeme rozlišovat jaderné reaktory, které vyrábějí energii a tzv. nulové výzkumné reaktory.[21]

Jaderné zařízení je podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon, definováno jako stavba a provozní celek, jehož součástí je jaderný reaktor využívající štěpnou řetězovou reakci, zařízení pro výrobu, zpracování, skladování a ukládání jaderných materiálů, kromě úpravny uranové rudy a skladů uranového koncentrátu, úložiště radioaktivních odpadů, s

[21] V české republice je takovýmto reaktorem LR-0 v Centru výzkumu Řež, s. r. o. v Řeži a školní reaktor VR-1 na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT v Praze - Troji.

výjimkou úložiště obsahujících výlučně přírodní radionuklidy[22] a zařízení pro skladování radioaktivních odpadů, jejichž aktivita přesahuje hodnoty stanovené prováděcím právním předpisem. V této práci se však budu zabývat převážně jaderným zařízením ve smyslu jaderného reaktoru využívajícího štěpnou řetězovou reakci.

Jaderná bezpečnost je stav a schopnost jaderného zařízení a osob obsluhujících jaderné zařízení zabránit nekontrolovatelnému rozvoji štěpné řetězové reakce nebo nedovolenému úniku radioaktivních látek nebo ionizujícího záření do životního prostředí a omezovat následky nehod.[23]

Radiační ochrana je systém technických a organizačních opatření k omezení ozáření fyzických osob a k ochraně životního prostředí.[24]

a. Jaderná energie a Česká republika

Česká republika má s jadernou energií a s těžbou uranu, který je používán jako palivo v jaderných elektrárnách, mnohaleté zkušenosti. Počátky uranového hornictví spadají již do 40. let 19. století, kdy se na našem území začal těžit smolinec (což je jeden z uranových nerostů) v Jáchymově. Nutno podotknout, že zpočátku těžba probíhala jen pro účely barvení skla a porcelánu.[25] Již ale na začátku 20. století byl v jáchymovské továrně vyroben první gram radia. Zásoby uranu byly velkým lákadlem pro Sovětský svaz, a tudíž došlo po II. světové válce k uzavření několika dohod mezi Československem a právě Sovětským svazem o spolupráci v oblasti možného využívání jaderné energie a následně o výstavbě jaderných elektráren na našem území.[26] Byl tak rozvinut velmi ambiciózní plán, kdy mělo být původně

[22] Takovýmto úložištěm je úložiště Bratrství v Jáchymově, které je vybudováno v části opuštěných podzemních prostor bývalého uranového dolu Bratrství.

[23] Alternativně se podle návrhu nového atomového zákona jadernou bezpečností rozumí stav a schopnost jaderného zařízení a lidí obsluhujících jaderné zařízení zabránit nekontrolovatelnému rozvoji štěpné řetězové reakce nebo úniku radioaktivních látek nebo ionizujícího záření do životního prostředí a omezit následky nehod.

[24] Alternativně se podle návrhu nového atomového zákona radiační ochranou rozumí systém technických a organizačních opatření k omezení ozáření člověka a k ochraně životního prostředí před účinky ionizujícího záření.

[25] VLČEK, T. Pohled do historie uranového hornictví a jaderné energetiky v České republice. Bezpečnost jaderné energie, 2012, č. 12-13, s. 351.

[26] Např. Dohoda mezi vládou SSSR a vládou ČSR o rozšíření těžby rud a koncentrátů obsahujících radium a jiné radioaktivní prvky a jejich následných dodávkách do SSSR, Dohoda mezi Československem a Sovětským svazem o pomoci při výzkumu a využití jaderné energie a o výstavbě Ústavu jaderného výzkumu v Řeži u Prahy, Dohoda mezi vládami Československa a Sovětského svazu o pomoci SSSR při výstavbě jaderné elektrárny A-1, Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o spolupráci při výstavbě dvou atomových elektráren v Československé socialistické republice, Dohoda o spolupráci států RVHP při rozvoji jaderné energetiky a Program spolupráce mezi ČSSR a SSSR v oblasti rozvoje jaderné energetiky.

na území dnešní České republiky celkově vybudováno 14 jaderných reaktorů v Dukovanech, Temelíně, Blahutovicích a Tetově.[27]

V České republice jsou však v současnosti přítomny dvě jaderné elektrárny a to v Dukovanech a v Temelíně s dohromady šesti reaktorovými bloky (čili šesti jadernými reaktory). V jaderné elektrárně Dukovany jsou umístěny čtyři tlakovodní reaktory VVER 440 s celkovým výkonem 2000 MW a v jaderné elektrárně Temelín dva tlakovodní reaktory VVER 1000 s celkovým výkonem 2000 MW. Z jaderných elektráren pochází v České republice celkově asi 35,8 % veškeré vyrobené elektřiny.[28] Kromě těchto jaderných reaktorů, které slouží k výrobě elektrické energie, jsou u nás přítomny dva další výzkumné reaktory (LVR-15 s výkonem 10 MW a LR-0 s nulovým výkonem) v Řeži u Prahy a dále školní jaderný reaktor VR-1 (zvaný Vrabec) s nulovým výkonem na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské Českého vysokého učení technického v Praze. Lze tedy shrnout, že na území České republiky je v současnosti přítomno devět jaderných reaktorů.[29]

Pokud se podíváme na sousední státy České republiky, tak mezi ty, ve kterých je přítomen jaderný reaktor patří Slovensko a Německo (to ale do budoucna s jadernou energií již nepočítá). Rakousko se v roce 1978 vyslovilo v referendu proti jaderné energetice a doposavad zde není přítomna ani jedna jaderná elektrárna.[30] Polsko, ač zde dosud není vybudován žádný jaderný reaktor, s jadernou energetikou do budoucna počítá a hodlá vybudovat jadernou elektrárnu do roku 2023.[31]

Česká republika má rovněž stále poměrně vysoké zásoby uranu (ověřených zásob je více jak 130 tisíc tun, ale odhady hovoří o podstatně vyšších číslech), což nás řadí mezi evropské uranové velmoci. Současná těžba je cca 300 tun uranu ročně[32] a v současné době

[27] VLČEK, T. Pohled do historie uranového hornictví a jaderné energetiky v České republice. Bezpečnost jaderné energie, 2012, č. 12-13, s. 353.
[28] NEA. Nuclear Energy Data (Données sur l'énergie nucléaire). OECD, 2014, NEA No. 7197, s. 11.
[29] Navíc byl v roce 1971 ve ŠKODĚ Plzeň uveden do provozu lehkovodní soubor nulového výkonu ŠR-0. Původní povolený výkon souboru 100 Wt byl v roce 1975 zvýšen na 2 kWt. V roce 1992 byl však tento soubor vyřazen z provozu.
[30] Po rozsáhlé diskusi ve sdělovacích prostředcích, zahájené vídeňským ekologickým aktivistou Walterem Soykou, se rakouská vláda rozhodla vyhlásit v roce 1978 referendum o zprovoznění hotové jaderné elektrárny v Zwentendorfu, ale tehdejší kancléř Bruno Kreisky spojil výsledek referenda se svým setrváním ve funkci. Toho využila část obyvatel k protestnímu hlasu proti sociálně-demokratické vládě a v referendu těsným poměrem asi dvaceti tisíci hlasů 50,47 : 49,53 % zvítězili odpůrci zprovoznění.
[31] V minulosti mezi lety 1982 - 1990 byla v Polsku budována jaderná elektrárna Żarnowiec, která měla mít čtyři jaderné reaktory a instalovaný výkon 1600 MW. Její stavba však byla zastavena a k jejímu spuštění tedy vůbec nedošlo.
[32] ZPRÁVA K NÁVRHU DALŠÍHO POSTUPU TĚŽBY URANU NA LOŽISKU ROŽNÁ V LOKALITĚ DOLNÍ ROŽÍNKA A PŘEDPOKLADECH DALŠÍ MOŽNÉ TĚŽBY URANU V ČR. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2014, s. 1.

jediným zákazníkem pro prodej uranu v uranovém koncentrátu je společnost ČEZ, a. s. Zvláštností a v evropském kontextu vcelku unikátem je, že veřejnost i politické strany u nás jsou celkově jaderné energetice velmi nakloněny a dlouhodobě ji podporují asi dvě třetiny obyvatel.[33]

Jak jsem již několikrát zmínil, vedle jaderné elektrárny Temelín, které věnuji podstatnou část této práce, je v České republice přítomna i starší jaderná elektrárna v Dukovanech. Její výstavba započala v roce 1978 a dokončena byla mezi lety 1985 - 1987. V současné době má jaderná elektrárna Dukovany čtyři bloky VVER 440, typ V 213, původně každý o elektrickém výkonu 440 MW a dnes díky modernizaci z let 2005-2012 o elektrickém výkonu 4 × 500 MW. V elektrárně je používáno jako palivo uran. Vedle elektrárny byla vybudována vodní nádrž Dalešice, která slouží jako zásobárna vody k chlazení reaktoru a také je na ní přítomna vodní elektrárna. V současné době se počítá s tím, že jaderná elektrárna Dukovany bude modernizována a její životnost bude prodloužena až do roku 2045. Rovněž jsou v jejím areálu zvažovány plány na dostavbu jednoho nového bloku, který by měl být při zachování optimistického scénáře začít provozován někdy mezi lety 2035 až 2037.

b. Jaderná elektrárna Temelín

Mladší ze dvou českých jaderných elektráren je jaderná elektrárna Temelín. Ta leží asi 24 km od Českých Budějovic a 5 km od Týna nad Vltavou. Rozhodnutí o výstavbě bylo schváleno v roce 1978 a původně zamýšlenými lokalitami byly Malovice u Vodňan a Protivín. Ty však nakonec nevyhověly z hydrologických a bezpečnostních důvodů.[34] Projekt byl zahájen o tři roky později a samotná výstavba pak v roce 1986. Po Sametové revoluci již zde nebyla politická vůle k výstavbě 3. a 4. bloku a navíc celou výstavbu ovlivňovaly mnohé domácí i zahraniční tlaky, které vycházely převážně ze sousedního Rakouska. Dostavbu prvních dvou bloků česká vláda definitivně schválila v roce 1993. Rakouský odpor se neustále stupňoval a hrozilo, že by mohl vést i k vetování vstupu české republiky do Evropské unie.[35] Výsledkem bylo uzavření tzv. Protokolu z Melku[36] dne 12. prosince 2000 a následného Bruselského protokolu mezi Českou republikou, Rakouskem a Evropským společenstvím.

[33] STEM, Trendy 11/2012, 1062 respondentů starších 18 let.
[34] BLAŽEK, L., Ohřejeme se v 21. století?. Praha : Futura, 2009, s. 24.
[35] VLČEK, T. Pohled do historie uranového hornictví a jaderné energetiky v České republice. Bezpečnost jaderné energie, 2012, č. 12-13, s. 355.
[36] Protokol z jednání mezi českou a rakouskou vládou, vedených mezi předsedou vlády Zemanem a spolkovým kancléřem Schűsselem za účasti komisaře Verheugena.

Tyto dokumenty zakotvily spolupráci všech stran na tomto problematickém poli a někdy se tak hovoří o jaderné elektrárně Temelín jako o mezinárodně nejvíce kontrolované elektrárně na světě.[37] Na přelomu tisíciletí byla stavba dokončena a v červenci roku 2000 bylo zavezeno palivo do reaktoru prvního bloku. Již 21. prosince 2000 byl první blok jaderné elektrárny Temelín poprvé připojen do rozvodné sítě a samotný zkušební provoz prvního bloku byl zahájen 10. června 2002. V srpnu 2002 pak byla zahájena štěpná reakce i na druhém bloku. K rozvodné síti byl druhý blok poprvé připojen 29. prosince 2002 a zkušební provoz začal 18. dubna 2003. Ke kolaudaci podle stavebního zákona došlo v pátek 3. listopadu 2006 a v pondělí 6. listopadu rozhodnutí nabylo právní moci. V roce 2009 bylo zahájeno zadávací řízení i k 3. a 4. bloku elektrárny, ale o dalším vývoji dostavby těchto bloků pojednává meritum této práce v následujících kapitolách.

V současnosti má tedy jaderná elektrárna Temelín instalované a provozované dva bloky z původně plánovaných čtyř, každý o tepelném výkonu 3000 MW a elektrickém výkonu připojeného turboalternátoru 1000 MW. V elektrárně jsou přítomny dva tlakovodní reaktory VVER-1000, typ V320. Oba bloky nyní pracují se zvýšeným tepelným výkonem reaktoru na 104 %[38] projektového výkonu.[39] Jak jsem již uvedl, celý areál elektrárny se rozkládá asi 5 km od města Týn nad Vltavou a již při jeho výstavbě se prostorově počítalo s dostavbou dvou zbývajících bloků, což je patrné z přílohy č. 4. Elektrárna je situována na pozemcích o rozloze 143 ha, které jsou majetkem ČEZ, a. s. Veškeré pozemky pro výstavbu nových bloků jsou v současné době zajištěny.[40] Elektrárna byla vybudována jako zdroj elektrické energie, který pracuje v energetické soustavě v režimu základního zatížení a součástí výstavby bylo i vybudování vodních děl Hněvkovice a Kořensko.[41] Oplocená plocha pozemku činí cca 123 ha. V roce 2012 vyrobila jaderná elektrárna Temelín 15,3 TWh elektrické energie, což činí asi 19 % veškeré elektrické energie vyrobené v České republice.[42] V roce 2014 to bylo o něco méně - cca 15 TWh, což činilo 99,17 % plánované výroby. V současnosti je na elektrárně zaměstnáno zhruba 1000 lidí a po dostavbě se počítá s tím, že

[37] BÖCK, H., DRÁBOVÁ, D. Rizika přesahující hranice - Případ Temelín. Praha : Česká nukleární společnost, 2006, s. 17.
[38] Toto bylo umožněno díky provedení typové výměny tlumičů na parogenerátorech, ulitách hlavního cirkulačního čerpadla a hlavních parovodech v kontejnmentu a dílčím úpravám softwaru v řídicích a ochranných systémech. Každý reaktor tak lze v současnosti bezpečně provozovat na nové výkonové úrovni - nad 1050 MWe.
[39] Výroční zpráva Státního úřadu pro jadernou bezpečnost 2012. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2013, s. 19.
[40] NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN ROZVOJE JADERNÉ ENERGETIKY V ČESKÉ REPUBLICE, Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2015, s. 46.
[41] ENERGIE Z JIŽNÍCH ČECH – Jaderná elektrárna Temelín. Skupina ČEZ, s. 3.
[42] Dostupné z www <http://energostat.cz/elektrina.html>

pro provoz by bylo potřeba na jaderné elektrárně Temelín přijmout dalších 500 - 600 zaměstnanců. Při samotné výstavbě by ještě nárazově vzniklo minimálně 3 tisíce nových pracovních míst.

c. Současný stav dostavby jaderné elektrárny Temelín

Jak jsem již zmínil v úvodu této rigorózní práce, dostavba jaderné elektrárny Temelín (a lze říci, že i stavba jakékoliv jaderné elektrárny obecně) je velmi dlouhým a komplexním procesem, který zabere řádově několik let až desetiletí. S výstavbou dvou nových bloků počítají mnohé strategické a koncepční dokumenty, na základě nichž se postupně rozbíhají jednotlivá správní řízení. O těchto dokumentech pojednávám v samostatných kapitolách této práce. Pokud však nahlédneme na to, kterými fázemi a správními řízeními zamýšlená dostavba jednoho či dvou bloků již prošla, dojdeme k následujícím zjištěním.

V červenci roku 2008 ČEZ, a. s. požádal Ministerstvo životního prostředí o posouzení vlivu dostavby jaderné elektrárny Temelín na životní prostředí. Příslušnou studii předala společnost tomuto ministerstvu v květnu 2010. V srpnu roku 2009 zahájil ČEZ, a. s. výběrové řízení výstavby dvou dalších bloků, do kterého se následně přihlásily tři zahraniční společnosti - americko-japonský Westinghouse, ruský Atomstrojexport a francouzská Areva.

Dne 9. února 2011 vláda schválila kroky nutné k dostavbě dalších dvou bloků jaderné elektrárny Temelín, které znamenaly investice do přenosové soustavy nebo posílení činnosti Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Dne 18. února 2011 ČEZ, a. s. posunul termín dokončení dostavby o pět let a to na rok 2025, což mimo jiné zdůvodnil klesající poptávkou po elektřině v době ekonomické krize.

Na konci října 2011 si zájemci o dostavbu Temelína od ČEZ, a. s. převzali zadávací dokumentaci a 2. července 2012 podali nabídku tři zájemci: Westinghouse, Areva a rusko-české Konsorcium MIR. 1200, skládající se z firem Škoda JS, Atomstrojexport a Gidropress.

Další událost v rámci výběrového řízení se odehrála dne 5. října 2012, kdy ČEZ, a. s. oznámil, že Areva nesplnila požadavky tendru, a byla z něj proto vyřazena. Údajně proto, že

nabídka Francouzů negarantovala fixní cenu. Skutečné důvody však zadavatel oficiálně nezveřejnil.[43]

Společnost Areva předala společnosti ČEZ, a. s. podrobné námitky proti rozhodnutí o vyřazení ze soutěže, které ČEZ, a. s. dne 29. října zamítl, načež Areva vyzvala ČEZ, a. s. k pozastavení tendru. Dne 20. listopadu 2012 Úřad pro ochranu hospodářské soutěže vydal na základě žádosti Arevy předběžné opatření, podle něhož ČEZ, a. s. zatím nesmí podepsat smlouvu s případným vítězem tendru.

Vedle tohoto řízení souběžně ČEZ, a. s. podal dne 30. listopadu 2012 žádost Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost o povolení umístění dvou nových bloků a 18. ledna 2013 vydalo Ministerstvo životního prostředí souhlasné stanovisko k posouzení vlivů provedení záměru „Nový jaderný zdroj v lokalitě Temelín včetně výkonu do rozvodny Kočín“ na životní prostředí. Dne 7. února 2013 Státní úřad pro jadernou bezpečnost svým usnesením přerušil řízení v procesu umístění nových jaderných bloků v lokalitě Temelín. 25. února 2013 pak Úřad pro ochranu hospodářské soutěže rozhodl, že ČEZ, a. s. vyřazením Arevy z tendru neporušil zákon o veřejných zakázkách, načež francouzská společnost podala vůči tomuto rozhodnutí rozklad.

Dne 25. března 2013 ČEZ, a. s. odeslal uchazečům o dostavbu Temelína předběžné hodnocení jejich nabídek. Podle tohoto dokumentu Westinghouse „vedl“ v jedné ze čtyř kategorií - technická kritéria a licencování, v ostatních pak bylo úspěšnější česko-ruské konsorcium.[44] Dne 4. června 2013 Nejvyšší správní soud odmítl žalobu občanského sdružení V havarijní zóně jaderné elektrárny Temelín proti souhlasnému stanovisku Ministerstva životního prostředí k dostavbě jaderné elektrárny Temelín.[45]

Dne 22. července 2013 ČEZ, a. s. oznámil, že o dostavbě Temelína rozhodně nejdříve o rok později, než plánoval.[46] Původní termín rozhodnutí přitom připadal na podzim roku 2013. Společnost ČEZ, a. s. vydala rovněž prohlášení, kde žádala českou vládu o určitou formu podpory dostavby jaderné elektrárny Temelín a prohlásila, že není dostavba Temelína bez garantovaných výkupních cen v současné době rentabilní a tudíž ani možná. Dne 26.

[43] Podle vyjádření regionálního ředitele Arevy pro střední Evropu Thomase Eprona, ale jeho firma fixní cenu nabídla.
[44] Kategorie technická kritéria a licencování má ale podle ČEZ a. s. při výběru dodavatele hlavní váhu.
[45] Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 4. června 2013, sp.zn. 2 As 37/2013 – 85.
[46] Dne 13. srpna 2013 předseda představenstva společnosti ČEZ Daniel Beneš řekl, že společnost rozhodne o dostavbě Temelína koncem roku 2014 nebo až v roce 2015.

července 2013 předseda Úřadu na ochranu hospodářské soutěže Petr Rafaj zamítl rozklad Arevy proti jejímu vyloučení z tendru. Další důležitá událost nastala dne 21. října 2013, kdy Krajský soud v Brně vydal na návrh Arevy předběžné opatření, podle něhož ČEZ, a. s. nemůže zatím uzavřít smlouvu s případným vítězem tendru.

V březnu 2014 ministr průmyslu a obchodu prohlásil, že je možné, že by aktivity spojené s dostavbou Temelína byly vyděleny do samostatné, čistě státní společnosti. ČEZ, a. s. by se tím zbavil rizik spojených s investicí. Navíc je podle něj pravděpodobnější variantou tendru jeho úplné zrušení.[47] To se skutečně naplnilo a dne 10. 4. 2014, kdy energetická společnost ČEZ, a. s. zrušila zadávací řízení na dostavbu dvou bloků jaderné elektrárny Temelín. Jak vedení ČEZ, a. s., tak i vláda České republiky se téměř okamžitě nechali slyšet, že tímto ale celý proces výstavby definitivně nekončí a všechny strany mají zájem na tom, aby v budoucnu byly nové bloky dostavěny.[48] Francouzská společnost Areva na základě této skutečnosti následně stáhla svou žalobu k soudu proti vyřazení z tendru na dostavbu jaderné elektrárny Temelín. Společnost tak chce podle vlastních slov v Česku začít nové vztahy s místními partnery a věří rovněž v možnou budoucí spolupráci. Nutno ještě podotknout, že toto rozhodnutí nijak nezasáhlo do řízení o žádosti o povolení k umístění u Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, který dne 22. října 2014 skutečně umístění dvou nových bloků povolil. Stále více se však v poslední době hovoří o možnosti, že by jeden nový reaktor mohl vyrůst v Temelíně a druhý v jihomoravských Dukovanech. Dne 21. 12. 2014 společně několik občanských sdružení z České republiky i Rakouska podalo žalobu proti rozhodnutí Státního úřadu pro jadernou bezpečnost o umístění dvou nových bloků jaderné elektrárny Temelín.

Jak jsem již nastínil, jaderná energetika se v České republice těší vcelku výrazné podpoře ze strany veřejnosti i politické reprezentace. Do plánované dostavby dvou bloků však ještě může výrazně promluvit jmenování nové vlády v únoru 2014. Všechny strany vládní koalice ve svých předvolebních programech rovněž deklarovaly podporu jaderné energii a v textu koaliční smlouvy počítají s prodloužením životnosti jaderné elektrárny Dukovany. V případě dostavby jaderné elektrárny Temelín však volí formulaci značně váhavější, jež uvozují slovy „*pokud to bude hospodářsky výhodné pro ČR*“.[49] Nutno dále zdůraznit, že jak

[47] Dostupné z www: <http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/mladek-pripustil-konec-tendru-na-temelin-sobotka-o-nicem-nevi-1070620>
[48] Dostupné z www: <http://www.novinky.cz/ekonomika/333105-cez-zrusil-tendr-na-dostavbu-temelina.html>
[49] KOALIČNÍ SMLOUVA mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013 – 2017, s. 10.

politické hnutí ANO, tak i politická strana KDU-ČSL ve svém programu odmítaly jakýkoli závazek státu k dotování výsledné ceny energie.

Na závěr této kapitoly je ještě vhodné upozornit, že dostavba jaderné elektrárny Temelín v sobě nezahrnuje pouhé vybudování dvou reaktorových bloků. Velmi důležité a technicky náročné budou například investice do přenosové soustavy. Pro představu pro dostavbu jaderné elektrárny Temelín budou v souvislosti s vyvedením nových dvou bloků nutná tato investiční opatření:

- výstavba nového dvojitého vedení 400 kV Kočín – Mírovka,
- zasmyčkování stávajícího vedení Řeporyje – Prosenice do Mírovky,
- zdvojení stávajícího vedení 400 kV Kočín – Přeštice,
- zdvojení stávajícího vedení 400 kV Mírovka – Čebín,
- rozšíření rozvoden 400 kV Přeštice, Mírovka a Čebín,
- rekonstrukce a rozšíření rozvodny 400 kV Kočín na vyšší zkratovou úroveň a [50]
- další četné investice do infrastruktury apod. (například rozšíření parkovišť, autobusového nádraží, školícího centra, řešení skládek, rekonstrukce ubytovny Blatnice, úprava komunikací, rekultivace ploch po ukončení výstavby…)

V souvislosti s těmito investicemi je v současnosti dokončován výkup pozemků pro napojení potřebné infrastruktury. Je rovněž smluvně zajištěno vyvedení výkonu z potenciálně dostavené elektrárny a ČEZ, a. s. má již podepsánu smlouvu o budoucí smlouvě s ČEPS, která definuje podmínky připojení do přenosové soustavy. Samotné práce na opatřeních v přenosové síti již byly rovněž zahájeny.

2. Relevantní právní úprava

Jak jsem již výše naznačil, celý proces dostavby jaderné elektrárny Temelín je velice komplikovaný a prochází mnohými stádii, které jsou často na sobě nezávislé, ale mnohdy zase na druhou stranu velmi provázané. V této kapitole jsem se pokusil shrnout právní úpravu (mezinárodní, evropskou i vnitrostátní), kterou je nutno aplikovat na všechny právní oblasti, které se týkají dostavby nových jaderných bloků v této lokalitě.

[50] Plán rozvoje přenosové soustavy České republiky 2014 – 2023, ČEPS, a. s., 2013, s. 12.

a. Mezinárodní

Jaderná energetika obecně a všechny jí dotčené oblasti mohou mít značné mezinárodní konotace a pro její správné, bezpečné a v neposlední řadě mírové fungování je naprosto nezbytné, aby jednotlivé státy světa v této oblasti spolupracovaly. Byla tudíž v průběhu posledních zhruba padesáti letech přijata hned celá řada mezinárodních dokumentů. Mezi ty nejdůležitější lze zařadit

- Úmluva o jaderné bezpečnosti, podepsaná ve Vídni dne 17. 6. 1994 (vyhlášená pod č. 67/1998 Sb.),
- Společná Úmluva o bezpečnosti při nakládání s vyhořelým jaderným palivem a o bezpečnosti při nakládání s radioaktivními odpady, podepsaná ve Vídni dne 30. 9. 1997 (vyhlášená pod č. 3/2012 Sb. m. s.),
- Smlouva o nešíření jaderných zbraní, podepsaná v Moskvě, Washingtonu a Londýně, dne 1. 7. 1968 (vyhlášená pod č. 61/1974 Sb.),
- Smlouva o zákazu umisťování jaderných zbraní a jiných zbraní hromadného ničení na dně moří a oceánů a v jeho podzemí, podepsaná v Moskvě, Washingtonu a Londýně dne 11. 2. 1971 (vyhlášená pod č. 62/1974 Sb.),
- Dohoda mezi vládou České republiky a Přípravnou komisí Organizace Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek o provádění činností, včetně post certifikačních činností, vztahujících se k mezinárodním monitorovacím zařízením Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek, podepsaná ve Vídni dne 13. 11. 2002 (vyhlášená pod č. 94/2006 Sb. m. s.),
- Úmluva o fyzické ochraně jaderných materiálů, podepsaná ve Vídni dne 26. 10. 1979 (vyhlášená pod č. 114/1996 Sb. a pod č. 27/2007 Sb. m. s.),
- Úmluva o včasném oznamování jaderné nehody, podepsaná ve Vídni dne 26. 9. 1986 (vyhlášená pod č. 116/1996 Sb.),
- Úmluva o pomoci v případě jaderné nebo radiační nehody, podepsaná ve Vídni dne 26. 9. 1986 (vyhlášená pod č. 115/1996 Sb.),
- Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států, podepsaná v Espoo, dne 25. 2. 1991 (vyhlášená pod č. 91/2001 Sb. m. s.),
- Mezinárodní úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí (Aarhuská úmluva), podepsaná 25. 6. 1998 v Aarhusu (vyhlášená pod č. 124/2004 Sb. m. s),

- Vídeňská úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody, podepsaná ve Vídni, dne 21. května 1963 (vyhlášená pod č. 133/1994 Sb.) a změněná protokolem z roku 1997 a
- Úmluva o dodatkovém odškodnění jaderných škod, podepsaná ve Vídni dne 12. 9. 1997.

Tyto úmluvy jsou pro Českou republiku závazné. Výjimku tvoří Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek, která doposud mezinárodně nenabyla platnosti,[51] Úmluva o dodatkovém odškodnění jaderných škod a protokol k Vídeňské úmluvě o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody z roku 1997, který Česká republika sice podepsala, ale doposud neratifikovala. Charakteristickým znakem mezinárodních smluv v této oblasti je to, že nejsou zásadně samovykonatelné (self-executing treaties) a stanoví převážně povinnosti a cíle pro členské státy. I zde však můžeme najít některá samovykonatelná ustanovení – například čl. II Vídeňské úmluvy o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody stanoví povinnost přímo provozovateli jaderného zařízení.

b. Evropská

Nejdůležitějším dokumentem na evropské úrovni je Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom). Tento dokument, který patří mezi evropské primární právo a byl přijat již roku 1957. Společenství Euratom má v rámci evropských struktur zvláštní postavení a i po ratifikaci Lisabonské smlouvy[52] je stále samostatným subjektem stojícím vedle Evropské unie.[53] Prapůvodním účelem založení Euratomu bylo umožnit rychlý rozvoj jaderné energetiky v jeho členských státech a kontrolu nad využíváním této jaderné energie. Historický vývoj jaderné energetiky však tuto původní myšlenku donutil značně přeformulovat. Právní úprava na úrovni Euratom se od té doby značně vyvinula, jednotlivé články Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii jsou konkretizovány v řadě směrnic a nařízení a v rámci sekundárního práva je kladen značný důraz převážně na různé oblasti radiační ochrany, přeshraniční přepravu radioaktivních materiálů atp. Paradoxně směrnice upravující alespoň základní oblasti jaderné bezpečnosti

[51] Ratifikovalo ji doposud na 157 zemí, ale úplnému zákazu nadále brání 8 zemí - Čína, Egypt, Indie, Írán, Izrael, Pákistán, Korejská lidově demokratická republika a Spojené státy americké.
[52] Lisabonská smlouva je mezinárodní smlouva, která vstoupila v platnost dne 1. 12. 2009, a která reformovala instituce Evropské unie, zrušila její trojpilířovou strukturu, zrušila Evropská společenství a dala Evropské unii mezinárodní subjektivitu.
[53] Svoboda, P. Úvod do evropského práva. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 8

byla přijata až za českého předsednictví v Evropské radě v roce 2009.[54] Vztah Euratomu a Evropské unie je vcelku komplikovaný. Jako problematické se jeví převážně vymezení pravomocí těchto organizací. Překrývající pole jejich působnosti tedy můžeme pozorovat například v oblasti společné zemědělské politiky a vnitřního trhu Evropské unie a ochrany před riziky radiačního záření Euratomu.[55] V těchto oblastech je tedy dle názoru Soudního dvora Evropské unie vždy nutné zvážit, ke které oblasti vztahů má daný právní akt ze své podstaty nejblíže.[56]

Mezi nejdůležitější předpisy, které se řadí mezi evropské sekundární právo a dotýkají se oblasti jaderné bezpečnosti, radiační ochrany a nepřímo tak i dostavby jaderné elektrárny Temelín, jsou následující:

- Nařízení Rady (Euratom) č. 1493/93 ze dne 8. června 1993 o přepravě radioaktivních látek mezi členskými státy,
- Nařízení Komise (Euratom) č. 302/2005 ze dne 8. února 2005 o uplatňování dozoru nad bezpečností v rámci Euratomu,
- Směrnice ze dne 5. března 1962 o volném přístupu ke kvalifikovaným povoláním v oblasti jaderné energie,
- Směrnice Rady 89/618/EURATOM ze dne 27. listopadu 1989 o informování obyvatelstva a o opatřeních na ochranu zdraví, která se mají použít, a o krocích, které je třeba učinit v případě radiační mimořádné situace,
- Směrnice Rady 90/641/EURATOM ze dne 4. prosince 1990 o ochraně externích pracovníků vystavených riziku ionizujícího záření v průběhu jejich činností v kontrolovaném pásmu,
- Směrnice Rady 92/3/EURATOM ze dne 3. února 1992 o dozoru nad přepravou radioaktivního odpadu mezi členskými státy a do Společenství a ze Společenství a o její kontrole,
- Směrnice Rady 2006/117/Euratom ze dne 20. listopadu 2006 o dozoru nad přepravou radioaktivního odpadu a vyhořelého paliva a o její kontrole,
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/68/ES ze dne 24. září 2008 o pozemní přepravě nebezpečných věcí,

[54] Tato směrnice se v roce 2014 dočkala vcelku rozsáhlé revize v podobě Směrnice Rady 2014/87/EURATOM ze dne 8. července 2014, kterou se mění směrnice 2009/71/Euratom, kterou se stanoví rámec Společenství pro jadernou bezpečnost jaderných zařízení.
[55] HANDRLICA, Jakub. Jaderné právo. Auditorium : Praha, 2012, s. 139.
[56] Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 29. března. 1990, C-62/88, Řecko vs. Rada nebo Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. května 1990, C-70/88, Evropský Parlament vs. Rada.

- Směrnice Rady 2009/71/Euratom ze dne 25. června 2009, kterou se stanoví rámec Společenství pro jadernou bezpečnost jaderných zařízení,
- Směrnice Rady 2011/70/Euratom ze dne 19. července 2011, kterou se stanoví rámec Společenství pro odpovědné a bezpečné nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem,
- Směrnice Rady 2013/59/EURATOM ze dne 5. 12. 2013, kterou se stanoví základní bezpečnostní standardy ochrany před nebezpečím vystavení ionizujícímu záření a zrušují se směrnice 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom a 2003/122/Euratom a
- Směrnice Rady 2014/87/EURATOM ze dne 8. července 2014, kterou se mění směrnice 2009/71/Euratom, kterou se stanoví rámec Společenství pro jadernou bezpečnost jaderných zařízení. [57]

Zde je ještě nutné zmínit, že nařízení jsou obecně závaznými dokumenty, které nevyžadují přímou implementaci do právního řádu členského státu a jsou tedy samovykonatelné. Oproti tomu směrnice jsou legislativním aktem Evropské unie (nebo Euratomu), který členským státům určuje, aby dosáhly konkrétního cíle, aniž by diktovala, jakými prostředky daného cíle dosáhnout. Směrnice obvykle poskytují prostor členským státům pro to, aby přijala daná pravidla podle svého uvážení a v souladu se svým vnitrostátním právem. Výše zmíněné směrnice byly tedy implementovány do českého právního řádu převážně do textu zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a do jeho prováděcích předpisů.

Pokud se neomezíme toliko na právní akty Euratomu, tak do jaderné oblasti rovněž mohou zasahovat i některé právní akty Evropské unie či její primární právo. Například se tak do dostavby jaderné elektrárny Temelín může promítnout přímo Smlouva o fungování Evropské unie a její ustanovení upravující pravidla hospodářské soutěže. Jedná se tak převážně o články 101 a následující této mezinárodní smlouvy.[58]

Na úrovni Euratomu, bylo vydáno i mnoho dalších dokumentů jako je například Dohoda mezi Belgickým královstvím, Dánským královstvím, Spolkovou republikou

[57] Vedle nich existují i další předpisy, např. Směrnice Rady 97/43/EURATOM ze dne 30. června 1997 o ochraně zdraví osob před riziky vyplývajícími z ionizujícího záření v souvislosti s lékařským ozářením a o zrušení směrnice 84/466/EURATOM, tyto se ale ani nepřímo nedotýkají předmětu této práce a tudíž je zde ani neuvádím.
[58] O tomto více například viz HANDRLICA, Jakub. Jaderné právo. Auditorium : Praha, 2012, s. 140 a násl.

Německo, Irskem, Italskou republikou, Lucemburským velkovévodstvím, Nizozemským královstvím, Evropským společenstvím pro atomovou energii a Mezinárodní agenturou pro atomovou energii o provádění čl. III odst. 1 a 4 Smlouvy o nešíření jaderných zbraní, (78/164/Euratom) a na ni navazující Dodatkový protokol či mnohá rozhodnutí, doporučení a další dohody o spolupráci při mírovém využívání jaderné energie například s Austrálií, Koreou, Brazílií, Japonskem či Švýcarskem.

c. Česká

Základní právní normou, která upravuje mírové využívání jaderné energie a ionizujícího záření je tzv. atomový zákon – zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon). Tento právní předpis komplexně upravuje oblast jaderného práva. Je rozdělen do šesti hlav a upravuje oblast mírového využívání jaderné energie a podmínky vykonávání činností souvisejících s využíváním jaderné energie a činností vedoucích k ozáření, radiační ochranu osob a životního prostředí před nežádoucími účinky ionizujícího záření, přepravu, havarijní připravenost, nakládání s radioaktivními odpady, odpovědnost za jadernou škodu a výkon veřejné správy při využívání jaderné energie a ionizujícího záření. Na tento zákon pak navazuje devatenáct prováděcích vyhlášek vydaných Státním úřadem pro jadernou bezpečnost, jedna vyhláška Ministerstva průmyslu a obchodu, jedna vyhláška Ministerstva financí[59] a čtyři nařízení vlády. Pro úplnost všechny podzákonné předpisy z oblasti jaderné bezpečnosti a radiační ochrany, které jsou důležité pro dostavbu jaderné elektrárny Temelín, a které se jej dotýkají, uvádím zde:

- nařízení vlády č. 11/1999 Sb., o zóně havarijního plánování,
- nařízení vlády č. 416/2002 Sb., kterým se stanoví výše odvodu a způsob jeho placení původci radioaktivních odpadů na jaderný účet a roční výše příspěvku obcím a pravidla jeho poskytování,
- nařízení vlády č. 73/2009 Sb., o předávání informací v souvislosti s mezinárodní přepravou radioaktivního odpadu a vyhořelého jaderného paliva,
- nařízení vlády č. 399/2011 Sb., o poplatcích na odbornou činnost státního úřadu pro jadernou bezpečnost,

[59] Jedná se však o vyhlášku č. 61/2005 Sb., o postupu při poskytování dotací na přijetí opatření ke snížení ozáření z přírodních radionuklidů ve vnitřním ovzduší staveb a ke snížení obsahu přírodních radionuklidů v pitné vodě pro veřejné zásobování, která se nijak nedotýká dostavby jaderné elektrárny Temelín a tudíž je neuvádím ve výčtu relevantních vyhlášek.

- vyhláška ministerstva průmyslu a obchodu č. 360/2002 Sb., kterou se stanovuje způsob tvorby rezervy pro zajištění vyřazování jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie z provozu,
- vyhláška č. 144/1997 Sb., o fyzické ochraně jaderných materiálů a jaderných zařízení a o jejich zařazování do jednotlivých kategorií,
- vyhláška č. 146/1997 Sb., stanovující činnosti, které mají bezprostřední vliv na jadernou bezpečnost, a činnosti zvláště důležité z hlediska radiační ochrany, požadavky na kvalifikaci a odbornou přípravu, způsob ověřování zvláštní odborné způsobilosti a udělování oprávnění vybraným pracovníkům a způsob provedení schvalované dokumentace pro povolení k přípravě vybraných pracovníků,
- vyhláška č. 215/1997 Sb., o kritériích na umísťování jaderných zařízení a velmi významných zdrojů ionizujícího záření,
- vyhláška č. 106/1998 Sb., o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany jaderných zařízení při jejich uvádění do provozu a při jejich provozu,
- vyhláška č. 195/1999 Sb., o požadavcích na jaderná zařízení k zajištění jaderné bezpečnosti, radiační ochrany a havarijní připravenosti,
- vyhláška č. 324/1999 Sb., kterou se stanoví limity koncentrace a množství jaderného materiálu, na který se nevztahují ustanovení o jaderných škodách,
- vyhláška č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně,
- vyhláška č. 317/2002 Sb., o typovém schvalování obalových souborů pro přepravu, skladování a ukládání jaderných materiálů a radioaktivních látek, o typovém schvalování zdrojů ionizujícího záření a o přepravě jaderných materiálů a určených radioaktivních,
- vyhláška č. 318/2002 Sb., o podrobnostech k zajištění havarijní připravenosti jaderných zařízení a pracovišť se zdroji ionizujícího záření a o požadavcích na obsah vnitřního havarijního plánu a havarijního řádu,
- vyhláška č. 319/2002 Sb., o funkci a organizaci celostátní radiační monitorovací sítě,
- vyhláška č. 419/2002 Sb., o osobních radiačních průkazech,
- vyhláška č. 185/2003 Sb., o vyřazování jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie z provozu,
- vyhláška č. 193/2005 Sb., o stanovení seznamu teoretických a praktických oblastí, které tvoří obsah vzdělání a přípravy vyžadovaných v české republice pro výkon regulovaných činností náležejících do působnosti státního úřadu pro jadernou bezpečnost,

- vyhláška č. 309/2005 Sb., o zajišťování technické bezpečnosti vybraných zařízení,
- vyhláška č. 132/2008 Sb., o systému jakosti při provádění a zajišťování činností souvisejících s využíváním jaderné energie a radiačních činností a o zabezpečování jakosti vybraných zařízení s ohledem na jejich zařazení do bezpečnostních tříd,
- vyhláška č.165/2009 Sb., o stanovení seznamu vybraných položek v jaderné oblasti,
- vyhláška č. 166/2009 Sb., o stanovení seznamu položek dvojího použití v jaderné oblasti a
- vyhláška č. 213/2010 Sb., o evidenci a kontrole jaderných materiálů a oznamování údajů požadovaných předpisy Evropských společenství.[60]

Dalším důležitým zákonem, který je naprosto nezbytný pro dostavbu jaderné elektrárny Temelín, je tzv. stavební zákon. Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu stanoví postupy a relevantní orgány pro procesy územního plánování, územního řízení a stavebního řízení. I tento zákon byl proveden několika prováděcími předpisy převážně z dílny Ministerstva pro místní rozvoj.[61]

Jelikož je dostavba jaderné elektrárny Temelín veřejnou zakázkou, zadávací řízení se řídí zejména zákonem č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách a k němu vydanými prováděcími právními předpisy – vyhláškami[62] a nařízením vlády č. 77/2008 Sb., o stanovení finančních limitů pro účely zákona o veřejných zakázkách, o vymezení zboží pořizovaného Českou republikou - Ministerstvem obrany, pro které platí zvláštní finanční limit, a o přepočtech částek stanovených v zákoně o veřejných zakázkách v eurech na českou měnu.

V letech 2008 až 2013 proběhl proces posouzení vlivu dostavby elektrárny na životní prostředí (tzv. EIA), který se řídil zákonem č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí) a k němu prováděcími právními předpisy – vyhláškou č. 457/2001 Sb., o odborné způsobilosti a o úpravě některých dalších otázek souvisejících s posuzováním vlivů na životní

[60] Atomový zákon provádí rovněž vyhláška č. 462/2005 Sb., o distribuci a sběru detektorů k vyhledávání staveb s vyšší úrovní ozáření z přírodních radionuklidů a stanovení podmínek pro poskytnutí dotace ze státního rozpočtu, ta však pro účely této práce nemá žádný styčný bod, proto ji ve výčtu neuvádím.
[61] Jedná se o sedm vyhlášek – např. vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti nebo vyhláška č. 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby…
[62] Jedná se o devět vyhlášek – např. vyhláška č. 232/2012 Sb., o podrobnostech rozsahu odůvodnění účelnosti veřejné zakázky a odůvodnění veřejné zakázky nebo vyhláška č. 133/2012 Sb., o uveřejňování vyhlášení pro účely zákona o veřejných zakázkách a náležitostech profilu zadavatele…

prostředí a vyhláškou č. 353/2004 Sb., kterou se stanoví bližší podmínky osvědčení o odborné způsobilosti pro oblast posuzování vlivů na veřejné zdraví.

Toto je tedy výčet těch nejdůležitějších právních předpisů, které jsou jak procesního, tak ale i hmotněprávního charakteru. Nutno zde ještě v krátkosti podotknout, že se na jednotlivé procesy užijí i právní předpisy obecné jako je například zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, možnost obrany vůči rozhodnutím správních orgánů zajišťuje zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, kompetence příslušných orgánů jsou založeny na zákonu č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, inspekce na elektrárně se řídí zákonem č. č. 255/2012 Sb., zákon o kontrole (kontrolní řád), informovanost veřejnosti upravuje zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím a zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí či úprava jaderné škody je speciálním institutem vůči úpravě odpovědnosti za škodu podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a rovněž zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a takto by se dalo pokračovat dále,[63] ale výčet všech dotčených předpisů by vydal na samostatnou práci a já jsem se tudíž omezil na výčet těchto základních.

Státní úřad pro jadernou bezpečnost kromě výše zmíněných vyhlášek vydává tzv. metodické pokyny, doporučení a bezpečnostní návody, které jsou určeny převážně pro držitele povolení podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon (když držitelem celé řady povolení dle tohoto zákona je rovněž i společnost ČEZ, a. s.). Tyto metodické pokyny a doporučení jsou samozřejmě právně nezávazné, ale jsou souhrnem osvědčených postupů zohledňujících poznatky z praxe, z mezinárodního prostředí a z dokumentů vydávaných mezinárodními organizacemi a jinými expertními skupinami. Jsou-li tedy tyto dokumenty výše zmíněnými držiteli povolení používány a dodržovány, mohou mít při provádění kontrolní činnosti Státním úřadem pro jadernou bezpečnost jistotu, že jsou splněny všechny požadavky kladené na držitelem povolení prováděné činnosti. Dalšími spíše výjimečnými právně nezávaznými dokumenty, které upravují vztah mezi ČEZ, a. s. a Státním úřadem pro jadernou bezpečnost jsou jejich vzájemné dohody.[64]

Jak jsem již naznačil výše, tato práce se nezaměřuje pouze na platnou a účinnou právní úpravu, která se dotýká dostavby jaderné elektrárny Temelín, ale nabízí i určité srovnání de

[63] Například co se týče zákonů, které slouží k ochraně jednotlivých složek životního prostředí, horní zákon, zákon o správních poplatcích atp.

[64] Například Dohoda na úrovni vysokého managementu mezi ČEZ, a. s. a Státním úřadem pro jadernou bezpečnost týkající se zpřesnění seznamů vybraných zařízení.

lege ferenda. Již mnoho měsíců probíhají na Státním úřadu pro jadernou bezpečnost usilovné práce nad textem nového atomového zákona a jedním z důvodů, proč návrh této normy spatřil světlo světa, je právě možná dostavba jaderné elektrárny Temelín a to, že současná právní úprava již ne zcela vyhovuje všem mezinárodním dokumentům a doporučením. Návrh nového atomového zákona vstoupil do mezirezortního připomínkového řízení dne 1. října 2013 a znamená značný nárůst právní úpravy mírového využívání jaderné energie a ionizujícího záření.[65] Tento návrh nebude nově obsahovat část o občanskoprávní odpovědnosti za jadernou škodu a ta bude tudíž ponechána ve starém znění. K tomu je ještě nutné doplnit, že na půdě Ministerstva průmyslu a obchodu probíhají intenzivní práce na novém zákonu, který bude upravovat tuto občanskoprávní odpovědnost za jadernou škodu samostatně. K novému atomovému zákonu Státní úřad pro jadernou bezpečnost a další rezorty počítají vydat na 26 prováděcích právních předpisů a měl by nabýt účinnosti dne 1. ledna 2017.

d. Další dokumenty

Kromě výše zmíněných závazných právních předpisů a mezinárodních smluv existuje v oblasti mírového využívání jaderné energie nepřeberný počet dokumentů, které jsou v různé míře důležitými vodítky a nástroji k dosahování bezpečnosti a dalších nezbytně důležitých cílů v této oblasti. Mnoho mezinárodně uznávaných a do zákonů a podzákonných předpisů v praxi často implementovaných dokumentů vydává Mezinárodní agentura pro atomovou energii. Ta již od roku 1958 vydává tzv. Safety Standards, které v současnosti čítají již přes 200 dokumentů a vycházejí v tzv. Safety Series. Tyto agenturní dokumenty se odlišují podle své podrobnosti a šíře zaměření na tzv. Safety Fundamentals (těchto deset základních pravidel by měly všechny členské státy zcela explicitně implementovat do svého zákonodárství), Safety Requirements (ty jsou již podrobnější a existuje několik dokumentů vždy pro určitou podoblast jaderného práva a i ty by měly být převzaty do vnitrostátních zákonů či do jejich prováděcích předpisů), Safety Guides (ty by měly být promítnuty členskými státy do podzákonných předpisů a následných doporučení a návodů) a další technické dokumenty.[66]

Zpětnou vazbu těchto dokumentů kontroluje v rámci agentury v jednotlivých členských zemích tzv. Integrated Regulatory Review Science (IRRS).[67] Safety Standards mají

[65] Zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon obsahuje pouhých 49 §, kdežto nový návrh obsahuje přes 200 §, což způsobil i přesun mnoha ustanovení ze současných prováděcích právních předpisů..
[66] TROMANS, S. Nuclear Law – The Law Applying to Nuclear Installations and Radioactive Substances in its Historic Context. Oxford : Hart Publishing, 2010, s. 45.
[67] Zde je vhodné podotknout, že mise IRRS se uskutečnila v České republice na podzim roku 2013 a do dvou let proběhne její revize. O tom ale více dále.

výrazný až dominantní vliv na národní úpravy a Česká republika není v tomto žádnou výjimkou. V hodnocení národních zpráv k Úmluvě o jaderné bezpečnosti nebo Společné úmluvě o bezpečnosti při nakládání s vyhořelým jaderným palivem a o bezpečnosti při nakládání s radioaktivními odpady jsou členské státy poměřovány právě s ohledem na obsah těchto návodů. Tyto návody ovlivňují i právní úpravu Euratomu. Příkladem je směrnice 2009/71/Euratom, která přímo doporučuje členským státům Euratomu posoudit aplikovatelnost zásad jaderné bezpečnosti Mezinárodní agentury pro atomovou energii pro implementaci směrnice v národních právních řádech.[68] Důkazem důležitosti těchto dokumentů může být i jedna z podmínek závěrečného stanoviska EIA, který přikazuje zohledňovat v průběhu výstavby jaderné elektrárny Temelín kromě nové legislativy i právě nová doporučení Mezinárodní agentury pro atomovou energii.[69] Vedle těchto misí je důležitým nástrojem, který vznikl již v roce 1982, program tzv. OSART[70] misí. Tyto v rámci třítýdenních hloubkových revizí zkoumají pomocí expertů z různých zemí bezpečnost provozu jednotlivých jaderných elektráren.[71]

Na úrovni Euratomu se historicky vyvinuly dvě expertní skupiny – West European Nuclear Regulators` Association (WENRA)[72] a European Nuclear Safety Expert Group, které rovněž ovlivňují počínání jednotlivých států v oblasti mírového využívání jaderné energie, připravují dokumenty obsahující bezpečnostní požadavky a vyhodnocení stávajícího stavu jejich plnění v členských zemích. V rámci WENRA byly stanoveny referenční úrovně pro 18 vybraných bezpečnostních oblastí. Tyto referenční úrovně jsou vlastně určitá kritéria, dle kterých byly srovnávány národní právní úpravy mírového využívání jaderné energie. Činnost v oblasti radiační ochrany dále vyvíjí například International Commission on Radiological Protection (ICRP), která má za sebou 123 publikací v této oblasti a jako taková byla vůbec první formou mezinárodní spolupráce, co se týče využívání ionizujícího záření.[73] O důležitosti všech těchto dokumentů ostatně vypovídá i důvodová zpráva k návrhu atomového zákona, který by měl nahradit zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon, kde na stranách 14 až 16 jsou

[68] DŮVODOVÁ ZPRÁVA K NÁVRHU ATOMOVÉHO ZÁKONA, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2015, s. 13.
[69] STANOVISKO K POSOUZENÍ VLIVŮ PROVEDENÍ ZÁMĚRU NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ. Nový jaderný zdroj v lokalitě Temelín včetně výkonu do rozvodny Kočín. Ministerstvo životního prostředí, 2013, s. 17.
[70] Operational Safety Review Team.
[71] TROMANS, S. Nuclear Law – The Law Applying to Nuclear Installations and Radioactive Substances in its Historic Context. Oxford : Hart Publishing, 2010, s. 45.
[72] Předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, Dana Drábová, předsedala WENRA od listopadu 2006 do listopadu 2009.
[73] TROMANS, S. Nuclear Law – The Law Applying to Nuclear Installations and Radioactive Substances in its Historic Context. Oxford : Hart Publishing, 2010, s. 37.

uvedeny všechny mezinárodní dokumenty, které byly při jeho zpracovávání reflektovány.[74] Jako specializovaná agentura OECD[75] působí Nuclear Energy Agency (NEA). Ta například uzavírá četné dohody s jednotlivými státy upravující spolupráci a pomoc při rozvoji jaderné energetiky atp.

V neposlední řadě je nutné zmínit i některé velmi vlivné vnitrostátní dokumenty z tradičně vyspělých jaderných států, které mají (a měly) vliv na výstavbu jaderných zařízení v České republice. Za všechny je nutné uvést například standardy amerického jaderného dozoru United States Nuclear Regulatory Commission (USNRC).

3. Vliv a zájmy jednotlivých aktérů

Tato kapitola si klade za cíl čtenáře blíže seznámit s tím, kteří aktéři mohou vstupovat a někdy tak i zásadně ovlivňovat průběh dostavby jaderné elektrárny Temelín. Jak jsem již naznačil v úvodu, dostavba jaderné elektrárny je velmi zdlouhavý a komplexní proces. Jako takový zasahuje do mnohých oblastí práva, ale i života společnosti. Zde se pokusím o určité (ne však o úplné či vyčerpávající) shrnutí aktérů, kteří mohou mít vliv na některou z fází procedury výstavby jaderného zařízení typu jaderné elektrárny v České republice.

Jednotlivé aktéry můžeme rozdělit na to, ze kterého segmentu společnosti pocházejí. Lze tak hovořit o veřejném sektoru, soukromém sektoru a občanském sektoru.[76] Střetávají se zde mnohé názorové proudy a zájmy. Zájem veřejnosti je převážně na vyšší bezpečnosti, ochraně životního prostředí, minimalizaci vzniku radioaktivních odpadů, kvalitě, spolehlivosti jaderných reaktorů a zároveň co nejnižších cenách energií. Investor a posléze provozovatel mají zájem většinou na co nejnižší ceně, bezpečnosti, kvalitě a spolehlivosti. Výrobce zase na realizovatelnosti, ceně, bezpečnosti a co nejsnazší licencovatelnosti, tzn., aby jeho „výrobek“ snadno a rychle prošel povolovacím režimem. Základním zájmem dozorných orgánů by pak měla být ochrana zdraví každého jednotlivce, jeho potomků a lidské populace jako celku, ochrana majetku a životního prostředí před škodlivými účinky ionizujícího záření nyní i v budoucnu. Ještě je nutné podotknout, že v našich i mezinárodních dokumentech se takovíto

[74] Jedná se o implementaci šesti mezinárodních smluv a třiceti dalších nezávazných mezinárodních dokumentů.
[75] Organisation for Economic Co-operation and Development. Česky Organizace pro Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj.
[76] Vycházím z vcelku běžných termínů užívaných v sociálních vědách. Možno tyto termíny zaměnit například za „stát, trh a občanská společnost“ atp. Více například v: SKOVAJSA, M. a kol. Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice, Praha : Portál, 2010. 376 s.

aktéři označují různě, ale nejčastěji se můžeme setkat s termíny jako je např. aktér, subjekt či v jaderné oblasti dosti často se vyskytující termín stakeholder.

a. Veřejný sektor

V rámci veřejného sektoru vystupuje hned celá řada veřejných institucí, které se podílejí nebo za určitých okolností mohou podílet a to buď přímo, nebo nepřímo na některé části procesu dostavby jaderné elektrárny Temelín.

Mezinárodní organizace – Celosvětově nejvýznamnější mezinárodní organizací, která působí v oblasti mírového využívání jaderné energie je Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE), jež má sídlo ve Vídni, a která disponuje zvláštním statusem v rámci Organizace spojených národů. Jádrem aktivit této organizace je vytvoření komplexního rámce pro mírové využívání jaderné energie.[77] Tato agentura se nepřímo na celém procesu dostavby jaderné elektrárny Temelín nepřímo podílí tím, že vydává celou řadu dokumentů, které její členské státy přejímají do svých vnitrostátních právních řádů. Dále se inspektoři této organizace účastní přímo na inspekcích v rámci systému tzv. záruk.[78] Agentura zajišťuje mise, které prověřují národní regulační orgány, tzv. IRRS mise,[79] či prověrku jaderné bezpečnosti na korporátní úrovni, tzv. Corporate OSART.[80]

Česká republika je členem Evropské unie a zároveň i Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom). Hlavním cílem Euratomu bylo v době jeho založení přispět k vytvoření podmínek nezbytných pro rychlé vybudování a růst jaderného průmyslu a nastavit mechanismy pro kontrolu možného zneužití jaderných materiálů. Prostředky k dosažení tohoto cíle jsou formulovány ve čl. 2 Smlouvy o Euratom. Mezi tyto patří podpora jaderného

[77] HANDRLICA, J., Vybrané problémy vnitrostátní úpravy mírového využívání jaderné energie. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 41.

[78] Systém záruk – tzv. safeguards - Mezinárodní agentura pro atomovou energii, ukládá všem jejím smluvním stranám nevlastnícím jaderné zbraně „přijmout záruky uvedené v dohodě, o které se bude jednat a která bude uzavřena s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii“ s cílem ověřování plnění jejich závazků, které přijaly v souladu se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní.

[79] Důkladná prověrka Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, tzv. Integrated Regulatory Review Service (IRRS) se uskutečnila na základě žádosti vlády České republiky mezi 18. až 29. listopadem 2013. Účastnilo se jí 19 zkušených expertů z osmnácti členských států Mezinárodní agentury pro atomovou energii. Závěr z této mise lze shrnout tak, že systém regulace jaderné bezpečnosti a radiační ochrany v České republice je „robustní“ a Státní úřad pro jadernou bezpečnost je efektivním a nezávislým regulátorem. Experti týmu ocenili na českém jaderném regulátorovi řadu dobrých praktických postupů a zároveň předložili některá doporučení, která mají přispět k dalšímu posílení celkového výkonu regulačního systému.

[80] Mezinárodní agentura pro atomovou energii provedla v září a říjnu roku 2013 svou vůbec první prověrku jaderné bezpečnosti ČEZ, a. s. na korporátní úrovni, tzv. Corporate OSART. Tým expertů agentury ocenil řadu dobrých praktických postupů a předložil svá doporučení, aby se některá bezpečnostní opatření ještě zlepšila. Tým agentury dorazil do České republiky na žádost české vlády a pracoval zde od 30. září do 9. října 2013.

výzkumu, vytvoření jednotného jaderného trhu zajišťujícího volný pohyb kapitálu a pracovníků, zajištění ochrany zdraví obyvatel a pracovníků se zdroji před účinky ionizujícího záření, tzn. stanovení jednotných bezpečnostních standardů pro radiační ochranu a zavedení mechanismů pro kontrolu jejich dodržování a zavedení mechanismu kontrol nad tím, aby nedocházelo ke zneužívání jaderného materiálu. Na články smlouvy navazují mnohé další sekundární předpisy - nařízení, směrnice a doporučení, které členské státy přebírají do svých právních řádů. Velmi důležitý je i obligatorní proces informování evropské komise podle článku 41 smlouvy o Euratom. Tomu se však blíže věnuji ve zvláštní kapitole.

Česká republika je rovněž členem Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), jejíž specializovanou agenturou je Nuclear Energy Agency (NEA), která asistuje členským státům k udržování a dalšímu rozvoji (prostřednictvím mezinárodní spolupráce na vědecké, technologické i právní úrovni) bezpečného, k životnímu prostředí šetrného a mírového využívání jaderné energie.

Další důležitou mezinárodní entitou je Western European Nuclear Regulators' Association (WENRA), která je společenstvím představitelů dozorných orgánů zemí západní Evropy s jaderným programem. V současné době sdružuje dozorné orgány všech členských zemí Evropské unie s provozovanými nebo vyřazovanými jadernými elektrárnami a Švýcarska. Jedním ze stěžejních cílů asociace je harmonizovat prostřednictvím svých dokumentů v členských zemích v co nejširší míře přístupy v oblasti zajištění jaderné bezpečnosti energetických jaderných reaktorů, vyřazování jaderných zařízení z provozu a skladovaní radioaktivních odpadů a vyhořelého paliva.

Mezinárodní komise pro radiační ochranu (ICRP), je mezinárodním poradním orgánem, který vydává doporučení a návody v oblasti radiační ochrany.

Zanggerův výbor (Zangger Committee), byl ustaven po vstupu Smlouvy o nešíření jaderných zbraní v platnost jako nesmluvní ujednání, jehož hlavním cílem je harmonizace exportní politiky v jaderné oblasti členských zemí. Zanggerův výbor formou seznamu, tzv. Trigger Listu, jehož aktualizovanou verzi pravidelně publikuje Mezinárodní agentura pro atomovou energii, definuje uvedená zařízení a materiály s ohledem na jejich možné zneužití k získávání štěpného materiálu jako základní komponenty pro výrobu jaderných výbušných zařízení a na základě tohoto seznamu kontroluje jejich vývoz a další převody v rámci systému záruk.

Sdružení provozovatelů jaderných elektráren (WANO), je mezinárodní neziskovou organizací, která sdružuje provozovatele jaderných elektráren z celého světa. Jejím členem je i ČEZ, a. s. a tato organizace pomáhá svým členům dosahovat co nejvyšší úrovně bezpečnosti svých elektráren a to pomocí technické podpory, posudků a dalších možných odborných konzultací.

Vláda České republiky – Vláda je vrcholným vnitrostátním politickým orgánem a jako taková rozhoduje zejména o zásadních strategických a politických otázkách, koordinuje činnost všech podřízených správních orgánů prostřednictvím svých usnesení a vydává obecně závazná nařízení vlády. Formou těchto nařízení jsou pak například podle § 3a odst. 3 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon stanoveny poplatky za odbornou činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost,[81] což má vliv na to, kolik například ČEZ, a. s. musí zaplatit za povolení k výstavbě či provozu jaderného zařízení. Dále pak podle § 19 odst. 3 tohoto zákona stanoví práva a povinnosti subjektů ve vztahu k zóně havarijního plánování[82] a podle § 27 odst. 4 atomového zákona výši odvodu a způsob jeho placení původci radioaktivních odpadů na jaderný účet.[83]

Vláda dále schvaluje klíčové dokumenty jako je státní energetická koncepce či státní surovinová koncepce, které mají vliv na to, jakým směrem se bude české energetické a surovinové hospodářství v následujícím období vyvíjet a zda se tedy například počítá s výstavbou nových jaderných zařízení atp. Důležitými dokumenty jsou i již výše zmíněná usnesení vlády. Z poslední doby jmenujme například Usnesení č. 757/2011 Analýza slabých míst výstavby 3. a 4. bloku jaderné elektrárny Temelín, Usnesení č. 110/2011 Harmonogram činností příprav k rozšíření jaderné elektrárny Temelín na léta 2011-2012 nebo Usnesení č. 492/2010 o jmenování vládního zmocněnce pro rozšíření jaderné elektrárny Temelín.[84]

Ministerstvo průmyslu a obchodu – Ve vztahu k dostavbě jaderné elektrárny Temelín má Ministerstvo průmyslu a obchodu určeno své pravomoci hned několika právními předpisy. Podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon je zmocněno k vydání vyhlášky upravující vytváření finanční rezervy pro vyřazování jaderného zařízení,[85] zřízení Správy úložišť

[81] Nařízení vlády č. 399/2011 Sb., o poplatcích na odbornou činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.
[82] Nařízení vlády č. 11/1999 Sb., o zóně havarijního plánování.
[83] Nařízení vlády č. 416/2002 Sb., kterým se stanoví výše odvodu a způsob jeho placení původci radioaktivních odpadů na jaderný účet a roční výše příspěvku obcím a pravidla jeho poskytování.
[84] HANDRLICA, Jakub. Jaderné právo. Prah : Auditorium, 2012, s. 154.
[85] Tímto prováděcím právním předpisem je Vyhláška Ministerstva průmyslu a obchodu č. 360/2002 Sb., kterou se stanovuje způsob tvorby rezervy pro zajištění vyřazování jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie z provozu.

radioaktivních odpadů, jmenování ředitele Správy úložišť radioaktivních odpadů a 11 členů její rady a po dohodě se Státním úřadem pro jadernou bezpečnost rovněž k vydání právního předpisu ke stanovení zvláštních požadavků na zabezpečování jednotnosti a správnosti měřidel a měření při činnostech spojených s využíváním jaderné energie a při činnostech vedoucích k ozáření.[86] Ustanovení § 30a zákona č. 458/2000 Sb., energetický zákon, svěřuje tomuto ministerstvu pravomoc rozhodovat o udělení státní autorizace na výstavbu výroben elektrické energie o celkovém instalovaném výkonu 100 kW a více a přiznává mu i postavení dotčeného orgánu v navazujících řízeních. Výše zmíněnou výrobnou jsou totiž i nové bloky jaderné elektrárny Temelín, které mají mít celkový čistý instalovaný výkon do 3 400 MW. Podle zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií dále toto ministerstvo zpracovává návrh Státní energetické koncepce a zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon, přiznává Ministerstvu průmyslu a obchodu působnost stavebního úřadu u staveb jaderných zařízení.

Ministerstvo pro místní rozvoj – Od 1. 1. 2013 byla na Ministerstvo pro místní rozvoj přenesena novelou zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon, pravomoc vykonávat působnost stavebního úřadu k vydání územního rozhodnutí u staveb souvisejících s úložišti radioaktivních odpadů obsahujících přírodní radionuklidy a u staveb náležejících k provozním celkům, jejichž součástí je jaderné zařízení, a u staveb zařízení pro přenos elektřiny a výrobny elektřiny o celkovém instalovaném elektrickém výkonu 100 MW a více. Toto ministerstvo je rovněž ústředním správním úřadem ve věcech územního plánování a vykonává v této oblasti správní dozor a pořizuje politiku územního rozvoje a k tomu potřebné územně plánovací podklady.

Ministerstvo životního prostředí - Ministerstvo životního prostředí je příslušné k posuzování vlivů činností a jejich důsledků na životní prostředí, včetně těch, které přesahují hranice státu. To znamená, že v rámci dostavby jaderné elektrárny Temelín bylo toto ministerstvo podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí příslušné k řízení procesu EIA a k vypracování posudku k záměru. Dále je toto ministerstvo příslušným orgánem odpovědným za vydání stanoviska z hlediska vlivu stavby jaderné elektrárny na životní prostředí a uplatňuje stanoviska k politice územního rozvoje a k zásadám územního rozvoje z hlediska zájmů chráněných zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

[86] Tímto prováděcím předpisem je vyhláška Ministerstva průmyslu a obchodu č. 345/2002 Sb., kterou se stanoví měřidla k povinnému ověřování a měřidla podléhající schválení typu

Ministerstvo financí – Ministerstvo financí spravuje finanční prostředky „jaderného účtu“ vedeného u České národní banky, ze kterého jsou financovány činnosti Správy úložišť radioaktivních odpadů. Dále má některé pravomoci v oblasti povinného pojištění provozovatele za jaderné škody podle § 36 odst. 2 a 5 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon.[87] Ministerstvo financí má i další pravomoci v oblasti jaderného práva, ale tyto se již dotýkají dostavby jaderné elektrárny Temelín jen velmi nepřímo.[88]

Ministerstvo vnitra – Ministerstvo vnitra se v rámci Generálního ředitelství hasičského záchranného sboru podílí na příslušných povinnostech v oblasti havarijní připravenosti a to tak, že poskytuje při zajišťování havarijní připravenosti a při jejím ověřování systém vyrozumění a varování a zajišťuje tzv. mobilní skupiny. Jelikož je povinností vypracovávat pro jadernou elektrárnu havarijní plán, Ministerstvo vnitra se dle něj v reálu podílí na havarijních cvičeních a rovněž mu náleží některé další pravomoci podle krizového zákonodárství v případě vzniklé jaderné havárie.

Státní úřad pro jadernou bezpečnost – Státní úřad pro jadernou bezpečnost jako ústřední orgán státní správy vykonává státní správu a dozor při využívání jaderné energie a ionizujícího záření, v oblasti radiační ochrany a v oblasti jaderné, chemické a biologické ochrany. Jako takový tedy v rámci dostavby jaderné elektrárny Temelín vydává povolení k umísťování, výstavbě a provozu jaderného zařízení, schvaluje dokumentaci, vztahující se k zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany, schvaluje limity a podmínky provozu jaderných zařízení, způsob zajištění fyzické ochrany, havarijní řády k přepravám jaderných materiálů, vnitřní havarijní plány jaderných zařízení, stanovuje podmínky a požadavky na radiační ochranu obyvatel a pracovníků se zdroji ionizujícího záření, stanovuje zóny havarijního plánování a požadavky havarijní připravenosti, sleduje stav ozáření obyvatelstva a pracovníků se zdroji ionizujícího záření, vede státní systém evidence a kontroly jaderných materiálů, státní systém evidence držitelů povolení, dovážených a vyvážených vybraných položek, zdrojů ionizujícího záření, evidence ozáření obyvatelstva a pracovníků se zdroji ionizujícího záření, zajišťuje odbornou spolupráci s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii a další… Státní úřad pro jadernou bezpečnost je nezávislým státním orgánem, který přímo podléhá vládě a má i samostatný rozpočet. Vykonává tedy státní správu v oblasti mírového využívání jaderné energie a ionizujícího záření. Na proces dostavby jaderné

[87] HANDRLICA, Jakub. Jaderné právo. Praha : Auditorium, 2012, s. 157.
[88] Například poskytuje ze státního rozpočtu dotace na likvidaci starých radiačních zátěží, spravuje rozpočet České republiky – tedy i kapitolu Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, podílí se na monitorování radiační situace…

elektrárny Temelín dále uplatňuje svůj vliv svou normotvornou činností (vydáváním prováděcích právních předpisů k zákonu č. 18/1997 Sb., atomový zákon na základě zmocnění v § 47 odst. 7 a 9. Nadto fakticky i návrhy zákonů v této oblasti vznikají na jeho odborné půdě. Dále ovlivňuje celý proces vydáváním správních rozhodnutí (povolení podle atomového zákona), dozorem nad kontrolovanými subjekty (formou inspekcí dle zákona o kontrole) a dalšími úkoly např. evidenčními či poskytováním informací veřejnosti, zajišťováním mezinárodní spolupráce atd.[89]

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže – Jelikož je dostavba jaderné elektrárny Temelín veřejnou zakázkou podle zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, tak v rozhodovacím procesu o dostavbě hraje svou roli i nezávislý Úřad pro ochranu hospodářské soutěže se sídlem v Brně. Působnost Úřadu je vymezena zákonem č. 273/1996 Sb., o působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže. Podle tohoto zákona úřadu přísluší vytvářet podmínky pro podporu a ochranu hospodářské soutěže, vykonávat dohled při zadávání veřejných zakázek a veřejné podpory. Od února 2010 vykonává také roli orgánu dohledu nad dodržováním zákona o významné tržní síle a jejím zneužití, čili se jeho působnost vztahuje i na možná tržní jednání ČEZ, a. s., který takovouto silou na českém trhu disponuje. Hlavní roli v celém procesu ale sehrává na poli zadávacího řízení, kdy je podle § 113 a násl. zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách příslušný k řízení o přezkoumání úkonů zadavatele, které se zahajuje na písemný návrh stěžovatele nebo i z moci úřední. K takovémuto řízení ve skutečnosti došlo v případě vyloučení francouzské společnosti Areva z výběrového řízení.

Správa úložišť radioaktivních odpadů – Správa úložišť radioaktivních odpadů je organizační složkou státu,[90] která zajišťuje na území České republiky bezpečné ukládání radioaktivních odpadů. Tyto odpady vznikají i při provozu jaderné elektrárny a tudíž při dostavbě jaderné elektrárny Temelín se jejich produkce zákonitě zvýší. Kromě jiného[91] provozuje úložiště radioaktivních odpadů vzniklých v rámci provozu jaderných elektráren v Dukovanech, do něhož budou směřovat i radioaktivní odpady a vyhořelé jaderné palivo z nových bloků jaderné elektrárny Temelín, spravuje odvody původců radioaktivních odpadů

[89] HANDRLICA, Jakub. Jaderné právo. Praha : Auditorium, 2012, s. 158.
[90] Byla zřízena roku 1997 Ministerstvem průmyslu a obchodu jako zvláštní státní organizace, ale od roku 2001 byla přetransformována na organizační složku státu.
[91] Od roku 2000 spravuje Správa úložišť radioaktivních odpadů všechna úložiště radioaktivních odpadů v České republice: úložiště institucionálních odpadů Richard u Litoměřic, radioaktivních odpadů z provozu jaderných elektráren v Dukovanech a úložiště Bratrství, určené k ukládání odpadů s obsahem přirozených radionuklidů. Navíc koordinuje všechny práce, které směřují k přípravě a výstavbě hlubinného úložiště vysokoaktivních odpadů a vyhořelého jaderného paliva, jehož provoz se předpokládá kolem roku 2065.

na jaderný účet a vede evidenci odpadů. Ve smyslu § 31 odst. 2 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon uzavírá s každým původcem, od kterého přebírá radioaktivní odpady, smlouvu o převzetí radioaktivních odpadů. Ve smlouvě jsou uvedeny místo a podmínky dodání zásilky s odpady, způsob přejímky a úhrada nákladů za uložení radioaktivních odpadů. Správa úložišť tedy má v rámci právního řádu České republiky poněkud zvláštní postavení, protože se na jednu stranu jedná o organizační složku státu, ale na druhou stranu je i držitelem povolení dle atomového zákona, s čímž se pojí četné povinnosti tímto zákonem upravené.

Národní bezpečnostní úřad – Národní bezpečnostní úřad je ústředním orgánem státní správy v oblasti utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti. V rámci výstavby a provozu jaderných elektráren je spousta činností kvalifikována jako tzv. citlivé činnosti.[92] Citlivou činnost může vykonávat podle tohoto zákona jen fyzická osoba, která je bezpečnostně způsobilá nebo která je držitelem platného osvědčení fyzické osoby. Bezpečnostní řízení tedy vede a osvědčení vydává právě tento úřad. Nutno ještě podotknout, že výčet relevantních citlivých činností udává § 2a zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon.[93]

Kraje - Kraje sehrávají svou roli v procesu dostavby jaderné elektrárny Temelín v rámci mnoha postupů podle hned celé řádky právních předpisů. Kraje jsou například oprávněny hájit své zájmy v rámci řízení EIA. Konkrétně pak jde o kraje, které mohu být záměrem dotčeny. Kraje podle zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon, vydávají ve formě opatření obecní povahy zásady územního rozvoje a uplatňují stanoviska k politice územního rozvoje. Kraje se rovněž mohou stát účastníkem stavebního řízení, pokud jsou například vlastníkem pozemku, na kterém má být stavba prováděna nebo vlastníkem sousedního pozemku. Podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon pak je s krajskými úřady projednáván vnitřní havarijní plán jaderné elektrárny nebo jeho změny, projednávána havarijní připravenost elektrárny a krajské úřady jsou následně informovány při případně vzniklé havárii.

Obce – Obce hrají obdobně jako kraje svou roli v rámci dostavby jaderné elektrárny Temelín hned v několika směrech. Obce tak jsou například oprávněny hájit své zájmy v rámci řízení EIA. Konkrétně pak jde o obce, které mohu být záměrem přímo dotčeny. Za splnění

[92] Ustanovení § 80 odst. 1 zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti: „*Citlivou činností se rozumí činnost stanovená tímto zákonem (§ 88) nebo zvláštním právním předpisem, jejímž zneužitím by mohlo dojít k ohrožení zájmu České republiky*.“

[93] Více o citlivých činnostech dle tohoto zákona uvádím v samostatné subkapitole.

podmínek dle § 9c zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivu na životní prostředí[94] se obec dotčená záměrem stává účastníkem navazujících řízení podle zvláštních právních předpisů. Obce dále podle zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon, vydávají ve formě opatření obecní povahy územní plány. Dotčené obce dle téhož zákona mohou podat námitky proti návrhu zásad územního rozvoje kraje. Obce se rovněž mohou stát účastníkem stavebního řízení, pokud jsou například vlastníkem pozemku, na kterém má být stavba prováděna nebo vlastníkem sousedního pozemku. Podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon pak je s obecními úřady obcí s rozšířenou působností projednáván vnitřní havarijní plán jaderné elektrárny nebo jeho změny, obce jsou informovány o nakládání s radioaktivními odpady na jejich území, je s nimi projednávána havarijní připravenost elektrárny a jednotlivé obecní úřady s rozšířenou působností jsou informovány v případě vzniku havárie. Pokud jsou na jejich území ukládány radioaktivní odpady, přísluší jim rovněž příspěvek z jaderného účtu.

Soudy – Obecné soudy v rámci celé procedury možné dostavby jaderné elektrárny Temelín a jeho následného provozu mohou sehrát i zcela zásadní roli. Jak je patrné z této práce, v celém procesu dochází k vydávání mnoha správních rozhodnutí. Pokud by zde nebylo žádného žalobce, tak role soudů v rámci těchto řízen nijak nevyvstává, ale pokud by účastník vyčerpal všechny opravné prostředky v rámci správního řízení, tak mu ještě zbývá možnost obrátit se na správní soudnictví. Podle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, by pak mohl využít například řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu (pokud byl žalobce zkrácen na svých právech, jež mohou mít jak hmotněprávní, tak i procesněprávní povahu), ochranu proti nečinnosti správního orgánu, řízení o ochraně před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu a řízení o zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části, což by bylo využitelné například vůči územnímu plánu obce. Teoreticky by mohl vyvstat i kompetenční spor v rámci některého ze správních řízení a tudíž by v úvahu připadlo i řízení o kompetenčních žalobách. Obecně platí, že v prvním stupni je ve správním soudnictví příslušný krajský soud. Účastníci řízení by však mohli využít i následné kasační stížnosti, ke které by byl příslušný Nejvyšší správní soud se sídlem v Brně. Rozhodnutí těchto soudů by tedy mohly často velmi ovlivnit jednak délku jednotlivých řízení a jednak by mohly ve svém důsledku vést i ke změně či zrušení vydaného rozhodnutí. Velký vliv soudů na celý proces výstavby jaderných zařízení můžeme vypozorovat i na konkrétním případu ze sousedního Slovenska, kde slovenský Nejvyšší soud zrušil povolení na dostavbu jaderné elektrárny Mochovce. Dal tak zapravdu organizaci Greenpeace, která si stěžovala, že ji stát

[94] Dříve se jednalo o § 23 odst. 9 zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivu na životní prostředí.

vyloučil z přípravného řízení.[95] Nutno ještě podotknout, že ve správním soudnictví nemusí být řešeny jen správní rozhodnutí týkající se jednotlivých povolení, ale například i spory v rámci poskytování informací veřejnosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

V rámci občanskoprávní odpovědnosti za jadernou škodu vzniklou z důvodu provozu jaderného zařízení, kterým budou i zvažované dva nové bloky jaderné elektrárny Temelín, by k případným žalobám po vzniklé škodě způsobené jadernou havárií byly příslušné obecné civilní soudy – tedy soudy okresní.

Svou roli by mohl sehrát v širším konceptu i Ústavní soud České republiky. Pokud by se některé ustanovení zákona, podle kterého se řídí nebo bude řídit proces dostavby jaderné elektrárny Temelín, ukázalo jako protiústavní, ústavní soud může vystoupit v rámci řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů jako tzv. negativní zákonodárce a daný předpis může zrušit. Správní řízení vedená podle tohoto ustanovení by musela být tudíž zastavena. Pravomocná rozhodnutí vydaná na základě právního předpisu, který byl zrušen, i přesto zůstávají nedotčena. Práva a povinnosti podle takových rozhodnutí však nelze vykonávat.[96] Dalším možným nástrojem, kterým disponují fyzické a právnické osoby a zastupitelstvo obce nebo vyššího územního samosprávného celku, je řízení o ústavních stížnostech. Pokud ústavní soud shledá, že pravomocným rozhodnutím či zásahem bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem, zruší napadené rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo jestliže porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody spočívalo v jiném zásahu orgánu veřejné moci, než je rozhodnutí, zakáže příslušnému státnímu orgánu, aby v porušování práva a svobody pokračoval, a přikáže mu, aby, pokud je to možné, obnovil stav před porušením. V minulosti již došlo k tomu, že ústavní soud musel řešit ústavní žalobu, která se nepřímo dotýkala i dostavby jaderné elektrárny Temelín – v tomto řízení občanské sdružení Jihočeské matky napadalo ústavnost ustanovení § 14 odst. 1 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon, který stanoví, že jediným účastníkem řízení podle atomového zákona je žadatel. Žaloba však byla odmítnuta.[97] Ústavní soud je rovněž příslušný pro řízení ve sporech o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy.

[95] Více o tomto například na www: <http://www.aktuality.sk/clanok/234878/najvyssi-sud-zastavil-dostavbu-jadrovej-elektrarne-mochovce/>. Celé soudní rozhodnutí dostupné z www: <http://www.ujd.gov.sk/files/legislativa/rozsudok.pdf>

[96] Ustanovení § 71 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

[97] Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. listopadu 2007, sp. zn. IV. ÚS 1791/07.

b. Soukromý sektor

Jaderná elektrárna, ač zajišťuje veřejný zájem, jímž je výroba elektřiny, je také zařízením, které má produkovat profit. Jinak by do něj ani žádný subjekt nebyl ochoten investovat. Na celém procesu výstavby a provozu jaderného zařízení tak participuje celá řada soukromých subjektů, které tak činí převážně s cílem utržit co nejvyšší zisk. Své zájmy zde promítá provozovatel jaderného zařízení, investor, společnosti, které se podílejí na výstavbě, finanční instituce, které výstavbu či pak následný provoz financují nebo pojišťují proti jaderné škodě… Tito jednotliví aktéři pak často spolupracují s mnoha dalšími subjekty,[98] protože výstavba jaderného zařízení je velmi složitá a je pro ni zapotřebí dodávek od mnoha subjektů, které se specializují na jednotlivé segmenty celé „stavebnice". V případě výstavby dvou nových bloků jaderné elektrárny Temelín tak pochopitelně největším hráčem je skupina ČEZ a také rovněž budoucí vítěz zadávacího řízení na výstavbu nových bloků.

c. Občanský sektor

Tvoří jej organizace, které jsou formou dobrovolného sdružování občanů sdílejících společné hodnoty a ochotných spolupracovat na společném díle.[99] Z občanského sektoru lze jmenovat zejména nevládní organizace (NGO`s),[100] které často velmi aktivně vstupují do procesů, které dále popisuji v kapitole, která se blíže zabývá účastí veřejnosti. Jejich cílem je převážně ochrana životního prostředí a v podstatě lze říci, že i odpor proti jaderné energetice jako takové. Dále v rámci občanského sektoru vystupují jednotlivá média, která mohou často velmi výrazně ovlivnit veřejné mínění nebo nastolovat témata, o kterých se bude veřejně hovořit[101] a tím tedy sice nepřímo, ale velmi výrazně ovlivňovat proces výstavby jaderných zařízení. Již menší vliv pak mají další aktéři z občanského sektoru jako například odborové organizace operátorů a investorů jaderných zařízení, různé nadace, obecně prospěšné společnosti, profesní komory, zájmová sdružení právnických osob,[102] družstva či církve atd.

---

[98] V rámci různých seskupení, konsorcií či poolů – viz například Česko-ruské konsorcium MIR nebo Český jaderný pojišťovací pool atd.

[99] Potůček, M. a kol. Veřejná politika, Slon : Praha, 2005, s. 103.

[100] V České republice jde za všechny jmenovat například Greenpeace, Calla - Sdružení pro záchranu prostředí, Jihočeské matky, Hnutí DUHA či Občanské sdružení V havarijní zóně jaderné elektrárny Temelín.

[101] Tzv. Agenda setting nebo-li teorie o nastolování agendy. Média podle této teorie svým výběrem zpráv a témat neovlivňují přímo názory lidí (neříkají lidem, co si mají myslet), ale mají významnou úlohu při určování toho, o čem se mluví, o čem lidé přemýšlejí a jaká témata jsou vnímána publikem jako důležitá. Více o tomto jevu například v McCombs, M.E., and D.L. Shaw. The Agenda-Setting Function of Mass Media. Public Opinion Quarterly, 1972, Vol. 36, s. 176-187.

[102] Jako příklad zde lze uvést Občanskou bezpečnostní komisi při jaderné elektrárně Dukovany, která je sdružením mezi Jadernou elektrárnou Dukovany na straně jedné a sdružením obcí Energoregion 2020 a Ekoregion 5, obcí Dukovany a Rouchovany a Okresním úřadem v Třebíči.

Prostředky, jimiž tyto subjekty dosahují svého cíle, se často velmi liší. Mohou používat legální prostředky, ale nezřídka kdy se usilují i k nátlakovým akcím, které jsou již za hranicemi zákona. Svůj vliv tak uplatňují zejména formou stávek, blokád, peticí, okupací, demonstrací, festivalů, násilných přímých akcí, letáků, článků, přímých kontaktů se zainteresovanými osobami, účastenstvím v rámci správního či soudního řízení, podáváním podnětů či žalob atd.

4. Právní postavení ČEZ, a. s.

Tato kapitola si klade za cíl popsat základní fakta o skupině ČEZ, která jsou podle mého názoru nezbytná pro pochopení celé práce a pro vysvětlení toho, proč vlastně některá řízení dostavby jaderné elektrárny Temelín probíhají právě tak, jak probíhají a proč se na ně užije zrovna taková právní úprava. ČEZ, a. s. má v rámci České republiky výsadní postavení na trhu s elektřinou a patří dokonce mezi desítku největších energetických korporací Evropy.[103] ČEZ, a. s. se již dlouho neorientuje pouze na domácí český trh a v 21. století se snažil pronikat na mnoho trhů převážně střední a východní Evropy.[104] V regionu střední a východní Evropy je pak nejsilnějším energetickým uskupením. V České republice je ČEZ, a. s. v současnosti největším výrobcem elektřiny a tepla a na většině území je provozovatelem distribuční soustavy. Je rovněž třetím největším českým zaměstnavatelem, když zaměstnává něco málo přes třicet tisíc zaměstnanců. Škála provozovaných činností ČEZ, a. s. zahrnuje těžbu surovin, výrobu, distribuci a obchod s elektřinou, telekomunikace, informatiku, jaderný výzkum, projektování, výstavbu a údržbu energetických zařízení nebo zpracování vedlejších energetických produktů. ČEZ, a. s. v České republice provozuje jaderné, uhelné, vodní, větrné i sluneční elektrárny.

Pokud nahlédneme do historie, tak ČEZ, a. s. vznikl dne 6. května 1992, kdy byla Fondem národního majetku České republiky (jako jediným zakladatelem) založena akciová společnost ČEZ přeměnou státního podniku České energetické závody. Dalším milníkem byl rok 2003, kdy ČEZ, a. s. koupil od státu podíly v některých regionálních energetických společnostech výměnou za přenosovou soustavu ČEPS a vznikla tak Skupina ČEZ spojením

[103] Dostupné z www: <http://www.cez.cz/cs/o-spolecnosti/cez/profil-spolecnosti.html#zakladni_udaje>
[104] Své aktivity provozuje ČEZ, a. s. v současnosti v těchto zemích - Bulharsko, Rumunsko, Bosna a Hercegovina, Albánie, Kosovo, Turecko, Rusko, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Německo, Rakousko, Chorvatsko a Nizozemsko.

ČEZ, a. s. s distribučními společnostmi Severočeská energetika, Severomoravská energetika, Středočeská energetická, Východočeská energetika a Západočeská energetika.

Většina výrobních kapacit je soustředěna v mateřské společnosti ČEZ, a. s, ale již výše zmíněnou skupinu ČEZ tvoří mnoho dalších dceřiných společností.[105] Pokud nahlédneme do vlastnické struktury, tak v polovině roku 2014 vlastnila Česká republika 69,78 % všech akcií[106] a tudíž byla majoritním vlastníkem společnosti a to jí umožňovalo přímé ovládání společnosti (například hlasováním na valných hromadách). Vedle České republiky je dalším významným vlastníkem akcií společnost Chase Nominees Limited, dosahující podílu ve výši 5,24 % základního kapitálu. Tato skutečnost s sebou nese mnoho důsledků – ČEZ, a. s. je sice osobou soukromého práva (akciovou společností nebo též koncernem), ale díky svému způsobu založení, vlastnické struktuře, účelu atd. je zároveň povinným subjektem podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím a také sektorovým zadavatelem podle § 2 odst. 6 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách. Aby byl ČEZ, a. s. sektorovým zadavatelem podle tohoto ustanovení, musí splnit alespoň jeden z požadavků tohoto zákona,[107] což s ohledem na to, že je z převážné většiny vlastněn státem a vykonává relevantní činnost v oblasti v odvětví elektroenergetiky, samozřejmě naplňuje. Dále lze uvést, že kontrolu nad touto energetickou společností v České republice mimo jiné provádí Energetický regulační úřad a na bezpečnost provozu jaderných elektráren dohlíží Státní úřad pro jadernou bezpečnost.

Společnost ČEZ, a. s. je zapsána v obchodním rejstříku vedeném městským soudem v Praze, oddíl B, vložka 1581 a zapsaný základní kapitál v polovině roku 2014 činil asi 54 miliard Kč. Skládal se z 537 989 759 ks akcií o nominální hodnotě 100 Kč. Emisní kurz všech akcií byl plně splacen. Všechny akcie měly zaknihovanou podobu,[108] zněly na majitele[109] a byly kótovány. Základní kapitál společnosti je rozvržen výlučně do kmenových akcií, s nimiž nejsou spojena žádná zvláštní práva.[110] Všechny akcie společnosti jsou přijaty k obchodování na Burze cenných papírů Praha, a. s. a Burze cenných papírů ve Varšavě v Polské republice a

[105] ČEZ Distribuce, ČEZ Distribuční služby, ČEZ Energetické produkty, ČEZ Energetické služby, ČEZ ICT Services, ČEZ Logistika, ČEZ Měření, ČEZ Obnovitelné zdroje, ČEZ Prodej, ČEZ Správa majetku, ČEZ Teplárenská, ČEZ Zákaznické služby, Severočeské doly, Teplárna Trmice, Škoda Praha Invest…
[106] Dostupné z www: <http://www.cez.cz/cs/o-spolecnosti/cez/struktura-akcionaru.html>
[107] Ustanovení § 2 odst. 6 písm. a) nebo b) a § 4 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách.
[108] Podle ustanovení § 155 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 275 zákona č. 90/2012, o obchodních korporacích a § 91 a následující zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.
[109] § 156 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník a § 274 zákona č. 90/2012, o obchodních korporacích.
[110] Podle ustanovení§ 155 odst. 6 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník a § 276 zákona č. 90/2012, o obchodních korporacích.

jsou neomezeně převoditelné. Od roku 2001 pak dochází každoročně k výplatě dividend, kdy například na každou akcii náleželo za rok 2013 40 Kč. Předsedou představenstva a generálním ředitelem společnosti je Ing. Daniel Beneš, MBA. Mezi vrcholné orgány patří valná hromada, představenstvo, dozorčí rada a výbor pro audit. Záležitostmi jaderné elektrárny Temelín se pak zabývá převážně divize výroba, která spadá pod divizi generálního ředitele.[111] ČEZ, a. s. je v současnosti držitelem mnohých povolení, oprávnění a licencí, které jsou rovněž spjaté s dostavbou této elektrárny. O těch však pojednám ve zvláštních kapitolách této práce.

Na závěr této kapitoly je ještě vhodné říci, že právní řád České republiky nijak nezakazuje výstavbu jaderných bloků i jinými soukromými osobami než je právě společnost ČEZ, a. s. A jelikož platí právní zásada legální licence, která je vlastní každému právnímu státu, tedy že co není zakázáno, je dovoleno, tak při splnění všech náležitostí, které vyžadují mnohé právní předpisy na stavitele a provozovatele jaderných elektráren, si i jiná soukromá osoba takovou elektrárnu samozřejmě může vystavět a provozovat. Dokonce příslušné právní předpisy nijak nespecifikují, že by se mělo jednat o fyzickou či právnickou osobu a už vůbec nenařizují, že by se muselo jednat o veřejnoprávní subjekt. Aby vše ale nebylo tak jednoduché, je samozřejmě potřeba pro výstavbu jaderné elektrárny získat celou řadu povolení a splnit ohromné množství náležitostí, kterými se zabývám v následujících kapitolách této práce.

5. Strategické dokumenty

V této kapitole a jejích příslušných podkapitolách se zabývám jednotlivými strategickými dokumenty, které pojednávají o jaderné energetice a konkrétně i o dostavbě jaderné elektrárny Temelín. Tyto dokumenty se liší, co se týče jejich závaznosti, územní působnosti či podrobnosti atp. Všechny by však měly být vzájemně provázané a nerozporné a jednotlivá správní rozhodnutí či rozhodnutí politická by z nich měly vycházet.

a. Státní energetická koncepce

Důležitým strategickým dokumentem na celostátní úrovni, který se zabývá dostavbou jaderné elektrárny Temelín, je Státní energetická koncepce. Jedná se o dokument, který

[111] Kompletní organizační struktura dostupná z www: <http://www.cez.cz/edee/content/file/pro-media-2012/10-rijen/zbz/priloha_4.pdf>

operuje s koncepčním výhledem v oblasti energetiky na příštích 30 let, a který vyjadřuje cíle státu v energetickém hospodářství v souladu s potřebou zabezpečit základní funkce státu a s potřebami hospodářského a společenského rozvoje i za krizové situace, včetně ochrany životního prostředí. Tento dokument dále slouží pro vypracování územních energetických koncepcí, které existují na úrovni krajů, hlavního města Prahy, statutárních měst a dalších obcí.

Státní energetická koncepce je právně zakotvena v zákoně č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií a rovněž se o ní zmiňují a odvolávají se na ni další zákony – např. zákon č. 458/2000 Sb., energetický zákon nebo zákon č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých zákonů. Návrh státní energetické koncepce zpracovává Ministerstvo průmyslu a obchodu a předkládá jej ke schválení vládě. Současná koncepce pochází z roku 2004 a byla schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004. Tato však byla zaktualizována verzí z roku 2012, která však nikdy nenabyla účinnosti.[112] Nyní dochází k další revizi a aktualizace z roku 2014 měla být původně schválena již na začátku roku 2015 vládou. K tomu však došlo až dne 19. května 2015.

Naplňování státní energetické koncepce podle § 3 odst. 2 zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií vyhodnocuje Ministerstvo průmyslu a obchodu nejméně jedenkrát za 5 let a výsledky vyhodnocení předává vládě. V případě potřeby rovněž toto ministerstvo zpracovává návrhy na změnu státní energetické koncepce a předkládá je ke schválení vládě. K tomu došlo právě ve výše zmíněném roce 2012 i 2014. Pokud se podíváme na historii schvalování tohoto strategického dokumentu, tak poslední platná a oficiálně vládou schválená energetická koncepce je tedy z března roku 2004. V roce 2008 vznikla takzvaná první Pačesova komise (oficiálně nazvaná Nezávislá energetická komise), což byl de facto tým expertů z oblasti energetiky, jež měl vypracovat prognózu jejího vývoje v českém prostředí. Na základě práce této skupiny byl v únoru 2010 na Ministerstvu průmyslu a obchodu vytvořen návrh na aktualizaci, který však později nebyl schválen. V souvislosti s touto situací v dubnu 2010 oficiálně vznikla takzvaná druhá Pačesova komise a v roce 2012 začal vznikat další návrh na aktualizaci. Ten měl být původně schválen do června 2012. Nakonec se však jeho příprava prodloužila, protože již během přípravy koncepce se objevily výhrady nevládních organizací, že aktualizaci dokumentu nedoprovází dostatečně široká debata, a že

[112] Vláda na svém zasedání dne 8. listopadu 2012 pouze vzala na vědomí aktualizaci Státní energetické koncepce ČR a schválila její předložení do procesu posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí (SEA) a schválila hlavní prvky energetické strategie formulované ve Státní energetické koncepci. Finální znění měla vláda schválit v závislosti na výsledku posuzování vlivů na životní prostředí.

koncepce dává příliš malý důraz na úspory energie nebo že jaderná energetika, na kterou koncepce ve značné míře sází, nebude výhodná pro českou ekonomiku. Schvalování návrhu se tedy několikrát odložilo. Mezi hlavní sporné otázky se zařadila zejména možná finanční podpora pro výstavba nových jaderných bloků a jejich provoz a rovněž prolomení těžebních limitů na hnědé uhlí. Vláda nakonec v říjnu 2012 vzala návrh koncepce pouze na vědomí a v návaznosti na to v květnu roku 2013 začal proces posouzení vlivu této aktualizace koncepce na životní prostředí. Ke konci roku 2013 se k návrhu koncepce mohla vyslovit i veřejnost. I z toho důvodu, že společnost ČEZ, a. s. zastavila tendr na dostavbu jaderné elektrárny Temelín, začal v průběhu roku 2014 vznikat zatím nejnovější návrh koncepce, který počítá s několika možnými scénáři vývoje. Původně se hovořilo o tom, že koncepce bude schválena do konce roku 2014, nebo na začátku roku 2015.[113] V návaznosti na tuto aktualizaci má rovněž vzniknout strategie pro rozvoj jaderné energie v České republice a měla by být dopracována Surovinová politika České republiky.

Až do května roku 2015 platná Státní energetická koncepce z roku 2004 stanovila, že cílem s vysokou prioritou je směřování k optimalizaci podílu jaderné energetiky v rámci dlouhodobě bezpečného energetického mixu, při respektování nezbytných požadavků na bezpečnost jejího provozu. Plnění tohoto cíle pak podle koncepce přispěje ke snižování ekologické zátěže území České republiky a ke snížení produkce skleníkových plynů. Jaderná energetika rovněž podpoří priority maximalizace nezávislosti státu na zdrojích energie z rizikových oblastí a maximalizace nezávislosti státu na spolehlivosti dodávek cizích energetických zdrojů. Palivo pro jaderné elektrárny lze totiž získat na trzích v politicky stabilních oblastech a jeho zásoby lze vytvořit a udržovat na velmi dlouhé období.[114] Konkrétněji pak tato koncepce hovoří o budoucím vývoji na poli jaderné energetiky tak, že mezi roky 2020 a 2025 se počítá s výrobou na prvním novém jaderném bloku v lokalitě Temelín o výkonu 600 MW a mezi rokem 2025 a 2030 na dalším novém bloku o obdobném výkonu. Jaderná energie se tak dle této koncepce má stát po roce 2025 nejvýznamnější

[113] Na podzim 2014 proběhlo poslední mezirezortní připomínkové řízení, během něhož nedošlo k žádnému věcnému rozporu, aktualizace koncepce prošla procesem posuzování vlivů na životní prostředí a získala souhlas ministerstva životního prostředí, na začátku prosince roku 2014 podpořila aktuální návrh také tripartita, ale vláda nakonec před Vánoci opět schválení této aktualizace posunula na rok 2015. Ke konečnému schválení aktualizace z roku 2014 tak došlo 19. května 2015.

[114] STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2004, s. 5.

technologií výroby elektřiny.[115] Nutno však podotknout, že energetická koncepce počítá s reaktory o nižším výkonu, než jsou ty v současné době zvažované.

Pokud nahlédneme do Státní energetické koncepce ve znění její aktualizace z roku 2012, tak ta vychází z mnoha vnitřních i vnějších podmínek, které mohou ovlivnit formulování dlouhodobé energetické strategie.[116] Koncepce je vystavěna na trojici vrcholových strategických cílů energetiky České republiky a těmi jsou bezpečnost dodávek energie, konkurenceschopnost energetiky a její sociální přijatelnost a udržitelnost (udržitelný rozvoj). Jednou z vnitřních podmínek, která měla vliv na formulaci strategických cílů v koncepci uvedených je i „veřejná akceptace jaderné energetiky“, což má za následek podporu jaderné energetiky i ze strany politické reprezentace země. O jaderné energii tudíž i tato koncepce hovoří výsledně velmi pozitivně a mezi její největší výhody řadí dlouhou životnost, vysoký faktor využití a spolehlivý, levný a předvídatelný provoz. Jako nevýhoda se mohou jevit její vysoké počáteční náklady, které jsou však v průběhu provozu kompenzovány nízkou cenou paliva, jehož strategické zásoby lze vytvořit i na mnoho let dopředu.[117]

Pokud se již podíváme na konkrétní cíle v oblasti jaderné energetiky, tak Aktualizace státní energetické koncepce z roku 2012 hovoří o dostavbě dvojice dalších jaderných bloků v jaderné elektrárně Temelín, prodloužení životnosti stávajících čtyř bloků v jaderné elektrárně Dukovany a dostavbě pátého bloku v této moravské elektrárně. V současnosti je jaderná energie druhým nejvýznamnějším zdrojem pro výrobu elektrické energie, a pokud by byl naplněn plán koncepce, výroba elektřiny pomocí jaderné energie by dlouhodobě přesáhla 50 % podílu trhu. Navíc koncepce hovoří o požadavku, aby se začala výrazněji využívat produkovaná tepelná energie z jaderných zdrojů k vytápění přilehlých obcí.[118] Rovněž koncepce počítá s přípravou lokality pro budoucí další jaderné elektrárny po roce 2040. Cílovým stavem je tedy vyšší podíl jaderné energetiky (která má slovy koncepce „*poskytnout energetickou bezpečnost i strategickou flexibilitu*“) založené zejména na vyspělých

[115] STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2004, s. 48.
[116] Konkrétně o těchto podmínkách v STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2012, s. 3 – 5.
[117] STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2012, s. 8 – 9.
[118] Koncepce konkrétně hovoří o Brnu, Jihlavě, Dukovanech a Českých Budějovicích.

technologiích umožňujících překlenutí přechodného období do plné konkurenceschopnosti obnovitelných zdrojů a případné dostupnosti reaktorů IV. generace a jaderné fúze.[119]

Dílčím cílem v oblasti jaderné energetiky, který se týká konkrétně jaderné elektrárny Temelín, je podpora a urychlení procesu projednávání, přípravy a realizace nových dvou jaderných bloků v jaderné elektrárně Temelín včetně nezbytných kroků mezinárodního projednávání s termínem uvedení do provozu do roku 2025.[120] Nepřímo se předmětu této práce dotýká i další dílčí cíl, a to - zajistit legislativní, administrativní a společenské podmínky pro vybudování a bezpečný a dlouhodobý provoz úložišť radioaktivního odpadu a pravidla pro nakládání s vyhořelým palivem jako s potenciálně cennou druhotnou surovinou.[121] Jako další dílčí cíle pak lze z koncepce vyčíst podporu vzdělávání a výzkumu na poli jaderné energie a rovněž její prosazování na poli diplomatickém.

Závěrem lze tedy shrnout, že k dostavbě jaderné elektrárny Temelín se Aktualizace státní energetické koncepce z roku 2012 stavila velmi pozitivně a počítala s její dostavbou do roku 2025. Dokonce počítala s rozšířením zákona č. 165/ 2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie o kompenzační mechanismus pro jaderné technologie.

Oproti tomu dnes již účinná Aktualizace státní energetické koncepce z roku 2014 prohlašuje, že se počítá s dostavbou dalších jaderných bloků s výrobou přibližně 20 TWh do roku 2035, prodloužením životnosti stávajících čtyř bloků v elektrárně Dukovany (na 50 až 60 let) a později s případnou výstavbou dalšího bloku v časovém horizontu kryjícím se s odstavováním starých bloků jaderné elektrárny Dukovany. Jaderná energie by tak i dle této aktualizace dlouhodobě mohla přesáhnout 50% podíl na výrobě elektřiny. Pro případné pokračování využívání jádra i v delším časovém horizontu pak aktualizace z roku 2014 zavádí nutnost prozkoumat, a podle potřeby i připravit, lokality pro budoucí další jaderné elektrárny po roce 2040.[122]

[119] STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2012, s 21.
[120] STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2012, s. 33.
[121] STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2012, s. 33.
[122] STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2014, s. 14.

b. Státní surovinová politika

Surovinová politika je souhrn všech aktivit, kterými stát ovlivňuje vyhledávání a využívání tuzemských zdrojů surovin a získávání surovin v zahraničí, s cílem zabezpečit jimi chod své ekonomiky. Koncepčně je tato politika na celostátní úrovni shrnuta ve Státní surovinové politice. Tento dokument je primárně zaměřen na předpisy z oblasti práva horního, geologického či práva upravujícího nakládání s těžebním odpadem, ale zprostředkovaně se dotýká i jaderných elektráren a jaderné energetiky. Současná Státní surovinová politika byla přijata usnesením vlády v roce 1999 a v příloze usnesení vláda uložila 13 konkrétních úkolů, které podrobně a adresně rozepsaly hlavní cíle surovinové politiky a stanovily závazné termíny pro jejich plnění. Unesením vlády v roce 2003 pak byla schválena Zpráva o plnění úkolů Surovinové politiky v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů. Od té doby tento základní koncepční dokument nebyl již dále hodnocen ani účinně aktualizován.

V současnosti platná Surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů z roku 1999 počítá s tím, že je potřeba ukončit těžbu uranu a zabezpečit ochranu jeho významných zdrojů pro další případné využití a zabezpečit sanace dlouhodobých následků těžby uranu.[123] Nijak se tedy její text k dostavbě jaderných elektráren v České republice nevyjadřuje a spíše je, co se týče těžby uranu jako suroviny pro výrobu jaderného paliva, skeptický. Nutno však podotknout, že tato koncepce je značně neaktuální a hovoří o situaci, kdy ještě nebyly v provozu ani první dva bloky jaderné elektrárny Temelín. Podobně jako Státní energetická koncepce dočkal se i tento dokument roku 2012 své aktualizace, která však také nenabyla účinnosti. Důvodem vypracování nového dokumentu bylo mimo jiné i včlenění České republiky do jednotného trhu Evropské unie, zvětšený důraz na energetickou a surovinovou bezpečnost a vydání strategického dokumentu Raw Materials Initiative Evropskou komisí. Nově přijatá Státní energetická koncepce počítá s tím, že Ministerstvo průmyslu a obchodu vypracuje nové znění této koncepce ke konci roku 2016.

Na základě Raw Materials Initiative, by měla být do zákona č. 44/1988 Sb., horní zákon včleněna nová kategorie nerostných surovin a to tzv. strategických vyhrazených nerostů, kterým by se z českého pohledu měl stát i uran, jež je po jeho obohacení používán jako palivo v našich jaderných elektrárnách. Ministerstvu životního prostředí a Ministerstvu

[123] SUROVINOVÁ POLITIKA V OBLASTI NEROSTNÝCH SUROVIN A JEJICH ZDROJŮ. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 1999, s. 23.

průmyslu a obchodu Státní surovinová politika ukládá provést revizi veškerých lokalit s uranovým zrudněním na území České republiky, provést výběr nejvhodnějšího netěženého ložiska uranu a zpracovat pro něj předběžnou studii proveditelnosti, studii ekonomické vytěžitelnosti ložiska a zahájit průzkum vybraného ložiska a to za tím účelem, že poptávka po těžbě uranu podle očekávání poroste, uran je nezbytná surovina pro zásobování našich jaderných elektráren a rovněž se v budoucnu s velkou pravděpodobností očekává příklon dalších států k jaderné energetice.

Nutno podotknout, že na teritoriu České republiky neprobíhá celý cyklus přepracování uranu. Obohacení a fabrikace palivových článků se realizuje v zahraničí. V současné době tak dodává palivo českým jaderným elektrárnám ruská společnost TVEL.[124] Státní energetická koncepce však stanoví nutnost vytvářet si rezervu jaderného paliva a při vzniku případné krize, kdy by česká ekonomika byla závislá na výrobě elektrické energie z jádra, by skutečnost, že na našem území probíhá těžba uranu, znamenala velkou výhodu, když by Česká republika jakožto producent prvotní suroviny, požadovala po výrobci palivových článků pouhé přepracování svého produktu. Z těchto důvodů je tedy uran zařazen mezi strategické suroviny a dostavba jaderné elektrárny Temelín povede ještě ke zvýraznění procentuálního poměru výroby elektřiny jadernými elektrárnami, a tudíž přítomnost těžby této suroviny na našem území bude i do budoucna pro nás ještě strategicky významnější.

c. Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice

Na počátku roku 2015 vytvořilo Ministerstvo průmyslu a obchodu dokument, který vychází z Analýzy možností rozvoje jaderné energetiky v České republice. Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice navazuje na doposud neschválenou aktualizaci Státní energetické koncepce a v mezích jejího strategického zadání transformuje dílčí cíle tohoto dokumentu do konkrétních realizačních kroků, jako jsou regulace v oblasti jaderné bezpečnosti, zajištění dlouhodobě udržitelné infrastruktury potřebné pro výstavbu, dlouhodobý bezpečný provoz jaderných zařízení a jejich vyřazování z provozu, ukládání jaderného odpadu všech kategorií, a to jak z jaderné energetiky tak i jaderného výzkumu, medicíny a průmyslu, výzkum v oblasti jaderné energetiky nebo školství a vzdělávání.

Základní tezí tohoto dokumentu je, že s ohledem na zajištění energetické bezpečnosti České republiky a celkového politicko-společenského přínosu, je z pohledu státu žádoucí neodkladně zahájit přípravu na výstavbu jednoho jaderného bloku v lokalitě Temelín a

[124] SUROVINOVÁ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2012, s.42.

jednoho bloku v lokalitě Dukovany a zároveň eliminovat možná rizika tím, že budou zajištěna potřebná povolení pro možnost výstavby dvou bloků na obou lokalitách.[125] Preferovanou variantou investičního modelu výstavby nových jaderných zdrojů v obou stávajících elektrárnách je varianta investice prostřednictvím stávajícího majitele a provozovatele jaderných elektráren - tj. společností ČEZ, a. s., popř. její 100% vlastněnou dceřinou společností. Tento dokument dále stanovuje spoustu dílčích úkolů, které by měly být v co nejbližší době naplněny. Například tak hovoří o nutnosti ustavení a jmenování stálého vládního výboru pro jadernou energetiku, vládního zmocněnce pro jadernou energetiku, rozhodnutí o investičním a obchodním modelu výstavby či potřebnosti právně zanalyzovat možnosti určité podpory výstavby nových jaderných bloků. Dále by tento dokument měl být vyhodnocován a dle potřeby aktualizován a to minimálně jednou za 5 let.

d. Bezpečnostní strategie České republiky

Vyjdeme-li z letitého citátu ruského fyzika Andreje Sacharova, který uvádím na začátku této práce – „*rozvoj jaderné energetiky je jednou z nezbytných podmínek pro uchování ekonomické a politické nezávislosti každé země*“, tak i výstavba jaderných elektráren je velmi důležitým bezpečnostním faktorem každé země. Česká republika de facto tuto myšlenku ústy svých nejvyšších politických představitelů potvrzuje a dalším strategickým dokumentem, který zdůrazňuje nutnost vyváženého energetického mixu a rovněž zmiňuje ve svém textu jadernou energetiku, je Bezpečnostní strategie České republiky. Tato je základním dokumentem v oblasti celostátní bezpečnosti (a tudíž i energetické bezpečnosti) a navíc z ní vychází Státní energetická koncepce.[126] Aktuální Bezpečnostní strategie České republiky pochází z roku 2011 a jedná se o vládní dokument zpracovaný ve spolupráci s Kanceláří prezidenta republiky a Parlamentem České republiky s cílem hledat nadstranické přístupy k otázkám bezpečnosti. Bezpečnostní strategie České republiky představuje základní hodnoty, zájmy, přístupy, ambice a nástroje České republiky při zajišťování své bezpečnosti.[127]

Bezpečnostní strategie v oblasti energetiky (zcela v souladu například se Státní surovinovou koncepcí) stanoví, že je nutné přednostně a efektivně využívat domácích surovinových zdrojů, včetně vytváření prostoru pro jejich vyhledávání a územní ochranu, s cílem nepřipustit nepříznivé vychýlení domácího energetického mixu ve prospěch surovin, na

[125] NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN ROZVOJE JADERNÉ ENERGETIKY V ČESKÉ REPUBLICE. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2015, s. 4.
[126] STÁTNÍ ENERGETICKÉ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2014, s. 8.
[127] BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE ČESKÉ REPUBLIKY, Ministerstvo zahraničních věcí, 2011, s. 4.

jejichž dovozu je Česká republika závislá nebo jejichž využívání je neekonomické či nekonkurenceschopné, a udržovat rezervy strategických komodit, jejichž primárními zdroji Česká republika nedisponuje nebo disponuje v omezené míře, včetně vytváření systému zásob čerstvého jaderného paliva drženého provozovatelem.[128] Dále se v tomto dokumentu lze dočíst, že za účelem zajištění energetické a surovinové bezpečnosti Česká republika zajišťuje ochranu energetické infrastruktury (ropovody, plynovody, rozvodné sítě a jaderné elektrárny), a tuto infrastrukturu buduje s předvídavostí a dostatečným časovým předstihem. V oblasti elektroenergetiky pak zajišťuje stabilitu jak z hlediska zdrojového, tak i přenosového s důrazem na zajištění dostatečné a udržitelné domácí produkce s přebytkovým saldem, dále soustřeďuje pozornost na vybudování ostrovních provozů,[129] udržení dostatečné výše regulačního výkonu a zkvalitňuje právní rámec pro zajištění bezpečnosti a kontinuity provozu prvků energetické infrastruktury.[130]

e. Další strategické dokumenty

V současné době, kdy panuje obecná nejistota, jak to vlastně s možnou dostavbou jaderné elektrárny Temelín bude, je z hlediska subjektů zainteresovaných na této případné dostavbě přítomna poptávka po veřejnou mocí schváleném dokumentu, o který by se případně mohli opřít nebo z něj čerpat některé výhody. Materiál „Analýza možností rozvoje jaderné energetiky v České republice“ je zpracován za účelem posouzení variant pokračování rozvoje jaderné energetiky v České republice a reaguje na usnesení vlády č. 243 z 9. dubna 2014, které ukládá 1. místopředsedovi vlády pro ekonomiku a ministru financí a ministru průmyslu a obchodu připravit do 31. prosince 2014 komplexní plán dalšího rozvoje jaderné energetiky v České republice v návaznosti na aktualizaci Státní energetické koncepce. Materiál hodnotí nejvhodnější postup rozvoje obou stávajících jaderných lokalit – Temelín a Dukovany, s ohledem na ekonomiku, pracovní místa, rozvoj infrastruktury, technické limity a kontinuitu vyspělého jaderného know-how. Na základě této analýzy a následného zúžení možných scénářů bude dopracován a vládě předložen již v předcházející podkapitole zmíněný komplexní dokument „Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice“, který zahrne detailní aspekty provozu jaderné energetiky, včetně otázky zásobování jaderným

[128] BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE ČESKÉ REPUBLIKY, Ministerstvo zahraničních věcí, 2011, s. 16.
[129] Ostrovním systémem nazýváme obecně takovou soustavu výroby, rozvodu a využití elektrické energie, která není připojena k okolní (celostátní) rozvodné – neboli distribuční – síti. Jako taková slouží hlavně k eliminaci rizik v případě tzv. blackoutů.
[130] BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE ČESKÉ REPUBLIKY, Ministerstvo zahraničních věcí, 2011, s. 16.

palivem, jeho diverzifikace, konečného úložiště použitého jaderného paliva nebo odstavování jaderných reaktorů.[131]

Národní program na zmírnění dopadu změny klimatu v České republice je aktualizovaný dokument, který byl přijat na základě dnes již zrušeného zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a na základě požadavků daných Rozhodnutím Rady 99/296/EC a z Evropského programu ke změně klimatu, a který byl schválen usnesením vlády České republiky č. 187 ze dne 3. března 2004. Národní program mapuje vlivy probíhající změny klimatu a vytyčuje strategii státu vedoucí ke zmírňování těchto negativních dopadů. Dokument ve svém textu rovněž hovoří o jaderné energetice, která je bezemisní a počítá i s dalším provozem jaderných elektráren v České republice. Zpracovává rovněž dva různé scénáře a to jak by se promítlo na emisích CO_2, pokud by Česká republika v příštích letech neprovozovala jaderné elektrárny, a kdyby je i nadále provozovala.[132]

Obecným strategickým dokumentem, který je důležitý pro oblast ochrany životního prostředí, je Státní politika životního prostředí České republiky 2012 – 2020. Tento dokument vymezuje plán na realizaci efektivní ochrany životního prostředí v České republice až do roku 2020 a byl schválen vládou dne 9. 1. 2013. Nutno však říci, že tento dokument vůbec o jaderné energetice explicitně nehovoří a jen analyzuje jednotlivé vlivy na životní prostředí – například energetiku. Oproti tomu předchozí Státní politika životního prostředí České republiky 2004 – 2010[133] přímo nabádala ke snižování emisí skleníkových plynů a zvýšení výroby energie z obnovitelných zdrojů a stanovila dílčí cíl podporovat kvalitní řešení konce palivového cyklu u jaderných zařízení a při vyřazování jaderných zařízení z provozu. Uložení jaderného odpadu pak navrhovala koncipovat tak, aby mohl být v budoucnu využit a v maximální míře deaktivován.[134]

Další důležité strategické dokumenty na národní úrovni již o jaderných elektrárnách nehovoří, a pokud ano, tak jen nepřímo, co se týče nutnosti snižování emisí. Mezi ně lze zařadit například Národní program hospodárného nakládání s energií a využívání jejích obnovitelných a druhotných zdrojů, Operační program Životní prostředí, Akční program životního prostředí a zdraví či Národní program snižování emisí. Tyto dokumenty se tedy

[131] ANALÝZA MOŽNOSTÍ ROZVOJE JADERNÉ ENERGETIKY V ČR, ČEZ, a. s., 2014, s. 5.
[132] NÁRODNÍ PROGRAM NA ZMÍRNĚNÍ DOPADU ZMĚNY KLIMATU V ČESKÉ REPUBLICE. Ministerstvo životního prostředí, 2004, s. 56.
[133] Která však byla prodloužena o dva roky až do roku 2012.
[134] STÁTNÍ POLITIKA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČESKÉ REPUBLIKY 2004 – 2010, Ministerstvo životního prostředí, 2004, s. 24.

zaměřují spíše na oblast obnovitelných zdrojů energie a zvyšování zastoupení výroby energie z nich.

6. Dokumentace dle stavebního zákona

V této kapitole se budu podrobněji zabývat dokumenty územního plánování dle zákona č.183/2006 Sb., stavební zákon. Jedněmi z obligatorních administrativních procesů, kterými musí budoucí provozovatel jaderné elektrárny projít, jsou totiž řízení podle tohoto zákona. Proč však vůbec územně-plánovací dokumentaci v této práci zmiňuji? Politika územního rozvoje je totiž dle stavebního zákona závazná pro pořizování a vydávání zásad územního rozvoje, územních plánů, regulačních plánů a pro rozhodování v území. Zásady územního rozvoje jsou rovněž závazné pro pořizování a vydávání územních plánů a pro rozhodování v území a územní plán je zase závazný pro pořízení pro rozhodování v území, zejména pro vydávání územních rozhodnutí. Tyto obecné dokumenty tedy budou rozhodné pro konkrétní správní řízení ve věci dostavby jaderné elektrárny Temelín. Na úvod je ještě dobré říci, že mimo celostátní politiku územního rozvoje, jsou všechny dokumenty v rámci územního plánování vydávány ve formě tzv. opatření obecné povahy.

a. Politika územního rozvoje

Kromě dokumentů uvedených v předcházející kapitole, o dostavbě jaderné elektrárny Temelín hovoří i další dokumenty s platností na celostátní úrovni. Mezi ně patří i dokumenty, které jsou předpokládány zákonem č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), a které jsou vydávány v rámci procesu územního plánování. Cílem územního plánování je vytvářet předpoklady pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území, spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území a zároveň uspokojovat potřeby současné generace, aniž by byly ohroženy podmínky života generací budoucích.[135] Politika územního rozvoje České republiky je celostátní nástroj územního plánování, který slouží zejména pro koordinaci územního rozvoje na celostátní úrovni a pro koordinaci územně plánovací činnosti krajů a současně jako zdroj důležitých argumentů při prosazování zájmů České republiky v rámci územního rozvoje Evropské unie. Tento dokument určuje požadavky na konkretizaci

[135] Ustanovení § 18 odst. 1 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

úkolů územního plánování v republikových, mezinárodních, nadregionálních a přeshraničních souvislostech, určuje strategii a základní podmínky pro naplňování těchto úkolů a stanovuje republikové priority územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území. Pro vymezené oblasti, koridory a plochy se stanovují kritéria a podmínky pro rozhodování o možnostech změn v jejich využití.[136] Jak jsem již zmínil, politika územního rozvoje je dle stavebního zákona závazná pro pořizování a vydávání zásad územního rozvoje, územních plánů, regulačních plánů a pro rozhodování v území. Krajské zásady územního rozvoje jsou rovněž závazné pro pořizování a vydávání územních plánů a pro rozhodování v území a územní plán je zase závazný pro pořízení pro rozhodování v území, zejména pro vydávání územních rozhodnutí.[137] Takto je tedy zcela explicitně dána hierarchie těchto dokumentů a jejich vzájemná provázanost.

Politiku územního rozvoje pořizuje Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s ministerstvy, jinými ústředními správními úřady a kraji a Ministerstvo životního prostředí stanoví své požadavky na vyhodnocení vlivů na životní prostředí. Ministerstvo pro místní rozvoj politiku pořizuje pro celé území České republiky a výsledně ji schvaluje vláda. Fyzickým zpracovatelem současné politiky územního rozvoje byl Ústav územního rozvoje.[138] Celý dokument je zveřejněn způsobem umožňujícím dálkový přístup a ve Sbírce zákonů je uveřejněno sdělení o jejím přijetí.[139] Politika územního rozvoje je závazná pro pořizování a vydávání zásad územního rozvoje, územních plánů, regulačních plánů a pro rozhodování v území – čili i všechna územní rozhodnutí, která budou nutná pro výstavbu nových bloků v Temelíně, budou muset být v souladu s touto politikou a ta s touto dostavbou musí v nějaké formě počítat. V současnosti platná politika územního rozvoje pochází z roku 2008 a jedná se o de facto závazný nástroj územního plánování vlády České republiky k usměrňování územního rozvoje ve věcech republikového významu. Státní úřad pro jadernou bezpečnost uplatňuje na základě § 3 odst. 2 písm. y) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon stanovisko k politice územního rozvoje (a rovněž pak i k územně plánovací dokumentaci) z hlediska bezpečnosti a radiační ochrany při činnostech souvisejících s využíváním jaderné energie a činnostech vedoucích k ozáření.

[136] Ustanovení § 31 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
[137] Ustanovení § 31 odst. 4, 36 odst. 5 a 43 odst. 5 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
[138] Ústav územního rozvoje je organizační složkou státu, zřízenou Ministerstvem pro místní rozvoj v roce 1994. Účelem Ústavu územního rozvoje je poskytování odborného zázemí a pomoc při výkonu všech kompetencí tohoto ministerstva. Působí v oborech územní plánování, regionální politika, bydlení a bytová politika a programy územního rozvoje regionů a obcí České republiky.
[139] Sdělení Ministerstva pro místní rozvoj č. 270/2009 Sb. ze dne 14. srpna 2009, o schválení Politiky územního rozvoje České republiky 2008.

Politika územního rozvoje z roku 2008 v souvislosti s dostavbou jaderné elektrárny Temelín vymezuje plochu E4a, která má sloužit pro rozšíření (včetně vyvedení elektrického a tepelného výkonu) elektráren Temelín, Ledvice, Počerady, Prunéřov, Tušimice, Dětmarovice, Mělník a Dukovany. Dále stanoví, že je nutné vytvářet územní podmínky pro rozvoj veřejné infrastruktury související a podmiňující změny v území vyvolané rozšířením elektrárny Temelín.[140] Kraje jsou touto politikou zmocněny v zásadách územního rozvoje ke zpřesnění vymezení ploch a koridorů technické infrastruktury, při respektování důvodů vymezení a kritérií a podmínek pro rozhodování. Vedle těchto ploch dále tento dokument dokonce vymezuje plochu E4b pro budoucí výstavbu jaderné elektrárny Blahutovice včetně koridoru pro vyvedení elektrického výkonu a potřebné vodní nádrže.

Stavební zákon ve svém § 35 ukládá Ministerstvu pro místní rozvoj zpracovat ve spolupráci s dalšími ministerstvy, jinými ústředními správními úřady a kraji každé 4 roky zprávu o uplatňování politiky územního rozvoje. Aktuální zpráva pochází z roku 2013 a říká, že úkol *„Vytvářet územní podmínky pro rozvoj veřejné infrastruktury, související a podmiňující změny v území vyvolané rozšířením elektrárny Temelín*“ je plněn v rámci pořizování zásad územního rozvoje a dále jej příslušné krajské úřady uplatňují rovněž ve stanoviscích k územně plánovací činnosti obcí, zejména k pořizovaným územním plánům.[141] Zpráva rovněž vyvozuje nutnost aktualizace politiky z důvodu zajištění energetické bezpečnosti, nezávislosti a zvýšení konkurenceschopnosti České republiky a zajištění konce palivového cyklu jaderných elektráren v České republice.[142]

b. Zásady územního rozvoje kraje

Lokalita jaderné elektrárny Temelín se nachází v blízkosti města Týn nad Vltavou a obce Temelín. Současný areál jaderné elektrárny Temelín leží zejména na katastrálním území Křtěnov, Březí u Týna nad Vltavou a Temelínec a patří do správního obvodu Jihočeského kraje. Zásady územního rozvoje jsou základním nástrojem územně plánovací činnosti kraje a jsou nadřazeny územním plánům obcí. K jejich pořizování je stavebním zákonem zmocněn

[140] POLITIKA ÚZEMNÍHO ROZVOJE ČESKÉ REPUBLIKY 2008, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ústav územního rozvoje, 2009, s. 56.
[141] ZPRÁVA O UPLATŇOVÁNÍ POLITIKY ÚZEMNÍHO ROZVOJE ČESKÉ REPUBLIKY 2008, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2013, s. 14.
[142] ZPRÁVA O UPLATŇOVÁNÍ POLITIKY ÚZEMNÍHO ROZVOJE ČESKÉ REPUBLIKY 2008, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2013, s. 28.

krajský úřad v přenesené působnosti a k jejich vydání pak po veřejném projednání zastupitelstvo kraje v samostatné působnosti a to ve formě opatření obecné povahy.[143]

Podkladem pro zpracování zásad územního rozvoje jsou územně analytické podklady a ty vycházejí z Politiky územního rozvoje České republiky. Zásady územního rozvoje stanovují obecná pravidla pro rozvoj daného území kraje a rovněž stanovují větší rozvojové záměry, které mají přesah i za hranice předmětného kraje. Jednou z hlavních úloh zásad územního rozvoje je, aby na sebe jednotlivé územní plány obcí navazovaly a vzájemně si neodporovaly. Jelikož je jaderna elektrárna Temelín umístěna v Jihočeském kraji, relevantním dokumentem pro její případnou dostavbu jsou Zásady územního rozvoje Jihočeského kraje. Zastupitelstvo Jihočeského kraje rozhodlo o vydání Zásad územního rozvoje Jihočeského kraje na 26. zasedání Zastupitelstva Jihočeského kraje dne 13. 9. 2011. V současnosti platné Zásady územního rozvoje Jihočeského kraje nabyly účinnosti dne 7. listopadu 2011 a nyní probíhají práce na jejich první aktualizaci.

Tento dokument tedy v souladu s politikou územního rozvoje vymezuje komerční a průmyslovou plochu nadmístního významu KP38 Temelín, kde jsou vymezeny plochy pro dostavbu 3. a 4. bloku jaderné elektrárny Temelín navržené v návaznosti na stávající areál jaderné elektrárny Temelín. Dotčenými katastrálními územími jsou podle těchto zásad: Temelín, Temelínec, Křtěnov a Březí u Týna nad Vltavou. Dále je s dostavbou počítáno v rámci dopravních koridorů - například jižní obchvat obce Temelín, dostavba silnice u Hněvkovic, rozšíření silnice u Albrechtic atp. Zásady zpřesňují záměr vyvedení výkonu z 3. a 4. bloku jaderné elektrárny Temelín do rozvodny Kočín a počítají i s vybudováním dálkového horkovodu z jaderné elektrárny Temelín pro zásobování města České Budějovice. Zásady územního rozvoje Jihočeského kraje dále stanovují jako požadavek nadmístního významu na řešení a koordinaci v územně plánovací činnosti konkrétních obcí řešit napojení staveniště elektrárny Temelín na dálnici D3 formou severního obchvatu Dolního Bukovska a vyžadují realizaci záměru dostavby 3. a 4. bloku jaderné elektrárny Temelín až po vybudování dopravní a technické infrastruktury, která bude potřebná pro přepravu materiálu a osob během dostavby nebo po jejím případném dokončení. Jedná se konkrétně o záměry výstavby dálnice a rychlostní silnice D3/R3, rychlostní silnice R4, výstavby tranzitního železničního koridoru v úseku Praha – České Budějovice, zabezpečení podmínek pro plavbu po Vltavě pro lodě do

[143] Ustanovení § 37 a 41 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

300 tun výtlaku, železniční koridor v úseku Plzeň – Strakonice – České Budějovice a kapacitní silnice I/20 Plzeň – České Budějovice.[144]

Zásady územního rozvoje Jihočeského kraje hovoří o záměru vyvedení do rozvodny Kočín a ploše pro dostavbu 3. a 4. bloku jaderné elektrárny jako o veřejně prospěšném.[145] Z toho vyplývá, že pokud je tento status dán některým stavbám či plochám, pak existuje možnost pro některá zvýhodnění, která předpokládá zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) v § 170. Ten stanoví, že práva k pozemkům a stavbám, potřebná pro uskutečnění staveb nebo jiných veřejně prospěšných opatření lze odejmout nebo omezit, jsou-li vymezeny ve vydané územně plánovací dokumentaci – čili výsledně umožňuje dotčenou nemovitost vyvlastnit podle zákona č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění).

c. Územní plán

Jaderná elektrárna Temelín a její areál se nachází na katastrálním území obce Temelín a tudíž se v této části výhradně zaměřím na územní plán právě této obce. Je však rovněž nutné konstatovat, že s doprovodnými stavbami jako jsou rozvodny, silnice atp. počítají i územní plány sousedních a dalších dotčených obcí. Územní plán je klíčovým dokumentem pro jakýkoliv stavební rozvoj lidských sídel a změny v krajině v rámci dané obce. V praxi pro stavby nebo záměry, které nejsou v souladu s územním plánem, nesmí žádný stavební úřad vydat povolení (například územní rozhodnutí nebo stavební povolení).[146] Územní plán stanovuje základní koncepci rozvoje území obce, ochrany jeho hodnot, jeho plošného a prostorového uspořádání, uspořádání krajiny a koncepci veřejné infrastruktury. Dále vymezuje zastavěné území, plochy a koridory, zejména zastavitelné plochy a plochy vymezené ke změně stávající zástavby, k obnově nebo opětovnému využití znehodnoceného území, pro veřejně prospěšné stavby, pro veřejně prospěšná opatření a pro územní rezervy a stanovuje podmínky pro využití těchto ploch a koridorů.[147] Územní plány schvalují zastupitelstva obcí, občané mají právo proces územního plánování ovlivnit svými námitkami a připomínkami a krajský úřad k nim vypracovává své stanovisko. Aktuální územní plán musí

[144] ZÁSADY ÚZEMNÍHO ROZVOJE JIHOČESKÉHO KRAJE. Krajský úřad Jihočeského kraje, 2011, s. 58, 59 a 61.
[145] ZÁSADY ÚZEMNÍHO ROZVOJE JIHOČESKÉHO KRAJE. Krajský úřad Jihočeského kraje, 2011, s. 56 a 57.
[146] Ustanovení § 43 odst. 5 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
[147] Ustanovení § 43 odst. 1 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

být veřejně přístupný na příslušném obecním úřadu. Často pak v praxi bývají územní plány přístupné na internetových stránkách a tak je tomu i v případě územního plánu obce Temelín.[148] Nejméně jednou za čtyři roky musí pořizovatel územního plánu předložit zastupitelstvu zprávu o uplatňování územního plánu v uplynulém období. Územní plán je stejně jako zásady územního rozvoje kraje vydáván ve formě opatření obecné povahy. Současný platný územní plán obce Temelín pochází z roku 2010, ale od té doby došlo již dvakrát k jeho změně.

Územní plán obce Temelín pojednává o jaderné elektrárny Temelín a o její plánované dostavbě hned na několika místech. Jedním z nejvýznamnějších uvažovaných rozvojových území je plocha pro rozšíření jaderné elektrárny Temelín. Ta se nachází uvnitř západní části stávajícího areálu a nová zastavitelná plocha navazuje dále severozápadně od něj. Toto rozmístění je patrné z příloh č. 4 této práce. Územní plán rovněž uvažuje vyvedení elektrického výkonu z elektrárny do rozvodny Kočín jižním směrem, výstavbu nového elektrického vedení, výstavbu nových obydlí v souvislosti s růstem počtu zaměstnanců, budování a opravy stávajících silnic, budování horkovodu do Českých Budějovic a plochy určené zejména pro umisťování dočasných technických, skladovacích a manipulačních zařízení pro zařízení staveniště za účelem dostavby bloků.[149] Pro dostavbu jaderné elektrárny Temelín tedy územní plán stanovuje vybrané plochy zastavitelného území a další plochy, které jsou přehledně zpracovány v grafické části územního plánu a označuje celou řadu staveb jako veřejně prospěšné stavby ve smyslu § 170 odst. písm. a) zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

Pokud nahlédneme do územního plánu Jeseníku nad Odrou ze dne 13. 3. 2013, který zaujímá i území sídla Blahutovice, kde se rovněž uvažuje do budoucna o výstavbě jaderné elektrárny, tak o tomto projektu zatím v daném územním plánu nenajdeme ani zmínku. Oproti tomu územní plán obce Dukovany ze dne 14. 11. 2011 vymezuje územní rezervu plochy pro rozšíření jaderné elektrárny. Dále jsou v tomto územním plánu vymezeny územní rezervy pro rozšíření technologických objektů mimo areál elektrárny a jsou vymezeny územní rezervy koridorů pro technickou infrastrukturu mimo areál elektrárny. Všechny tyto skutečnosti jsou

[148] Dostupné z www: <http://www.tnv.cz/uzemni-plan-obce-temelin-priloha-k-dokumentu-na-uredni-desce/d-1012>
[149] ÚZEMNÍ PLÁN TEMELÍN. 2010, s. 30.

převzaty ze Zásad územního rozvoje kraje Vysočina. Územní plán dále počítá i s koridorem pro vedení horkovodu z jaderné elektrárny Dukovany do Brna.[150]

7. Studie proveditelnosti

Studie proveditelnosti neboli „Feasibility Study“, občas také označovaná pojmem technickoekonomická studie, je dokument, který podává souhrnné informace o investičním záměru a popisuje jej s ohledem na všechny důležité a relevantní faktory. Úkolem tohoto dokumentu je posoudit všechny možné alternativy, které místo tohoto záměru připadají v úvahu a rovněž realizovatelnost daného projektu. Zároveň podává hodnotiteli veškeré podklady pro samotné investiční rozhodnutí. Studie proveditelnosti se využívá při přípravě a před realizací investičního záměru v podnikatelském sektoru, ale stejně tak je často používána i ve veřejné sféře. Studie se obvykle zpracovává již v přípravné, to jest předinvestiční etapě určitého projektu. Výsledky z ní vzešlé využívá na jedné straně budoucí vlastník investičního projektu, případně i potenciální věřitelé, či poskytovatelé dotací či úvěrů. Na druhé straně je to podklad sloužící pro pozdější projektový management v investiční fázi, respektive i ve fázi provozní. V těchto stádiích se však obvykle objevuje již v aktualizované podobě.

V rámci přípravné fáze dostavby jaderné elektrárny Temelín již proběhlo a nadále probíhá v rámci investora společnosti ČEZ, a. s. mnoho procesů. Vedení muselo a ještě bude muset schválit mnoho dokumentů[151] a jedním z takovýchto základních dokumentů je právě Studie proveditelnosti. Zpracování studie proveditelnosti bylo zadáno v rámci výběrového řízení externím subjektům. Těmito subjekty byly – EMPRESARIOS AGRUPADOS INTERNACIONAL, S. A, Ústav jaderného výzkumu Řež, a. s. a Euroenergy, s. r. o.[152] Studie proveditelnosti byla zpracovávána prostřednictvím analýz, průzkumů a hodnocení platných právních předpisů a práce na ní byly pravidelně kontrolovány zadavatelem – tedy ČEZ, a. s. Nakonec byla studie dokončena a převzata ČEZ, a. s. v září roku 2007. V této studii byl celý projekt dostavby 3. a 4. bloku jaderné elektrárny Temelín zhodnocen z ekonomického, právního, ekologického, technického i společenského hlediska. Na základě této studie pak byla samotnou společností ČEZ, a. s. zpracována vnitřní dokumentace - Podnikatelský záměr.

[150] ÚZEMNÍ PLÁN DUKOVANY, 2011, s. 6.
[151] Za všechny lze jmenovat například Zpracování vnitřní dokumentace ČEZ, a. s., Nastavení základních principů řízení projektu, Záměr projektu, Zadávací dokumentaci výběrového řízení…
[152] ZADÁVACÍ BEZPEČNOSTNÍ ZPRÁVA PRO NOVÝ JADERNÝ ZDROJ 3. A 4. BLOK V LOKALITĚ TEMELÍN. ČEZ, a. s., s. 829.

Ten byl schválen vedením ČEZ, a. s. v květnu roku 2009 a bylo tedy rozhodnuto o pokračování celého projektu.[153]

8. Informování Evropské komise

Velmi důležitým hráčem, který může celou dostavbu jaderné elektrárny Temelín „zkomplikovat" a výsledně třeba i značně zpomalit, je Evropská komise. Ta podle článku 41 Smlouvy o Euratomu vyžaduje podrobné informace od zadavatele stavby i členského státu Evropské unie, na jehož území má nové jaderné zařízení fungovat. ČEZ, a. s. tedy musí informovat nejpozději tři měsíce před uzavřením dodavatelských smluv (nebo má-li práce provádět podnik ze svých vlastních zdrojů) nejpozději tři měsíce před započetím prací o investičních záměrech týkajících se nových i náhradních zařízení a konverzí, které co do druhu a velikosti odpovídají kritériím, stanoveným na návrh Komise Radou. Tento článek tedy dále provádí Nařízení Rady č. 617/2010, o povinnosti informovat Komisi o investičních projektech do energetické infrastruktury v rámci Evropské unie a o zrušení nařízení (ES) č. 736/96., které ve své příloze vyjmenovává investiční projekty, které podléhají tomuto oznamovacímu režimu.

Nařízení zřizuje společný rámec, podle něhož jsou Evropské komisi oznamovány údaje a informace o investičních projektech do energetické infrastruktury v odvětví ropy, zemního plynu, elektřiny, včetně elektřiny z obnovitelných zdrojů, biopaliv a o investičních projektech souvisejících se zachycováním a ukládáním oxidu uhličitého, který tato odvětví vytvářejí. V bodě 3.1 přílohy tohoto nařízení najdeme povinnost oznamovat projekty tepelné a jaderné elektrárny (generátory s kapacitou 100 MWe nebo vyšší). Zatímco ČEZ, a. s. musí Evropské komisi oznámit investiční záměr a odpovědět na řadu otázek týkajících se financování projektu, použitých technologií a paliva, od České republiky Brusel očekává vyřešení způsobu ukládání radioaktivního odpadu. Toto se může jevit jako problém, protože v České republice není doposavad definitivně tento problém ukládání radioaktivních odpadů vyřešen.[154] Evropská komise v tomto případě není vázána žádnou lhůtou, dokdy musí sdělit

[153] ZADÁVACÍ BEZPEČNOSTNÍ ZPRÁVA PRO NOVÝ JADERNÝ ZDROJ 3. A 4. BLOK V LOKALITĚ TEMELÍN. ČEZ, a. s., s. 829.

[154] Stálé řešení ukládání radioaktivních odpadů však nemá vyřešen definitivně zatím žádný stát světa. Nejdále jsou v tomto směru ve Finsku, kde se předpokládá s otevřením provozu hlubinného úložiště po roce 2020. U nás to vypadá, že k fungování takovéhoto úložiště v reálu dojde až po roce 2065.

své stanovisko a i historické zkušenosti se různí.[155] Podle vyjádření ČEZ, a. s. dojde k notifikaci podle článku 41 smlouvy o Euratomu až tři měsíce před podpisem smlouvy s vybraným dodavatelem.[156]

9. Proces SEA

Jak je patrno z jiných kapitol této práce, v rámci celé procedury dostavby jaderné elektrárny Temelín se postupuje podle hned celé řady záměrů, koncepcí či jiných strategických dokumentů. Některé z těchto strategických dokumentů mohou mít ve svém výsledku a na základě informací v nich obsažených vliv na životní prostředí. Jako takové tedy musí být před tím, než nabydou účinnosti posouzeny právě z tohoto hlediska. Předmětem posouzení jsou koncepce, jejichž provedení by mohlo mít významný vliv na životní prostředí a veřejné zdraví, a které tak spadají do oblasti posuzované dle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí. Jejich legální definice se nachází v ustanovení § 3 tohoto zákona, který říká, že koncepcí se rozumí strategie, politiky, plány nebo programy zpracované nebo zadané orgánem veřejné správy a následně orgánem veřejné správy schvalované nebo ke schválení předkládané (například vládě). Posouzení pak povinně podléhají koncepce, které stanoví rámec pro budoucí povolení záměrů uvedených v příloze č. 1 k tomuto zákonu. V případě dostavby jaderné elektrárny Temelín se jedná zejména o koncepce v oblasti energetiky, průmyslu, dopravy, územního plánování a životního prostředí.

Proces posuzování koncepcí zahrnuje zjištění, popis a zhodnocení předpokládaných přímých a nepřímých vlivů provedení i neprovedení koncepce a jejích cílů, a to pro celé období jejího předpokládaného provádění. Cílem procesu je zmírnění nepříznivých vlivů záměrů obsažených v koncepcích na životní prostředí. Proces SEA (zkratka odvozená z anglického Strategic Environmental Assessment) zahrnuje zjištění, popis a zhodnocení předpokládaných přímých a nepřímých vlivů provedení i neprovedení koncepce a jejích cílů, a to pro celé období jejího předpokládaného provádění. Konkrétní postup posuzování upravují § 10a až 10j zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

První fází celého procesu je oznámení o zahájení prací na tvorbě nebo změnách koncepce podléhající posouzení, které zpracovává předkladatel koncepce (např. magistrát,

[155] V případě slovenských Mochovců to trvalo rok a půl, v případě rumunské elektrárny v Černé vodě ještě déle, ale naopak v případě Francie bylo řízení rychlejší. V minulosti takto bylo oznámeno od roku 1997 již více než 20 projektů.
[156] Dostupné z www: <http://euro.e15.cz/archiv/brusel-muze-zkomplikovat-dostavbu-temelina-821132>

ministerstvo, kraj, v případě územního plánu obce pak obecní úřad…), který dal podnět k jejímu zpracování. Každý může zaslat své písemné vyjádření k oznámení ve lhůtě dvaceti dnů. Další fází je zjišťovací řízení, které by mělo proběhnout do 35 dnů a jehož cílem je upřesnění obsahu a rozsahu vyhodnocení vlivů koncepce na životní prostředí a veřejné zdraví a zjištění zda koncepce vůbec podléhá posouzení (u fakultativně posuzovaných koncepcí, tj. koncepcí dotýkajících se území jen jedné obce a změny těchto koncepcí[157]). Poté vybere předkladatel koncepce autorizovanou osobu, které zadá zpracování vyhodnocení vlivů koncepce na životní prostředí. Po zpracování vyhodnocení předá předkladatel příslušnému úřadu návrh koncepce, jehož nedílnou součástí je toto vyhodnocení. Poté je musí příslušný úřad do deseti dnů od doručení dokumentu zveřejnit a rozeslat k vyjádření dotčeným správním úřadům a dotčeným obcím a krajům. Předkladatel koncepce je vždy povinen zajistit veřejné projednání návrhu koncepce a jejího vyhodnocení v rámci procesu SEA, které se musí konat alespoň po uplynutí 30 dnů od předložení návrhu koncepce příslušnému úřadu. Navíc každý může zaslat své písemné vyjádření k návrhu koncepce příslušnému úřadu nejpozději však do 5 dnů ode dne konání veřejného projednání. Na základě návrhu koncepce, vyjádření k němu podaným a veřejného projednání vydá do 30 dnů ode dne obdržení zápisu z veřejného projednání příslušný úřad stanovisko k posouzení vlivů provádění koncepce na životní prostředí a veřejné zdraví. Stanovisko může být záporné, kladné bez připomínek nebo kladné s omezujícími podmínkami a dále může příslušný úřad navrhnout doplnění návrhu koncepce, popřípadě navrhnout kompenzační opatření a opatření ke sledování vlivů koncepce na životní prostředí a veřejné zdraví. Bez stanoviska ke koncepci nemůže být koncepce schválena.

Vzhledem k tomu, že na rozdíl od ostatních typů koncepcí je zpracování a projednání územní plánovací dokumentace upraveno zákonem č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (stavební zákon), tak je v § 10i zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí stanoven zvláštní režim pro tento druh koncepcí a dále § 10j stanoví zvláštní režim pro koncepce zpracovávané ústředním správním úřadem, které projednává Ministerstvo životního prostředí.

Procesem SEA tak v minulosti prošlo a ještě projde mnoho dokumentů, které mají bezprostřední konotace s dostavbou jaderné elektrárny Temelín. Jedná se tak například o Státní energetickou koncepci, Politiku územního rozvoje, Zásady územního rozvoje jihočeského kraje, územní plány dotčených obcí atd.

[157] DAMOHORSKÝ, Milan a kol. Právo životního prostředí. Praha : C. H. Beck, 2010 , s. 222.

10. Proces EIA

Jedním z procesů, kterým musí zájemce o dostavbu jaderné elektrárny v České republice projít, je posouzení daného záměru a jeho vlivu na životní prostředí podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí. Tento zákon upravuje posuzování vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví a rovněž postup fyzických osob, právnických osob, správních úřadů a územních samosprávných celků při tomto posuzování. Jak jsem již zčásti uvedl v předcházející kapitole, předmětem posuzování vlivů na životní prostředí podle tohoto zákona jsou záměry i koncepce, jejichž provedení by mohlo závažně ovlivnit životní prostředí. Proces posouzení vlivu záměru na životní prostředí (Environmental impact assessment – tzv. EIA) probíhá vždy dříve, než je daný záměr povolen, a než se započne s jeho vlastní realizací. Ustanovení § 4 odst. 1 písmeno a) zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí uvádí s odkazem na přílohu č. 1, které záměry jsou předmětem posuzování. V bodě 3.2 přílohy č. 1 se pak lze dočíst, že zařízení s jadernými reaktory (včetně jejich demontáže nebo konečného uzavření) s výjimkou výzkumných zařízení, jejichž maximální výkon nepřesahuje 1 kW kontinuální tepelné zátěže, vždy podléhají posuzování podle tohoto zákona, to znamená, že se jedná o záměr, který je obligatorně posuzovaný.[158] Podle ustanovení § 21 písmena c) je příslušné k posuzování záměrů uvedených v příloze č. 1 v sloupcích A Ministerstvo životního prostředí.[159] Záměr ve věci dostavby jaderné elektrárny Temelín toto kritérium splňuje, a tudíž k projektovému posouzení záměru bylo příslušné toto ministerstvo.

Posuzování vlivů na životní prostředí se řadí mezi tzv. průřezové nástroje ochrany životního prostředí.[160] Jako takové zahrnuje posouzení vlivu záměru na *„veřejné zdraví a vlivy na životní prostředí, zahrnující vlivy na živočichy a rostliny, ekosystémy, půdu, horninové prostředí, vodu, ovzduší, klima a krajinu, přírodní zdroje, hmotný majetek a kulturní památky, vymezené zvláštními právními předpisy a na jejich vzájemné působení a souvislosti.“*[161] Základním významem procesu posuzování vlivů na životní prostředí je zjistit, popsat a komplexně vyhodnotit předpokládané vlivy připravovaných záměrů (staveb, činností a technologií) a formulovat tak opatření ke zmírnění negativních vlivů na životní prostředí a tím i naplnění politiky ochrany životního prostředí. Jedná se o státem organizovanou a řízenou

[158] Vedle toho jsou v této příloze uvedeny i záměry, které podléhají tzv. fakultativnímu posuzování. Ty se posuzují jen v tom případě, když se tak stanoví ve zjišťovacím řízení.
[159] Jinak je podle § 22 zákona č. 100/2000 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, příslušný krajský úřad.
[160] DAMOHORSKÝ, Milan a kol. Právo životního prostředí. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 218.
[161] Ustanovení § 2 zákona č. 100/2000 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

činnost, která zahrnuje několik fází a účastní se jí celá řada subjektů. Vystupuje zde tedy stát reprezentovaný správním úřadem (v případě záměru dostavby jaderné elektrárny Temelín tedy Ministerstvem životního prostředí) a dále dotčenými správními úřady, které v rámci celého procesu reprezentují různé veřejné zájmy a to prostřednictvím svých písemných vyjádření. Své zájmy v tomto řízení hájí i jednotlivé obce a kraje, které mohu být záměrem dotčeny, dotčená veřejnost a v neposlední řadě pak oznamovatel.

Oznamovatelem může být fyzická či právnická osoba, která hodlá záměr provést. V případě jaderné elektrárny Temelín jím byl ČEZ, a. s. Jeho povinností v rámci posuzování vlivů záměru na životní prostředí je předložit oznámení příslušnému úřadu, informovat veřejnost o záměru, zabezpečit veřejné projednání, aktivně se zúčastňovat veřejných projednání či hradit náklady spojené s posuzováním (výjimkou jsou náklady spojené se zveřejňováním dokumentace). Naopak mezi jeho práva lze zařadit právo vybrat si subjekt, který zpracuje oznámení či dokumentaci, být účastníkem rozhodování příslušného orgánu při zjišťovacím řízení nebo požadovat od příslušných úřadů a dotčených správních úřadů informace o životním prostředí atd.

Proces EIA je správním postupem sui generis a podle § 23 odst. 14 zákona č. 100/2000 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, se na něj v zásadě neužije správní řád. Významným prvkem je pak možnost účasti veřejnosti na posuzování vlivu, ale o tom dále komplexně pojednávám v samostatné kapitole zabývající se účastí veřejnosti. Samotný proces se zahajuje podáním oznámení, které podává oznamovatel, a které musí obsahovat celou řadu zákonem požadovaných informací.[162] V případě záměru dostavby jaderné elektrárny Temelín tedy oznámení muselo obsahovat údaje o oznamovateli, údaje o záměru (obsahující informace o vstupech a výstupech), údaje o stavu životního prostředí v dotčeném území, komplexní charakteristiku a hodnocení vlivů záměru na veřejné zdraví a životní prostředí, porovnání variant řešení záměru, závěr a mapové a další přílohy.

Po oznámení záměru podle zákona nastává zjišťovací řízení, které má u obligatorně posuzovaných záměrů pouze za účel upřesnit rozsah údajů, které mají být součástí dokumentace.[163] V další fázi procesu oznamovatel zajišťuje zpracování dokumentace a její předložení příslušnému úřadu – v případě dostavby jaderné elektrárny Temelín tedy Ministerstvu životního prostředí. Nedílnou součástí dokumentace je mimo jiné i všeobecné

[162] Náležitosti upravuje ustanovení § 6 zákona č. 100/2000 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a jeho přílohy. V případě dostavby jaderné elekrárny Temelín se jednalo o přílohu č. 3.
[163] DAMOHORSKÝ, Milan a kol. Právo životního prostředí. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 228.

srozumitelné shrnutí netechnického charakteru, které je určeno převážně široké neodborné veřejnosti. Dokumentaci může zpracovávat pouze autorizovaná osoba,[164] ale za její úplnost a pravdivost odpovídá oznamovatel.

Další obligatorní fází je zadání a zpracování posudku. Tento posudek zpracovává autorizovaná osoba, které toto zadává příslušný úřad, ale náklady nadále hradí oznamovatel,[165] což má ve výsledku zajistit objektivnost a nezávislost této expertízy. Nezávislost je zajišťována rovněž tím, že na vypracování posudku se nesmí podílet ta samá osoba, která se podílela na zpracování oznámení a dokumentace.[166] Posudek mimo jiné obsahuje i návrh stanoviska. Závěrečnou fází procesu je pak právě vydání tohoto stanoviska. Příslušný úřad musí vydat stanovisko do 50 dnů od zveřejnění informace o posudku a doručit jej dotčeným úřadům, oznamovateli a zpřístupnit jej veřejnosti. Toto stanovisko je odborným podkladem pro vydání rozhodnutí či opatření dle zvláštních předpisů. V praxi to znamená, že by bez tohoto stanoviska nemohlo být vydáno například stavební povolení pro nové bloky jaderné elektrárny Temelín podle stavebního zákona. Stanovisko může být stejně jako v případě procesu SEA záporné, kladné bez připomínek nebo kladné s omezujícími podmínkami. Správní úřady se pak v navazujících řízeních mohou i od něj odchýlit, ale takové rozhodnutí musí řádně odůvodnit. Stanovisko je platné po dobu pěti let, ale tato lhůta může být na základě žádosti oznamovatele prodloužena a to i opakovaně. Stanovisko EIA tedy není hmotněprávně závazným správním rozhodnutím, nýbrž jen odborným podkladem, který je závazný procesně (formálně).[167] I ze soudní rozhodovací praxe je zřejmé, že stanovisko nenaplňuje charakter správního rozhodnutí a jako takové tedy nepodléhá přezkumu v oblasti správního soudnictví.[168] Zde je nutné však zmínit, že podle novely zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí z roku 2015 je nově stanovisko vydáváno na dobu určitou a bude do budoucna vydáváno ve formě závazného stanoviska.[169]

Celý proces posouzení vlivů na životní prostředí v případě dostavby jaderné elektrárny Temelín (záměr je konkrétně nazván „Nový jaderný zdroj v lokalitě Temelín včetně výkonu do rozvodny Kočín“) trval několik let. Společnost ČEZ, a. s., předložila oznámení záměru EIA na dostavbu Jaderné elektrárny Temelín Ministerstvu životního prostředí již v srpnu roku

[164] Autorizaci podle § 19 zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, uděluje Ministerstvo životního prostředí po dohodě s Ministerstvem zdravotnictví.
[165] Ten ostatně kromě nákladů na veřejné projednání nese veškeré náklady spojené s procesem EIA.
[166] V případě záměru dostavby jaderné elektrárny Temelín dokumentaci zpracoval RNDr. Jan Horák a posudek RNDr. Tomáš Bajer, CSc.
[167] DAMOHORSKÝ, Milan a kol. Právo životního prostředí. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 231.
[168] Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. srpna 2005, sp. zn. 10 Ca 154/2005 – 105.
[169] O této novele uvádím více v kapitole Účast veřejnosti.

2008. Konečné stanovisko bylo vydáno až po téměř pěti letech v lednu roku 2013. Mezitím byla oznamovatelem předložena na konci května 2010 dokumentace, v únoru 2012 byl předložen posudek a v červnu 2012 se konalo ve sportovní hale v Českých Budějovicích veřejné projednání záměru. Veřejné projednání proběhlo v režii Ministerstva životního prostředí, které je podle § 16 a násl. zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, příslušné k zajištění veřejného projednání, stanovení místa a času, pořízení zápisu z něj a zaslání zápisu oznamovateli a dalším subjektům a k jeho zveřejnění na internetu.[170] Veřejné projednání je nutno svolat, pokud byly vzneseny k dokumentaci nebo k posudku námitky ze strany veřejnosti a mělo by být závěrečným vyjádřením jejího postoje k navrhované činnosti. Projednání nesmí být zaujaté, ani ze strany investora, ani ze strany veřejnosti, mělo by být informativní a proběhnout ve formě otevřeného dialogu. Dobrou praxí je přítomnost moderátora diskuse, který má předem vypracovaný scénář. Celé posouzení se v tomto případě zkomplikovalo i tím, že se jednalo o záměr s vlivem přesahujícím státní hranice a tudíž muselo dojít i k zapracování vyjádření dotčených států do stanoviska.[171] Kromě toho byly uspořádány veřejné slyšení i v Německu v Pasově a v Rakousku ve Vídni.

Zpracovatel posudku doporučil ministerstvu vydat kladné stanovisko za respektování ve stanovisku uvedených podmínek. Do stanoviska bylo zahrnuto vyjádření 165 různých subjektů z České republiky, Rakouska, Německa, Polska a Slovenska. Mezi tyto subjekty se řadily správní úřady, města, kraje, ale i různé nevládní organizace. Ve fázi dokumentace bylo zahrnuto na 9 500 vyjádření a po veřejném projednání bylo doručeno téměř 60 tisíc vyjádření k záměru. Tato vyjádření byla zahrnuta do stanoviska jako samostatné, ale nedílné přílohy. Tato čísla ostatně dokazují, jak je dostavba jaderné elektrárny Temelín veřejností sledovaným tématem a to v kontextu českém i zahraničním.

Na závěr lze tedy konstatovat, že Ministerstvo životního prostředí v rámci procesu EIA vydalo souhlasné stanovisko, které ale podmínilo respektováním 90 podmínek. Tyto musejí být respektovány v navazujících správních řízeních a týkají se přípravné i realizační fáze dostavby jaderné elektrárny Temelín. Z časově aktuálních podmínek stanoviska EIA, kterým by se měl ČEZ, a. s. již nyní věnovat, lze zmínit například povinnost zveřejnit po konečném výběru dodavatele jaderného zařízení relevantní údaje o vybraném projektu, zpracovat podklady pro orgány státní správy sloužící k informování sousedních států a dále

[170] HRADEC, V. Lexikon práva životního prostředí. Praha : Eurolex Bohemia, 2005, s. 867.
[171] Celý proces se tak podvolil pod zvláštní ustanovení § 11 a následujících zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

soustavně a otevřeně informovat okolní obyvatele o vybraném projektu, průběhu výstavby a následně o jeho provozu. Mezi podmínkami je, co se týče požadavků vycházejících z oblasti jaderného práva, také požadavek na průběžné zohledňování nových legislativních požadavků, dalších doporučení a mezinárodní praxe v oblasti jaderné bezpečnosti, radiační ochrany a havarijní připravenosti. Novela zákona o posuzování vlivů však přinesla ještě jednu menší komplikaci ve formě tzv. coherence stamp. To spočívá v tom, že příslušný úřad (v případě jaderné elektrárny Temelín tedy Ministerstvo životního prostředí) musí obdržet 30 dní před zahájením navazujícího řízení[172] obdržet dokumentaci a na základě ní může vydat nesouhlasné závazné stanovisko, pokud v záměru identifikuje změny, které by mohly mít negativní vliv na životní prostředí. Takovéto případné změny v záměru by tedy bylo nutné znovu podrobit zjišťovacímu řízení. Dále je nutné dle této novely ověřit veškerá stanoviska EIA vydaná před účinností novely. Bude tedy nutné i u záměru dostavby jaderné elektrárny Temelín ověřit, zda je výsledné stanovisko v souladu s novelizovaným zněním zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

Velmi zajímavá je dále problematika nutnosti zpracování stanoviska EIA v případě druhé české jaderné elektrárny v Dukovanech. U ní v roce 2017 respektive 2018 dojde k vypršení platnosti povolení k provozu, a tudíž bude muset ČEZ, a. s. požádat Státní úřad pro jadernou bezpečnost o nová povolení k provozu. Jako problematické se však jeví to, že pro tuto elektrárnu v minulosti nikdy posouzení vlivu na životní prostředí zpracováno komplexně nebylo. Jako precedenční se pak může na první pohled zdát rozhodnutí zasedání smluvních stran Úmluvy z Espoo[173] z roku 2014, kde se jednalo o konkrétním případu ukrajinské jaderné elektrárny Rivne 1 a 2, u které má dojít stejně jako u Dukovan k prodloužení provozu o 10 let a jež může mít potenciálně vliv na sousední státy (Bělorusko a Polsko). V tomto rozhodnutí bylo stanoveno, že udělení licence na další léta musí předcházet posouzení vlivu dalšího provozu elektrárny na životní prostředí. Respektive, že neposouzení vlivů na životní prostředí u této elektrárny znamená porušení článku 2 odst. 3 Úmluvy z Espoo.[174] Původní návrh, aby se povinnost aplikace procesu EIA vztahovala na všechny dosluhující jaderné elektrárny

[172] Dle ustanovení § 3 písm. g) zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí se jedná o takové řízení, ve kterém se vydává rozhodnutí podle zvláštních právních předpisů, které povoluje umístění nebo provedení záměru posuzovaného podle tohoto zákona.

[173] O této úmluvě, která pojednává o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států, dále pojednávám blíže v kapitole zabývající se účastí veřejnosti.

[174] Strana původu zajistí, aby v souladu s ustanoveními této úmluvy bylo posuzování vlivů na životní prostředí prováděno před přijetím rozhodnutí o povolení nebo uskutečnění navrhované činnosti uvedené v příloze I (Tepelné elektrárny a jiná spalovací zařízení o tepelném výkonu 300 megawattů nebo více a jaderné elektrárny a jiné jaderné reaktory), která může pravděpodobně způsobit významný škodlivý dopad přesahující hranice.

počítající s prodloužením provozu za dobu životnosti v zemích, které se k Úmluvě z Espoo připojily, neprošel.[175] Bude tedy ještě zajímavé sledovat, zda ČEZ, a. s. nakonec k posouzení vlivů této elektrárny na nátlak veřejnosti přistoupí nebo bude riskovat možná soudní řízení a to hlavně ze strany rakouských či domácích nevládních organizací.

11. Integrované povolení

Stavby, které obsahují technologie podléhající integrovanému povolení podle zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci), musí být identifikovány již v předstihu, aby mohl být tento zvláštní proces zahrnut do harmonogramu přípravy výstavby. Účelem zákona o integrované prevenci je dosáhnout vysoké úrovně ochrany životního prostředí jako celku a to uplatněním integrované prevence a omezování znečištění vznikajícího činnostmi uvedenými v příloze č. 1 k tomuto zákonu. Integrované povolení, které je výsledkem procesu podle tohoto zákona je správním rozhodnutím, kterým se stanoví podmínky k provozu zařízení a které se vydává namísto rozhodnutí, stanovisek, vyjádření a souhlasů vydávaných podle zvláštních právních předpisů v oblasti ochrany životního prostředí, ochrany veřejného zdraví a v oblasti zemědělství.[176] Podle § 1 odst. 3 písm. a) a b) se zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci nevztahuje na znečištění způsobené vniknutím radioaktivních látek do životního prostředí a na vypouštění radioaktivních látek do životního prostředí a emisní limity stanovené pro tyto látky podle zvláštního právního předpisu. Tímto zvláštním právním předpisem je pak zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Pokud nahlédneme do výše zmíněné Přílohy č. 1 zákona o integrované prevenci, tak zjistíme, že vůbec neobsahuje kategorii, kterou by bylo možné vztáhnout na výrobu elektrické energie v jaderných elektrárnách.

Z výše uvedeného lze tedy zcela jednoznačně vyvodit, že tento zákon se na případnou dostavbu jaderné elektrárny Temelín nebude vztahovat a k provozu jaderné elektrárny tedy není třeba (a ani to dle zákona není možné), aby provozovatel disponoval integrovaným povolením. Na druhou stranu je ovšem zřejmé, že na provoz jaderné elektrárny je navázáno mnoho dalších zařízení, které by pod režim tohoto zákony mohly spadat. V areálu jaderné

[175] Rozhodnutí dostupné z www: <http://www.unece.org/environmental-policy/treaties/environmental-impact-assessment/areas-of-work/review-of-compliance/committee-initiative/eiaicci4-ukraine.html>

[176] Ustanovení § 2 písm. g) zákona č. 76/2002 Sb. o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci).

elektrárny Temelín je tak v současné době například provozována pomocná plynová kotelna, která naplňuje definici kategorie 1. 1. v Příloze č. 1 zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci.[177] Zatím se však předpokládá, že se výstavba žádného dalšího zařízení, které by zákonu o integrované prevenci podléhalo, v rámci dostavby 3. a 4. bloku jaderné elektrárny Temelín neplánuje.[178] Lze tedy na závěr této kapitolky konstatovat, že záměr dostavby jaderné elektrárny Temelín nebude podléhat zákonu o integrované prevenci a tudíž v žádné jeho fázi nebude ani možné vydání integrovaného povolení.

12. Veřejná zakázka

Jak jsem již uvedl v kapitole pojednávající o právním postavení ČEZ, a. s., tato společnost naplňuje požadavky na sektorového zadavatele podle § 2 odst. 6 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách. Pokud je zadavatel osobou vykonávající některou z relevantních činností podle § 4 tohoto zákona[179] a naplní některou z dále uvedených podmínek -> tuto relevantní činnost vykonává na základě zvláštního či výhradního práva, nebo nad touto osobou může veřejný zadavatel přímo či nepřímo uplatňovat dominantní vliv, tak se přímo ze zákona stává sektorovým zadavatelem. Dominantní vliv dle tohoto zákona veřejný zadavatel uplatňuje v případě, že disponuje většinou hlasovacích práv sám či na základě dohody s jinou osobou, nebo jmenuje či volí více než polovinu členů v jejím statutárním, správním, dozorčím či kontrolním orgánu. Tyto náležitosti ČEZ, a. s. splňuje a tudíž jedním z předpisů, který se bude aplikovat v rámci fáze výběru dodavatele příslušných technologií a stavebních prací při dostavbě jaderné elektrárny Temelín, je i zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách. Nutno zde však podotknout, že žádné zákonné ustanovení nebrání tomu, aby některý naprosto „soukromý“ subjekt, který vůbec nebude podléhat zákonu o veřejných zakázkách, do budoucna uvažoval o výstavbě jaderné elektrárny pro vlastní potřebu a takovouto výstavbu realizoval. Tato situace je však v současné době v českých poměrech de facto nepředstavitelná a je tedy přítomna jen v rámci teoreticko-právních úvah.

Dostavba jaderné elektrárny Temelín má být největším tendrem v historii celé České republiky a do dnes již zrušeného původního tendru se přihlásili tři kvalifikovaní zájemci -

[177] Energetika - Spalování paliv v zařízeních o celkovém jmenovitém tepelném příkonu 50 MW nebo více.
[178] ANALÝZA SLABÝCH MÍST VÝSTAVBY 3. A 4. BLOKU JADERNÉ ELEKTRÁRNY TEMELÍN, vláda ČR, 2011, s. 10.
[179] A to v případě výstavby nových bloků jaderných elektráren dle ustanovení § 4 odst. 1 písm. e) - Relevantní činností se pro účely tohoto zákona rozumí v odvětví elektroenergetiky
1. výroba elektřiny za účelem poskytování služby veřejnosti, nebo
2. poskytování nebo provozování přenosové či distribuční soustavy určené k poskytování služby veřejnosti.

společnost Areva, konsorcium společností Westinghouse Electric Company, LLC a Westinghouse Electric ČR a konsorcium společností Škoda JS, Atomstrojexport a Gidropress (MIR-1200). V této části bych rád tyto zájemce blíže představil (uvádím je v abecedním pořadí). Pro úplnost ještě přidávám pár informací o jihokorejské společnosti KEPCO, která sice nebyla účastníkem původní veřejné zakázky, ale v nedávné době se nechala slyšet, že se případného nově vypsaného tendru na výstavbu jednoho či dvou bloků jaderné elektrárny Temelín zúčastní.[180]

a. Areva

Areva je francouzská společnost zabývající se převážně oblastí jaderné energetiky. Kromě těchto aktivit se angažuje i v těžbě, vývoji nových typů reaktorů, výrobě jaderných pohonných jednotek pro námořnictvo a získávání energie z obnovitelných zdrojů. Zhruba 90 % akcií společnosti Areva vlastní francouzský stát. Areva oficiálně vznikla v roce 2001 fúzí firem Cogema, Framatome a Technicatom. Společnost Framatome byla založena v roce 1958 několika francouzskými společnostmi a americkým Westinghousem s cílem zajištění budování jaderných elektráren s tlakovodními reaktory společnosti Westinghouse v Evropě. Na počátku osmdesátých let přešel Framatome plně pod francouzskou kontrolu a začal vyvíjet reaktor EPR 1600 – tzv. „evropský tlakovodní reaktor“. V roce 2001 pak došlo ke sloučení Framatomu s těžařskou korporací Cogema a jaderným Technicatomem. V současnosti zaměstnává Areva téměř 50 000 zaměstnanců, z nichž 90 % působí převážně v pěti zemích (Francii, Německu, USA, Nigerii a Kazachstánu).[181] V roce 2013 například společnost Areva vyhrála v Brazílii výběrové řízení na dostavbu třetího jaderného reaktoru pro elektrárnu Angra. Pro dostavbu Temelína nabízí tato společnost tlakovodní rektor generace III+ o výkonu 1600+ MWe vyvinutý ve spolupráci s EDF a Siemens AG, v němž se jako palivo může používat buď uran obohacený na pět procent, nebo kombinace uranu a plutonia. Z technického hlediska se jedná o vylepšení reaktorů N4 a Konvoi, které jsou provozovány v současné době v Německu a ve Francii. Dále je již tento druh reaktoru v současnosti licencován v zemi původu, tj. ve Francii, Finsku a také v Číně[182] a licencování probíhá ve Spojených státech amerických a Velké Británii. S tímto typem reaktoru rovněž počítá

[180] Dostupné z www: <http://ekonomika.idnes.cz/korejska-firma-kepco-pujde-do-potencialniho-tendru-na-temelin-put-/ekonomika.aspx?c=A140708_133318_ekonomika_spi>
[181] Dostupné z www: < http://cz.areva.com/CZ/home-170/skupina-arevaklov-daje-2010.html>
[182] Jedná se o lokality Flamanville ve Francii, Olkiluoto ve Finsku a Taishan v Číně, ve kterých v současné době již probíhá jejich výstavba.

francouzská energetická společnost EdF, největší provozovatel jaderných elektráren na světě, při budoucí celkové obnově svých jaderných elektráren.

b. MIR-1200

Jako dodavatel projektu MIR-1200 se do tendru na dodávku 3. a 4. bloku jaderné elektrárny Temelín přihlásilo mezinárodní konsorcium firem Škoda JS, ZAO Atomstrojexport a OAO OKB Gidropress. Toto konsorcium založilo společnost Nuclear Power Alliance a. s., která bude zodpovědná za koordinaci příprav a následnou samotnou realizaci případného projektu dostavby. Společnost Škoda JS působí v oblasti jaderného průmyslu již více než 50 let a podílela se na výstavbě obou českých jaderných elektráren v Temelíně a Dukovanech, ale dále i na výstavbě jaderných elektráren jinde ve světě, zejména ve východní Evropě. V současnosti zajišťuje například obnovu systému kontroly a řízení jaderné elektrárny Dukovany. Společnost ZAO Atomstrojexport, většinově vlastněná korporací Rosatom (která je zase většinově vlastněná ruským státem), patří mezi přední ruské státní inženýrské společnosti a realizuje obchodní zakázky na výstavbu objektů jaderné energetiky v celosvětovém měřítku – například v Indii, Číně a Íránu. Toto konsorcium nabízí koncepci tlakovodního lehkovodního reaktoru (PWR), kde každý z nich bude mít čistý elektrický výkon vyšší než 1 000 MWe.[183] Tento projekt je odvozený od reaktorů typu VVER 1000, jehož dva bloky jsou již v současnosti provozovány v jaderné elektrárně Temelín. Návrh je licencován v Rusku a předchozí verze o nižším výkonu 1000 MWe jsou licencovány v Indii, Číně a Bulharsku.[184]

c. Westinghouse

Westinghouse Electric Company je tradiční americkou společností se sídlem ve Spojených státech amerických, kterou však dnes většinově ovládá japonská Toshiba, a která nabízí široké spektrum produktů a služeb pro jaderný průmysl. Společnost byla založena již v roce 1886 Georgem Westinghousem a v té době se zabývala především systémem rozvodu střídavého elektrického proudu ve Spojených státech, kde se spolu s fyzikem Nikolou Teslou zasloužila o jeho významné rozšíření. Společnost vyvinula i první americký tryskový pohon. Jadernou energetikou se Westinghouse zabývá od roku 1937 a v 50. letech minulého století společnost vyvíjela první jaderné reaktory pro atomové ponorky. V současné době se zabývá

[183] Dostupné z www: <http://www.skoda-js.cz/cs/mir-1200/index.shtml>

[184] V současné době probíhá výstavba těchto jaderných reaktorů v Rusku v lokalitě Novovoroněžské a Leningradské elektrárny a nedávno byla ukončena výstavba zmíněných menších výkonových verzí v lokalitách Tianwan v Číně a Kudankulam v Indii.

vývojem, projektováním a výstavbou jaderných elektráren po celém světě, službami v oblasti dodávek jaderného paliva, systémy kontroly a řízení jaderných elektráren a servisem jaderných zařízení.[185] Společnost Westinghouse participovala na výstavbě prvních dvou bloků jaderné elektrárny Temelín, když v průběhu výstavby bylo učiněno rozhodnutí opustit původně zamýšlený sovětský systém a nahradit jej dodávkou americké technologie. Řadu let také společnost Westinghouse dodávala pro jadernou elektrárnu Temelín jaderné palivo. Po problémech s konstrukční pevností palivových kazet se energetická společnost ČEZ, a. s. rozhodla pro změnu dodavatele a nyní pro obě české jaderné elektrárny dodává jaderné palivo ruská společnost TVEL. V současnosti společnost Westinghouse buduje své reaktory AP 1000 o výkonu 1117 MWe (které nabízí i pro dostavu jaderné elektrárny Temelín) například v Číně. Licenci tento reaktor obdržel ve Spojených státech amerických v roce 2006. V roce 2011 mu byl udělen dodatek k licenci, který definitivně otevřel cestu k výstavbě nových jaderných elektráren tohoto druhu ve Spojených státech amerických. Mimo ně je rovněž licencován v Číně[186] a ve Velké Británii, kde byl projekt předběžně schválen v roce 2011.

d. KEPCO

Korea Electric Power Corporation je největším výrobcem energie v Koreji a jako taková se zabývá jednak její výrobou, ale i jejím přenosem a dodávkami. V Jižní Koreji má v tomto sektoru 93 % podíl na trhu. Společnost KEPCO je z 51 % vlastněna korejskou vládou, sídlo společnosti se nachází v Soulu a byla založena již roku 1961. Tato společnost má několik divizí, které se zabývají například projektováním a výstavbou jaderných elektráren, jejich provozem, palivovým cyklem atd. V jaderné oblasti se tedy zabývá celým životním cyklem jaderných reaktorů, od výstavby až po vyřazování a sama provozuje veškeré jaderné elektrárny v Jižní Koreji. V roce 2009 tato společnost vyhrála konkurz na výstavbu čtyř jaderných bloků APR1400 ve Spojených arabských emirátech a v současnosti se účastní na projektech jaderných elektráren ve 13 zemích. V současné době provozuje na 23 reaktorů a 5 jich nyní staví.[187] Kromě jaderné energetiky se společnost zabývá i obnovitelnými zdroji energie a provozuje tepelné elektrárny.

[185] Dostupné z www: <http://www.westinghousenuclear.com/>
[186] V současné době je realizována výstavba prvních čtyř bloků v lokalitách Sanmen a Haiyang v Číně, která plánuje výstavbu minimálně dalších 8 takovýchto bloků v dalších lokalitách.
[187] Dostupné z www: <http://cyber.kepco.co.kr/kepco/EN/B/htmlView/ENBBHP001.do?menuCd=EN020201>

e. Zadávací řízení a zadávací dokumentace

Jak jsem již předeslal, v případě dostavby jaderné elektrárny Temelín by mělo jít o největší veřejnou zakázku v dějinách České republiky. Jelikož její cena měla dle původního projektu přesáhnout až 300 milionů Kč, je zcela nepochybné, že se tak jedná o významnou veřejnou zakázku podle § 16a zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách. Tato kategorie byla do zákona zavedena docela nedávno a to za účelem zpřísnění povinností zadavatele při zadávání takovéto veřejné zakázky.[188] Například tedy u této kategorie dochází k prodloužení lhůt pro podání nabídek podle § 39 odst. 4 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách.

Zrušená veřejná zakázka byla vedena v jednacím řízení s uveřejněním podle § 29 a násl. zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách a dle vyjádření ČEZ, a. s. v ní bylo postupováno rovněž dle § 33 tohoto zákona, který upravuje zvláštní ustanovení o jednání sektorového zadavatele před podáním nabídek. Celý proces hodnocení nabídek a uveřejnění zadávací dokumentace byl obestřen výraznou vlnou kritiky ze strany veřejnosti a médií. Společnost ČEZ, a. s. totiž podle kritiků vedla celé řízení velmi netransparentně a posuzování dokumentace probíhalo za zavřenými dveřmi ve speciálních místnostech v utajeném režimu. Veřejnost se tak nemohla nijak seznámit s kritérii pro posuzování veřejné zakázky. Ta nebyla ani zveřejněna na webu Informačního systému o veřejných zakázkách, na kterém se jen odkazovalo na zadávací dokumentaci. K té by se veřejnost mohla dostat jen skrze zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, což v minulosti již několikrát judikoval, i Nejvyšší správní soud. Ten konkrétně stanovil, že i ve veřejných zakázkách lze po zadavateli, pokud je povinným subjektem, požadovat poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Judikatura se vyvinula v poslední době až do té podoby, že tento soud dokonce připustil zpřístupnění nabídek jednotlivých uchazečů osobám, které o ně zažádají v souladu s informačním zákonem.[189] Bohužel ČEZ, a. s. v tomto případě argumentoval tím, že se jedná o obchodní tajemství a tudíž tyto informace ani na žádost nezveřejňoval. Podle vyjádření ČEZ, a. s. však bylo vše zcela průhledné, když kritéria znali uchazeči a zástupci vlády. Jak se mezi americkým, francouzským a rusko-českým řešením rozhodovalo, se veřejnost měla dozvědět až zpětně po vyhlášení výsledku veřejné zakázky.[190]

[188] HERMAN, P., a kol., Zadávání veřejných zakázek a zakázané dohody dodavatelů. Brno : ÚOHS, 2012, s. 20.
[189] Viz rozhodnutí Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 17. června 2010, sp. zn. 1 As 28/2010.
[190] Dostupné z www: <http://byznys.ihned.cz/c1-56520550-kriteriim-na-dostavbu-temelina-by-verejnost-stejne-nerozumela-argumentuje-cez>

Z Věstníku veřejných zakázek lze vyčíst, že předmětem veřejné zakázky na dostavbu dvou bloků jaderné elektrárny Temelín byl: „*Design (projektové řešení), dokumentace, inženýring, výroba zařízení, dodávka, výstavba, montáž, zkoušky a uvedení do provozu dvou kompletních bloků jaderné elektrárny (bloků 3 a 4) formou EPC dodávky na klíč, včetně palivových souborů. Oba bloky budou shodného designu – s koncepcí tlakovodního lehkovodního reaktoru (PWR) a každý z nich bude mít čistý elektrický výkon vyšší než 1,000 MWe. Součástí zakázky je opční právo zadavatele na výstavbu až 3 dalších obdobných jaderných bloků v jiné potenciální lokalitě v Evropě týmž dodavatelem.*“[191] Po uchazečích pak dále bylo požadováno (k zajištění plnění povinností vyplývajících jim z účasti na zadávacím řízení) poskytnutí jistoty ve výši 10 milionů EUR ve formě bankovní záruky či složením peněžité částky na účet zadavatele a to ve lhůtě pro podání nabídek. Tato zadávací dokumentace ale má být podle § 48 odst. 1 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách a ostatně i dle prováděcí vyhlášky[192] a metodiky Ministerstva pro místní rozvoj[193] veřejná nebo na vyžádání, Měla by tedy být zveřejněna na profilu zadavatele, alespoň co se týče textové části zadávací dokumentace. ČEZ, a. s. však využil zákonnou výjimku upravenou v § 48 odst. 1 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, která umožňuje při zvláštním postupu dle § 33 zvolit jiné podmínky přístupu k relevantní dokumentaci a tedy ji ve výsledku před veřejností utajit.

f. Průběh řízení

Celý postup zadávacího řízení se před zrušením tendru měl rozpadat do několika fází:

- zahájení zadávacího řízení (uveřejnění),
- kvalifikace zájemců s možností omezení počtu kvalifikovaných uchazečů,
- jednání sektorového zadavatele před podáním nabídek dle § 33 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách,
- finalizace zadávacích podmínek a vyzvání kvalifikovaných uchazečů k podání nabídek,
- vyjasňování zadávacích podmínek,
- podání nabídek,

[191] Dostupné z www: <http://www.vestnikverejnychzakazek.cz/cs-CZ/Form/Display/61160>
[192] Dříve vyhláška č. 339/2010 Sb., o uveřejňování vyhlášení pro účely zákona o veřejných zakázkách, nyní vyhláška č. 133/2012 Sb., o uveřejňování vyhlášení pro účely zákona o veřejných zakázkách a náležitostech profilu zadavatele.
[193] Metodika k vyhlášce o uveřejňování vyhlášení pro účely zákona o veřejných zakázkách a náležitostech profilu zadavatele. Ministerstvo pro místní rozvoj, 2012. Dostupné z www: <http://www.portal-vz.cz/getmedia/1f4a004c-d32f-4e23-bf59-b6cda899fe7f/Metodika-k-vyhlasce-o-uverejnovani-vyhlaseni-pro-u>

- posouzení, předběžné hodnocení nabídek a vydání předběžné hodnotící zprávy (v této fázi je možno omezit počet uchazečů na základě předem definovaných kritérií dle § 29 a 66 zákona č. 137/2006 S., o veřejných zakázkách),
- jednání o nabídkách,
- posouzení a závěrečné hodnocení nabídek (posouzení plnění vylučujících kritérií, hodnocení nabídek a vydání závěrečné hodnotící zprávy),
- vyhlášení vítěze zadávacího řízení,
- notifikace dle článku 41 Smlouvy o Euratom a
- podpis smlouvy s vybraným dodavatelem.[194]

Je nutné konstatovat, že podle současné legislativy a faktického stavu v České republice, by obdobnými fázemi mělo proběhnout i každé jiné zadávací řízení na výstavbu jaderných bloků, protože jak jsem již uvedl výše, je jen těžko představitelné, že by se provozovatelem nových jaderných bloků stala nějaká jiná společnost. V úvahu by ještě připadala kupříkladu speciálně vytvořená dceřiná společnost ČEZ, a. s. nebo jiný státem k tomu vytvořený subjekt, který by však rovněž ze své podstaty nutně naplňoval podmínky režimu podle zákona o veřejných zakázkách. Podle vyjádření Ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka (ČSSD) lze za nejreálnější variantu považovat výstavbu pod vedením nové dceřiné společnosti ČEZ, a. s., do které by měla být vyčleněna výstavba, její příprava a know-how.

Pokud nahlédneme na faktický stav, tak ČEZ, a. s. vyhlásil veřejnou zakázku dne 3. 8. 2009. Její cena se odhadovala mezi 150 až 200 miliardami korun, ale některé odhady byly oproti této částce až v řádu sto miliard vyšší. Podle výsledných odhadů se tedy měly náklady na dostavbu vyšplhat až někde ke 200 až 300 miliardám korun. Pro nové bloky počítal ČEZ, a. s. s lehkovodními tlakovodními reaktory označovanými jako třetí, nebo třetí plus generace. Typ bloků a jejich výkon měl být až výsledkem veřejné zakázky. V rámci dostavby jaderné elektrárny Temelín totiž přichází v úvahu hned několik variant nejmodernějších tlakovodních reaktorů moderovaných lehkou vodou, označovaných jako PWR. ČEZ, a. s. se rozhodl pro tento druh technologie hned z několika důvodů. Tyto tlakovodní elektrárny tvoří téměř 60 % provozovaných jaderných elektráren ve světě a jsou tedy celosvětově nejrozšířenějším druhem, tento typ je prověřen již více než padesáti lety provozu a v současnosti probíhá výstavba těchto projektů hned na několika místech v Evropě a i jinde ve světě a dále se mezi

[194] ANALÝZA MOŽNOSTÍ ROZVOJE JADERNÉ ENERGETIKY V ČR, ČEZ, a. s., 2014, s. 42.

tento druh řadí i obě naše české jaderné elektrárny a tudíž má s ním společnost ČEZ, a. s. vlastní provozní zkušenosti. Navíc podle vyjádření ČEZ, a. s. má tento typ jaderných reaktorů výkon odpovídající optimálnímu využití současné lokality Temelín a potřebám České republiky do budoucích let včetně rozšířených možností regulace výkonu. Elektrárna by tak měla ve výsledku více než zdvojnásobit svůj výkon (stávající dva bloky mají celkový výkon 2000 MWe).

Dne 30. října 2009 ČEZ, a. s. ukončil příjem žádostí na účast v tendru a do jara 2010 se kvalifikovali tři již výše zmínění zájemci, se kterými pak do října 2011 probíhala separátní jednání, při kterých obě strany projednaly veškeré aspekty dotčené veřejné zakázky. Dne 31. října 2011 tito zájemci o dostavbu jaderné elektrárny Temelín převzali zadávací dokumentaci. Již 5. října 2012 však zadavatel oznámil, že Areva nesplnila požadavky tendru a tudíž byla vyřazena. V médiích se objevila informace, že nabídka negarantovala fixní cenu, což však společnost Areva striktně odmítla a 19. října 2012 Areva předala společnosti ČEZ, a. s. podrobné námitky proti rozhodnutí o vyřazení ze soutěže, které zadavatel 29. října téhož roku zamítl. Společnost Areva se dále obrátila na Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, který 20. listopadu 2012 vydal na základě žádosti Arevy předběžné opatření, podle něhož ČEZ, a. s. nesmí podepsat smlouvu s případným vítězem tendru. Dne 25. února 2013 tento úřad rozhodl, že ČEZ, a. s. vyřazením Arevy z tendru neporušil zákon o veřejných zakázkách. Vůči tomuto rozhodnutí Areva následně podala rozklad, který byl zamítnut předsedou Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže dne 26. července 2013. Mezitím již 25. března 2013 ČEZ, a. s. odeslal zbylým uchazečům o dostavbu jaderné elektrárny Temelín předběžné hodnocení jejich nabídek. Westinghouse podle tohoto hodnocení vedl v jedné ze čtyř kategorií, která měla však dle vyjádření ČEZ, a. s. při výběru dodavatele hlavní váhu, kdežto rusko-český MIR vedl ve zbývajících třech kritériích. Areva podala vůči rozhodnutí správního orgánu žalobu a dne 21. října 2013 soud v Brně vydal na návrh Arevy předběžné opatření, podle něhož ČEZ, a. s. nemůže uzavřít smlouvu s případným vítězem tendru. V prosinci 2013 MIR 1200 i Westinghouse předaly zadavateli konečné nabídky na dostavbu jaderné elektrárny Temelín, ale 10. dubna 2014 ČEZ, a. s. zrušil tendr na dostavbu elektrárny z toho důvodu, že mu vládou České republiky nebyla přislíbena žádná forma zvýhodnění či zaručených cen elektřiny vyráběné v těchto dvou nových blocích. Areva následně stáhla i svou správní žalobu. V červenci roku 2014 se ČEZ, a. s. nechal slyšet, že novou veřejnou zakázku možná

vypíše příští rok.[195] Předpokládá se, že do nového tendru (ať již na jeden či dva bloky) se přihlásí všichni tři původní soutěžící a nově i jihokorejská společnost KEPCO.

13. Řízení podle stavebního zákona

Jedněmi z nejdůležitějších procesů při výstavbě nových bloků jaderné elektrárny Temelín, jsou ty, které předpokládá stavební zákon a k němu doprovodná prováděcí legislativa. Jaderná elektrárna je kromě jiného i stavbou, a tudíž spadá pod režim stavebního zákona.[196] V současné době je účinný „nový" stavební zákon – zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), podle nějž k výstavbě žádného reaktorového bloku zatím ještě nedošlo. Příprava, realizace a užívání staveb v České republice v minulosti podléhaly „starému" stavebnímu zákonu č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu a prováděcí vyhlášce č. 85/1976 Sb., o podrobnější úpravě územního řízení a stavebního řádu ve znění pozdějších změn a doplnění. Na základě této legislativy se schvalovací proces výstavby jaderných elektráren v Temelíně i v Dukovanech rozpadal do tří fází, z nichž každá byla zakončena vydáním přesně definovaného povolení. Jednalo se o územní rozhodnutí (spočívající v souhlasu s umístěním stavby v dané lokalitě), stavební povolení (souhlas se zahájením stavebních prací na staveništi) a kolaudační rozhodnutí (souhlas užívat stavbu k navrženému účelu). Vyhláška č. 85/1976 Sb., pak podrobně stanovovala, jaké náležitosti musí obsahovat žádost o jednotlivá povolení a jakou dokumentaci a další doklady musí žadatel k žádosti přiložit. Starý stavební zákon dále stanovil, že v případech, kdy se řízení podle stavebního zákona dotýká zájmů chráněných zvláštními předpisy, musí stavební úřad rozhodnout jen v dohodě, popřípadě se souhlasem dotčeného orgánu státní správy. Dále stavební zákon ukládal stavebnímu úřadu, aby si pro účely vydání rozhodnutí o umístění stavby, vydání stavebního povolení a kolaudačního rozhodnutí v případech staveb, jejichž součástí je jaderné zařízení, vyžádal souhlas Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.[197] Došlo i k několikerému povolování změn projektu stavby v

[195] Dostupné z www: <http://ekonomika.idnes.cz/korejska-firma-kepco-pujde-do-potencialniho-tendru-na-temelin-put-/ekonomika.aspx?c=A140708_133318_ekonomika_spi>

[196] Stavbou se podle zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon rozumí veškerá stavební díla, která vznikají stavební nebo montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, použité stavební výrobky, materiály a konstrukce, na účel využití a dobu trvání. Dočasná stavba je stavba, u které stavební úřad předem omezí dobu jejího trvání. Za stavbu se považuje také výrobek plnící funkci stavby. Stavba, která slouží reklamním účelům, je stavba pro reklamu.

[197] Toto ustanovení zavedla zákonná novela č. 83/1998 Sb., zákon kterým se mění a doplňuje zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění některých dalších zákonů

průběhu výstavby. Příslušným stavebním úřadem do roku 2007 byl obecný stavební úřad a Ministerstvo průmyslu a obchodu bylo příslušné jen u staveb uranového průmyslu na území vyhrazeném pro tyto účely.[198]

Pokud nahlédneme do minulosti českých jaderných elektráren, tak podle zákona č. 28/1984 Sb., o státním dozoru nad jadernou bezpečností jaderných zařízení, jež byl předchůdcem současného zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon), a jež byl účinný v době uvádění dukovanských reaktorů do provozu, v té době Československá komise pro atomovou energii nevydávala povolení k uvádění do provozu, ale jen „souhlas“, který tvořil závazný podklad pro stavební úřad k rozhodování v územním, stavebním a kolaudačním řízení a v řízení o odstranění stavby, jejíž součástí je jaderné zařízení a rovněž k jednotlivým etapám uvádění jaderného zařízení do provozu.

Konkrétně to pak u jaderné elektrárny Temelín bylo ještě poněkud složitější, protože v průběhu jejich výstavby nabyl účinnosti zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Problematikou vztahu tohoto zákona a zákona stavebního se dále zabývám v samostatné kapitole této práce. V případě prvních dvou bloků jaderné elektrárny Temelín bylo v listopadu 1986 vydáno stavební povolení a v únoru 1987 začala stavba provozních objektů. Již o tři roky dříve však započaly přípravné práce. V roce 1988 byla dokončena první z původně plánovaných chladicích věží. Podle původních plánů měl být 1. blok jaderné elektrárny Temelín dokončen v roce 1992 a 4. blok v roce 1997. V roce 1990 však byly práce zastaveny, bloky byly zakonzervovány a v roce 1993 tehdejší vláda rozhodla jen o dostavbě prvních dvou bloků.[199] Třetí a čtvrtý blok byl zakonzervován v rozsahu kompletně dokončených zemních prací na základové spáře. Kolaudační rozhodnutí pro prvé dva bloky jaderné elektrárny Temelín pak bylo vydáno v roce 2006, to jest až po šesti letech zkušebního provozu.

a. Územní řízení

Podle nového stavebního zákona se celý požadovaný proces rozpadá do dvou základních částí – územního řízení a stavebního řízení. Jako první v pořadí je vždy vyžadováno územní rozhodnutí podle § 76 a následujících zákona č. 183/2006 Sb., stavební

[198] MALÝ, S. Stavební zákon – komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 62.
[199] Toto rozhodnutí prošlo jednoznačným poměrem hlasů ve vládě – 18:0, jen tehdejší ministr životního prostředí Benda se hlasování zdržel.

zákon. Územního rozhodnutí nebo územního souhlasu je v zásadě vždy třeba k umisťování stavby nebo zařízení a ke změně stavby nebo zařízení. Územní rozhodnutí je materiální individuální správní akt, který má konstitutivní právní účinky. Rovněž jde o územním rozhodnutí mluvit jako o správním aktu in rem – čili působí vůči každé osobě, která se ve vztahu k předmětu daného aktu nachází ve stejné právní situaci jako původní adresát. Rozhodnutí o umístění stavby podle § 79 tohoto zákona vymezuje stavební pozemek, umisťuje navrhovanou stavbu, stanoví její druh a účel, stanoví podmínky pro její umístění, stanoví podmínky pro zpracování projektové dokumentace pro vydání stavebního povolení, stanoví podmínky pro ohlášení stavby a stanoví podmínky pro napojení na veřejnou dopravní a technickou infrastrukturu. Pro výstavbu nových bloků jaderné elektrárny Temelín je nutné územní rozhodnutí, protože nespadají ani do jedné z kategorií, pro které je vyžadován pouhý územní souhlas nebo územní rozhodnutí či územní souhlas není vůbec nutný.[200] Rozhodnutí o změně vlivu užívání stavby na území je dále vyžadováno pro změnu užívání stavby, která má vliv na životní prostředí nebo nároky na veřejnou dopravní a technickou infrastrukturu.

Územní rozhodnutí bude tedy v případě nových bloků jaderné elektrárny Temelín vydáváno v územním řízení.[201] Účastnící tohoto řízení jsou dvojí – zaprvé žadatel a obec, na jejímž území má být požadovaný záměr uskutečněn a zadruhé vlastník pozemku nebo stavby, na kterých má být požadovaný záměr uskutečněn, není-li sám žadatelem, nebo ten, kdo má jiné věcné právo k tomuto pozemku nebo stavbě, osoby, jejichž vlastnické nebo jiné věcné právo k sousedním stavbám anebo sousedním pozemkům nebo stavbám na nich může být územním rozhodnutím přímo dotčeno a osoby, o kterých tak stanoví zvláštní právní předpis.[202] Příslušným orgánem bude v případě zvažované dostavby jaderné elektrárny Temelín Ministerstvo pro místní rozvoj. Ministerstvo pro místní rozvoj totiž podle § 13 odst. 2 zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon, vykonává působnost obecného stavebního úřadu k vydání územního rozhodnutí u staveb souvisejících s úložišti radioaktivních odpadů obsahujících přírodní radionuklidy a u staveb náležejících k provozním celkům, jejichž součástí je jaderné zařízení, a u staveb zařízení pro přenos elektřiny, zařízení pro přepravu plynu, pokud je územní řízení vedeno pro celou stavbu elektrického vedení nebo plynovodu, a dále u staveb zařízení pro uskladňování plynu nebo výrobny elektřiny o celkovém instalovaném elektrickém výkonu 100 MW a více. Tato působnost je v českém právním řádu

[200] Ty uvádí ustanovení § 79 odst. 2 a § 96 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
[201] Případně stavební zákon umožňuje jako alternativu využít veřejnoprávní smlouvu.
[202] Například spolky zabývající se ochranou životního prostředí. Tomuto tématu, stejně jako další účasti veřejnosti se věnuji dále v samostatné kapitole.

tomuto ministerstvu svěřena vcelku nově od 1. 1. 2013, když dříve ji vykonávaly místně příslušné stavební úřady obce s rozšířenou působností.[203]

Územní řízení se zahajuje na žádost a ta musí obsahovat obecné náležitosti podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád a dále i základní údaje o požadovaném záměru, identifikační údaje o pozemku nebo stavbě, na nichž se má záměr uskutečnit a uvedení osob, které mají vlastnické nebo jiné věcné právo k sousedním pozemkům nebo stavbám na nich, jestliže může být jejich právo územním rozhodnutím přímo dotčeno. Obsahové náležitosti žádosti o vydání územního rozhodnutí a jejích příloh, včetně rozsahu a obsahu dokumentace pro vydání územního rozhodnutí, stanoví vyhláška č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb a podrobněji pak celé řízení upravuje vyhláška č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního rozhodování, územního opatření a stavebního řádu. Žadatel musí mít k danému pozemku vlastnické právo nebo doklad o právu založeném smlouvou provést stavbu nebo opatření k pozemku nebo stavbě (v případě dostavby jaderné elektrárny Temelín již ČEZ, a. s. vykoupil veškeré pozemky potřebné pro výstavbu nových bloků). Pokud ho nemá, musí předložit souhlas vlastníka pozemku anebo dohodu o parcelaci. Obecně je stanovena lhůta pro rozhodnutí na 60 dnů, ale ve zvlášť složitých případech, zejména pokud je záměr předmětem posouzení vlivů na životní prostředí, což je i případ dostavby jaderné elektrárny Temelín, stavební úřad rozhodne nejdéle do 90 dnů. Jelikož toto posouzení již proběhlo, žadatel o vydání územního rozhodnutí musí připojit k žádosti i posudek a dokumentaci vlivů.

Výsledkem územního řízení je tedy územní rozhodnutí, ve kterém stavební úřad ve formě správního rozhodnutí schvaluje navržený záměr, stanoví podmínky pro využití a ochranu území, stanoví podmínky pro další přípravu a realizaci záměru, zejména pro projektovou přípravu stavby anebo může uložit zpracování prováděcí dokumentace stavby. Každé územní rozhodnutí musí být v souladu s požadavky dle § 90 zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon, musí tedy rovněž být i v souladu s územní plánovací dokumentací. Územní rozhodnutí o umístění stavby a změně stavby platí dva roky ode dne nabytí jeho právní moci – jedná se tedy o konstitutivní správní akt, který je omezený co do účinků a to přímo ze zákona. Stavební úřad však může v samotném rozhodnutí stanovit v odůvodněných případech lhůtu delší nebo ji může na žádost následně prodloužit. Územní rozhodnutí pozbývá platnosti, pokud nebyla ve lhůtě platnosti podána úplná žádost o stavební povolení, bylo-li stavební nebo jiné povolovací řízení zastaveno nebo byla-li podaná žádost zamítnuta po lhůtě platnosti

[203] Ve skutečnosti si však při vydávání územního rozhodnutí v případě prvních dvou temelínských bloků celé řízení z důvodu náročnosti a složitosti atrahoval stavební úřad v Českých Budějovicích.

územního rozhodnutí nebo dnem, kdy stavební úřad obdržel sdělení žadatele, že upustil od záměru, ke kterému se rozhodnutí vztahuje, pokud nebyla realizace záměru již zahájena. Na závěr lze ještě uvést, že územní rozhodnutí může být nahrazeno regulačním plánem, který nahrazuje v řešené ploše ve schváleném rozsahu územní rozhodnutí a je závazný pro rozhodování v území. Podle novelizovaného zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, který změnil i stavební zákon, však není možné regulačním plánem nahradit územní rozhodnutí pro záměr, který podléhá procesu EIA.

b. Stavební řízení

Zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon rozlišuje stavby a zařízení, které nevyžadují stavební povolení ani ohlášení, které vyžadují ohlášení, povolené ve stavebním řízení, povolené ve zkráceném stavebním řízení a povolené na základě veřejnoprávní smlouvy. Nové dva bloky jaderné elektrárny nelze zahrnout pod výčet uvedený v § 103 a 104 zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon, a tudíž je pro jejich výstavbu nutné získat stavební povolení. To se vydává pouze na základě žádosti, která musí obsahovat nejen obecné náležitosti, ale i základní údaje o požadovaném záměru a identifikační údaje o pozemcích a stavbách. K žádosti musí být připojeny požadované doklady a podklady. Opět je nutné pro detailnější úpravu konkrétních postupů jít do již v minulé podkapitole zmíněných prováděcích právních předpisů ke stavebnímu zákonu. Ve stavebním povolení stavební úřad stanoví podmínky pro provedení stavby. Těmito podmínkami zabezpečí zejména ochranu veřejných zájmů a stanoví návaznost na jiné podmiňující stavby a zařízení, dodržení obecných požadavků na výstavbu včetně požadavků na bezbariérové užívání stavby, popřípadě technických norem. Stavební povolení je materiální individuální správní akt, který má konstitutivní účinky. Jedná se rovněž o správní akt in rem a je nutné mít na paměti, že stavební povolení pozbývá platnosti, jestliže stavba nebyla zahájena do 2 let ode dne, kdy nabylo právní moci. Dobu platnosti stavebního povolení však ještě může stavební úřad na odůvodněnou žádost stavebníka prodloužit. Ta však musí být podána ještě před uplynutím původní dvouleté doby. I zde platí, že stavební povolení může být nahrazeno veřejnoprávní smlouvou.[204]

Jelikož se v případě dostavby jaderné elektrárny Temelín bude jednat o stavbu, která podléhá stavebnímu povolení, tak takovou stavbu je možno ve finále užívat podle §119 odst.

[204] Veřejnoprávní smlouva nahradí stavební povolení, jestliže k takovému postupu daly dotčené orgány svůj souhlas a současně jsou splněny podmínky podle správního řádu (který upravuje veřejnoprávní smlouvy na obecné úrovni) a náležitosti obsahu smlouvy podle prováděcího právního přepisu – vyhlášky č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního rozhodování, územního opatření a stavebního řádu.

1 zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon jenom na základě oznámení stavebnímu úřadu nebo na základě kolaudačního souhlasu. Pokud nahlédneme do ustanovení § 122 tohoto zákona, zjistíme, že stavba pro obchod a průmysl podléhá kolaudačnímu souhlasu. Ten se vydává na žádost stavebníka a to až poté, co proběhne závěrečná kontrolní prohlídka stavby.[205] Pro vydání kolaudačního souhlasu je stavebník povinen si opatřit závazná stanoviska dotčených orgánů k užívání stavby vyžadovaná zvláštními právními předpisy – je poněkud rozporné, zda se jedná i například o zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon, ale tuto problematiku řeším níže a rovněž se jí zabývám komplexně v samostatné kapitole zabývající se vzájemným vztahem atomového a stavebního zákona. Jestliže poté stavební úřad nezjistí závady bránící bezpečnému užívání stavby nebo rozpor se závaznými stanovisky, vydá do 15 dnů ode dne provedení závěrečné kontrolní prohlídky kolaudační souhlas, který je dokladem o povoleném účelu užívání stavby. Kolaudační souhlas však není správním rozhodnutím.

Příslušným orgánem pro stavební řízení bude v případě případné dostavby jaderné elektrárny Temelín a u všech dalších jaderných zařízení tzv. „jiný stavební úřad“[206] a tím je Ministerstvo průmyslu a obchodu, jež má podle § 16 odst. 2 zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon, působnost u staveb k účelům těžby, zpracování, transportu a ukládání radioaktivních surovin na území vyhrazeném pro tyto účely, u staveb souvisejících s úložišti radioaktivních odpadů obsahujících přírodní radionuklidy a u staveb náležejících k provozním celkům, jejichž součástí je jaderné zařízení, a u staveb zařízení pro přenos elektřiny, zařízení pro přepravu plynu, zařízení pro uskladňování plynu nebo výrobny elektřiny o celkovém instalovaném elektrickém výkonu 100 MW a více.[207] Od obecného stavebního úřadu si však bude toto ministerstvo muset zajistit vyjádření o souladu navrhované stavby se záměry územního plánování.[208] Toto ministerstvo vykonává pravomoci nejen v rámci stavebního řízení, ale dále i v rámci výkonu stavebního dozoru.[209]

Je poněkud sporné, zda vydávání jednotlivých povolení dle stavebního zákona je dle § 4 odst. 2 písm. a) zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon vázáno na příslušná závazná

[205] Ta se musí konat do 60 dnů od podání žádosti a stavební úřad do 15 dnů ode dne jejího doručení stanoví termín a současně uvede, které doklady při ní stavebník předloží.
[206] Na rozdíl od speciálních úřadů dle § 15 je v § 16 uveden jak okruh staveb, tak i příslušný správní orgán. U speciálních úřadů je odkazováno jen na ustanovení zvláštních zákonů, které určí příslušný správní orgán. Základním článkem soustavy stavebních úřadů jsou jinak obecné stavební úřady, jež mají postavení orgánů státní správy s „univerzální“ působností ve věcech územního rozhodování a ve věcech stavebního řádu, sankcí a v dalších záležitostech, pokud nejsou vyhrazeny speciálním, vojenským a jiným stavebním úřadům.
[207] Bližší definice těchto pojmů nalezneme ve zvláštních předpisech – v § 2 písm. h) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon a § 2 zákona č. 458/2000 Sb., energetický zákon.
[208] Ustanovení § 16 odst. 4 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
[209] HANDRLICA, J. Jaderné právo. Praha : Auditorium, 2012, s. 178.

stanoviska Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, který je dotčeným orgánem podle § 136 odst. 1 písm. b) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád. Na jednu stranu lze konstatovat, že Státní úřad pro jadernou bezpečnost chrání veřejný zájem – jadernou bezpečnost a radiační ochranu – podle zvláštního zákona, kterým je zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon a podle všeho by tedy dotčeným orgánem měl být.[210] Atomový zákon ani stavební zákon však nikde výslovně nestanoví, že by Státní úřad pro jadernou bezpečnost byl zmocněn k vydávání těchto závazných stanovisek. Tato závazná stanoviska, která jsou závazná pro výrokovou část rozhodnutí, nejsou samostatným rozhodnutím a nelze se tudíž proti nim samostatně odvolat. V praxi však dochází k tomu, že si žadatelé o rozhodnutí dle stavebního zákona žádají Státní úřad pro jadernou bezpečnost o závazné stanovisko. V tom se jedná materiálně o informace, která Státní úřad pro jadernou bezpečnost uvedl v povolení vydávaných podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon, a která souvisí s rozhodnutími dle stavebního zákona nebo vyjádření souhlasu s jiným záměrem souvisejícím s jaderným zařízením.[211] O povoleních dle atomového zákona dále podrobně pojednávají následující kapitoly této práce. Návrh nového atomového zákona pak výslovně říká, že Státní úřad pro jadernou bezpečnost vydává závazné stanovisko pro řízení a jiné úkony týkající se jaderného zařízení podle stavebního zákona. V řízeních podle stavebního zákona pro stavby, jejichž součástí je jaderné zařízení nebo pracoviště IV. kategorie, které není pracoviště s jaderným zařízením, by tedy mělo býti do budoucna nepochybné, že je Státní úřad pro jadernou bezpečnost dotčeným orgánem.

Na závěr je ještě nutné uvést, že platné znění stavebního zákona umožňuje spojit územní a stavební řízení v jedno společné řízení. To je však možné jen v případě, kdy stejný stavební úřad je příslušný k vedení obou řízení. Jak jsem již však uvedl výše, k těmto řízením v rámci výstavby jaderných zařízení jsou příslušná různá ministerstva a tudíž ani v rámci dostavby jednoho či dvou bloků jaderné elektrárny Temelín nepůjde spojit tato dvě řízení do jednoho společného územního a stavebního řízení.

[210] Tento zákon sice není výslovně uveden v poznámce pod čarou č. 4, která se vztahuje k tomuto ustanovení, ale tato poznámka stanoví jen příkladný výčet předpisů, které upravují veřejný zájem chráněný jednotlivým správními orgány.

[211] V minulosti tak například došlo například k vydání souhlasného závazného stanoviska Státního úřadu pro jadernou bezpečnost k rozhodnutí o umístění stavby – Úpravy připojení elektrárny Temelín do elektrizační soustavy na úrovni 400kV v lokalitě Temelín atd.

14. Řízení podle atomového zákona

Úmluva o jaderné bezpečnosti z roku 1994 ve svém článku 7 odst. 2 bod II a rovněž směrnice o jaderné bezpečnosti č. 2009/71/Euratom vyžaduje, aby státy ve svém právu zakotvily nutnost získání státní licence[212] pro provoz jaderného zařízení. Úmluva dále požaduje, aby vnitrostátní právo obsahovalo podmínky pozastavení, modifikace a zrušení licence.[213] Náš právní řád tento systém přejal ve formě povolení vydávaných Státním úřadem pro jadernou bezpečnost.[214] Bez získání těchto povolení nelze provádět činnosti související s využíváním jaderné energie a ionizujícího záření s přímým vlivem na jadernou bezpečnost.[215] Toto lze ostatně dále vyvodit i ze skutkové podstaty správního deliktu podle § 41 odst. 2 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon, který říká, že lze udělit pokutu do výše až 50 milionů Kč osobě, která vykonává bez povolení činnosti podle § 9 odst. 1.[216] Jelikož jsou dva zamýšlené bloky jaderné elektrárny Temelín jaderným zařízením podle § 2 písm. h) bod 1. zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon, bude pro jednotlivé fáze života těchto dvou bloků potřeba hned několik povolení vydávaných Státním úřadem pro jadernou bezpečnost. Veškeré náležitosti těchto povolení jsou komplexně upraveny v tomto zákoně a v jej provádějících právních předpisech. Pokud nahlédneme do § 9, zjistíme, že relevantními povoleními pro celý životní cyklus případných dvou nových bloků jsou z hlediska jaderné bezpečnosti povolení k:

a) umístění jaderného zařízení,
b) výstavbě jaderného zařízení nebo pracoviště IV. kategorie,
c) jednotlivým etapám uvádění jaderného zařízení do provozu,
d) provozu jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie,
e) opětovnému uvedení jaderného reaktoru do kritického stavu po výměně jaderného paliva,
f) provedení rekonstrukce nebo jiných změn ovlivňujících jadernou bezpečnost, radiační ochranu, fyzickou ochranu a havarijní připravenost jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie a
g) jednotlivým etapám vyřazování z provozu jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie.

[212] Úmluva o jaderné bezpečnosti užívá pojmu „licence“, kdežto směrnice Euratom pojmu „povolení“.
[213] HANDRLICA, J., Vybrané problémy vnitrostátní úpravy mírového využívání jaderné energie. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 94.
[214] Předchůdcem tohoto úřadu na našem území byla již dříve zmíněná Československá komise pro atomovou energii. Státní úřad pro jadernou bezpečnost vznikl o rozpadu Československa v roce 1993.
[215] NOVÁK, I. a kol. Atomový zákon s komentářem. Praha : CODEX Bohemia, 1997, s. 36.
[216] HANDRLICA, J. Jaderné právo. Praha : Auditorium, 2012, s. 209.

Dále již nepřímo s výstavbou nových bloků rovněž souvisí tato povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost:

a) povolení k nakládání se zdroji ionizujícího záření v rozsahu a způsoby stanovenými prováděcím právním předpisem,
b) povolení k nakládání s radioaktivními odpady v rozsahu a způsoby stanovenými prováděcím právním předpisem,
k) povolení k dovozu nebo vývozu jaderných položek nebo k průvozu jaderných materiálů a vybraných položek,
l) povolení k nakládání s jadernými materiály,
m) povolení k přepravě jaderných materiálů a radioaktivních látek stanovených prováděcím právním předpisem a
n) povolení k odborné přípravě vybraných pracovníků.

Pro všechna tato povolení zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon stanoví, za jakých podmínek mohou být vydána, co musí obsahovat a čím musí být doložena žádost o tato povolení. Je zde tak zakotvena například podmínka bezúhonnosti a odborné způsobilosti žadatele o povolení nebo jeho odpovědného zástupce.[217] V případě ČEZ, a. s., který je právnickou osobou, je nutno splnit podmínku uvedenou v § 10 odst. 1 písm. b) tohoto zákona, která stanoví, že osoby, které jsou jeho statutárním orgánem nebo členy statutárního orgánu jsou způsobilé k právním úkonům (slovy nového občanského zákoníku „svéprávné“), bezúhonné a alespoň jedna z nich je odborně způsobilá.[218] Atomový zákon stanoví, že Státní úřad pro jadernou bezpečnost rozhodne o povolení po ověření, že žadatel splnil všechny podmínky stanovené tímto zákonem a jeho prováděcími předpisy. Z tohoto ustanovení tedy lze usuzovat, že po splnění všech zákonných předpokladů, má žadatel na povolení[219] dle atomového zákona právní nárok. De facto zde tedy dochází k tomu, že se správním aktem ve formě povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost povoluje činnost, která je vázána na určité hmotněprávní předpoklady (podmínky) a jestliže osoba, která o povolení žádá, tyto předpoklady splňuje, nelze vydání aktu odepřít.[220] Povolení dle atomového zákona je tedy

[217] Ustanovení § 10 odst. 1 písm. a) zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.
[218] Odbornou způsobilostí se pro činnosti související s využíváním jaderné energie podle tohoto zákona rozumí řádně ukončené vysokoškolské vzdělání získané studiem ve studijním programu v příslušném oboru a tři roky praxe v oboru.
[219] Jedná z teoretického hlediska o povolení a ne o souhlas. Rozdíl mezi povolením a souhlasem je v tom, že v povolení mohou být stanoveny meze výkonu, respektive mody (či podmínky) pro výkon povolované činnosti (neboli oprávnění), které na základě povolení vznikne, zatímco u souhlasu tomu tak být nemůže.
[220] HENDRYCH, D. a kol. Správní právo : obecná část. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 155.

určitým formálním vyjádřením naplnění hmotněprávních zákonných podmínek a předpokladů, které se na žadatele o něj kladou. Povolení je vydáváno ve formě konstitutivního správního rozhodnutí podle § 67 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád s určitými modifikacemi dle zákona atomového. Jedná se rovněž o materiální správní akt, který je často časově omezen, což vyplývá z aktu samotného, kde se v podmínkách povolení stanoví jeho omezená platnost.[221]

Atomový zákon rovněž upravuje náležitosti těchto povolení[222] a podmínky pro jejich změny, zrušení a zánik. Jednou z těch podmínek, které se bezprostředně dotýkají dostavby dvou bloků jaderné elektrárny Temelín, je například i předchozí zhodnocení vlivu na životní prostředí podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí. Povolení se vydává formou rozhodnutí, ve kterém Státní úřad pro jadernou bezpečnost uvede identifikaci žadatele a přidělené evidenční číslo, vymezí předmět a rozsah povolované činnosti a stanoví podmínky provozování a ukončení povolované činnosti potřebné z hlediska jaderné bezpečnosti, radiační ochrany a fyzické ochrany a po projednání s příslušným krajským úřadem a dotčenými obecními úřady obcí s rozšířenou působností podmínky havarijní připravenosti a uvede dobu, na kterou se povolení vydává. Součástí výroku rozhodnutí je i schválení příslušné dokumentace, pokud je to vyžadováno přílohou zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Jedním rozhodnutím může Státní úřad pro jadernou bezpečnost povolit i více činností, ale podmínkou je, že se musí opakovat nebo na sebe navazovat nebo spolu tyto činnosti musejí souviset.[223] V praxi tak tedy dochází k tomu, že například povolení k provozu jednotlivých bloků jaderné elektrárny Temelín a Dukovany je vydáváno na omezenou dobu 10 let a po této době (respektive ještě tři měsíce před uplynutím této lhůty, jak je uvedeno v jednotlivých povoleních) musí ČEZ, a. s. požádat o nové povolení k provozu.[224] Povolení k výstavbě jaderného zařízení, opětovnému uvedení jaderného reaktoru do kritického stavu po výměně jaderného paliva a provedení rekonstrukce nebo jiných změn ovlivňujících jadernou bezpečnost, radiační ochranu, fyzickou ochranu a havarijní připravenost jaderného zařízení je však vydáváno na dobu neurčitou.

[221] Takto byly v minulosti například povolení k provozu vydávány vždy na deset let. Poté musel držitel povolení vždy zažádat o povolení nové.
[222] Ustanovení § 13 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.
[223] Ustanovení § 15 odst. 1 a 2 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.
[224] Současné povolení k provozu 1. bloku jaderné elektrárny Dukovany je platné do 31. 12. 2015, 2. bloku do 31. 12. 2016 a 3. a 4. bloku do 31. 12. 2017. Povolení k provozu 1. a 2. bloku jaderné elektrárny Temelín je platné do 11. 10. 2020, respektive do 31. 5. 2022.

Vedle povolení k výstavbě či provozu jaderného zařízení, je nutné disponovat rovněž samostatným povolením k výstavbě a provozu pracoviště IV. kategorie. Toto povolení směřuje k naplňování cílů radiační ochrany. Podle § 4 odst. 12 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon se dle míry ohrožení zdraví a životního prostředí ionizujícím zářením pracoviště, kde se vykonávají radiační činnosti[225], zařazují do I., II., III. nebo IV. kategorie. Jaderný reaktor a s ním přímo související technologická zařízení jsou tedy ve smyslu tohoto ustanovení pracovištěm s velmi významným zdrojem ionizujícího záření, tj. pracovištěm IV. kategorie ve smyslu § 15 písm. a) vyhlášky č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně, který říká, že pracovištěm IV. kategorie je jaderné zařízení ve smyslu § 2 písm. h) bod 1 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon.

Navrhovaný nový atomový zákon poněkud mění koncepci časového omezení jednotlivých povolení, když říká, že povolení jsou vydávány na dobu neurčitou, s výjimkou povolení k prvnímu zavezení jaderného paliva do jaderného reaktoru, které je vydáváno na dobu nejvýše 2 let, povolení k energetickému spouštění jaderného zařízení s jaderným reaktorem, které je vydáváno na dobu nejvýše 2 let a povolení k jednotlivým etapám vyřazování jaderného zařízení z provozu, které je vydáváno na dobu nejvýše 10 let.

Z ustanovení § 17 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon pak vyčteme společné povinnosti, které musí dodržovat všichni držitelé povolení. Nový atomový zákon tuto koncepci do jisté míry přejímá, když rovněž stanoví obecný a výčet povinností společně pro všechny držitele povolení podle tohoto zákona. Tato ustanovení však dále rozvádí v jednotlivých částech, kde stanoví obecné povinnosti vždy pouze pro tyto jednotlivé oblasti – například oblast jaderné bezpečnosti, radiační ochrany, zvládání radiačních mimořádných událostí atp. Tato obecná ustanovení jsou však ještě následovně rozvedena speciálními povinnostmi pro jednotlivé držitele povolení – například tedy pro držitele povolení k umístění jaderného zařízení.

Tato základní pravidla jsou velmi důležitá pro celý životní cyklus uvažovaných nových bloků jaderné elektrárny Temelín, a tudíž je zde pro informaci kompletně uvádím. Ustanovení § 17 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon zní:

§ 17

[225] Ty jsou definovány jako činnosti s umělými zdroji ionizujícího záření, při nichž se může zvýšit ozáření fyzických osob, kromě činnosti v případě radiační mimořádné situace, nebo činnosti, při které jsou přírodní radionuklidy využívány pro své radioaktivní, štěpné nebo množivé charakteristiky,

Všeobecné povinnosti držitelů povolení

(1) Držitel povolení podle § 9 odst. 1 je povinen, kromě ostatních povinností stanovených zákonem,

a) zajistit jadernou bezpečnost, přičemž odpovědnost za zajištění jaderné bezpečnosti nelze přenést na jinou osobu, radiační ochranu, fyzickou ochranu a havarijní připravenost, včetně jejího ověřování, v rozsahu odpovídajícím pro jednotlivá povolení,

b) soustavně a komplexně hodnotit naplňování podmínek stanovených v § 4 z hlediska stávající úrovně vědy a techniky a zajišťovat uplatnění výsledků hodnocení v praxi,

c) dodržovat podmínky povolení vydané Úřadem, postupovat v souladu se schválenou dokumentací a vyšetřit bezodkladně každé porušení těchto podmínek nebo postupů a přijmout opatření k nápravě a zabránění opakování takové situace. Všechny případy, kdy byl některý z limitů ozáření nebo limitů bezpečného provozu jaderného zařízení překročen nebo porušen, bezodkladně oznámit Úřadu,

d) dodržovat technické a organizační podmínky bezpečného provozu jaderných zařízení, zdrojů ionizujícího záření a pracovišť s nimi, stanovené prováděcími předpisy, schválený program zabezpečování jakosti a dodržovat zvláštní požadavky na jednotnost a správnost měření a měřidel v rozsahu stanoveném prováděcím předpisem,

e) poskytovat potřebnou součinnost pro výkon kontrolní činnosti Úřadu podle § 39 a poskytnout součinnost osobám přibraným Úřadem za účelem posouzení odborných otázek souvisejících s výkonem kontroly,

f) podílet se na zajišťování celostátní radiační monitorovací sítě v rozsahu stanoveném nařízením vlády podle § 19 odst. 3,

g) uvádět do oběhu pouze zdroje ionizujícího záření označené předepsaným způsobem a s odpovídající dokumentací a v typově schválených transportních obalech,

h) umožnit nakládání s jaderným materiálem, radioaktivními odpady a zdroji ionizujícího záření pouze osobám oprávněným a nakládat s nimi podle tohoto zákona,

i) zajistit výkon stanovených činností pouze osobami splňujícími podmínky zvláštní odborné způsobilosti a zdravotně a psychicky způsobilými a zajistit výkon citlivé činnosti podle § 2a osobou bezpečnostně způsobilou podle zvláštního právního předpisu1c),

j) oznamovat bezodkladně Úřadu každou změnu nebo událost důležitou z hlediska jaderné bezpečnosti, radiační ochrany, fyzické ochrany, nakládání s jadernými materiály, havarijní připravenosti a změnu všech skutečností rozhodných pro vydání povolení,

k) poskytovat veřejnosti informace o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany, které nejsou předmětem státního, služebního ani obchodního tajemství,

l) bez zbytečného odkladu informovat Úřad o zahájení insolvenčního řízení,

m) zajistit technickou bezpečnost vybraných zařízení v provozu v souladu s prováděcím právním předpisem.

(2) Držitel povolení je povinen předložit Úřadu ke schválení

a) dokumentaci uvedenou v příloze tohoto zákona a programy zabezpečení jakosti podle § 4 odst. 7,

b) v povolení stanovené programy uvádění do provozu a vyřazování z provozu a nestandardní programy nebo testy mající vliv na jadernou bezpečnost,

c) v povolení stanovené programy pro přepravu, skladování, zavážení a výměnu jaderného paliva a činností s tím souvisejících,

d) seznam pracovních činností důležitých z hlediska jaderné bezpečnosti, požadavky na kvalifikaci, odbornou přípravu a způsob jejího ověřování,

e) zařazení jaderného zařízení a jaderných materiálů do příslušné kategorie z hlediska fyzické ochrany,

f) vnitřní havarijní plán a havarijní řád,

g) změny dokumentace podle písmen a) až f).

(3) Držitel povolení předkládá Úřadu návrh na stanovení zóny havarijního plánování a na vymezení kontrolovaného pásma.

Z těchto povinností tedy vyplývá jedna velmi důležitá informace – držitel povolení podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon musí předkládat Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost dokumentaci uvedenou v příloze tohoto zákona ke schválení. To, která dokumentace podléhá schválení lze vyčíst přímo z jednotlivých příloh k zákonu. Velmi důležitou podmínkou pro vydání povolení, která se bezprostředně dotýkají dostavby jaderné elektrárny Temelín, je navíc schválení programu zabezpečování jakosti, způsobu zajištění fyzické ochrany jaderného zařízení a vnitřního havarijního plánu Státním úřadem pro jadernou bezpečnost.[226] Je nutné ještě připomenout, že zákon i dále na některých místech stanovuje různé povinnosti pro některé užší skupiny osob či jednotlivé držitele povolení. Některé povinnosti jsou dosti často nesystematicky a de facto i protiústavně zakotveny[227]

[226] Ustanovení § 13 odst. 5 až 7 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.

[227] Ustanovení článku 2 odst. 3 a článku 4 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod: „*Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*“ „*Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.*“ a „*Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod upraveny pouze zákonem.*“

roztříštěně v prováděcích právních předpisech k atomovému zákonu. Tento problém se snaží řešit návrh nového atomového zákona, jehož systematiku jsem již výše popsal, a který mnohé povinnosti přejímá přímo do svého textu. Navazující vyhlášky tak v souladu s rozhodovací praxí nejvyšších soudů České republiky budou obsahovat jen podrobnosti a rozšíření k těmto v zákoně zakotveným povinnostem.

Dozor nad dodržováním povinností stanovených atomovým zákonem a tudíž i povinností plynoucích z vydaných povolení podle tohoto zákona, vykonávají inspektoři Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, kteří jsou jmenováni jeho předsedou.[228] Inspektorem může být pouze osoba způsobilá k právním úkonům, která má vysokoškolské vzdělání příslušného směru a tři roky odborné praxe. Inspektor musí být odborně způsobilý v jím kontrolované oblasti, bezúhonný podle § 11 zákona č. 18/1997 Sb., atomového zákona a rovněž bezpečnostně způsobilý podle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, pokud vykonává citlivou činností podle § 2a zákona č. 18/1997 Sb., atomového zákona. Atomový zákon pak upravuje některá oprávnění a odchylky, ale rovněž odkazuje na obecný kontrolní režim podle zákona č. 255/2012 Sb., zákon o kontrole (kontrolní řád), jímž se samozřejmě musí inspektoři tohoto úřadu v rámci kontrol řídit.

Bez předchozího povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost nesmějí být provedeny žádné změny zařízení ani jiné technické nebo organizační změny důležité z hlediska zajištění jaderné bezpečnosti, radiační ochrany, fyzické ochrany nebo havarijní připravenosti (kromě neodkladných zásahů směřujících k odvrácení radiační nehody anebo k odstranění jejích následků) a tento úřad je rovněž zmocněn ke změně podmínek stanovených povoleními, pokud se změní okolnosti důležité z hlediska jaderné bezpečnosti, radiační ochrany, fyzické ochrany nebo havarijní připravenosti, za nichž bylo povolení vydáno, nebo na žádost osoby, která povolení obdržela.[229] Úřad také může omezit či pozastavit výkon povolené činnosti a dokonce i zrušit povolení, jestliže jeho držitel přestane splňovat podmínky rozhodné pro jeho vydání nebo neplní-li své povinnosti stanovené atomovým zákonem, neodstraní-li nedostatky zjištěné Státním úřadem pro jadernou bezpečnost ve lhůtách jím

[228] Ustanovení § 39 odst. 2 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon).
[229] Ustanovení § 16 odst. 3 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.

stanovených nebo pokud držitel povolení o zrušení písemně sám požádá a zároveň prokáže, že dostatečně zajistil jadernou bezpečnost a radiační ochranu.[230]

a. Umístění

Jak jsem již uvedl výše, pro dostavbu jaderné elektrárny Temelín a její řádný provoz, je podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon nutné získat celou řadu povolení, které vydává Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Prvním z těchto povolení je povolení k umístění jaderného zařízení. Prvotním krokem před zahájením přípravy výstavby jaderného zařízení je tak návrh lokality pro jeho umístění. Lokalita umístění jaderné elektrárny je vybírána z hlediska geografie, demografie, meteorologie, hydrologie, geologie, hydrogeologie, seismiky, existence vodních zdrojů, silničního a železničního napojení, vhodnosti z hlediska elektrické sítě, nepřítomnosti ochranných pásem apod.[231] Fáze posuzování umístění jaderného zařízení je nutné odlišit od prvotních úvah a analýz, které bývají obvykle součástí návrhů národních územních plánů a vládních energetických koncepcí (energetických politik a strategií). Až poté, na základě celospolečenského konsensu na těchto základních otázkách, se přistupuje k podrobnějšímu plánování a přípravě výstavby jaderného zařízení.[232] Dále ustanovení § 9 odst. 2 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon říká, že povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost vydaná podle odstavce 1 nenahrazují povolení nebo oprávnění k činnostem vydávaná jinými správními úřady podle zvláštních předpisů. Čili je nutné rozlišit i například toto povolení nebo povolení k výstavbě od územního rozhodnutí či stavebního povolení podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

Povinnost k získání povolení pro umístění jaderného zařízení stanoví zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon v § 9 odst. 1, písm. a). Dále se lze v příloze A k tomuto zákonu dočíst, že součástí dokumentace pro povolení umístění jaderného zařízení je Zadávací bezpečnostní zpráva. Jejím obsahem musí být i charakteristika a průkazy o vhodnosti vybrané lokality z hlediska kritérií na umísťování jaderných zařízení nebo úložišť radioaktivních odpadů stanovených prováděcím právním předpisem, charakteristika a předběžné hodnocení koncepce projektu z hlediska požadavků stanovených prováděcím předpisem na jadernou

[230] Ustanovení § 16 odst. 5 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.
[231] ENERGIE Z JIŽNÍCH ČECH – Jaderná elektrárna Temelín. Skupina ČEZ, s. 4.
[232] CÍLEK, V., HAVLÍN NOVÁKOVÁ, D., ŠTULLER, J. Licenční proces nového jaderného zdroje Temelín 3,4 – umisťování (1). Bezpečnost jaderné energie, 2013, č. 5/6, s. 130.

bezpečnost, radiační ochranu, havarijní připravenost, předběžné hodnocení vlivu provozu navrhovaného zařízení na zaměstnance, obyvatele a životní prostředí, návrh koncepce bezpečného ukončení provozu, vyhodnocení zabezpečení jakosti při výběru lokality a rovněž způsob zabezpečení jakosti přípravy realizace výstavby a zásady zabezpečení jakosti navazujících etap. Dalším nutným dokumentem v této fázi je Analýza potřeb a možnosti zajištění fyzické ochrany. Prováděcím právním předpisem atomového zákona relevantním k tomuto rozhodnutí je vyhláška č. 215/1997 Sb., o kritériích na umísťování jaderných zařízení a velmi významných zdrojů ionizujícího záření.

Vyhláška stanovuje kritéria rozhodná pro posouzení vhodnosti vybírané lokality při procesu umísťování jaderných zařízení a pracovišť s velmi významnými zdroji ionizujícího záření z hlediska jaderné bezpečnosti a radiační ochrany. Vyhláška dělí posuzovaná kritéria na vylučující a podmiňující. Tato kritéria dále přesněji vymezuje návod vydávaný Státním úřadem pro jadernou bezpečnost. Vyčtená vylučující kritéria jednoznačně znemožňují využití území pro umísťování[233] a podmiňující kritéria[234] umožňují využití území či pozemku pro umísťování za předpokladu, že je možné nebo dostupné technické vyřešení nepříznivých územních podmínek.

Již v minulých letech Státní úřad pro jadernou bezpečnost vedl intenzivní jednání o budoucí možné spolupráci v oblasti podpory ČEZ, a. s. při licencování nového jaderného zdroje a při hodnocení jaderné bezpečnosti jaderných zařízení obecně se zástupci akademické obce (univerzity, výzkumné ústavy, Akademie věd ČR) a s dalšími expertními organizacemi činnými jak u nás, tak i v zahraničí. Výsledkem jsou zpracované metodiky a návrhy bezpečnostních návodů pro oblasti hodnocení lokality, soubor technicko-právních požadavků na území a požadavků zohledňujících vnější rizika, bezpečnostní analýzy přechodových dějů a projektových nehod, bezpečnostní kritéria pro umisťování jaderných elektráren po havárii

[233] Například výskyt krasových jevů v rozsahu ohrožujícím stabilitu horninového masivu v podloží a nadloží pozemků či území vybraných pro umísťování, projevy postvulkanické činnosti, jako jsou výrony plynů, termálních, minerálních a mineralizovaných vod, zjištěné na pozemcích či území předpokládaného umísťování a v jejich užších lokalitách, dosažení nebo překročení hodnoty intenzity maximálního výpočtového zemětřesení 8 stupňů MSK-64 atd. Viz § 4 vyhlášky č. 215/1997 Sb., o kritériích na umísťování jaderných zařízení a velmi významných zdrojů ionizujícího záření.

[234] Například nepříznivé vlastnosti základových půd, okolních zemin a hornin na pozemcích vybraných pro umísťování, dosažení hodnoty intenzity maximálního výpočtového zemětřesení v mezích 7 stupňů až 8 stupňů MSK-64, výskyt hydrogeologických podmínek na stavebních pozemcích, které znesnadňují sledovat a předvídat chování podzemních vod atd. Viz § 5 vyhlášky č. 215/1997 Sb., o kritériích na umísťování jaderných zařízení a velmi významných zdrojů ionizujícího záření.

jaderné elektrárny Fukušima.[235] V dubnu 2012 Státní úřad pro jadernou bezpečnost zveřejnil nový návod pro přípravu podkladů pro hodnocení geotechnických charakteristik území plánovaných k využití pro výstavbu jaderných elektráren.[236] Při přípravě návodu se opíral zejména o spolupráci s Geologickým ústavem Akademie věd České republiky a využil výsledky mezinárodní spolupráce v dané oblasti s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii a asociací WENRA.[237] Tyto dokumenty samozřejmě nejsou nijak právně závazné, ale znamenají značnou míru usnadnění jinak velmi náročného procesu pro žadatele o povolení k umístění a přispívají tak k jeho zjednodušení.

Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost byla dne 30. listopadu 2012 doručena žádost o vydání povolení k umístění nového jaderného zdroje, blok 3. a 4., v lokalitě Temelín. Na základě této žádosti, a k ní přiložené podkladové dokumentace, v rozsahu zhruba 7000 stran textu, zahájil Státní úřad pro jadernou bezpečnost v souladu se správním řádem a se zákonem č. 18/1997 Sb., atomový zákon správní řízení k vydání povolení k umístění dvou bloků v lokalitě Temelín.

Tímto tedy byl oficiálně zahájen proces podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Podle tohoto zákona je povinností Státního úřadu pro jadernou bezpečnost rozhodnout o žádosti ve lhůtě čtyř měsíců od zahájení řízení. Ovšem téměř již od počátku řízení bylo jasné, že v takto unikátním a složitém způsobu rozhodování lze předpokládat i několikanásobné přerušení řízení, například z důvodu potřeby doplnění příslušné dokumentace. Odhad Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, který byl podpořen i mezinárodní zkušeností, byl takový, že na celý proces bude potřeba zhruba jeden rok.[238] Žadatel – společnost ČEZ, a. s. v souvislosti s podáním žádosti o povolení zároveň přislíbila zveřejnit Zadávací bezpečnostní zprávu, což je dokument, který musí být předložen k posouzení Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost v rámci žádosti o povolení umístění jaderného zařízení podle přílohy A zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon.

---

[235] Výroční zpráva Státního úřadu pro jadernou bezpečnost 2011. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2012 s. 29.

[236] Dokument nazvaný Interpretace kritérií pro umísťování jaderných zařízení a návrh jejich průkazů. Dostupný z www:
<http://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/dokumenty/publikace/2012_BN-JB-1-14_Interpretace_kriterii_pro_umistovani_JZ_PUBLIKACE.pdf>

[237] Výroční zpráva Státního úřadu pro jadernou bezpečnost 2012. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2013, s. 27.

[238] ČEZ požádal SÚJB o povolení k umístění dvou nových bloků v Temelíně, dostupné z www: < http://www.sujb.cz/aktualne/detail/clanek/cez-pozadal-sujb-o-povoleni-k-umisteni-dvou-novych-bloku-v-temeline/>

Zadávací bezpečnostní zpráva by dle atomového zákona měla obsahovat popis a vyhodnocení charakteristiky lokality, kde má být jaderné zařízení umístěno. Zabývá se přírodními podmínkami, jako jsou geologické a seismologické poměry lokality a hydrologické a klimatické podmínky. Dále se zabývá i dopadem lidské činností v okolí budoucí elektrárny na její bezpečnost, zde jde například o plynovody, průmyslové výrobny, atd. Kromě tohoto materiál popisuje a hodnotí koncepci projektu a otázky kvality (neboli systému řízení).

Jak již bylo zpočátku zřejmé, dne 7. února 2013 Státní úřad pro jadernou bezpečnost svým usnesením podle § 64 odst. 1 písm. a) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád přerušil řízení v procesu umístění nových jaderných bloků v lokalitě Temelín. Důvodem byly nedostatky v předložené dokumentaci, která v plném rozsahu nesplňovala příslušné právní předpisy. Jednalo se především o nedostatečně doložené předmětné skutečnosti a nejednoznačné popisy relevantních kritérií. V několika podkapitolách nebylo uspokojivě provedeno předběžné zhodnocení koncepce projektu - formální, ale i věcné nedostatky byly v podkapitolách věnujících se vlastnímu výběru lokality a jeho zhodnocení, včetně zajištění jakosti, popisu projektu nebo ukončení provozu atp.[239] Žadatel byl úřadem vyzván k odstranění identifikovaných nedostatků ve lhůtě nejdéle do 15. října 2013. Žadatel o povolení, ČEZ, a. s. v průběhu správního řízení nakonec vše potřebné doplnil a výsledně tak zohlednil všechny požadavky české legislativy a mezinárodní dobré praxe pro tuto fázi licenčního procesu natolik uspokojivě, že Státní úřad pro jadernou bezpečnost neshledal žádné vážné důvody, které by bránily vydání povolení k umístění dvou nových jaderných bloků v lokalitě Temelín. Dne 22. října 2014 Státní úřad pro jadernou bezpečnost tak výsledně povolil umístění jaderných zařízení 3. a 4. blok v lokalitě Temelín. Toto správní rozhodnutí[240] se vztahuje k povolení dvou jaderných bloků - každý s heterogenním tlakovodním reaktorem o výkonu do 1700 MWe a jeho součástí je řada podmínek.[241] Toto povolení má omezenou platnost do roku 2020, ale ČEZ, a. s. může požádat o jeho prodloužení. Nutno ale ještě uvést, že toto rozhodnutí bylo napadeno v prosinci roku 2014 žalobou proti rozhodnutí správního orgánu ze strany několika nevládních organizací. Ty se ve své žalobě odvolávají převážně na

[239] Více viz Usnesení Státního úřad pro jadernou bezpečnost, 2013, sp. zn. SÚJB/OLNZ/2849/2013, dostupné z www: < http://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/jaderna-bezpecnost/Usneseni.pdf >
[240] Volně dostupné z www <http://www.sujb.cz/fileadmin/sujb/docs/aktualne/Rozhodnuti_umisteni_ETE34.pdf>
[241] Podmínky se týkají výběru dodavatele, jaderné bezpečnosti, hydrogeologie, podmínky vyplývající ze Zadávací bezpečnostní zprávy, inženýrské geologie, tektoniky, seismiky a týkající se vnějších vlivů nesouvisejících s geologickými charakteristikami a vnitřních vlivů.

některá procesní pochybení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, nedostatečné odůvodnění a rovněž shrnují své námitky vůči závěrům posouzení vlivu na životní prostředí.

Z pohledu nově připravovaného atomového zákona je teď již evidentní, že povolení umístění jaderného zařízení – dvou nových bloků v lokalitě Temelín, proběhlo podle dosavadní úpravy, tedy podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Jen tedy pro úplnost - nová vyhláška Státního úřadu pro jadernou bezpečnost[242] v rámci umísťování jaderného zařízení bude při posuzování žádosti zohledňovat výskyt přírodních jevů, a to konkrétně seismické jevy, geologické jevy, meteorologické jevy, záplavy a povodně, jevy mající původ v činnosti člověka, a to pád letadla, exploze a požáry, podzemní prostory vzniklé hornickou činností nebo činností prováděnou hornickým způsobem, vlivy jaderného zařízení na okolí, a to uvolňování radioaktivních látek do životního prostředí, rozložení sídel a hustoty osídlení, využívání půd a vodních zdrojů a další jevy, které mohou negativně ovlivnit bezpečnost jaderného zařízení.

b. Projekt

Úprava toho, k čemu v rámci mírového využívání jaderné energie daný žadatel potřebuje povolení, se liší stát od státu. Není vhodné, aby kompetentní regulační orgán vydával jen jedno všezahrnující povolení, které by se vztahovalo na celý životní cyklus[243] jaderného zařízení. Obecně je obvyklé, že existují čtyři základní odlišná povolení pro umístění, výstavbu, provoz a vyřazování jaderného zařízení. V životním cyklu každého jaderného zařízení však můžeme vypozorovat šest základních fází a tudíž šest potencionálních povolení – umístění, projekt, výstavba, uvedení do provozu, provoz a vyřazování.[244] Z toho, co jsem již uvedl výše, je zřejmé, že česká právní úprava nevyžaduje povolení k projektování jaderného zařízení. Institut projektu jaderného zařízení však není českému právnímu řádu neznámý. Vyhláška č. 195/1999 Sb., o požadavcích na jaderná zařízení k zajištění jaderné bezpečnosti, radiační ochrany a havarijní připravenosti však výslovně nehovoří o projektu, nýbrž o „požadavcích na řešení jaderných zařízení“.

[242] Která tedy bude v praxi využitelná případně až pro další uvažovaná jaderná zařízení.
[243] Návrh nového atomového zákona bude obsahovat legální definici životního cyklu jaderného zařízení, jímž se myslí období vykonávání činností souvisejících s využíváním jaderné energie, od umístění jaderného zařízení za účelem jeho provozu až po vyřazení jaderného zařízení z provozu, nebo uzavření úložiště radioaktivního odpadu, jde-li o úložiště radioaktivního odpadu.
[244] STOIBER, C., a kol., Handbook on Nuclear Law. Vídeň : International Atomic Energy Agency, 2003, s. 66.

Předběžné hodnocení koncepce „projektu“ z hlediska požadavků stanovených prováděcím předpisem na jadernou bezpečnost, radiační ochranu, havarijní připravenost probíhá v rámci vydání povolení k umístění jaderného zařízení dle § 9 odst. 1 písm. a) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Detailně je „projekt“ jaderného zařízení zhodnocen až v rámci vydání povolení k výstavbě jaderného zařízení dle § 9 odst. 1 písm. b). Tyto zákonné požadavky vyplývají z mezinárodní i evropské právní úpravy, konkrétně z Úmluvy o jaderné bezpečnosti,[245] novelizované směrnice 2009/71/Euratom a dále z mnohých dalších mezinárodních doporučení.[246]

Projektem jaderného zařízení se v praxi myslí dokumentovaný návrh jaderného zařízení a postupy a návody pro činnosti související s využíváním jaderné energie během životního cyklu tohoto jaderného zařízení. Projekt je základním vodítkem výstavby a provozu jaderného zařízení a předurčuje svým technickým řešením způsob zajištění jaderné bezpečnosti a zabezpečení a celkové budoucí chování držitele daného povolení, a tím i míru rizika plynoucí z využívání jaderné energie. Požadavky na to, jak má vypadat projekt jaderného zařízení jsou v současné době roztříštěny hned v několika prováděcích právních předpisech[247] a zákon jej jako pojem zmiňuje pouze ve své příloze. Státní úřad pro jadernou bezpečnost k posuzování projektové dokumentace vydal bezpečnostní návod O požadavcích na projekt jaderných zařízení k zajištění jaderné bezpečnosti, radiační ochrany, fyzické ochrany a havarijní připravenosti, který stanovuje bezpečnostní cíle a principy bezpečnosti a požadavky na projekt jaderných zařízení s reaktory o výkonu vyšším než 50 MW k zajištění jaderné bezpečnosti, radiační ochrany, a havarijní připravenosti. Tento návod však má jen doporučující charakter. Připravovaný nový atomový zákon rovněž nepočítá s povinností vydání povolení k projektování, ale na rozdíl od současné úpravy výslovně stanoví požadavky na projekt jaderného zařízení, a co tento projekt musí splňovat.[248] Rovněž na tato zákonná

[245] Viz články 1, 10 a 18.
[246] INSAG-12. Basic Safety Principles for Nuclear Power Plants. 75-ISAG-3, Rev., Fundamental Safety Principles, Series No. SF-1, 2006, Safety of Nuclear Power Plants: Design Specific Safety Requirements, Series No. SSR-2/1, 2012 a Design of Reactor Containment Systems for Nuclear Power Plants Safety Guide, Series No. NS-G-1.10, 2004.
[247] Zejména pak projekt musí splňovat náležitosti dle vyhlášky č. 195/1999 Sb., o požadavcích na jaderná zařízení k zajištění jaderné bezpečnosti, radiační ochrany a havarijní připravenosti.
[248] Projekt tak bude muset splňovat například požadavky na bezpečnostní funkce, jejich kategorizaci a zajištění, požadavky na uplatnění ochrany do hloubky, požadavky na zajištění odolnosti a ochrany jaderného zařízení proti vnějším rizikům a jevům vztahujícím se k území k umístění jaderného zařízení a požadavky na způsob a rozsah jejich hodnocení, požadavky na zajištění odolnosti a ochrany jaderného zařízení proti vnitřním rizikům, jevům a událostem a požadavky na způsob a rozsah jejich hodnocení, projektové požadavky na technické prostředky k zajištění radiační ochrany, požadavky na monitorování radiační situace a zvládání radiačních mimořádných událostí, požadavky na technické a technologické postupy a organizační opatření při činnostech souvisejících s využíváním jaderné energie…

ustanovení bude navazovat prováděcí vyhláška Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, která stanoví podrobnosti požadavků na projekt jaderného zařízení, a která by měla více méně kopírovat úpravu v současnosti přítomnou ve výše zmíněném bezpečnostním návodu. Projekt jaderného zařízení se podle nového zákona bude považovat za specifický typ výstupu z činnosti směřující k využívání jaderné energie - projektování. Důvodem pro definování pojmu je snaha odlišit tento typ dokumentace od jiných druhů projektové dokumentace, které se vyskytují při procesu výstavby jaderné zařízení, např. podle zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon.

c. Výstavba

Ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon říká, že je třeba povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost k výstavbě jaderného zařízení nebo pracoviště IV. kategorie. Jelikož jsou předpokládané dva bloky jaderné elektrárny Temelín podle § 2 písm. h) bod 1. tohoto zákona jaderným zařízením,[249] je k jejich výstavbě nutné toto povolení. Případná dostavba zatím ještě do této fáze nepokročila, a tudíž řízení k vydání tohoto povolení v době dokončení této práce ještě neběželo.

Atomový zákon v příloze B uvádí seznam dokumentace, kterou je žadatel o vydání povolení povinen předložit. Prvním dokumentem je Předběžná bezpečnostní zpráva, jejímž obsahem musí být průkaz, že navrhované řešení dané projektem splňuje požadavky na jadernou bezpečnost, radiační ochranu a havarijní připravenost stanovené prováděcími právními předpisy, bezpečnostní rozbory a rozbory možností neoprávněného nakládání s jadernými materiály a zdroji ionizujícího záření a hodnocení jejich následků na pracovníky, obyvatele a životní prostředí, údaje o předpokládané životnosti jaderného zařízení nebo velmi významného zdroje ionizujícího záření, hodnocení vzniku radioaktivních odpadů a nakládání s nimi během uvádění do provozu a provozu povolovaného zařízení nebo pracoviště, koncepce bezpečného ukončení provozu a vyřazení z provozu povolovaného zařízení nebo pracoviště, včetně likvidace radioaktivních odpadů, koncepce nakládání s vyhořelým jaderným palivem, vyhodnocení zabezpečování jakosti při přípravě výstavby, způsob zabezpečování jakosti realizace výstavby a zásady zabezpečování jakosti navazujících etap a seznam vybraných zařízení. Druhým dokumentem je pak Návrh způsobu zajištění fyzické ochrany. Dále je uvedeno, že Návrh způsobu zajištění fyzické ochrany a seznam vybraných zařízení podléhá schválení Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost. Zde je nutné uvést, že

[249] Stavby a provozní celky, jejichž součástí je jaderný reaktor využívající štěpnou řetězovou reakci.

pod pojmem vybrané zařízení se podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon rozumí součásti nebo systémy jaderných zařízení důležité z hlediska jaderné a technické bezpečnosti, zařazené do bezpečnostních tříd podle svého významu pro bezpečnost provozu jaderných zařízení, podle bezpečnostní funkce systému, jehož jsou součástí, a podle závažnosti jejich případné poruchy. Tato kritéria pro zařazení a rozdělení vybraných zařízení do bezpečnostních tříd stanoví vyhláška č. 132/2008 Sb., o systému jakosti při provádění a zajišťování činností souvisejících s využíváním jaderné energie a radiačních činností a o zabezpečování jakosti vybraných zařízení s ohledem na jejich zařazení do bezpečnostních tříd.

Pokud tedy ČEZ, a. s. jako žadatel o vydání povolení k výstavbě splní všechny náležitosti, musí Státní úřad pro jadernou bezpečnost do jednoho roku od zahájení řízení povolení k výstavbě jaderného zařízení toto rozhodnutí vydat. Toto povolení se vydává dle § 15 odst. 1 písm. d) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon na dobu neurčitou. Kromě obecných náležitostí, které musí podle atomového zákona žadatel splnit, je u tohoto povolení navíc nutné se prokázat dokladem o vlastnictví k pozemku, kde má být jaderné zařízení vystavěno. Dále je nutné pro vydání tohoto povolení posouzení vlivu na životní prostředí podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a rovněž schválení programu zabezpečování jakosti pro povolovanou činnost a programu zabezpečování jakosti pro projektování před zahájením projekčních činností majících dopad na jadernou bezpečnost nebo radiační ochranu a schválení programu zabezpečování jakosti výstavby.[250]

Pokud bychom nahlédli do návrhu nového atomového zákona, tak ten na konceptu tohoto povolení nic výrazného nemění. Jen přehledněji zapracovává speciální povinnosti držitele povolení k výstavbě jaderného zařízení do ustanovení jednoho paragrafu. Výslovně tak například zakotvuje povinnost držitele povolení prokázat připravenost jaderného zařízení a pracovníků k prvnímu zavezení jaderného paliva do reaktoru neaktivním vyzkoušením jaderného zařízení atp.

d. Uvádění jaderného zařízení do provozu

Další nedílnou součástí životního cyklu jaderného zařízení je jeho postupné uvádění do provozu. Jedná se o proces, během kterého se ověřuje, zda jsou veškerá zařízení a systémy jaderného zařízení realizovány tak, že jsou schopny provozu v souladu s projektem a zda splňují požadavky na jadernou bezpečnost v souladu se zvláštním předpisem a s předběžnou a

[250] Ustanovení § 13 odst. 5 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.

předprovozní bezpečnostní zprávou.[251] Tento proces se rozpadá dále na několik fází a v § 9 odst. 1 písm. c) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon se dočteme, že je potřeba povolení k jednotlivým etapám uvádění jaderného zařízení do provozu stanovených prováděcím právním předpisem. Tímto prováděcím právním předpisem je vyhláška č. 106/1998 Sb., o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany jaderných zařízení při jejich uvádění do provozu a při jejich provozu. V něm se dočteme, že jednotlivými fázemi v případě dostavby jaderné elektrárny Temelín a ostatně i v případě výstavby kterékoliv jaderné elektrárny jsou:

1. etapa neaktivního vyzkoušení jaderného zařízení, která zahrnuje komplexní funkční ověření jaderného zařízení a jeho revize prováděné před zavezením jaderného paliva do aktivní zóny jaderného reaktoru a

2. etapa aktivního vyzkoušení, která zahrnuje zkoušky prováděné od zahájení zavážení jaderného paliva do aktivní zóny jaderného reaktoru až po ukončení zkušebního provozu jaderného zařízení.

Dále je stanoveno, že pro jaderná zařízení, jejichž součástí je jaderný reaktor, se etapa aktivního vyzkoušení dále člení na:

a) fyzikální spouštění jaderného zařízení, jehož účelem je ověření fyzikálních vlastností, zejména neutronově-fyzikálních charakteristik aktivní zóny jaderného reaktoru, a vybraných funkcí ochran jaderného reaktoru, zejména těch, které jsou závislé na neutronově-fyzikálních charakteristikách aktivní zóny, když za zahájení fyzikálního spouštění se považuje zavezení prvního palivového souboru do aktivní zóny reaktoru,

b) energetické spouštění jaderného zařízení, jehož účelem je ověřit na různých výkonových hladinách projektové charakteristiky zařízení a projektovou spolupráci všech systémů i v přechodových procesech a

c) zkušební provoz jaderného zařízení, jehož cílem je ověření projektových parametrů a stability provozu v souladu se schváleným programem zkušebního provozu.

Z ustanovení § 14 odst. 3 písm. c) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon se dočteme, že pokud jsou splněny všechny náležitosti, tak musí Státní úřad pro jadernou bezpečnost vydat povolení do šesti měsíců pro povolení k prvnímu zavážení jaderného paliva do reaktoru

[251] Ustanovení § 2 odst. 3 vyhlášky č. 106/1998 Sb., o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany jaderných zařízení při jejich uvádění do provozu a při jejich provozu.

podle § 9 odst. 1 písm. c). Pro ostatní etapy uvádění do provozu již tato lhůta činí velmi krátkých deset dnů. Povinnou dokumentaci pak stanoví příloha C zákona, která říká, že pro etapy před zavezením jaderného paliva do reaktoru je nutné předložit harmonogram prací dané etapy, program dané etapy, průkazy připravenosti zařízení a personálu k dané etapě, vyhodnocení výsledků předchozí etapy, způsob zajištění fyzické ochrany, pro první zavezení jaderného paliva do reaktoru pak předprovozní bezpečnostní zprávu, která musí obsahovat popis změny původního projektu hodnoceného v předběžné bezpečnostní zprávě a průkazy, že nedošlo ke snížení úrovně jaderné bezpečnosti jaderného zařízení, doplňující a upřesňující průkazy o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany, limity a podmínky bezpečného provozu jaderného zařízení, neutronově-fyzikální charakteristiky reaktoru, způsob nakládání s radioaktivními odpady a vyhodnocení jakosti vybraných zařízení a další dokumentaci, která musí obsahovat průkaz, že byly splněny předchozí rozhodnutí a podmínky Úřadu, harmonogram zavážení jaderného paliva, program zavážení jaderného paliva, průkaz připravenosti zařízení a personálu k zavážení jaderného paliva, vyhodnocení výsledku předchozích etap, vnitřní havarijní plán, změny v zajištění fyzické ochrany, program provozních kontrol, návrh způsobu vyřazování z provozu a odhad nákladů na vyřazování z provozu ověřený Správou úložišť radioaktivních odpadů. Pro etapy následující po prvním zavezení jaderného paliva do reaktoru je dále nutné předložit harmonogram prací dané etapy, program dané etapy, průkazy o připravenosti zařízení a personálu k dané etapě a vyhodnocení výsledků předchozí etapy. Zákon i zde v příloze vyjmenovává, který z těchto dokumentů podléhá schválení úřadu.

Vyhláška č. 106/1998 Sb., o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany jaderných zařízení při jejich uvádění do provozu a při jejich provozu dále stanoví podrobné podmínky a povinnosti pro uvádění jaderného zařízení do provozu. Pro splnění jednotlivých náležitostí, kterých musí držitel povolení pro různé etapy spouštění jaderného bloku splnit opravdu velké množství, musejí být používány postupy specifické pro danou etapu nebo na druhou stranu některé postupy jsou zase používány ve všech etapách[252] a není v silách této práce je všechny obsáhnout. Omezím se tak jen na konstatování, že je vyhláška rozděluje na obecné požadavky na uvádění jaderného zařízení do provozu, které jsou uvedeny v § 3 až 7 a na technické a organizační podmínky bezpečného uvádění jaderného zařízení do provozu

[252] Vnitřní předpis Státního úřadu pro jadernou bezpečnost - VDMI 003 - Kontroly spouštění reaktorových bloků jaderné elektrárny. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2003, s. 3.

upravené v § 8 až 13.[253] Podmínkou vydání těchto povolení je dále dle atomového zákona schválení programu zabezpečování jakosti pro povolovanou činnost, schválení způsobu zajištění fyzické ochrany jaderného zařízení a schválení vnitřního havarijního plánu Státním úřadem pro jadernou bezpečnost.

e. Provoz

Další ze série povolení, která budou potřeba k řádnému užívání dvou nových bloků jaderné elektrárny Temelín, je povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost k provozu jaderného zařízení podle § 9 odst. 1 písm. d) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon. V tom případě, že vše je v souladu se zákonnými požadavky, musí úřad podle § 14 odst. 3 písm. c) vydat povolení k provozu. Toto povolení je zcela kruciální pro výrobu elektřiny a vlastně k jeho získání celý předchozí proces uvedený v předcházejících subkapitolách směřuje. V příloze D zákona pak najdeme výčet dokumentace, která musí být přiložena k žádosti o povolení k provozu jaderného zařízení. Jedná se o doplňky předprovozní bezpečnostní zprávy[254] a další doplňky dokumentace vyžadované k vydání povolení pro první zavezení jaderného paliva do reaktoru, vztahující se ke změnám realizovaným po prvním zavezení jaderného paliva, vyhodnocení výsledků předchozích etap uvádění do provozu, průkaz o splnění předchozích rozhodnutí a podmínek Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, průkaz o připravenosti zařízení a personálu k provozu, harmonogram provozu a aktualizované limity a podmínky pro bezpečný provoz. Z tohoto výčtu je jediným schvalovaným dokumentem harmonogram provozu a aktualizované limity a podmínky pro bezpečný provoz.

Podrobnosti k tomu, co musí plnit držitel povolení k provozu jaderného zařízení při jeho provozu, vypočítává vyhláška č. 106/1998 Sb., o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany jaderných zařízení při jejich uvádění do provozu a při jejich provozu. Ta stanoví ve své úvodní části obecné požadavky na uvádění jaderného zařízení do provozu a na jeho provoz a poté v části čtvrté technické a organizační podmínky bezpečného provozu jaderného zařízení. V této části vyhlášky tedy nalezneme zásady provozu jaderného zařízení - jak má probíhat údržba, zkoušky a kontroly veškerých systémů a zařízení důležitých z hlediska

[253] Například je zde uvedeno, které skutečnosti důležité z hlediska jaderné bezpečnosti a radiační ochrany se musejí zaznamenávat, jaké jsou kladeny požadavky na zaměstnance, kteří provádějí činnosti důležité z hlediska jaderné bezpečnosti při uvádění jaderného zařízení do provozu, jaké platí zásady a možné odchylky při uvádění do provozu, bližší obsah dokumentace atd.

[254] Zde je poněkud nevhodně v legislativě užit název „předprovozní“, i když tato bezpečnostní zpráva existuje při provozu jaderného zařízení. S novým atomovým zákonem dojde k jejímu přejmenování na Provozní bezpečnostní zprávu.

jaderné bezpečnosti, opravy zařízení nebo systémů majících vliv na jadernou bezpečnost a jak má proběhnout samotné zahájení provozu.

Atomový zákon rovněž dále stanoví, že držitel povolení k provozu jaderného je odpovědným za jadernou škodu.[255] O tomto institutu však pojednávám podrobněji v samostatné kapitole.

Nový atomový zákon bude opět podrobněji upravovat některé základní povinnosti držitele povolení k provozu. Ten tak kromě obecných povinností držitele povolení k činnostem souvisejícím s využíváním jaderné energie bude muset například průběžně zajišťovat, ověřovat a dokumentovat schopnost stabilního a bezpečného provozu jaderného zařízení či vytvářet rezervu na vyřazování z provozu… K těmto zákonným ustanovením bude rovněž vydána prováděcí vyhláška Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, která bude upravovat podrobné požadavky na provoz jaderného zařízení. Současný atomový zákon v § 15 odst. 1 písm. d) stanoví, že povolení k provozu jaderného zařízení se vydává na dobu určitou. V praxi tak byly vydávány povolení k provozu jednotlivých bloků v Temelíně i Dukovanech vždy na dobu desíti let. Nový atomový zákon jde jinou cestou, když stanoví, že povolení k provozu se vydává na dobu neurčitou, což ve výsledku bude ale znamenat větší nároky na periodickou kontrolní činnost ze strany Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.

f. Opětovné uvedení jaderného reaktoru do kritického stavu po výměně jaderného paliva

Při provozu energetického jaderného zařízení za určitý čas dojde ke spotřebování jaderného paliva a musí tudíž dojít k odstavení reaktoru a k výměně tohoto paliva. Výměna probíhá při zastaveném reaktoru zpravidla jednou za jeden až jeden a půl roku. Přitom se nahradí jedna čtvrtina až jedna třetina palivových kazet a nahradí se kazetami s čerstvým palivem. Proces výměny veškerého paliva je tedy v zásadě čtyřletý. Tato skutečnost je z hlediska jaderné bezpečnosti tak závažným úkonem, že podle § 9 odst. 1 písm. e) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon, je pro ni vyžadováno povolení. Státní úřad pro jadernou bezpečnost musí toto povolení při splnění všech náležitostí vydat do 24 hodin.[256] Podle přílohy E tohoto zákona je žadatel o povolení povinen předložit následující dokumentaci:

[255] Ustanovení § 33 odst. 1 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon).
[256] Ustanovení § 14 odst. 3 písm. d) zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.

neutronově-fyzikální charakteristiky reaktoru, průkazy o připravenosti zařízení a personálu k opětovnému uvedení jaderného reaktoru do kritického stavu, včetně předběžného vyhodnocení provozních kontrol[257] a harmonogram dalšího provozu. Toto povolení se vydává dle § 15 odst. 1 písm. d) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon na dobu neurčitou a zkonzumuje se samotným uvedením reaktoru do provozu.

Vyhláška č. 106/1998 Sb., o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany jaderných zařízení při jejich uvádění do provozu a při jejich provozu (mimo již v minulých kapitolách zmíněné) podrobně upravuje, co musí držitel povolení splnit při opětovném uvedení jaderného reaktoru do kritického stavu po výměně jaderného paliva.

Navrhovaný nový atomový zákon upouští od povinnosti získání povolení k opětovnému uvedení jaderného reaktoru do kritického stavu po výměně jaderného paliva. Podle pravděpodobného budoucího legislativního vývoje tedy již nebude u nových bloků jaderné elektrárny Temelín (ale stejně i u starých bloků) za jejich fungování k této činnosti nutné toto povolení.

g. Provedení rekonstrukce nebo jiných změn jaderného zařízení

Ustanovení § 9 odst. 1 písm. f) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon vyžaduje povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost k provedení rekonstrukce nebo jiných změn ovlivňujících jadernou bezpečnost, radiační ochranu, fyzickou ochranu a havarijní připravenost jaderného zařízení. Nutno podotknout, že toto povolení, které se vydává dle § 15 odst. 1 písm. d) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon na dobu neurčitou, vůbec teoreticky nemusí být potřeba při provozu dvou nových bloků jaderné elektrárny Temelín, ale raději jej zde uvádím, protože nikdo nemůže dnes říci, jaký bude budoucí vývoj a z provozu současných bloků je patrné, že změny na jaderných zařízeních jsou vcelku časté. Zákon dále uvádí, že v případě tohoto povolení je nutné hodnocení vlivu na životní prostředí podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí v případě, že rekonstrukce nebo jiná změna ovlivňující jadernou bezpečnost, radiační ochranu, fyzickou ochranu a havarijní připravenost jaderného zařízení je spojena se zvýšením autorizovaných limitů

[257] S tím, že dále příloha stanoví, že Státní úřad pro jadernou bezpečnost může zahájit řízení, i když nejsou předloženy průkazy o připravenosti zařízení a personálu k opětovnému uvedení jaderného reaktoru do kritického stavu, včetně předběžného vyhodnocení provozních kontrol a naopak ostatní požadovanou dokumentaci je povinen předložit nejméně jeden měsíc před podáním žádosti o povolení.

výpustí, které stanovuje Státní úřad pro jadernou bezpečnost podle § 4 odst. 6 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon.[258]

Příloha F tohoto zákona říká, že žadatel o povolení musí předložit popis a zdůvodnění připravované rekonstrukce nebo jiných změn, aktualizaci dokumentace, která byla schválena v rámci uvádění do provozu a provozu jaderného zařízení, předpokládaný časový harmonogram rekonstrukce nebo změn a průkazy, že důsledky rekonstrukce nebo jiných prováděných změn neovlivní nepříznivě jadernou bezpečnost, radiační ochranu, fyzickou ochranu a havarijní připravenost. Schválení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost podléhá pouze aktualizace dokumentace, která byla schválena v rámci uvádění do provozu a provozu jaderného zařízení.

Připravovaný nový atomový zákon rovněž počítá s nutností povolení k provedení změny ovlivňující provedení změny ovlivňující jadernou bezpečnost, technickou bezpečnost a fyzickou ochranu jaderného zařízení a tudíž tuto koncepci přebírá.

h. Vyřazování jaderného zařízení z provozu

Každé jaderné zařízení, kterým budou i zvažované další bloky jaderné elektrárny Temelín, je velice složitým technickým zařízením, při jehož provozu se navíc nakládá s jaderným palivem, a tudíž poté, co již nebude provozováno, musí být toto jaderné zařízení bezpečně vyřazeno z provozu, aby například nemohlo dojít k jeho zneužití. Poslední fází životního cyklu jaderného zařízení je tudíž jeho vyřazování. Ustanovení § 9 odst. 1 písm. g) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon vyžaduje povolení k jednotlivým etapám vyřazování jaderného zařízení z provozu. Pro vydání tohoto povolení je dle atomového zákona rovněž nutné zhodnocení vlivu na životní prostředí podle zákona č. 100/2001 Sb., o hodnocení vlivů na životní prostředí. Dokumentaci nutnou k vyřazování jaderného zařízení z provozu najdeme v příloze G zákona a patří mezi ni průkaz o finančním krytí vyřazování z provozu, popis změn lokality v důsledku provozu jaderného zařízení, popis technologických postupů navržených pro vyřazování, časový harmonogram vyřazování, způsob demontáže, dekontaminace, úpravy, přepravy, skladování a likvidace částí zařízení znečištěných radionuklidy, předpokládané radionuklidové složení a aktivity radionuklidů uváděných do životního prostředí a vzniklých radioaktivních odpadů, způsob nakládání s radioaktivními odpady, včetně jejich uložení, limity a podmínky pro nakládání s radioaktivními odpady v průběhu

[258] V minulosti byl například hodnocen vliv zvýšení výkonu jaderné elektrárny Dukovany na životní prostředí.

vyřazování, bezpečnostní rozbory, rozsah a způsob měření a hodnocení ozáření zaměstnanců a osob a znečištění pracoviště a jeho okolí radionuklidy a ionizujícím zářením, vnitřní havarijní plán a průkaz zajištění fyzické ochrany jaderného zařízení vyřazeného z provozu. Z toho schválení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost podléhají limity a podmínky pro nakládání s radioaktivními odpady v průběhu vyřazování, rozsah a způsob měření a hodnocení ozáření zaměstnanců a osob a znečištění pracoviště a jeho okolí radionuklidy a ionizujícím zářením a vnitřní havarijní plán.

Podrobnosti k vyřazování jaderného zařízení stanoví vyhláška č. 185/2003 Sb., o vyřazování jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie z provozu. Ta rozlišuje mezi okamžitým vyřazováním, kdy se vyřazovací činnosti provádějí plynule v nepřetržitém sledu od okamžiku zahájení vyřazování do jeho ukončení a odloženým vyřazováním, kdy jsou vyřazovací činnosti rozděleny do několika postupných věcně a časově vymezených etap, mezi nimiž může být časová prodleva.[259] K jednotlivým etapám vyřazování jaderného zařízení je potřeba samostatné povolení. Těmito etapami vyřazování jsou - ukončení provozu, příprava k likvidaci a vlastní likvidace. Vyhláška umožňuje, že v závislosti na způsobu vyřazování může být vyřazování provedeno v jedné etapě, a to v souladu se schváleným návrhem způsobu vyřazování. Povolení vydá při splnění všech náležitostí do 90 dnů Státní úřad pro jadernou bezpečnost.[260]

Jelikož je vyřazování jaderných zařízení finančně náročný proces, který následuje až po ukončení provozu a tedy v době, kdy již jaderné zařízení jeho provozovateli nevydělává žádné peníze, ustanovení § 18 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon nařizuje, že je pro zajištění vyřazování jaderného zařízení z provozu, pokud odhad celkových nákladů na vyřazování ověřený Správou úložišť radioaktivních odpadů přesáhne 300 tisíc Kč, držitel povolení povinen vytvářet již při provozu jaderného zařízení rovnoměrně rezervu tak, aby peněžní prostředky vedené na vázaném účtu byly k dispozici pro potřeby přípravy a realizace vyřazování z provozu v potřebném čase a výši v souladu se Státním úřadem pro jadernou bezpečnost schváleným návrhem k vyřazování. V případě, že odhad celkových nákladů na vyřazování přesáhne 1 miliardu Kč, je držitel povolení povinen ukládat peněžní prostředky ve výši této rezervy na vázaný účet u banky v České republice. Peněžní prostředky vedené na tomto vázaném účtu lze použít pouze na přípravu a realizaci vyřazování z provozu. Případné

[259] Ustanovení § 3 vyhlášky č. 185/2003 Sb., o vyřazování jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie z provozu.
[260] Ustanovení § 14 odst. 3 písm. e) zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.

čerpání těchto prostředků podléhá schválení Správou úložišť radioaktivních odpadů, která rovněž tyto rezervy průběžně kontroluje. Tato zákonná ustanovení dále provádí vyhláška Ministerstva průmyslu a obchodu č. 360/2002 Sb., kterou se stanovuje způsob tvorby rezervy pro zajištění vyřazování jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie z provozu. V té se lze dočíst, že ČEZ, a. s. je povinen tvořit rezervu na vyřazování za zdaňovací období jako podíl odhadu celkových nákladů na vyřazování z provozu a počtu let, které uplynou od doby vydání povolení k etapě aktivního vyzkoušení do předpokládaného ukončení vyřazování z provozu.

Celý tento systém vychází z principu „od kolébky do hrobu“ a zásady odpovědnosti provozovatele (držitele povolení) za zajištění jaderné bezpečnosti, radiační ochrany, fyzické ochrany a to i po skončení jeho životnosti. Zároveň je cílem tohoto institutu podchytit náklady na vyřazování již v časných fázích životního cyklu jaderného zařízení i pro případ, kdy by bylo nutné zahájit vyřazování z jakéhokoliv důvodu předčasně. Nový atomový zákon přebírá koncept dle současně platného atomového zákona a rovněž rozlišuje mezi vyřazováním okamžitým a odloženým a přejímá i institut rezervy pro vyřazování, jež musí vytvářet již držitel povolení k prvnímu fyzikálnímu spouštění jaderného zařízení s jaderným reaktorem.

15. Další povinnosti podle atomového zákona

a. Zajištění fyzické ochrany

Výčtem jednotlivých druhů povolení však povinnosti, které bude muset ČEZ, a. s. dle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon splnit, zdaleka nekončí. Mezinárodní jaderné právo v sobě zahrnuje čtyři základní prvky – jadernou bezpečnost (Safety), zabezpečení (Security), systém záruk (Safeguards) a občanskoprávní odpovědnost za jadernou škodu (Civil Liability).[261] Jelikož mohou jaderná zařízení znamenat značné riziko pro zdraví, bezpečnost obyvatel a rovněž hrozbu pro životní prostředí, jaderné právo přichází s principem zabezpečení.[262] Tento princip předpokládá, že primární odpovědnost za zabezpečení jaderného zařízení, kterým budou i dva nové bloky jaderné elektrárny Temelín, nese jeho provozovatel. Primárním prvkem zabezpečení je prvek tzv. „fyzické ochrany“. Fyzickou

[261] STOIBER, C., a kol., Handbook on Nuclear Law – Implementing Legislation. Vídeň : International Atomic Energy Agency, 2010, s. 4.
[262] STOIBER, C., a kol., Handbook on Nuclear Law – Implementing Legislation. Vídeň : International Atomic Energy Agency, 2010, s. 59

ochranou se rozumí systém technických a organizačních opatření zabraňujících neoprávněným činnostem s jadernými zařízeními, jadernými materiály a vybranými položkami. Zde se tedy sluší podotknout, že na mezinárodním poli je chápán pojem zabezpečení daleko šířeji a fyzická ochrana je jen jedním z jeho prvků. Zabezpečením se na mezinárodní úrovni myslí prevence, detekce a odezva na krádež, sabotáž, neautorizovaný přístup, nezákonný převod nebo další zlovolný akt týkající se jaderného materiálu, dalších radioaktivních látek a s nimi souvisejících zařízení.[263] Toto chápání je však cizí zákonu č. 18/1997 Sb., atomový zákon, který hovoří jen o fyzické ochraně. Navrhovaný nový atomový zákon přináší změnu oproti dosavadní právní úpravě, která chápala systém technických a organizačních opatření zabraňujících neoprávněným činnostem, tedy „fyzickou ochranu", jako jedinou součást zabezpečení (Security). Nově tak bude v souladu s mezinárodní praxí fyzická ochrana jen jedním (ač velmi významným) z prvků zabezpečení.

Na mezinárodním poli je klíčovým nástrojem upravujícím fyzickou ochranu Úmluva o fyzické ochraně jaderných materiálů z roku 1979.[264] Rovněž na mezinárodní úrovni existuje mnoho právně nezávazných dokumentů vydávaných Mezinárodní agenturou pro atomovou energii, které se týkají této problematiky. Zajištění fyzické ochrany je tedy jednou z hlavních povinností osob, které jakkoli nakládají s jaderným zařízením a celý systém ve výsledku směřuje k zabránění cílenému zneužití jaderných zařízení a jaderného materiálu.

Pro účely fyzické ochrany musí být jaderná zařízení nebo jejich části zařazeny do I., II. nebo III. kategorie. Toto rozdělení vyplývá z již výše zmíněné mezinárodní úmluvy. Z hlediska zajištění fyzické ochrany musí být v jaderném zařízení vymezen střežený, chráněný a vnitřní prostor. Podrobnosti k zařazení jaderných zařízení a materiálů a k vymezení a ke způsobu a rozsahu zajištění fyzické ochrany stanoví vyhláška č. 144/1997 Sb., o fyzické ochraně jaderných materiálů a jaderných zařízení a o jejich zařazování do jednotlivých kategorií. Části jaderných zařízení se zařazují do tří kategorií podle toho, jaké následky může mít jejich poškození.[265] Podle těchto kategorií se na jaderném zařízení vymezují jednotlivé prostory s omezeným přístupem a to tak, že část jaderného zařízení I. kategorie se umísťuje ve vnitřním prostoru, část zařízení II. kategorie se umísťuje uvnitř chráněného prostoru a III. kategorie se umísťují uvnitř střeženého prostoru. Jednotlivé náležitosti a podrobnosti pro

[263] IAEA SAFETY GLOSSARY : TERMINOLOGY USED IN NUCLEAR SAFETY AND RADIATION PROTECTION : 2007 edition. Vienna : International Atomic Energy Agency, 2007, s. 133.
[264] Convention on the Physical Protection of Nuclear Material (CPPNM)
[265] Podrobně toto upravuje § 4 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 144/1997 Sb., o fyzické ochraně jaderných materiálů a jaderných zařízení a o jejich zařazování do jednotlivých kategorií.

způsob vytyčení těchto prostorů a způsob jejich ochrany stanoví výše zmíněná vyhláška[266] a na jaderné elektrárně Temelín je tedy v souladu s touto vyhláškou v současné době vymezen střežený, chráněný a vnitřní prostor.

Fyzická ochrana musí být zajištěna již ve fázi výstavby, když prováděcí vyhláška stanoví, že staveniště jaderného zařízení musí být oploceno a musí být zajištěna jeho ostraha, kontrola vstupu osob a vjezdu dopravních prostředků.[267] V již hotové elektrárně pak musí být vymezena jednotlivá pásma, jejichž způsob zabezpečení je podrobně vyspecifikován ve vyhlášce.[268] Způsob zajištění fyzické ochrany je navíc povinně předkládanou dokumentací k již výše zmíněným povolením podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon.

V současné době je dle těchto ustanovení na jaderné elektrárně Temelín zajišťována fyzická ochrana obou provozovaných bloků i skladu vyhořelého jaderného paliva. V praxi jsou například neustále kontrolovány vstupující osoby do střeženého prostoru jaderné elektrárny Temelín a skladu vyhořelého jaderného paliva Temelín s využitím biometrické identifikace osob. Rovněž jsou kontrolované vstupy do kontejnmentu a obestaveb obou bloků. Na obou českých jaderných elektrárnách je navíc zajištěna pohotovostní ochrana zásahovou jednotkou Policie České republiky, dislokovanou přímo na jaderné elektrárně a to v návaznosti na usnesení vlády ze dne 18. září 2000 č. 937, k zabezpečení pohotovostní ochrany jaderných elektráren.

Nový atomový zákon, podle kterého s největší pravděpodobností bude muset být zajištěna fyzická ochrana nových bloků na jaderné elektrárně Temelín, přichází s novým druhem prostoru s omezeným přístupem a to s „životně důležitým prostorem“, kterým se rozumí prostor uvnitř chráněného prostoru, jehož stěny musí být tvořeny mechanickými zábrannými prostředky a v němž musí být umístěno zařízení, provozní a bezpečnostní

[266] Ustanovení § 6 vyhlášky č. 144/1997 Sb., o fyzické ochraně jaderných materiálů a jaderných zařízení a o jejich zařazování do jednotlivých kategorií.
[267] Ustanovení § 13 odst. 1 vyhlášky č. 144/1997 Sb., o fyzické ochraně jaderných materiálů a jaderných zařízení a o jejich zařazování do jednotlivých kategorií.
[268] Tak například každý, kdo je oprávněn vstupovat do střeženého, chráněného a vnitřního prostoru musí být vybaven identifikační kartou umožňující automatickou kontrolu a registraci vstupu, poměr počtu návštěvníků vnitřního prostoru k počtu doprovázejících zaměstnanců může být maximálně 3 : 1 a poměr počtu návštěvníků střeženého a chráněného prostoru k počtu doprovázejících zaměstnanců může být maximálně 8 : 1, všechny osoby, zavazadla a dopravní prostředky při vstupu do střeženého prostoru musí být podrobeny kontrole, ve střeženém a chráněném prostoru musí být zajištěna pochůzková činnost bezpečnostními pracovníky, bezpečnostní pracovníci zajišťující fyzickou ostrahu na strážních stanovištích jaderných zařízení I. kategorie musí být ozbrojeni krátkou kulovou zbraní ráže do 9 mm, do střeženého, chráněného nebo vnitřního prostoru smějí samostatně vstupovat jen zaměstnanci a další osoby, u kterých byla ověřena bezúhonnost a splnění požadavků podle zvláštního zákona, inspektoři Státního úřadu pro jadernou bezpečnost a příslušníci policie, kteří zajišťují pohotovostní ochranu jaderného zařízení atd…

systémy nebo jaderný materiál, způsobilý ohrozit pracovníky, obyvatelstvo nebo životní prostředí ozářením nebo vést k úniku radioaktivních látek v důsledku úmyslného činu. Návrh zákona rovněž stanoví, že fyzická ochrana jaderného zařízení s jaderným reaktorem musí být zajištěna nejméně 3 měsíce před zahájením zavážení jaderného paliva do jaderného reaktoru.

b. Citlivé činnosti podle atomového zákona

Jedním z institutů, které rovněž slouží k ochraně jaderného materiálu a jaderných zařízení před jejich zneužitím., je i institut tzv. citlivých činností podle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Dle tohoto zákona se citlivou činností rozumí činnost stanovená tímto zákonem[269] nebo zvláštním právním předpisem, jejímž zneužitím by mohlo dojít k ohrožení zájmu České republiky. Zvláštním předpisem, který upravuje citlivé činnosti je mimo jiné i zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon.[270] Do něj byla tato úprava zanesena zákonem č. 413/2005 Sb., o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.[271] Citlivou činnost může vykonávat pouze fyzická osoba, která je bezpečnostně způsobilá nebo která je držitelem platného osvědčení fyzické osoby. Bezpečnostní řízení vede a osvědčení vydává Národní bezpečnostní úřad. Obecně požadavek na zajištění bezpečnostní způsobilosti osob vyplývá z cíle eliminace hrozby pro jaderný materiál a jaderné zařízení od speciální kategorie osob a to hlavně od tzv. osob znalých. Podle § 2 písm. d) vyhlášky č. 144/1997 Sb., o fyzické ochraně jaderných materiálů a jaderných zařízení a o jejich zařazování do jednotlivých kategorií je znalou osobou zaměstnanec držitele povolení nebo osoba spolupracující s držitelem povolení, která má znalosti o organizačních a technologických postupech provozu jaderného zařízení, nakládání s jadernými materiály, přepravách jaderných materiálů a s právem samostatně vstupovat do jaderného zařízení.

Z ustanovení § 2a zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon vyčteme, že za citlivé činnosti se považuje:

„a) v oblasti organizace a řízení na jaderném zařízení

[269] Podle ustanovení § 88 zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.
[270] Kromě něj najdeme úpravu citlivých činností například i v § 157a zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách.
[271] Do té doby bylo odkazováno na dnes již zrušený zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů.

1. organizace a řízení provozu jaderného zařízení,[272]

2. organizace nebo řízení činností podle vnitřního havarijního plánu nebo havarijního řádu,

3. organizace nebo řízení činnosti úložišť radioaktivních odpadů,

4. směnové řízení jaderné elektrárny včetně jednotlivých energetických bloků,

5. směnové řízení výzkumného jaderného reaktoru,

b) v oblasti nakládání s jadernými materiály zařazenými do I. nebo II. kategorie z hlediska fyzické ochrany

1. evidence a kontrola jaderných materiálů,

2. řízení nebo kontrola manipulace s jadernými materiály,

3. řízení nebo kontrola skladování jaderných materiálů,

4. organizování přeprav jaderných materiálů,

5. organizování přeprav zdrojů ionizujícího záření vyžadujících povolení Úřadu,

c) v oblasti zajišťování fyzické ochrany jaderných materiálů nebo jaderných zařízení

1. řízení nebo kontrola fyzické ostrahy jaderných materiálů nebo jaderných zařízení,

2. řízení nebo kontrola obsluhy a zajištění provozu řídícího centra a obsluha řídícího centra technického systému fyzické ochrany,

3. řízení nebo kontrola údržby a opravy technického systému fyzické ochrany a jeho komponent.“

Z těchto ustanovení tedy vyplývá, že ke všem výše jmenovaným činnostem v rámci dostavby a provozu jaderné elektrárny Temelín bude potřeba osvědčení vydané Národní bezpečnostním úřadem. Toto tedy bude znamenat, že při plánované dostavbě bude muset ČEZ, a. s. požádat o osvědčení až pro desítky jeho nových zaměstnanců.

Nový atomový zákon koncepci citlivých činností přebírá, ale zároveň ji vcelku radikálně mění. Hlavním důvodem této změny bylo, že se již od roku 1999 v právně nezávazných dokumentech Mezinárodní agentury pro atomovou energii týkajících se fyzické ochrany doporučovalo, aby byl požadavek na zajištění bezpečnostní způsobilosti uplatňován

[272] Tento bod daného ustanovení se v minulosti jevil asi jako nejproblematičtější. Žádný právní předpis nestanoví, co je míněno „oblastí organizace řízení na jaderném zařízení“, respektive „organizace nebo řízení činností podle vnitřního havarijního plánu nebo havarijního řádu“. Výhodou takto nekazuistické úpravy je samozřejmě široké pole uvážení orgánů státní správy, díky čemuž je pro držitele povolení obtížnější vyhnout se povinnosti zajistit bezpečnostní způsobilost u osob, které reálně vykonávají uvedené činnosti. Na druhou stranu ovšem tato úprava klade na dozorné orgány značné nároky stran vymezení příslušného okruhu osob. Pro určení osob, na něž se toto ustanovení vztahuje, je nutné posoudit, zda činnosti, které vykonávají, naplňují definici uvedenou v tomto ustanovení, což vyžaduje odbornou znalost fungování toho kterého zařízení a je tedy nutné jednotlivě zvážit, které osoby by měly doklad o bezpečnostní způsobilosti mít.

vůči osobám, které mají samostatný přístup do prostor jaderného zařízení nebo samostatný přístup k jadernému materiálu I. nebo II. kategorie. Filosofie této koncepce vychází z toho, že pouze v životně důležitém prostoru nebo při manipulaci s jaderným materiálem může znalá osoba způsobit radiologickou sabotáž s neblahými následky. Bohužel při legislativní aplikaci požadavku na bezpečnostní způsobilost osob byl tento princip v minulosti opomenut a byla zvolena filosofie zajištění bezpečnostní způsobilosti pro vybrané profesní skupiny osob bez přímé vazby na vstup do životně důležitého prostoru či přístupu k jaderným materiálům I. a II. kategorie. Navíc povinnost bezpečnostní způsobilosti podle návrhu nového atomového zákona bude nově vztažena i na lokalitní inspektory Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Nově tak budou muset být prověřeni všichni, kteří budou vykonávat funkci člena statutárního orgánu nebo statutárního orgánu právnické osoby, která je držitelem povolení dle nového atomového zákona a která vykonává činnosti, při nichž musí být vymezen životně důležitý prostor nebo vnitřní prostor, vykonávat organizaci a řízení provozu jaderného zařízení, přímé řízení provozu jaderného reaktoru, řízení odezvy na radiační mimořádnou událost podle vnitřního havarijního plánu nebo havarijního řádu, budou vstupovat bez doprovodu do životně důležitého prostoru nebo do prostor, kde se nachází jaderný materiál I. a II. kategorie a nebo s ním nakládat.

c. Radiační ochrana

Jelikož je při provozu jaderné elektrárny používáno jaderné palivo a dochází při něm ke štěpné reakci, zákonitě je tedy v rámci jejího provozu vykonávána činnost vedoucí k ozáření. Činností vedoucí ozáření je podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon radiační činnost, kterou je činnost s umělými zdroji ionizujícího záření, při nichž se může zvýšit ozáření fyzických osob, kromě činnosti v případě radiační mimořádné situace.[273] Z tohoto důvodu je provozovatel jaderné elektrárny povinen zajistit radiační ochranu, kterou se rozumí systém technických a organizačních opatření k omezení ozáření fyzických osob a k ochraně životního prostředí.[274] Ve zkratce lze říci, že radiační ochrana slouží k minimalizaci účinků, které má ionizující záření na člověka. Státní správu a dozor v oblasti radiační ochrany, a to v celé škále pracovišť se zdroji ionizujícího záření, čili od jaderných elektráren přes pracoviště s otevřenými radionuklidovými zdroji až po zubní rentgeny, vykonává Státní úřad pro jadernou

[273] Ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.
[274] Ustanovení § 2 písm. e) zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.

bezpečnost. O principech radiační ochrany[275] a systému jejího fungování, který vede primárně k vyloučení deterministických účinků a současně minimalizaci rizika účinků stochastických by se dalo popsat stovky stran, a tudíž se v této kapitole budu soustředit jen na to nejdůležitější a to konkrétně jaká povolení musí provozovatel nových bloků jaderné elektrárny získat a jaké jsou s tím spjaté další povinnosti.

V rámci radiační ochrany rozlišujeme tři základní druhy ozáření a to za prvé ozáření při práci, zahrnující zásadně všechna ozáření, k nimž došlo při práci a zásadně jako důsledek práce, za druhé ozáření lékařské, jež je především ozářením osob jako součásti vyšetřovacích a léčebných postupů na nich prováděných a za třetí ozáření obyvatel (obecné), kam spadají veškerá ostatní ozáření, tedy ozáření z radioaktivních látek uváděných záměrně do prostředí z jaderných a jiných zařízení u nás i v zahraničí, ze zdrojů zevního ozáření při pobytu v jejich blízkosti (v čekárně nemocnice, na ulici), při užití zdrojů ionizujícího záření v rámci obecné výuky ve škole, a i z radioaktivních látek v prostředí pokusů jaderných zbraní.[276] V této oblasti je tedy nejdůležitější právní normou zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon a rovněž jej rozsáhlá provádějící vyhláška č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně. V praxi izolaci radioaktivních látek obsažených v aktivní zóně energetického jaderného reaktoru a zamezení jejich úniku do životního prostředí zajišťuje systém čtyř ochranných technických bariér. Těmito bariérami jsou palivová matrice, pokrytí paliva, primární okruh reaktoru a systém ochranné obálky.[277] Principy ochrany pracovníků v jaderné elektrárně jsou stejné jako na ostatních pracovištích se zdroji ionizujícího záření a osobní monitorování pracovníků jaderné elektrárny musí poskytnout informaci nejen o celkové efektivní dávce jednotlivce za sledované období (zpravidla jeden měsíc), ale i o rozložení této dávky v závislosti na prováděných činnostech.

Zdroje ionizujícího záření se vzestupně podle míry ohrožení zdraví a životního prostředí ionizujícím zářením klasifikují jako nevýznamné, drobné, jednoduché, významné a velmi významné a pracoviště, kde se vykonávají radiační činnosti, se kategorizují vzestupně podle míry ohrožení zdraví a životního prostředí ionizujícím zářením na pracoviště I., II., III. a IV. kategorie. Vyhláška č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně dále stanoví pro každou kategorii zdrojů taxativní (podle výše uvedených kritérií uspořádaný) výčet zařízení a materiálů zařazených do příslušné kategorie. Z ustanovení § 10 této vyhlášky vyplývá, že

[275] Například princip zdůvodnění, limitace dávek či optimalizace.
[276] Dostupné z www: <https://www.suro.cz/cz/radiacni-ochrana/principy-radiacni-ochrany>
[277] Více k tomuto například na www: <https://www.suro.cz/cz/radiacni-ochrana/usmernovani-ozareni-pri-cinnostech/jaderne-elektrarny>

jaderný reaktor je velmi významným zdrojem ionizujícího záření. Podle § 15 vyhlášky je jaderné zařízení pracovištěm IV. kategorie.

Příslušným orgánem z hlediska radiační ochrany je Státní úřad pro jadernou bezpečnost, a ten tudíž v rámci své působnosti vydává povolení k těmto činnostem v rámci radiační ochrany: k výstavbě pracoviště IV. kategorie, provozu pracoviště III. nebo IV. kategorie, provedení rekonstrukce nebo jiných změn ovlivňujících jadernou bezpečnost, radiační ochranu, fyzickou ochranu a havarijní připravenost pracoviště III. nebo IV. kategorie, jednotlivým etapám vyřazování z provozu pracoviště III. nebo IV. kategorie, nakládání se zdroji ionizujícího záření,[278] odborné přípravě vybraných pracovníků, provádění osobní dozimetrie a dalších služeb významných z hlediska radiační ochrany, přidávání radioaktivních látek do spotřebních výrobků při jejich výrobě a přípravě nebo dovozu či vývozu takových výrobků. V současné době je ČEZ, a. s. držitelem celé řady z těchto povolení a pro případnou dostavbu dvou nových bloků bude muset zažádat především o povolení k výstavbě pracoviště IV. kategorie a provozu pracoviště IV. kategorie. Každý přistavěný blok bude navíc samostatným pracovištěm IV. kategorie a bude pro něj muset být vydáno zvláštní povolení. V rámci tohoto pracoviště IV. kategorie je dále provozovatel povinen vymezit sledované a kontrolované pásmo. Sledovaným pásmem jsou ty prostory, které podléhají soustavnému dohledu pro účely radiační ochrany a kontrolovaným pásmem ty prostory s regulovaným přístupem, ve kterých jsou zavedena zvláštní pravidla pro zajištění radiační ochrany nebo k zabránění rozšíření radioaktivní kontaminace.[279]

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že pracoviště IV. kategorie je zároveň i jaderným zařízením a tak vzniká poněkud paradoxní situace, kdy žadatel o povolení v podstatě musí žádat o dvě různá povolení u stejného orgánu, kterým je v obou případech Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Pokud nahlédneme konkrétně na současný faktický stav v jaderné elektrárně Temelín, tak ČEZ, a. s. je držitelem 4 povolení k provozu jaderných zařízení - 1. a 2. bloku, skladu vyhořelého jaderného paliva a skladu čerstvého jaderného paliva. Vedle toho je rovněž držitelem povolení k provozu pracovišť IV. kategorie. Nový atomový zákon celý systém poněkud zjednodušuje v tom, že pracovištěm IV. kategorie bude de facto celý areál

[278] Nakládáním se rozumí výroba, dovoz, vývoz, distribuce, instalace, uvádění do provozu, skladování, používání, hodnocení vlastností a opravy zdrojů ionizujícího záření.

[279] Tato povinnost vyplývá z ustanovení § 4 odst. 11 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů a označování sledovaných a kontrolovaných pásem a podrobnosti pro jejich vymezování, ke způsobu a rozsahu zajištění radiační ochrany při práci v nich, pro regulaci vstupu do nich a pro oznamování sledovaných pásem a schvalování kontrolovaných pásem stanoví vyhláška č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně.

jaderné elektrárny a tudíž pro celou jadernou elektrárnu bude zapotřebí vydání jen jednoho povolení k provozu pracoviště IV. kategorie. Toto povolení k provozu pracoviště bude nutné získat již ve fázi dovezení čerstvého jaderného paliva do reaktoru a bude nutné až do fáze úplného vyřazení jaderné zařízení.[280] V rámci radiační ochrany je stanoveno mnoho dalších povinností, jako například povinnost vybavit radiační pracovníky ochrannými pomůckami či osobními radiačními průkazy atp. Tyto povinnosti samozřejmě budou muset být realizovány ČEZ, a. s. i na nových blocích dostavěné jaderné elektrárny Temelín, ale jak jsem již naznačil, tato kapitola si neklade ambice je všechny podrobně zpracovat, protože radiační ochrana je komplexní a velmi rozsáhlou materií, která není primárním předmětem této práce.

Součástí povolovacího procesu provozu jaderného zařízení je rovněž schválení tzv. limitů a podmínek bezpečného provozu, které kromě dalšího obsahují i limity a podmínky stanovené pro výpusti z tohoto zařízení do okolí. Každý držitel povolení podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon je povinen sledovat, měřit, hodnotit, ověřovat a zaznamenávat veličiny, parametry a skutečnosti důležité z hlediska radiační ochrany. Tímto držitelem povolení je i provozovatel jaderné elektrárny a i ten je tudíž povinen trvale monitorovat nejen výpusti do okolí, ale i okolí zařízení.[281] Za normálního provozu slouží monitorování okolí jaderné elektrárny k potvrzování bezpečného provozu ve vztahu k okolí, v případě mimořádného úniku radionuklidů do prostředí je základním východiskem ke zhodnocení rizika tohoto úniku a jeho dopadu na obyvatelstvo.

Nový atomový zákon do značné míry novelizuje ustanovení, která regulují oblast radiační ochrany. Snaží se tak o reflexi nejnovějších doporučení ICRP a rovněž transponuje ustanovení nové Směrnice Rady 2013/59/EURATOM ze dne 5. 12. 2013, kterou se stanoví základní bezpečnostní standardy ochrany před nebezpečím vystavení ionizujícímu záření. Principy, na nichž je založena radiační ochrana, však zůstávají stejné a jen se například mění některé definice a limity.[282]

[280] Viz schéma v DŮVODOVÁ ZPRÁVA K NÁVRHU ATOMOVÉHO ZÁKONA, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2015, s. 202.
[281] Více o monitorování ve vyhlášce č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně.
[282] Nově je tak například ošetřena problematika tzv. nelékařského ozáření, kdy se jedná o ozáření osob pro jiné než lékařské účely. Nelékařské ozáření bude nyní podléhat přísné regulaci, přičemž zvláštní pozornost má být věnována zdůvodnění a optimalizaci. Nově jsou dále upravena pracoviště s možným ozářením z přírodního pozadí nebo jsou nově vztaženy dávkové optimalizační meze pro reprezentativní osobu ke konkrétnímu zdroji záření (V případě energetických jaderných zařízení se jedná o 0,25 mSv za rok a současně 0,2 mSv pro výpusti do ovzduší a 0,05 mSv pro výpusti do povrchových vod)…

d. Havarijní připravenost

Provoz jaderného zařízení, kterým je i jaderná elektrárna s sebou nese značná rizika, která mohou mít ve výsledku až nepředstavitelný dopad na lidské zdraví a životní prostředí. Z tohoto důvodu český právní řád stanoví početná pravidla sloužících k minimalizaci tohoto rizika a rovněž pro minimalizaci škod v případě, že už k nějaké mimořádné události dojde. Povinnost pro jednotlivé státy spočívající v zakotvení speciálních pravidel pro havarijní připravenost jaderných elektráren vyplývá rovněž z Úmluvy o jaderné bezpečnosti z roku 1994.[283] V případě mimořádných událostí na jaderných elektrárnách hovoří legislativa o tzv. havarijní připravenosti a rovněž operuje s pojmy radiační mimořádná situace, radiační nehoda a radiační havárie.[284] Prováděcí právní předpis k zákonu č. 18/1997 Sb., atomový zákon, vyhláška č. 318/2002 Sb., o podrobnostech k zajištění havarijní připravenosti jaderných zařízení a pracovišť se zdroji ionizujícího záření a o požadavcích na obsah vnitřního havarijního plánu a havarijního řádu pak ještě hovoří o mimořádných událostech, které podle své závažnosti dělí do tří stupňů. Samotnou havarijní připraveností se rozumí schopnost rozpoznat vznik radiační mimořádné situace a při jejím vzniku plnit opatření stanovená havarijními plány. Návrh nového atomového zákona mění tuto zaběhlou terminologii, když hovoří o zvládání radiačních mimořádných situací, což pod sebou zahrnuje systém postupů a opatření k zajištění analýzy a hodnocení příčiny vzniku radiační mimořádné události, připravenost na radiační mimořádnou událost, odezvu na radiační mimořádnou událost a navíc i zcela nový prvek - nápravu po radiační havárii.[285]

Havarijní připravenost a zvládání radiačních nehod je součástí obecného systému krizového řízení a integrovaného záchranného systému, který je tvořen trojicí obecných

[283] Článek 16 odst. 1 úmluvy o jaderné bezpečnosti stanoví: *Každá smluvní strana přijme vhodná opatření s cílem zajistit vypracování havarijních plánů uvnitř i vně jaderného zařízení, stanovujících opatření pro případ havárie, a rovněž jejich pravidelné prověřování. Tyto plány musí být pro každé nové jaderné zařízení vypracovány a ověřeny ještě předtím, než toto zařízení dosáhne spodní hranice výkonu povolené regulativním orgánem.*

[284] Radiační nehodou je událost, která má za následek nepřípustné uvolnění radioaktivních látek nebo ionizujícího záření nebo nepřípustné ozáření fyzických osob.
Radiační havárií je radiační nehoda, jejíž následky vyžadují naléhavá opatření na ochranu obyvatelstva a životního prostředí.
Radiační mimořádnou situací je situace, která následuje po radiační havárii nebo po takové radiační nehodě nebo po takovém zjištění zvýšené úrovně radioaktivity nebo ozáření, které vyžadují naléhavá opatření na ochranu fyzických osob.

[285] V rámci ní musí držitel povolení, v důsledku jehož činnosti došlo k radiační havárii provést v areálu jaderného zařízení nebo pracoviště IV. kategorie nápravu stavu po radiační havárii v souladu se strategií optimalizované radiační ochrany podle vnitřního havarijního plánu, vyřadit jaderné zařízení nebo pracoviště IV. kategorie z provozu, není-li možné obnovit jeho provoz, a poskytnout součinnost při správě kontaminované oblasti vně areálu jaderného zařízení nebo pracoviště IV. kategorie a podílet se na náhradě újmy jinému podle ustanovení o odpovědnosti za jadernou škodu.

zákonů, k nimž je zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon ve vztahu speciality.[286] Obecnými zákony jsou zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, který stanoví práva a povinnosti při přípravě na krizové situace a v souvislosti s jejich řešením, zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy, který upravuje přípravu hospodářských opatření pro krizové stavy a zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, který vymezuje integrovaný záchranný systém, jeho složky a jejich působnost. Ustanovení v atomovém zákoně jsou dále rozvedena ve vyhlášce č. 318/2002 Sb., o podrobnostech k zajištění havarijní připravenosti jaderných zařízení a pracovišť se zdroji ionizujícího záření a o požadavcích na obsah vnitřního havarijního plánu a havarijního řádu a v nařízení vlády č. 11/1999 Sb., o zóně havarijního plánování. S novým atomovým zákonem bude toto nařízení vlády zrušeno a jeho ustanovení budou přesunuta přímo do textu nového zákona.

K zajištění havarijní připravenosti je dle stávajícího atomového zákona nutno vytvořit technickoorganizační a personální podmínky pro zjišťování vzniku mimořádné události, posuzování její závažnosti a její vyhlášení, dále podmínky pro řízení a provádění zásahu, omezení ozáření osob, přípravu osob na tyto události a ověřování havarijní připravenosti. Ochranná opatření, která bude muset držitel povolení v případě radiační havárie realizovat, jsou plánována a popsána ve vnitřních a vnějších havarijních plánech. Cílem opatření požadovaných těmito dokumenty je zajistit maximální ochranu pracovníků a okolního obyvatelstva v případech, kdy výše zmíněná technická a organizační opatření selhala a došlo k vážnému poškození aktivní zóny reaktoru. Provozovatel má zákonnou povinnost být připraven na všechny mimořádné události související s provozem zařízení a tuto připravenost musí průběžně ověřovat.

Havarijní připravenost se dokládá tzv. vnitřním havarijním plánem, ve kterém musí být mimo jiné uvedeny a klasifikovány všechny uvažované mimořádné události, které mohou nastat při provozu zařízení. Pro jednotlivé mimořádné události zde musí být uvedeny podrobné popisy činností (tzv. zásahové postupy a instrukce) včetně programu monitorování. Vnitřní havarijní plán se zpracovává pro prostory jaderného zařízení a držitel povolení jej musí předložit Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost ke schválení a stejně tak bezodkladně i každou jeho změnu. Schválení vnitřního havarijního plánu je také podmínkou pro vydání

[286] Tento vztah výslovně stanoví návrh nového atomového zákona, který říká, že se při zvládání radiační mimořádné události postupuje, nestanoví-li atomový zákon zákon jinak, podle zákona o integrovaném záchranném systému a zákona o krizovém řízení.

některých povolení.[287] Prováděcí vyhláška počítá s tím, že jeden vnitřní havarijní plán může být zpracován i pro více pracovišť – pak se jedná o tzv. společný vnitřní havarijní plán. Takto tedy bude moci být zpracován vnitřní havarijní plán pro všechny tři či čtyři bloky jaderné elektrárny Temelín. Vnější havarijní plán se podle prováděcího právního předpisu k zákonu č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému vyhlášky č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému povinně zpracovává pro jaderné zařízení nebo pracoviště IV. kategorie.[288] Vnější havarijní plán zpracovává hasičský záchranný sbor kraje, v jehož územním obvodu se nachází jaderné zařízení nebo pracoviště IV. kategorie, u kterého je stanovena zóna havarijního plánování.[289] Vnitřní havarijní plán musí být s tím vnějším provázán a ten dále musí být v souladu s dalšími koncepčními dokumenty souvisejícími s touto problematikou.

Držitel povolení k umístění, výstavbě nebo provozu jaderného zařízení musí podle nařízení vlády č. 11/1999 Sb., o zóně havarijního plánování předložit Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost návrh na zónu havarijního plánování, která je rozhodná pro vnější havarijní plán.[290] Zóna havarijního plánování je oblast v okolí jaderného zařízení, v níž se na základě výsledků rozborů možných následků radiační havárie uplatňují požadavky z hlediska havarijního plánování. Výsledně zónu havarijního plánování podle § 3 odst. 2 písm. g) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon stanoví Státní úřad pro jadernou bezpečnost. V okolí jaderných elektráren je zóna havarijního plánování dále dělena na vnější a vnitřní pásmo, které tvoří dvě soustředné kruhové oblasti s poloměrem 5 km a 13 km, resp. 20 km. Výše zmíněné nařízení vlády stanoví mnohé povinnosti držitele povolení, které se vztahují právě k zóně havarijního plánování. Za všechny lze uvést například povinnost vybavit obyvatelstvo antidoty. Všichni občané žijící v zónách havarijního plánování kolem jaderných elektráren dále pravidelně dostávají instruktážní "Příručku pro ochranu obyvatel v případě radiační havárie". Jen pro informaci lze ještě zmínit, že opatření na ochranu zdraví obyvatelstva se dělí na neodkladná a následná a v časné fázi radiační havárie jsou aplikována ta nedokladná, mezi které patří varování obyvatelstva, ukrytí obyvatelstva v budovách, jódová profylaxe a evakuace osob. V případě vzniku nebo podezření na vznik havárie obsahuje atomový zákon povinnosti informačního charakteru, povinnost likvidovat následky, povinnosti související s

[287] Jedná se o povolení podle § 9 odst. 1 písm. c), d), e), f), g), i), j), m) a o) zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.
[288] Kromě nich se dále zpracovává pro objekty a zařízení, u kterých je možnost vzniku závažné havárie způsobené nebezpečnými chemickými látkami a přípravky.
[289] Ustanovení § 27 odst. 1 vyhlášky č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému.
[290] HANDRLICA, J. Jaderné právo. Prah : Auditorium, 2012, s. 213.

ochranou zaměstnanců a dalších osob před ionizujícím zářením a povinnost spolupráce jednotlivých zainteresovaných aktérů.

Z hlediska dostavby nových bloků v areálu jaderné elektrárny Temelín je vcelku důležitá nově zaváděná povinnost vyplývající z nového atomového zákona. Držiteli povolení k činnostem souvisejícím s využíváním jaderné energie se totiž ukládá, aby po celou dobu životního cyklu jaderného zařízení v návaznosti na vnitřní havarijní plán a vnitřní předpisy vypracoval, procvičoval a aktualizoval opatření a postupy zejména pro případ odezvy na radiační mimořádnou událost vzniklou na daném jaderném zařízení. Důvodem pro tuto novou povinnost je potřeba zajistit toto od období výstavby až po vyřazení jaderného zařízení a nikoliv pouze po období jeho provozu, jak to upravuje současný zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon.

e. Odpovědnost za jadernou škodu

Dostavba jaderné elektrárny Temelín s sebou nese některá rizika, která jsem již stručně nastínil v úvodu této práce. Tato rizika jsou často velmi specifická[291] a mohou kromě závažných důsledků na našem území znamenat i přeshraniční hrozbu. Tato skutečnost vedla k tomu, že na mezinárodně-právní úrovni byly v minulosti uzavřeny mezinárodní dohody, které si kladly za cíl, sjednotit a nastavit unifikovaná pravidla v jednotlivých státech s cílem nahradit škodu a vypořádat se s následky po jaderné katastrofě. Nutno podotknout, že významným impulzem pro právní vývoj v oblasti odpovědnosti za jadernou škodu byla jaderná havárie v Černobylu. Tato kapitola si však nedělá ambice komplexně shrnout úpravu odpovědnosti za jadernou škodu, protože se jedná o oblast velmi komplikovanou a propracovanou a jako taková by vydala na samostatnou práci, nýbrž jen osvětlit jakému režimu by podléhala plánovaná dostavba jaderné elektrárny Temelín.[292] Úprava k povinnosti náhrady za jadernou škodu svou povahou navazuje a je určitou obdobou odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností a konkrétně provozem zvláště nebezpečným. Náhrada

[291] Například případná havárie na jaderné elektrárně nemusí mít jen okamžitě odhalitelné následky, může vést k mnoha obětem na životě, na životním prostředí i na majetku…
[292] Více o tomto tématu např. NOVOTNÁ, M., HANDRLICA, J., Zodpovednosť za jadrové škody. Bratislava : VEDA, 2011, 379 s. nebo CIVIL LIABILITY FOR NUCLEAR DAMAGE: ADVANTAGES AND DISVANTAGES OF JOINING THE INTERNATIONAL NUCLEAR LIABILITY REGIME. International Expert Group on Nuclear Liability. 2010, 16 s.

škody v tomto případě se však vymyká obecným předpisům a není upravena v občanském zákoníku.[293]

Státy, které se aktivně účastní mírového jaderného programu, se tedy v minulosti shodly na tom, že obecná úprava občanskoprávní odpovědnosti za škodu je nevyhovující[294] a tudíž došlo k právnímu zakotvení speciální úpravy odpovědnosti za jadernou škodu. Na mezinárodním poli došlo v posledních padesáti letech k vývoji dvou paralelních právních úprav. První vznikala v rámci Organizace pro hospodářkou spolupráci a rozvoj (OECD) a je v současnosti reprezentovaná Pařížskou úmluvou o občanskoprávní odpovědnosti v jaderné energetice z roku 1960, která byla doplněna Bruselskou úmluvou doplňující Pařížskou úmluvu z roku 1963 a Protokoly z roku 2004, kterými se mění Pařížská úmluva a Bruselská úmluva. Druhá se vyvíjela v rámci Mezinárodní agentury pro atomovou energii a je reprezentovaná Vídeňskou úmluvou o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody z roku 1963, Protokolem, kterým se mění Vídeňská úmluva z roku 1997 a Úmluvou o dodatečné kompenzaci z roku 1997. I přes tuto dichotomii jsou oba režimy vystavěny na obdobných fundamentech a mezi společné principy obou úprav lze zařadit následující:

- výlučná odpovědnost provozovatele jaderného zařízení,
- striktní objektivní odpovědnost,
- výlučná jurisdikce státu, kde vznikla jaderná událost a
- limitovaná odpovědnost v čase i částce.[295]

Česká republika je signatářem Vídeňské úmluvy a tato je otevřena i státům, které nejsou členy Mezinárodní agentury pro atomovou energii.[296] Jakési přemostění mezi oběma výše zmíněnými smluvními režimy zavedl Společný protokol z roku 1988. Ten tedy zajišťuje, že se na daný případ škodné jaderné události bude aplikovat jenom jedna ze smluv. Řešeny jsou tak situace, kdy například poškozený je ze státu, který ratifikoval Vídeňskou úmluvu a odpovědný provozovatel naopak ze státu, který ratifikoval Pařížskou úmluvu.[297] Dalším důležitým dokumentem byl Protokol z roku 1997, kterým se mění Vídeňská úmluva, a který znamenal zvýšení částky, do které je provozovatel odpovědný za jaderné škody a místo zafixování těchto částek ke zlatu je nahradil limity odpovědnosti ve zvláštních právech

[293] PSUTKA, J. Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 295.
[294] STOIBER, C., a kol., Handbook on Nuclear Law. Vídeň : International Atomic Energy Agency, 2003, s. 107.
[295] CIVIL LIABILITY FOR NUCLEAR DAMAGE, International Expert Group on Nuclear liability. International Atomic Energy Agency, 2004, s. 3 - 4.
[296] Kromě České republiky měla tato úmluva k 1. 1. 2015 40 signatářů.
[297] HANDRLICA, J. Nové úpravy odpovědnosti za jaderné škody v zahraničí. Bezpečnost jaderné energie, 5-6/2011, s. 130.

čerpání Mezinárodního měnového fondu (Special Drawing Rights, SDR). Protokol z roku 1997 dále mimo jiné obsahuje novou definici jaderné škody obsahující i škodu na životním prostředí a preventivní opatření, rozšiřuje geografickou působnost Vídeňské úmluvy a prodlužuje období, během něhož mohou být vzneseny nároky za ztrátu života.

Zásadním dokumentem, který však prozatím nenaplnil do něj vkládaná očekávání,[298] byla Úmluva o dodatečné kompenzaci za jaderné škody z roku 1997, která měla zajistit vytvoření veřejných fondů za účelem odškodnění nároků za jaderné škody, které nebyly uspokojeny přímo odpovědným provozovatelem zařízení.[299] Tato úmluva, kterou na mezinárodním poli prosazují převážně Spojené státy americké, byla podepsána i Českou republikou, ale k její ratifikaci zatím nedošlo.

Jak jsem již zmínil výše, Česká republika je součástí „vídeňského režimu". V roce 2004 po vstupu nových zemí do Evropské unie došlo k tomu, že jsou jejími členy státy, které podléhají různému a to buď vídeňskému či pařížskému smluvnímu režimu. Aby to však bylo ještě složitější, i v rámci vídeňského režimu existují státy, které sice podepsaly Protokol z roku 1997, ale doposavad jej neratifikovali. Takovýmto státem je i Česká republika. Jelikož se Evropská unie nemůže stát stranou tohoto protokolu a jelikož jeho ustanovení ovlivňuje a modifikuje Nařízení (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2003, kterým se stanoví pravidla příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech[300] a Evropská unie má výlučnou příslušnost pro ustanovení týkající se příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí, Evropská unie vydala rozhodnutí,[301] kterým se členské státy, jež jsou smluvními stranami vídeňské úmluvy o občanské odpovědnosti za jaderné škody, opravňují v zájmu Evropské unie ratifikovat protokol, kterým se mění tato úmluva, nebo k němu přistoupit a uložit své ratifikační listiny k protokolu z roku 1997 nebo přistoupení k němu u generálního ředitele Mezinárodní agentury pro atomovou energii. Znamená to, že Česká republika by měla tento protokol v brzké době ratifikovat a podle znění revidované Vídeňské úmluvy novelizovat i své vnitrostátní právo.

---

[298] Významné jaderné státy vyjma Spojených států amerických ji doposavad nepodepsaly a jediným státem Evropské unie, který ji ratifikoval, bylo Rumunsko.

[299] HANDRLICA, J. Nové úpravy odpovědnosti za jaderné škody v zahraničí. Bezpečnost jaderné energie, 5-6/2011, s. 131.

[300] Konkrétně článek XI vídeňské úmluvy přisuzuje výlučnou příslušnost pro nároky na odškodnění za škodu způsobenou jadernou událostí soudům toho smluvního státu, na jehož území došlo k jaderné události. Pokud k události došlo mimo území smluvních stran nebo pokud místo události nelze s určitostí stanovit, jsou příslušnými soudy státu zařízení, jehož provozovatel je odpovědný za škodu.

[301] Rozhodnutí Rady ze dne 15. července 2013, 2013/434/EU, kterým se členské státy, jež jsou smluvními stranami vídeňské úmluvy o občanské odpovědnosti za jaderné škody ze dne 21. května 1963 (vídeňská úmluva), opravňují v zájmu Evropské unie ratifikovat protokol, kterým se mění tato úmluva, nebo k němu přistoupit.

Jak se však v praxi tato speciální mezinárodní úprava dotýká dostavby jaderné elektrárny Temelín? V současné době je úprava občanskoprávní odpovědnosti za jadernou škodu upravena v hlavě páté zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Návrh nového atomového zákona počítá se zachováním této úpravy a operuje s poněkud neobvyklou legislativní technikou,[302] kdy tento „starý atomový zákon" bude sice zachován v platnosti, ale jediné, co z něj zbyde, bude právě úprava občanskoprávní odpovědnosti za jadernou škodu. Případná ratifikace protokolu k Vídeňské úmluvě by pak znamenala nutnost jeho implementace a tudíž novelizaci daných ustanovení i v našem vnitrostátním právu. Důvodem pro vydělení problematiky občanskoprávní odpovědnosti za jadernou škodu do zvláštního zákona je především to, že se jedná o soukromoprávní oblast jaderného práva a jako taková tedy nepatří do veřejnoprávní úpravy, kterou obsahuje nově vytvářený atomový zákon. Pokud nahlédneme do zahraničí, tak k této problematice jednotlivé státy přistupují rozdílně. Některé mají část zabývající se občanskoprávní odpovědností za jadernou škodu zahrnutou do komplexního kodexu – určité obdoby „atomového zákona", ale trendem poslední doby je spíše vytvářet speciální zákon o odpovědnosti za jadernou škodu. Tímto směrem se v poslední době vydala například Kanada, Indie, Japonsko či Slovensko. Pro vyčlenění dané problematiky do zvláštního zákona hovoří i to, že v současnosti se nachází státy Evropské unie (a jak jsem uvedl již dříve i Česká republika) na tomto poli v celkem nepřehledném postavení a tudíž je takřka nemožné předpokládat legislativní vývoj v této oblasti. Ostatně pokud nahlédneme do Plánu legislativních prací vlády pro rok 2015, tak zjistíme, že by Ministerstvo průmyslu a obchodu společně s Ministerstvem spravedlnosti měli v průběhu tohoto roku předložit nový samostatný zákon o občanskoprávní odpovědnosti za jadernou škodu, a tudíž možná dojde k tomu, že ani nevejde v účinnost změna současného platného zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon a bude rovnou účinný zákon nový.

V současné době tedy zákonné ustanovení atomového zákona definuje jako „provozovatele" mimo jiné i držitele povolení k provozu jaderného zařízení, kterým je podle definice z Vídeňské úmluvy jakýkoliv jaderný reaktor jiný než reaktor, jímž je vybaven prostředek námořní či letecké dopravy a který je užíván jako zdroj energie buď k jeho pohonu, nebo k jakémukoliv jinému účelu.[303] Ustanovení § 33 zákona č. 18/1997 Sb.,

[302] Již dříve však bylo tímto způsobem navrhováno novelizovat zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, který měl být v rámci novely zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím „vybrakován", přejmenován a měl obsahovat jen úpravu zpřístupňování prostorových dat pro účely politik ovlivňujících životní prostředí a organizaci vzdělávání v oblasti ochrany životního prostředí.

[303] Článek I bod písmeno j) podbod i) Vídeňské úmluvy o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody z roku 1963.

atomový zákon pak stanoví, že „*pokud jedna osoba je držitelem povolení k více jaderným zařízením nacházejícím se na území, pro něž byl schválen společný vnitřní havarijní plán, jsou tato zařízení považována pro účely odpovědnosti za jaderné škody za jedno jaderné zařízení. Za jedno jaderné zařízení ve vztahu k odpovědnosti za jaderné škody však nelze považovat více jaderných zařízení, ke kterým mají povolení různé osoby, i když tato zařízení na sebe přímo navazují*.“ To znamená, že i po dostavbě jaderné elektrárny Temelín, by se považovala celá elektrárna za jedno jaderné zařízení, nehledě na to, že by se skládala dohromady ze čtyř jaderných bloků, protože ČEZ, a. s. bude s nejvyšší pravděpodobností jediným držitelem povolení k provozu všech těchto bloků.

Atomový zákon omezuje výši odpovědnosti držitele povolení za jadernou škodu způsobenou každou jednotlivou jadernou událostí u jaderných zařízení pro energetické účely na částku 8 miliard Kč. Toto omezení bylo v odborných kruzích často podrobováno kritice a dokonce byly zaznamenány snahy tuto limitovanou odpovědnost zrušit.[304] Limitace výše škody je neoddiskutovatelnou výhodou pro provozovatele elektráren, ale jelikož se jedná o velmi specifickou oblast energetiky, která vyžaduje mnohá bezpečnostní opatření, bylo v minulosti nutné nějakým způsobem „motivovat“ subjekty, aby vůbec byly ochotny se v jaderné energetice angažovat. Pro provozovatele tato limitace znamená, že případná jaderná havárie pro něj neznamená nutný konec existence (z důvodu jeho téměř nevyhnutelného bankrotu), což by v důsledku mohlo mít i výrazně horší následky než omezená výše náhrady škody. Také pojišťovny by bez této limitace nebyli ochotny, ale ani schopny případnou škodu pojistit. Vídeňská úmluva stanoví, že tato částka může být státem omezena, ale nesmí činit částku nižší než 5 milionů USD[305] za každou jadernou událost. V současnosti tedy máme v právním řádu zakotvenu limitaci odpovědnosti za škodu v případě jaderné havárie, ale nutno podotknout, že Vídeňská úmluva i Protokol z roku 1997 neomezenou odpovědnost provozovatele výslovně připouští.[306] Ratifikace Protokolu by však znamenala, že by musel býti novelizován i atomový zákon (nebo by na tuto situaci musel reagovat případně budoucí zákon o odpovědnosti za jadernou škodu) v tom ohledu, že protokol hovoří o minimálním limitu odpovědnosti 300 milionů zvláštních práv čerpání (SDR),[307] rozšiřuje okruh jaderných

[304] O tomto více např. In. Handrlica J. Nad budoucí českou právní úpravou odpovědnosti za jaderné škody. České právo životního prostředí.2009, č. 29, s. 12 a násl.
[305] Americký dolar (USD) je zde však jen zúčtovací jednotkou, která se rovná hodnotě dolaru ke dni 29. dubna 1963 – tj. 35 USD za jednu trojskou unci ryzího zlata.
[306] Jedinými státy světa, které zavedly nelimitovanou odpovědnost za jadernou škodu, jsou Rakousko, Německo, Švýcarsko a Japonsko.
[307] Opouští se tak navázání na cenu zlata a zavádí se systém výpočtu dle SDR (special drawing rights). Jedna jednotka SDR je v současné době (1. 1. 2014) zhruba 31 Kč. To znamená, že limit stanovený revidovanou

škod, povinnosti státu určit na svém území jediné specializované sudiště, limituje liberační důvody, zavádí možnost kompenzace i do státu, který není stranou Vídeňské úmluvy[308] atd. Na druhou stranu je ještě nutné dodat, že odpovědnost provozovatele je založena na tzv. absolutní odpovědnosti a ten se tudíž může vyvinit jen v taxativně vyčtených případech.

Atomový zákon rovněž požaduje, aby držitel povolení k provozu jaderného zařízení sjednal pojištění své odpovědnosti za jadernou škodu s pojistitelem oprávněným podle zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. Ten stanoví, že provozovat na území České republiky pojišťovací činnost může pouze tuzemská pojišťovna a pojišťovna z třetího státu, které bylo Českou národní bankou uděleno povolení k provozování této činnosti, nebo pojišťovna z jiného členského státu Evropské unie, a to na základě práva zřizovat pobočky nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby.[309] Pojistná částka nesmí být nižší než 2 miliardy Kč. Pojištění je podle § 36 odst. 4 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon uzavíráno zvlášť pro každé jaderné zařízení.

V současné době se Český jaderný pojišťovací pool podílí na pojištění obou českých jaderných elektráren v Dukovanech i Temelíně. Tento pool se navíc podílí na pojištění a zajištění více než 380 jaderných elektráren po celém světě s více než dvaceti zahraničními národními pooly. S možnou dostavbou jaderné elektrárny Temelín zahraničními subjekty by mohla vzniknout i teoretická otázka, zda by mohly být nové reaktory pojištěny i jiným než právě výše zmíněným jaderným poolem. V případě například ruského jaderného poolu[310] by šlo o pojišťovnu z nečlenského státu Evropské unie a tento pool by tak musel naplnit podmínky uvedené v § 32 až 35 zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, tj. především dostat povolení od České národní banky, která v této oblasti vykonává dohled. Pro vydání povolení je pak nutné splnit podmínky uvedené v § 32 odst. 6 zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.[311] Z výše uvedeného lze tedy usuzovat, že nic nebrání sjednání pojištění s

---

Vídeňskou úmluvou je cca 9,3 miliardy Kč, čili tato částka již není o mnoho vyšší než limit nastavený atomovým zákonem.

[308] Takovýmto státem je z českých sousedů například Rakousko.

[309] Ustanovení § 4 zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

[310] Russian Nuclear Insurance Pool.

[311] § 32 odst. 6 - Povolení k provozování pojišťovací činnosti na území České republiky se udělí, pokud pojišťovna z třetího státu

a) je oprávněna podle právních předpisů platných v zemi jejího sídla provozovat pojišťovací činnost podle pojistných odvětví životních nebo neživotních pojištění,

b) zřídí na území České republiky svoji pobočku,

c) ustanoví do funkce vedoucího své pobočky zřízené v České republice fyzickou osobu splňující podmínky důvěryhodnosti, která má odpovídající vzdělání a praxi, u které je vyloučen střet zájmů a která musí být schválena před zahájením výkonu své činnosti Českou národní bankou,

ruským jaderným poolem (nebo americkým), pokud tento ale naplní požadavky českého zákona o pojišťovnictví, tedy získá požadované povolení.

Mimo tuto odpovědnost provozovatele poskytuje podle § 37 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon až do částky 8 miliard korun záruku stát, pokud přiznané nároky na náhradu jaderné škody nejsou uhrazeny z povinného pojištění nebo jiného stanoveného finančního zajištění. Právo na náhradu jaderné škody se promlčuje v subjektivní lhůtě tří let ode dne, kdy se poškozený o události, která vedla k jaderné škodě, dozvěděl a v objektivní lhůtě deseti let. Ustanovení § 38 odst. 2 navíc ukládá povinnost držiteli povolení (v případě dostavby jaderné elektrárny Temelín tedy ČEZ, a. s.), pokud u něj dojde ke vzniku jaderné události, písemně oznámit v oblasti ovlivněné touto událostí, že za jadernou škodu způsobenou touto událostí odpovídá. Toto písemné oznámení musí být veřejně přístupné u držitele povolení a na příslušném krajském úřadu a na všech obecních úřadech v této oblasti. Tato povinnost může být navíc vynucena pokutou podle § 41 odst. f) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon a to až do výše 1 milionu Kč.

Na závěr této kapitoly by bylo vhodné uvést, že na žádné české jaderné elektrárně doposavad nedošlo k žádné jaderné události, která by založila odpovědnost držitele povolení za jadernou škodu a vedla by k náhradě škody. Například při nahlédnutí do statistik z minulých let lze na základě prováděných kontrol konstatovat, že na jaderné elektrárny Temelín nedošlo k žádné události, která by měla vliv na bezpečnost pracovníků nebo obyvatel v okolí elektrárny. Pro ilustraci - v roce 2012 zde došlo k devíti událostem INES 0 a třem událostem INES 1, v roce 2013 jen ke dvanácti událostem INES 0 a v roce 2014 k jedenácti událostem INES 0 a ke dvěma událostem INES 1.[312] Četnost a význam takovýchto událostí nijak nevybočují ze standardu světových jaderných elektráren. Podrobný popis událostí i s jejich časovou a obsahovou specifikací, které jsou hodnoceny stupněm INES 1 a vyšším podle

d) má na území České republiky aktiva, jejichž hodnota se rovná nejméně jedné polovině nejnižší možné výše garančního fondu stanovené v § 77 odst. 1 písm. a), a vloží nejméně jednu čtvrtinu těchto aktiv jako jistinu na účet zvlášť k tomu zřízený u banky se sídlem na území České republiky nebo u pobočky zahraniční banky umístěné na území České republiky, se kterým nelze nakládat bez souhlasu České národní banky,
e) se zaváže udržovat požadovanou míru solventnosti stanovenou v § 76, přičemž při výpočtu požadované míry solventnosti se zohledňují pouze činnosti vykonávané na území České republiky,
f) předloží obchodní plán vztahující se k její činnosti, která má být provozována na území České republiky,
g) má funkční a efektivní řídicí a kontrolní systém, včetně systému řízení rizik,
h) jmenuje škodní zástupce v České republice a v ostatních členských státech pověřené vyřizováním nároků z pojištění, jestliže má být provozováno pojištění podle pojistného odvětví uvedeného v části B bodě 10 písm. a) přílohy č. 1 k tomuto zákonu,
i) prokáže původ aktiv uvedených v písmenu d).

[312] Takovýmito událostmi byl pro představu například průsak vody z kabelových prostor při přívalovém dešti, nález cizího předmětu v reaktoru, nenastartování dieselgenerátorů při zkoušce atp.

mezinárodní stupnice, jsou každoročně popisovány ve výroční zprávě o činnosti Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, které jsou zveřejňovány na jeho webových stránkách.[313] Doposud navíc za celou dobu provozu jaderné elektrárny Temelín, nenastala událost, která by byla hodnocená stupněm vyšším než INES 1.[314] Celkově lze podle průběžného hodnocení výsledků kontrol a bezpečnostních ukazatelů Státního úřadu pro jadernou bezpečnost konstatovat, že provoz obou bloků jaderné elektrárny Temelín byl doposud podle mezinárodních standardů bezpečný a spolehlivý.[315]

f. Nešíření jaderných zbraní, systém záruk a přeprava jaderných materiálů

Jelikož jaderná energie kromě svého mírového energetického využití, nabízí i svou druhou stinnou stránku a to potenciální využití jaderných materiálů pro účely válečné. Již od počátku vývoje jaderných bomb bylo zcela evidentní, že globální využívání jaderné energie pro tyto účely je neudržitelné a mohlo by přivodit fatální katastrofu pro celé lidstvo. K zamezení takovémuto vývoji byla v roce 1968 vypracována a otevřena k podpisu Smlouva o nešíření jaderných zbraní (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons), která, berouce v úvahu ničivé důsledky jaderných zbraní, uznala pět v té době existujících jaderných velmocí vlastnících jaderné zbraně (Spojené státy americké, Sovětský svaz, Velkou Británii, Francii a Čínu[316]) a všechny ostatní smluvní strany zavázala zříci se jejich vývoje, výroby a jakéhokoli nakládání s nimi. V současné době je stranami této smlouvy 189 států světa a mimo ni stojí jen Jižní Súdán, Indie, Izrael, Pákistán a Severní Korea.[317] Tato smlouva stojí na těchto třech základních pilířích:

[313] Dostupné z www: <http://www.sujb.cz/dokumenty-a-publikace/vyrocni-zpravy/vyrocni-zpravy-sujb/>

[314] Mezinárodní stupnice hodnocení závažnosti jaderných událostí (INES) je určena k pohotové komunikaci s veřejností v terminologii, která je v souladu s bezpečnostním významem událostí hlášených na jaderných zařízeních. Stupnice byla vytvořena mezinárodní skupinou expertů svolaných společně Mezinárodní agenturou pro atomovou energii a Agenturou pro jadernou energii při Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD/NEA). Pod stupněm INES 0 se rozumí situace, při kterých nejsou překročeny provozní limity a podmínky. Tyto situace jsou bezpečně zvládnuty vhodnými postupy. Pod stupněm INES 1 jsou zahrnovány funkční a provozní odchylky od úředně povolených limitů. Nepředstavují riziko, ale odhalují nedostatky bezpečnostních opatření. Poruchy začínají od stupně INES 2, havárie od stupně INES 4 a nejvyšším stupněm je INES 7.

[315] Výroční zpráva Státního úřadu pro jadernou bezpečnost 2013. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2014, s. 24.

[316] Za legální vlastníky jaderných zbraní se považují tedy ty státy, které úspěšně vyzkoušely funkceschopné jaderné náplně do 1. 1. 1967.

[317] Vedle této mezinárodní smlouvy stojí další doplňkové regionální mezinárodní smlouvy upravující zóny bez jaderných zbraní či zákaz jaderných zkoušek. Jedná se o smlouvy - Smlouva z Tlatelolco (Jižní Amerika),

i. nešíření jaderných zbraní,
ii. odzbrojení a
iii. právu na mírové využívání jaderné energie.[318]

Mezinárodní agentuře pro atomovou energii bylo dle ustanovení článku III odstavce 1 Smlouvy o nešíření jaderných zbraní uloženo, aby se smluvními stranami nevlastnícími jaderné zbraně uzavřela dohodu, ve které se tyto státy zavážou přijmout záruky uvedené ve Smlouvě o nešíření jaderných zbraní s cílem ověřování plnění jejich závazků. Systém záruk neboli „Safeguards" byl tedy vyvinut Mezinárodní agenturou pro atomovou energii k co nejefektivnějšímu vynucení užití jaderné energie jen k mírovým účelům a jeho právní základ najdeme ve článku III. A. Statutu Mezinárodní agentury pro atomovou energii. Cílem je donutit státy (a ve výsledku je i kontrolovat), aby jaderný materiál a technologie nezneužívaly k výrobě jaderných zbraní a zabránit neoprávněnému převodu jaderné energie z mírového využití na jaderné zbraně nebo na jiná jaderná výbušná zařízení.[319] Systém záruk se tak skládá ze tří základních složek:

i. poskytování informací jednotlivými státy,
ii. kontroly a dozoru[320] a
iii. inspekčních aktivit.[321]

Československo podepsalo Smlouvu o nešíření jaderných zbraní dne 1. července 1968. Jelikož jsme byli a stále jsme státem, který nevlastní jaderné zbraně, byla na základě této smlouvy dne 1. března 1972 s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii podepsána dohoda o uplatňování záruk na veškerý jaderný materiál. Dohoda vstoupila v platnost dne 3. března 1972. S cílem naplnění tohoto požadavku bylo na tehdejší Československé komisi pro atomovou energii vytvořeno tzv. oddělení záruk. Po rozpadu Československa přistoupila Česká republika i Slovensko okamžitě ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní. Oba státy také

Smlouva z Rarotonga (Austrálie a Pacifik), Smlouva z Bangkoku (Jihovýchodní Asie), Smlouvy z Pelindaba (Afrika) a Smlouva z Semipalinsku (Střední Asie).

[318] Jaderné zbraně zůstávají i nadále výrazným atributem vojenské i politické moci a za současné situace asi ani nepřipadá v úvahu, že by se jich některý z legálních vlastníků vzdal. Všechny tyto státy víceméně počítají s dalším pokračováním vlastních programů rozvoje jaderné výzbroje, přičemž stěžejním a prakticky jediným současným cílem modernizace jaderné munice jaderných mocností je zvyšování bezpečnosti jaderné munice proti zneužití. Pouze pak Čína v současné době realizuje významný program modernizace svých strategických jaderných sil.

[319] STŘEDA, L., ŠTANGL, M. Jaderné odzbrojení - aktuální problém 21. století? Mezinárodní vztahy, 2002, vol. 2, s. 5.

[320] Zejména formou zapečetění jaderných materiálů a technologií nebo kamerovým monitorováním klíčových oblastí jaderných zařízení atd.

[321] STOIBER, C., a kol., Handbook on Nuclear Law. Vídeň : International Atomic Energy Agency, 2003, s. 121.

postupně začaly s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii vyjednávat o uzavření nových dohod o uplatňování záruk a nová dohoda v České republice vstoupila v platnost dne 11. září 1997. V České republice tak byl na základě této dohody vytvořen státní systém evidence a kontroly jaderných materiálů pod záštitou Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. S platností od 1. října 2009 byla implementace této dohody pozastavena, neboť Česká republika přistoupila k třístranné Dohodě o uplatňování záruk mezi Belgickým královstvím, Dánským královstvím, Spolkovou republikou Německo, Irskem, Italskou republikou, Lucemburským velkovévodstvím, Nizozemským královstvím, Evropským společenstvím pro atomovou energii a Mezinárodní agenturou pro atomovou energii o provádění čl. III odst. 1 a 4 Smlouvy o nešíření jaderných zbraní.

Detailní legislativní úpravu tohoto systému provádí zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon, který stanoví základní principy nešíření jaderných zbraní a upravuje požadavky na vedení evidence a provádění kontroly jaderných materiálů. Zákonná ustanovení dále rozvádí prováděcí vyhláška č. 213/2010 Sb., o evidenci a kontrole jaderných materiálů a oznamování údajů požadovaných předpisy Evropských společenství.[322] Celý systém je v podstatě vystaven na tom, že každý, kdo chce nakládat s jadernými materiály, musí disponovat povolením příslušného státního orgánu – Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, které je vydáváno podle § 9 odst. 1 písm. k) až m) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Konkrétně se jedná o povolení k dovozu nebo vývozu jaderných položek nebo k průvozu jaderných materiálů a vybraných položek, nakládání s jadernými materiály a přepravě jaderných materiálů a radioaktivních látek. V příloze atomového zákona dále najdeme výčet dokumentace, kterou je nutno předložit pro povolení dovozu nebo vývozu jaderných položek nebo tranzitu jaderných materiálů a vybraných položek pro povolení nakládání s jadernými materiály.

Celý zárukový verifikační mechanismus je velmi unikátní, a to hlavně z toho hlediska, že je založen na svobodné politické vůli jednotlivých států dát svá zařízení pod mezinárodní kontrolu a tím prokázat plnění svých závazků, které jim vyplývají ze Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Takto vytvořený systém byl dále posílen tzv. Dodatkovými protokoly k zárukovým dohodám mezi Mezinárodní agenturou pro atomovou energii a jejími členskými státy a to z toho důvodu, že předešlý typ dohody nebyl schopen odhalit vývoj jaderných zbraní v Iráku. Česká republika podepsala Dodatkový protokol mezi Českou republikou a Mezinárodní agenturou pro atomovou energii o uplatňování záruk na základě Smlouvy o

[322] Tato vyhláška nahradila původní vyhlášku č. 145/1997 Sb., o evidenci a kontrole jaderných materiálů a o jejich bližším vymezení.

nešíření jaderných zbraní 28. září 1999. Tento protokol vstoupil pro Českou republiku v platnost dne 1. července 2002. Stejně jako v případě výše zmíněné "bilaterální" zárukové dohody byla i jeho implementace s účinností od 1. října 2009 pozastavena v souvislosti s přistoupením České republiky k třístrannému Dodatkovému protokolu.

Pokud nahlédneme na konkrétní čísla, tak například v roce 2013 se uskutečnily mezinárodní kombinované letecké a silniční přepravy čerstvého jaderného paliva z Ruské federace, a to čtyři do jaderné elektrárny Dukovany a tři do jaderné elektrárny Temelín.[323] V tomto období dále proběhly tři mezinárodní silniční přepravy radioaktivních odpadů z jaderné elektrárny Temelín a jedna z jaderné elektrárny Dukovany do Švédska a jedna zpětná mezinárodní silniční přeprava radioaktivních odpadů ze Švédska do Dukovan. Dále se v roce 2013 uskutečnily čtyři přepravy radioaktivních odpadů z jaderné elektrárny Dukovany na Slovensko do Jaslovských Bohunic za účelem úpravy těchto odpadů superkompakcí a jedna zpětná přeprava. Současně se ve dvanácti případech vnitrostátně převezly radioaktivní odpady z ČEZ, a. s., jaderné elektrárny Temelín do skladu v areálu jaderné elektrárny Dukovany.[324]

Výkon státního dozoru nad jadernými položkami a kontrola dodržování povinností vyplývajících z nakládání s těmito položkami, včetně vedení evidence a kontroly vývozu respektive dovozu jaderných materiálů, vybraných položek a položek dvojího použití v jaderné oblasti je tedy v současnosti v kompetenci oddělení pro kontrolu nešíření jaderných zbraní Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Jaderné položky, které jsou předmětem kontrolního režimu, jsou v naší legislativě definovány jako jaderné materiály, vybrané položky nebo položky dvojího použití.[325] Výčet jaderných materiálů uvádí nařízení Evropské komise (Euratom) č. 302/2005 o uplatňování dozoru nad bezpečností v rámci Euratomu. Vybrané položky jsou materiály, zařízení a technologie vyráběné pro přímé využití v jaderné oblasti a jejich seznam stanovuje vyhláška č. 165/2009 Sb., o stanovení seznamu vybraných položek v jaderné oblasti. Položky dvojího použití v jaderné oblasti jsou materiály, zařízení a technologie, které nejsou vyráběné pro přímé využití v jaderné oblasti, ale jsou v této oblasti využitelné a jejich seznam upravuje vyhláška č. 166/2009 Sb., o stanovení seznamu položek dvojího použití v jaderné oblasti.

[323] Výroční zpráva Státního úřadu pro jadernou bezpečnost 2013. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2014, s. 31.
[324] Výroční zpráva Státního úřadu pro jadernou bezpečnost 2013. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2014, s. 32.
[325] Ustanovení § 2 písm. l) zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů. V české legislativě navíc existuje i položka dvojího užití (čímž je myšleno vojenské a nevojenské užití), čili tento termín je nutné nezaměňovat.

Mezinárodní transfer výše uvedených položek je s ohledem na jejich citlivost sledován mezinárodními kontrolními režimy. Kontrolní činnost nijak nezakazuje ani neomezuje legální vývoz a dovoz kontrolovaných položek. Jednotlivý transfer však není povolen, pokud existuje prokazatelné riziko jejich zneužití pro účely vývoje, výroby a šíření zbraní hromadného ničení. Mezi hlavní mezinárodní kontrolní režimy lze zahrnout Skupinu jaderných dodavatelů (Nuclear Suppliers Group) a Zanggerův výbor (Zangger Committee) a vývoz a dovoz jaderných materiálů, vybraných položek a položek dvojího použití je v České republice kontrolován Státním úřadem pro jadernou bezpečnost. Ten je tudíž kompetentním orgánem České republiky pro výkon státního dozoru nad jadernými materiály a vybranými položkami – tzv. Trigger List Items[326] a položkami dvojího použití v jaderné oblasti - tzv. Nuclear Related Dual Use Items.

Vedle povolování mezinárodních transferů existuje na základě příslušných ustanovení dohody o uplatňování záruk i systém inspekcí, prováděný společně inspektory Mezinárodní agentury pro atomovou energii a Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Výsledky uvedené inspekční činnosti jsou ze strany Mezinárodní agentury pro atomovou energii pravidelně oznamovány a následně publikovány ve výročních zprávách Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. V České republice jsou tyto inspekce prováděny v rámci tzv. oblastí materiálové bilance. V současné době se u nás nachází 15 oblastí materiálové bilance. Uváděno v tzv. jednotkách zárukově významného množství (SQ) se v České republice celkově nachází téměř 1 200 SQ. Jednotka SQ představuje technicky stanovené množství jaderného materiálu nezbytného k výrobě jednoho jaderného výbušného zařízení. Většinu oblastí materiálové bilance tvoří jaderná zařízení jako energetické a výzkumné reaktory, sklady jaderných materiálů, laboratoře a další provozní celky, které nakládají s větším množstvím jaderných materiálů. V případě nálezu jaderného materiálů, který je předmětem nezákonného obchodování či jaderného materiálu, s nímž bylo nakládáno bez povolení příslušného úřadu, Státní úřad pro jadernou bezpečnost ve spolupráci s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii vede databázi událostí o nezákonném obchodování s jadernými materiály a dalšími zdroji ionizujícího záření.[327]

[326] Mezinárodně uznávaný seznam materiálů nebo zařízení speciálně určených či vyrobených pro zpracování, využití nebo výrobu zvláštních štěpných materiálů sestavený Zanggerovým výborem.

[327] Například v roce 2010 došlo v rámci České republiky ke dvěma mimořádným událostem takovéhoto rozsahu. V říjnu 2010 bylo Policií České republiky v obci Bělá nad Svitavou nalezeno a zadrženo cca 34 kg chloridu uranylu. Tento jaderný materiál byl nelegálně držen bez potřebných platných povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Následně byl Policií České republiky převezen do společnosti vlastnící platné povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost k nakládání s jadernými materiály, kde byl pracovníky Státního úřadu

Vedle těchto inspekcí jsou rovněž oprávněni vykonávat inspekce i inspektoři Evropské komise a to podle článku 81 a 82 Smlouvy o Euratom. V rámci implementace integrovaného zárukového systému v České republice se v minulých letech podařilo sjednotit kontrolní činnost Mezinárodní agentury pro atomovou energii a Evropské komise ve formě tzv. společných kontrol. To do budoucna povede k tomu, že není nutné zatěžovat jednotlivé držitele povolení dvěma samostatnými kontrolami (Státní úřad pro jadernou bezpečnost a Mezinárodní agentura pro atomovou energii, respektive Státní úřad pro jadernou bezpečnost a Evropská komise), jak tomu bylo v minulosti.[328]

Lze tedy na závěr této kapitoly konstatovat, že systém záruk je aplikován i na jadernou elektrárnu Temelín a bude muset být vztažen i na případné dva nové bloky této elektrárny. V současnosti je ČEZ, a. s. držitelem povolení vyplývajících z tohoto systému záruk a například pro dovoz jaderného paliva z Ruska je rovněž ze strany Státního úřadu pro jadernou bezpečnost vydáváno příslušné povolení k dovozu nebo vývozu jaderných položek nebo k průvozu jaderných materiálů a vybraných položek. Lze tedy shrnout, že zatímco základním smyslem zárukového systému Mezinárodní agentury pro atomovou energii je implementace mezinárodního režimu nešíření jaderných zbraní a ověření, že mírové využívání jaderné energie není transformováno na vývoj a výrobu jaderných výbušných zařízení, základem zárukového systému Euratomu je získání záruky, že vybrané jaderné materiály jsou využívány výlučně k deklarovaným účelům a že závazky vyplývající z evropského práva jsou naplňovány.

g. Vyhořelé jaderné palivo a radioaktivní odpady

Jak jsem již mnohokrát v této práci uvedl, k provozu jaderných elektráren a výrobě energie je nutné jaderné palivo. Při procesu výroby energie v jaderné elektrárně dochází k tomu, že po nějaké době je používané jaderné palivo již dále nepoužitelné a dojde k jeho

pro jadernou bezpečnost pomocí gamaspektrometrického měření verifikován a zařazen do kategorie ochuzeného uranu. Dále byl v říjnu 2010 učiněn nález jaderných materiálů v lese u Varvažova. Předmětné jaderné materiály nalezl tamější hledač pokladů a následně je předal Hasičskému záchrannému sboru Ústí nad Labem. Celkem se jednalo o 325 g přírodního uranu v různých formách chemických sloučenin solí uranu. Tyto jaderné materiály byly opět převezeny policií do společnosti vlastnící platné povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost k nakládání s jadernými materiály.

[328] Například za rok 2013 uskutečnilo 109 kontrol. Z toho bylo 61 samostatných kontrol provedených inspektory Státního úřadu pro jadernou bezpečnost bez účasti Mezinárodní agentury pro atomovou energii, resp. Euratomu. Společně s inspektory účasti Mezinárodní agentury pro atomovou energii a Evropské Komise uskutečnili inspektoři Státního úřadu pro jadernou bezpečnost 38 kontrol, jedna kontrola byla provedena společně inspektory Státního úřadu pro jadernou bezpečnost a Mezinárodní agentury pro atomovou energii a devět kontrol provedli společně inspektoři Státního úřadu pro jadernou bezpečnost a Evropské komise.

tzv. „vyhoření“. Hovoří se tak o tzv. „vyhořelém jaderném palivu“. To však i nadále obsahuje velké množství energie, kterou však nelze dále využít.[329] S možnou dostavbou dalších dvou bloků jaderné elektrárny Temelín bude spjato i větší množství „vyprodukovaného“ vyhořelého jaderného paliva. Palivem našich jaderných elektráren je oxid uraničitý s průměrně 3,5 % obohacením uranu o štěpitelný izotop ^{235}U.[330] Do roku 2010 dodávala do jaderné elektrárny Temelín palivo společnost Westinghouse. Od tohoto roku se stalo dodavatelem ruské konsorcium TVEL. V současnosti se počítá s tím, že jaderná elektrárna Temelín vyprodukuje za dobu svého provozu asi 1800 tun vyhořelého jaderného paliva a po dostavbě dvou bloků by se toto číslo nejspíše minimálně zdvojnásobilo. Při výměně paliva se každý rok přibližně čtvrtina palivových souborů nahradí těmi čerstvými. Jeden temelínský reaktor tudíž každý den rozštěpí cca 3 kg uranu.[331]

Kromě vyhořelého jaderného paliva vznikají při provozu jaderných elektráren i radioaktivní odpady. Radioaktivní odpady jsou látky, předměty nebo zařízení obsahující radionuklidy nebo látky, předměty nebo zařízení jimi kontaminované, pro něž se nepředpokládá další využití a je nutné je odlišovat právě od vyhořelého jaderného paliva.[332] Pro představu, jaderná elektrárna Temelín v roce 2013 vedle vyhořelého jaderného paliva vyprodukovala 148 m^3 kapalného radioaktivního koncentrátu, 53 tun pevných radioaktivních odpadů a 2,2 m^3 znehodnocených sorbentů.[333] Podle atomového zákona není vyhořelé jaderné palivo odpadem, dokud jej za něj neprohlásí jeho vlastník, ale vztahují se na něj do té doby stejné požadavky jako na radioaktivní odpady.[334] Toto ustanovení zohledňuje skutečnost, že s vývojem nových technologií by se vyhořelé jaderné palivo mohlo stát cennou surovinou, například palivem pro nový typ jaderných reaktorů. Vyhořelé jaderné palivo obsahuje izotopy uranu a plutonia, které mají poločas rozpadu až v řádu miliard let a tudíž musí být výsledně skladováno v hlubinných úložištích. To však zatím ještě v České republice neexistuje a tudíž je vyhořelé palivo skladováno v tzv. meziskladu, kde je bezpečně izolováno do okolí.

[329] Ve světě existují závody, kde je takovéto vyhořelé jaderné palivo přepracováváno, ale jedná se o velmi složitý a finančně nákladný proces a ve výsledku je na celém světě přepracováváno jen asi 10 % vyhořelého jaderného paliva.
[330] ENERGIE Z JIŽNÍCH ČECH – Jaderná elektrárna Temelín. Skupina ČEZ, s. 12.
[331] ENERGIE Z JIŽNÍCH ČECH – Jaderná elektrárna Temelín. Skupina ČEZ, s. 12.
[332] Tomuto nasvědčuje i text zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon, který hovoří například o: „skladování radioaktivních odpadů a vyhořelého jaderného paliva“.
[333] Výroční zpráva Státního úřadu pro jadernou bezpečnost 2013. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2014, s. 28.
[334] Ustanovení § 24 odst. 3 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.

Vznik vyhořelého jaderného paliva a radioaktivních odpadů je jedním z negativ výroby elektřiny v jaderných elektrárnách a je rovněž velmi ožehavým a diskutovaným tématem ze strany četných nevládních organizací, dotčené veřejnosti a obcí, na jejichž území budou úložiště budována. Při obvyklém provozu v jaderné elektrárně vznikají kromě vyhořelého jaderného paliva dále i nízkoaktivní a případně i středněaktivní odpady. Vyhořelé palivo však obsahuje cca 95 % veškerého zdroje radioaktivity ze všech odpadů vyprodukovaných při provozu elektrárny a tudíž je právě na něj soustředěna největší pozornost.

Radioaktivní odpady vznikající v rámci jaderné energetiky jsou skladovány v povrchovém úložišti Dukovany, které bylo uvedeno do provozu v roce 1995, a ve kterém jsou ukládány nízkoaktivní a středněaktivní odpady z obou českých jaderných elektráren.[335] V roce 2014 došlo k 26 přepravám radioaktivních odpadů z jaderné elektrárny Temelín do úložiště v Dukovanech. Všechny tyto přepravy si vyžádaly povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost k přepravě jaderných materiálů a radioaktivních látek. Vysokoaktivní odpady z provozu jaderné elektrárny Temelín včetně vyhořelého jaderného paliva jsou naopak skladovány ve speciálních kobkách a v obalových souborech typu CASTOR 1000/19 ve skladu umístěném přímo v areálu elektrárny, který byl otevřen na podzim roku 2010. Předpokládá se, že vyhořelé jaderné palivo se bude v jaderné elektrárně Dukovany i Temelín v chlazeném meziskladu skladovat po dobu 40 – 50 let a pro trvalé uložení vyhořelého jaderného paliva a vysokoaktivních odpadů s dlouhým poločasem přeměny je do budoucna třeba vybudovat hlubinné úložiště.[336] Takovéto úložiště musí být položeno 300 až 1000 metrů pod zemským povrchem, což jej dostatečně izoluje od kontaktu radionuklidů s biosférou.[337]

Jelikož radioaktivní odpady mohou být velmi nebezpečné po dobu mnoha a mnoha let, obsahuje zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon v § 25 ustanovení, že stát ručí za bezpečné ukládání všech radioaktivních odpadů. Tento text má tedy zaručit, že veškeré radioaktivní odpady budou bezpečně uloženy i v daleké budoucnosti, kdy jejich původce již nemusí dávno existovat. Ještě je zde nutné zmínit, že zákon rozlišuje mezi skladováním radioaktivních odpadů, kterým se myslí předem časově omezené umístění radioaktivních odpadů a

[335] Kromě tohoto úložiště provozuje Správa úložišť radioaktivních odpadů ještě úložiště Richard, ve kterém jsou skladovány institucionální odpady (odpady vzniklé mimo jadernou energetiku) a úložiště Bratrství, ve kterém jsou skladovány odpady s přírodními radionuklidy. Již v roce 1964 bylo uzavřeno další úložiště v Hostimi.
[336] STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2012, s. 136.
[337] Soubor výstavních panelů – Informační středisko Správy úložišť radioaktivních odpadů, Praha : pdMEDIA, 2002, s. 15.

vyhořelého jaderného paliva do určených prostorů, objektů nebo zařízení a mezi ukládáním, kterým se myslí trvalé umístění radioaktivních odpadů do prostorů, objektů nebo zařízení bez úmyslu jejich dalšího přemístění.[338] Původce radioaktivních odpadů hradí veškeré náklady spojené s nakládáním s nimi, od jejich vzniku až po uložení, včetně nákladů na monitorování úložišť po jejich uzavření a potřebné výzkumné a vývojové práce. V praxi tak činnosti před uložením radioaktivních odpadů zajišťuje jejich původce vlastními silami nebo využívá k tomu specializované organizace. V obou případech tyto činnosti však plně hradí ze svého. Ukládání radioaktivních odpadů a případnou úpravu a ukládání vyhořelého jaderného paliva zajišťuje Správa úložišť radioaktivních odpadů. Původce toto hradí formou odvodů na jaderný účet, když výše plateb je stanovena nařízením vlády č. 416/2002 Sb., kterým se stanoví výše odvodu a způsob jeho placení původci radioaktivních odpadů na jaderný účet a roční výše příspěvku obcím a pravidla jeho poskytování.

Vyhledávání konečné lokality hlubinného úložiště není nikterak jednoduchým úkolem. Koncepce nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem v České republice ukládá zařadit dvě kandidátní lokality do územních plánů do roku 2015. Politika územního rozvoje České republiky z roku 2008 stanovuje provést výběr dvou nejvhodnějších lokalit pro budoucí hlubinné úložiště do roku 2015 a to za účasti obcí. Z důvodu pozastavení prací na vyhledávání vhodné lokality v letech 2005 až 2009, z důvodu schválení motivačních nástrojů obcí až v roce 2011 a z důvodu těžkého hledání konsensu a porozumění s dotčenými obcemi k jejich zapojení do výběru lokality je však reálné provedení výběru dvou kandidátních lokalit až v roce 2018.[339] Finální výběr lokality by měl být hotový do roku 2025 a zahájení provozu hlubinného úložiště se plánuje po roce 2065.[340] Pokud by nedošlo k realizaci tohoto úložiště, teoreticky připadá v úvahu i možnost tzv. dlouhodobé skladování vyhořelého jaderného paliva[341] a radioaktivních odpadů nebo varianta mezinárodního úložiště.[342]

[338] Ustanovení § 2 písm. s) a t) zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.
[339] Plán činnosti Správy úložišť radioaktivních odpadů na rok 2013, tříletý plán a dlouhodobý plán. S. 7.
[340] KONCEPCE NAKLÁDANÍ S RADIOAKTIVNÍMI ODPADY A VYHOŘELÝM JADERNÝM PALIVEM - aktualizace. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2011, s. 20.
[341] Tento způsob je technicky vcelku snadno realizovatelný, nicméně by vyžadoval postupnou výměnu některých prvků skladovacích a podpůrných systémů a zajištění trvalého dozoru skladů. Výhodou dlouhodobého skladování je snadná dostupnost vyhořelého paliva pro možné budoucí energetické využití. Nevýhodou je pak přenášení odpovědnosti za konečné řešení (zneškodnění) vyhořelého paliva na budoucí generace.
[342] Tímto řešením se v Evropě zabývá zejména Nizozemsko a Slovinsko. Nese s sebou však mnohé politické a právní problémy, kdy většina států zakazuje ukládání cizích radioaktivních odpadů na svém území a je jen těžko představitelné, že by lokální autority povolily ukládání radioaktivních odpadů z mnoha zemí na svém území.

Určitým prostředkem, jak obce motivovat k tomu, aby přijaly nepopulární rozhodnutí a akceptovaly přítomnost hlubinného úložiště radioaktivních odpadů, je institut příspěvku z jaderného účtu, který z moci úřední náleží obci, na jejímž katastrálním území je stanoveno průzkumné území pro zvláštní zásah do zemské kůry k ukládání radioaktivních odpadů v podzemních prostorech, stanoveno chráněné území pro zvláštní zásah do zemské kůry k ukládání radioaktivních odpadů v podzemních prostorech nebo povoleno provozování úložiště radioaktivních odpadů.[343] Tento příspěvek je podle nařízení vlády č. 416/2002 Sb., kterým se stanoví výše odvodu a způsob jeho placení původci radioaktivních odpadů na jaderný účet a roční výše příspěvku obcím a pravidla jeho poskytování ve výši 3 miliony korun u obce na jejímž katastrálním území se nachází úložiště radioaktivních odpadů, nebo chráněné území pro zvláštní zásah do zemské kůry k ukládání radioaktivních odpadů v podzemních prostorech a ve výši 600 tisíc korun a 0,30 Kč ročně za každý m^2 katastrálního území obce pro obec, na jejímž katastrálním území je stanoveno průzkumné území pro zvláštní zásah do zemské kůry k ukládání radioaktivních odpadů v podzemních prostorech. Dále jsou obce a kraje dle § 3 odst. 2 písm. k) zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon pravidelně informovány prostřednictvím Zprávy o hospodaření s radioaktivními odpady v České republice.

16. Jaderná energetika a právní řád České republiky

Jaderná energetika je tedy reflektována hned v celé řadě právních předpisů. Kromě již mnohokrát zmiňovaného zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon, který komplexně upravuje veřejnoprávní i vybrané soukromoprávní aspekty mírového využívání jaderné energie a ionizujícího záření, se však do dané problematiky promítají i další četná ustanovení jiných právních předpisů. V následujících kapitolách se tedy budu zabývat výjimkami a odchylkami, které můžeme vypozorovat v těchto zvláštních právních předpisech a rovněž vztahem některých vybraných právních předpisů k atomovému zákonu.

a. Zvýhodnění a zvláštní režimy v české legislativě

Lze zcela nepochybně konstatovat, že jaderná energie se v České republice těší poměrně příznivému ohlasu ze strany široké veřejnosti a rovněž politická reprezentace je jí

[343] Ustanovení § 27 odst. 9) zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.

většinově nakloněna. Na druhou stranu zde však působí hned několik nevládních organizací, které zastupují zájmy opačné a snaží se celospolečensky prosazovat spíše získávání energie z obnovitelných zdrojů. Jelikož se v případě jaderné energetiky jedná o velmi specifické energetické odvětví, je jí věnována v mnoha právních předpisech celá řada výjimek a zvláštních zákonných režimů. Nad tyto zvláštní ustanovení bývalá vláda premiéra Petr Nečase v roce 2013 ohlásila záměr zavést garantovanou cenu elektřiny pocházející z nízkoemisních technologií. Tato garance se měla týkat jaderné energetiky i obnovitelných zdrojů a motivací byla podpora dostavby dalších bloků jaderné elektrárny Temelín.[344] Tento návrh, který reagoval na vyjádření ČEZ, a. s., který tehdy (nutno ale říci, že tento názor konzistentně drží i nyní) prohlásil, že dostavba Temelína bez garantovaných výkupních cen není v současné době možná, však narazil u nové vlády premiéra Bohuslava Sobotky, který prohlásil, že „*Bude studovat modely podpory jaderných elektráren v dalších zemích. Chce se však vyhnout zavedení garantovaných výkupních cen*.“[345] Navíc by takováto garance jistě narazila na článek 107 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie, který říká, že podpory poskytované v jakékoli formě státem nebo ze státních prostředků, které narušují nebo mohou narušit hospodářskou soutěž tím, že zvýhodňují určité podniky nebo určitá odvětví výroby, jsou, pokud ovlivňují obchod mezi členskými státy, neslučitelné s vnitřním trhem. Nová vláda tedy v současné době nehodlá hned na začátku přijímat nepopulárními závazky[346] a záruky výkupní ceny pro ČEZ, a. s. nejspíše odmítne. Ten naproti tomu ústy Daniela Beneše ustoupil od stupňování kategorických požadavků na garance a bude stejně jako vláda vyčkávat.[347] Podle některých zdrojů po ukončení tendru na dostavbu jaderné elektrárny Temelín bez výběru vítěze má dojít k tomu, že by mohla vzniknout nová státní firma, která by měla za úkol nové bloky postavit. Ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek však zastává názor, že nejpravděpodobnějším scénářem je vytvoření dceřiné společnosti ČEZ, a. s., která by měla za cíl minimalizovat rizika pro jiné než státní akcionáře ČEZu.[348]

[344] Inspirací byla podle Ministerstva průmyslu a obchodu úprava podpory jaderné energetiky ve Velké Británii.

[345] Dostupné z www: <http://www.investicniweb.cz/zpravy-z-trhu/2014/1/14/sobotka-garantovane-ceny-pro-elektrinu-z-novych-bloku-temelina-bude-tezke-akcpetovat/>

[346] Garantované ceny by údajně vyšly český stát až na 850 miliard Kč, jak ve své studii tvrdí ekologické organizace Calla, Hnutí Duha, Ekologický právní servis a Centrum pro dopravu a energetiku. Navíc dle průzkumu Agentury Donath Business & Media a PPM Factum Research z 27. února 2013 jsou sice tři pětiny odborné veřejnosti pro dostavbu jaderné elektrárny Temelín, ale 69 % je výrazně proti zavedení státních garancí cen.

[347] Dostupné z www: <http://energostat.cz/zruseni-podpory-oze.html>

[348] Dostupné z www: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/mladek-temelin-mozna-dostavi-nova-statni-firma/r~d50cef94aa7811e3b035002590604f2e/>

V této kapitole se tedy pokusím stručně shrnout, která specifika a zvýhodnění můžeme v našem právním řádu v současnosti již vypozorovat a co tedy může mimo jiné společnost jako je ČEZ, a. s. pozitivně motivovat (nebo naopak odradit) k tomu, aby se rozhodla k výstavbě dalších jaderných bloků. Jak jsem již uvedl v předchozích kapitolách, s jadernou energetikou a jejím dalším rozvojem počítá mnoho koncepčních a strategických dokumentů. Za všechny lze uvést státní energetickou koncepci, státní surovinovou koncepci či politiku územního rozvoje. Nepřímou, ale na druhou stranu rozhodně nezanedbatelnou podporou výroby energie v jaderných elektrárnách je limitace odpovědnosti provozovatele za jadernou škodu, která je v České republice omezena na 8 miliard Kč. Takováto limitace nemá v žádném jiném odvětví energetiky obdoby a vychází z mezinárodně uznávaného režimu upraveného ve Vídeňské úmluvě o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody, která je pro Českou republiku závazná. Komplexní úpravou, která se vztahuje na jaderná zařízení (a tudíž i na jaderné elektrárny), je již v této práci mnohokrát zmíněný zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Pro výrobu energie v jaderných zařízeních, tak oproti výrobě energie v rámci jiných provozů, je nutné naplnit požadavky vyžadované tímto zákonem.

Jaké výjimky však můžeme vysledovat v jiných právních předpisech, než je atomový zákon? Nevyhnutelným vedlejším produktem provozu jaderných elektráren je vznik radioaktivních odpadů a dalšího vedlejšího produktu ve formě vyhořelého jaderného paliva. Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů stanoví, že jeho obecný režim se nevztahuje na nakládání s radioaktivními odpady. Toto nakládání tedy podléhá režimu, který komplexně upravuje atomový zákon a jej provádějící právní předpisy.[349] Odlišnou působnost stavebních úřadů pro stavby s jaderným zařízením stanoví zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).[350] Zde je však nutné podotknout, že tato odlišná působnost je stanovena i pro další kategorie staveb a tudíž se nejedná zcela o exkluzivitu jaderných staveb.[351] Zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon stanoví výjimku z poplatkové povinnosti za odběr povrchové vody pro průtočné chlazení výzkumných jaderných reaktorů.[352] Podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, je od daně osvobozen výnos z operací s prostředky jaderného účtu na finančním trhu podle

[349] Ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů.
[350] Ustanovení § 13 odst. 2 a 16 odst. 2 psím. d) zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
[351] Vedle nich je tento zvláštní režim přítomen například i u staveb zařízení pro uskladňování plynu nebo výrobny elektřiny o celkovém instalovaném elektrickém výkonu 100 MW a více.
[352] Ustanovení § 101 odst. 4. zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

atomového zákona.[353] Další speciální ustanovení nalezneme v zákoně č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích (energetický zákon), který říká, že k udělení licence na výrobu elektřiny nebo tepla v jaderných zařízeních (oproti výrobě v jiných zařízeních) je nezbytný souhlas Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.[354] Rovněž přeprava jaderných materiálů a radionuklidových zářičů (což v případě provozu jaderné elektrárny může být například jaderné palivo) se řídí speciálními předpisy a ne obecným zákonem č. 111/1994 Sb., o silniční přepravě.[355] Při posuzování vlivů na životní prostředí podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí je u záměrů, kterými je zařízení s jaderným reaktorem navíc dotčeným správním úřadem Státní úřad pro jadernou bezpečnost.[356] Zákon č. 67/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů se nevztahuje na ekologickou újmu nebo bezprostřední hrozbu jejího vzniku, jsou-li způsobeny činností, na kterou se vztahuje občanskoprávní odpovědnost za jaderné škody podle atomového zákona.[357] Zákon č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání stanoví, že je nezákonná stávka zaměstnanců a výluka vztahující se na zaměstnance při obsluze zařízení jaderných elektráren.[358]

Dále v jaderné oblasti funguje ze zákona hned několik veřejných výzkumných institucí a to Státní ústav jaderné, chemické a biologické ochrany a Ústav jaderné fyziky Akademie věd České republiky. Působnost organizací státního odborného dozoru se podle zákona č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce nevztahuje na technická zařízení podléhající podle atomového zákona dozoru Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.[359]

Energetická zařízení jsou obecně dále privilegována podle zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích (energetický zákon) a to tak, že je stanoveno, že výrobny elektrické energie jsou podle § 2 odst. 2 písm. a), bod 18 zřizovány a provozovány ve veřejném zájmu.[360] Umožnění zrychlení výstavby nových

[353] Ustanovení § 19 odst. 1 písm. p) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.
[354] Ustanovení § 5 odst. 8 zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích (energetický zákon).
[355] Ustanovení § 22 odst. 3 zákona č. 111/1994 Sb., o silniční přepravě.
[356] Ustanovení § 23 odst. 6 zákona č. 100/2001Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.
[357] Ustanovení §1 odst. 3 písm. d) zákona č. 67/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů.
[358] Ustanovení § 20 odst. h) a 28 odst. f) zákona č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání.
[359] Ustanovení § 3 odst. 2 písm. b) zákona č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce.
[360] HANDRLICA, J. Jaderné právo. Praha : Auditorium, 2012, s. 187.

jaderných zařízení přinesla novela zákona č. 416/2009 Sb., o urychlení výstavby dopravní infrastruktury, která rozšířila působnost tohoto zákona i na energetická zařízení.[361]

Jak je tedy patrné z této kapitoly, využívání jaderné energie nese určité prvky exkluzivity. Ta je nejvíce patrná u odpovědnosti za jadernou škodu, kdy atomový zákon obsahuje zcela výlučnou úpravu vztahující se na tuto problematiku. Dále pak je zcela vyloučena z obecného zákonného režimu i úprava nakládání s radioaktivními odpady a přeprava jaderných materiálů a radionuklidových zářičů. Ostatní výjimky či specifická ustanovení v jednotlivých českých právních předpisech, které jsem uvedl v této kapitole, neznamenají pro jadernou problematiku určitou formu výlučnosti, ale spíše jsou jen dílčími zákonnými výjimkami z důvodu složitosti a specifičnosti mírového využívání jaderné energie a ionizujícího záření a jako takové jsou přítomny i v jiných odvětvích energetiky či u dalších lidských aktivit.

b. Zvýhodnění jaderné energetiky de lege ferenda

Kromě výše uvedených odchylek v našem právním řádu neexistuje žádná právně zakotvená forma finančního či jiného obdobného zvýhodnění jaderné energetiky. V současné době se však stále častěji ozývají hlasy, které upozorňují na to, že se za současných cen elektřiny stavět nový jaderný zdroj nevyplatí a tudíž bez určité formy zásahu do tržní situace plánovaná dostavba jaderných elektráren v České republice není možná. Jaderná elektrárna, jako alternativní zdroj energie, má vcelku vysoké náklady na výstavbu, ale pokud na danou situaci nahlédneme i z jiné perspektivy, tak celkové náklady na výstavbu a provoz jaderného zdroje, vztažené na vyrobenou MWh, jsou jedny z nejnižších mezi nízko-emisními zdroji s výrobou v základním zatížení. To je dáno převážně vcelku nízkými provozními náklady a skutečností, že vysoké počáteční investice jsou vyrovnávány dlouhou životností provozovaného zdroje. Za svého provozu má jaderný zdroj provozní náklady v zásadě pouze na úrovni palivových nákladů, které jsou okolo 10 EUR za MWh a dále fixní náklady, například na obsluhující personál. Dále je nutné při výstavbě zvažovat i jiné dimenze a to bezpečnostní a strategické. Nové jaderné zdroje mají potenciál celkově pozvednout ekonomiku (v případě kontraktace lokálních a českých firem při výstavbě a dále i v rámci provozu a údržby) i hospodářský a mocenský význam celé země. Na druhou stranu s sebou nesou mnoho dalších rizik, které jsem již v úvodu této práce nastínil.

[361] Změna provedená zákonem č. 209/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 416/2009 Sb., o urychlení výstavby dopravní infrastruktury.

Pokud nahlédneme do situace v roce 2008, tak v této době se cena elektřiny na světových trzích vyšplhala až ke 2000 Kč za jednu MWh. Současná cena elektřiny se však pohybuje kolem 880 Kč za MWh.[362] Z tohoto je tedy patrné, že ideální doba pro výstavbu jaderných elektráren z těchto prostých ekonomických důvodů již uplynula, a aby byla takováto elektrárna pro budoucího provozovatele rentabilní, muselo by dojít buď k tržnímu zvýšení cen elektřiny, nebo by musel daný stát přistoupit k určité deformaci trhu. Těmito skutečnostmi argumentuje i ČEZ, a. s., který tvrdí, že bez některé z forem podpory ze strany vlády, nemůže přistoupit k výstavbě nových jaderných bloků.

Případné zakotvení určité podoby podpory jaderné energetice či výrobě elektřiny v konkrétní jaderné elektrárně je však problematické. Kromě problémů politických, ekonomických a společenských, naráží i na problémy právní. Podle článku 107 Smlouvy o fungování Evropské unie jsou totiž podpory poskytované v jakékoli formě státem nebo ze státních prostředků, které narušují nebo mohou narušit hospodářskou soutěž tím, že zvýhodňují určité podniky nebo určitá odvětví výroby a pokud ovlivňují obchod mezi členskými státy, neslučitelné s vnitřním trhem. Tento článek však dále stanoví výjimky, kdy dané podpory jsou nebo mohou být slučitelné s principem volného pohybu, na němž je založena Evropská unie. Jaké jsou však vůbec možné formy zvýhodnění jaderné energetiky?

První možností je kompenzační mechanismus, tzv. Contract for Difference. Tento pojem pochází ze sektoru finančnictví a označuje smlouvu mezi dvěma stranami - kupujícím a prodávajícím, která přikazuje prodávajícímu zaplatit kupujícímu rozdíl mezi aktuální hodnotou aktiva a jeho hodnotou k okamžiku uzavření smlouvy. Je-li tento rozdíl záporný, platí místo toho kupující prodávajícímu. Mechanismus tak stanoví fixní cenu elektřiny a odchylky od referenční ceny na trhu by byly vyrovnávány zvýšením nebo naopak snížením ceny elektřiny pro odběratele. Předmětný mechanismus tedy může mít přímý dopad na spotřebitele v závislosti na vývoji cen elektřiny na trhu. Zároveň může mít dopad i na státní rozpočet v případě, že by ceny energie pro spotřebitele byly neúnosné a stát by vzal část závazku na sebe.

Druhou možností je přímá výstavba jaderného zařízení státem například prostřednictvím nově založeného státního podniku. V podstatě by se tedy jednalo o to, že by ČEZ, a. s. založil obchodní korporaci, připravil projekt a další náležitosti a v určitém okamžiku (například v okamžiku vydání stavebního povolení) by stát majetkově vstoupil do

[362] Ke 2. lednu 2015 to bylo konkrétně 885,02 Kč za MWh.

tohoto podniku. V okamžiku vstupu by pak došlo k uhrazení předchozích nezbytných nákladů na projekt a to v závislosti na majetkovém podílu státu. V případě tohoto modelu je tedy nutné stanovit a vypočítat ideální dobu pro vstup státu do takovéhoto projektu a rovněž velikost jeho kapitálové účasti.

Třetí možností je stanovení pevné výkupní ceny vyrobené elektřiny. V rámci tohoto modelu dochází k prodeji elektřiny vyrobené v daném zařízení za pevnou výkupní cenu a tím je zajištěna návratnost pro investory. Samotný výkup elektřiny probíhá mimo trh a vykupuje ji předem definovaný subjekt – tedy například stát. Tento model by tedy měl přímý dopad na státní rozpočet a ve výsledku i cenu elektřiny pro jednotlivé domácnosti.

Čtvrtou možností jsou tzv. zelené bonusy. V tomto modelu dochází k vyplácení jen určité části ceny, a tedy povinný výkup není přítomen u veškeré vyprodukované elektřiny v zařízení. Zbývající finanční částku si již výrobce musí obstarat sám uplatněním na trhu s elektřinou.

Poslední reálnou možností je státní záruka za úvěr. Tato záruka může totiž přispět k dostatečnému zajištění financování projektu komerčními subjekty. V tomto modelu tržní riziko již plně zůstává na výrobci a stát jen dostává poplatek za svou garanci. Záruka nemá bezprostřední vliv na státní rozpočet, ale problém nastane v okamžiku, kdy by byl nucen stát plnit garanci za dlužníka. Tento model však celkové náklady pro investora nijak nesnižují, jen je díky němu schopen získat úvěr za lepších podmínek. Jako takový je na rozdíl od těch výše zmíněných modelů, alespoň v obecné míře umožněn českým právním řádem i v současnosti. Státní záruky jsou totiž poskytovány dle § 73 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ale zároveň jsou poskytovány jen v případě, že tak stanoví zvláštní zákon.

Ještě je třeba pro pořádek podotknout, že tím, kdo takovéto zvýhodnění poskytne a stane se tak investorem daného záměru, nemusí být vždy nutně jen stát. Investorem se mohou stát například velké energetické společnosti, významný finanční investor, velký budoucí odběratel (například velký průmyslový podnik) nebo tzv. EPC dodavatel.[363]

Z výše uvedených modelů se jako nejsnáze realizovatelný jeví kompenzační mechanismus. Pro něj hovoří i nedávno v praxi uskutečněný případ jaderné elektrárny

[363] Zkratka EPC zde znamená – Engineering, procurement, construction, čili Návrh, nákup, výroba. Takto došlo například k finančnímu angažmá v projektech jaderných elektráren v Turecku či Litvě, kde společnosti Rosatom respektive GE-Hitachi, tedy dodavatelé hradí celou investici, která je mu následně zákazníkem splácena z dosažených úspor.

Hinkley Point ve Velké Británii. Ten spočíval v tom, že Velká Británie v kontraktu garantovala stabilní návratnost po dobu 35 let. Evropská komise po určitých úpravách ze strany Velké Británie nakonec stanovila, že tato dohoda není v rozporu s vnitřním trhem a jako taková je tedy v souladu s evropskou legislativou.[364] Toto precedenční rozhodnutí však nelze automaticky stáhnout i na případ dostavy jaderné elektrárny Temelín. Velká Británie totiž byla nucena vystavět nové zdroje, které by zacelily výpadek z důvodu uzavření několika jaderných a uhelných elektráren mezi lety 2021 až 2030. Výstavba nového jaderného zdroje tedy byla v britské perspektivě nutností, kdežto takovouto naléhavost na českém trhu s elektřinou zatím nepociťujeme.

c. Vztah atomového a stavebního zákona

Jak již bylo vcelku podrobně vylíčeno v předchozích kapitolách, společnost ČEZ, a. s. je nucena pro výstavbu a provoz jaderné elektrárny Temelín získat celou řadu povolení podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Jelikož však již v současné době v tomto areálu dva jaderné bloky provozuje, byla tato společnost v minulosti nucena některá z povolení podle tohoto zákona získat. Mezi ty nejdůležitější patří povolení k provozu dvou reaktorů typu VVER 1000, povolení k provozu pracoviště IV. kategorie a povolení k provozu skladu čerstvého jaderného paliva a vyhořelého jaderného paliva. Tato povolení však jdou ruku v ruce i s rozhodnutími, o kterých již byla v této práci rovněž řeč a to s rozhodnutími podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). Jak ukáže tato kapitola, vztah těchto dvou předpisů je poněkud komplikovaný.

Stavby a provozní celky, jejichž součástí je jaderný reaktor využívající štěpnou řetězovou reakci a sklad čerstvého nebo vyhořelého jaderného paliva spadají rovněž pod pojem „stavby“, jak jej definuje § 2 odst. 3 zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon. Ani stavební zákon a ani atomový zákon nikde výslovně nestanoví, které řízení předchází které a rovněž oba zákony operují s některými pojmy, které mohou být vzájemně poněkud matoucí a zaměnitelné. Lze tedy jen konstatovat, že povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost budou mít povahu rozhodnutí dotčených orgánů podle § 86 odst. 2 písm. b) a podle § 110 odst. 2 písm. d) zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon, jež musí žadatel o vydání rozhodnutí, respektive stavebník dle stavebního zákona připojit ke své žádosti. Ostatně určitý vztah mezi těmito dvěma předpisy je naznačen v § 9 odst. 2 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon, který

[364] Dostupné z www: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1093_en.htm>

říká, že povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost nenahrazují povolení nebo oprávnění k činnostem vydávaná jinými správními úřady podle zvláštních předpisů. Z toho vyplývá, že povolení dle atomového zákona rozhodně nenahrazují rozhodnutí dle zákona stavebního a tudíž musí případný stavitel jaderného zařízení získat oba druhy povolení. Dalším ustanovením, které již v současné době poněkud zastaralo, je § 14 odst. 4 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon, který stanoví, že povolení dle atomového zákona je zároveň souhlasem vyžadovaným dle zvláštního zákona. Tímto zvláštním zákonem se dle poznámky pod čarou odkazuje na dnes již neúčinný zákon č. 50/1976 o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

To, že rozhodnutí Státního úřadu pro jadernou bezpečnost v těchto případech budou rozhodnutími tzv. dotčených orgánu podle § 136 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, lze vyvodit ze znění samotného stavebního zákona. Ten sice v poznámce pod čarou k ustanovení § 4 odst. 2 atomový zákon explicite neuvádí, ale jelikož se jedná jen o demonstrativní výčet, poznámky pod čarou nemají normativní charakter a Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost je atomovým zákonem jako zvláštním předpisem svěřena ochrana veřejných zájmů – jaderné bezpečnosti a radiační ochrany, bude tudíž tento úřad pro účely řízení dle stavebního zákona pokládán za dotčený orgán. Explicitní vyjádření tohoto vztahu najdeme v návrhu nového atomového zákona, který ve výčtu kompetencí Státního úřadu pro jadernou bezpečnost stanoví, že tento úřad vydává závazné stanovisko pro řízení a jiné úkony podle stavebního zákona, týkají-li se stavby nacházející se v areálu jaderného zařízení, není-li součástí jaderného zařízení nebo samostatným jaderným zařízením, nebo nacházející se vně areálu jaderného zařízení s možným vlivem na jadernou bezpečnost, radiační ochranu, technickou bezpečnost, monitorování radiační situace, zvládání radiační mimořádné události nebo zabezpečení jaderného zařízení. Závazné stanovisko se však nebude vydávat, půjde-li o stavby, ke kterým bylo vydáno povolení podle tohoto atomového zákona.

Jak jsem již nadnesl, poněkud problematické je pořadí jednotlivých řízení a povolení dle těchto dvou zákonů. Pokud nahlédneme do minulosti, tak obdobná povolení dle atomového zákona byla vydávána vždy v předstihu k těm dle stavebního zákona. První dva bloky jaderné elektrárny Temelín byly dokonce několik let předtím, než byla stavba oficiálně zkolaudována, provozovány v tzv. zkušebním provozu.[365] Mělo by tak logicky být ze strany

[365] Konkrétně tedy bylo palivo pro 1. blok jaderné elektrárny Temelín zavezeno v červenci 2000, 9. října 2000 bylo aktivováno a 21. prosince 2000 byl 1. blok poprvé připojen do rozvodné sítě. Zkušební provoz prvního bloku byl zahájen 10. června 2002. V červnu 2002 bylo zavezeno palivo pro 2. blok a 17. srpna 2002 byla

ČEZ, a. s. zažádáno a následně i vydáno nejdříve povolení k umístění jaderného zařízení podle atomového zákona a až poté vydáno územní rozhodnutí podle zákona stavebního. Obdobně by pak mělo být nejdříve vydáno povolení k výstavbě jaderného zařízení a až poté stavební povolení. Na závěr by mělo analogicky povolení k provozu jaderného zařízení předcházet kolaudačnímu souhlasu. Toto pořadí však vyplývá spíše jen z praxe a nikde se tento požadavek v právních předpisech explicitně nevyskytuje. Do budoucna by tak mohlo dojít k situaci, že investor požádá o povolení nejdříve stavební úřad. Jak by tento s takovou žádostí naložil nelze dopředu predikovat. Osobně bych se však klonil k tomu, že by takovéto žádosti nevyhověl s odkazem na chybějící rozhodnutí dotčených orgánů podle § 86 odst. 2 písm. b) a podle § 110 odst. 2 písm. d) zákona č. 183/2006 Sb., stavebního zákona. Toto pořadí však vyplývá spíše z logiky věci a rovněž nepřímo z již výše zmíněného § 14 odst. 4 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon.

Rovněž jako přinejmenším nesystematická vůči terminologii upravené ve stavebním zákoně se může jevit definice jaderného zařízení dle atomového zákona. Ta totiž stanoví, že jaderným zařízením jsou mimo jiné stavby a provozní celky, jejichž součástí je jaderný reaktor využívající štěpnou řetězovou reakci. Stavební zákon zase na druhou stranu v kompetenčních ustanoveních říká, že Ministerstvo průmyslu a obchodu a Ministerstvo pro místní rozvoj jsou příslušnými úřady u staveb náležejících k provozním celkům, jejichž součástí je jaderné zařízení. Z čistě jazykového výkladu tedy vyplývá, že dle atomového zákona je jaderné zařízení stavba nebo provozní celek a zároveň dle stavebního zákona je jaderné zařízení zase naopak součástí provozního celku. Nutno však podotknout, že tato poněkud rozporná ustanovení v praxi nečiní žádné problémy. Celý problém řeší návrh doprovodného zákona k novému atomovému zákonu, který tuto terminologii slaďuje a novelizuje stavební zákon v tom směru, že ten bude do budoucna hovořit o „stavbách, které náleží k provozním celkům, jejichž součástí je jaderné zařízení“.

Jako další možný problematický bod vztahu těchto dvou předpisů se může jevit pojem „zkušební provoz“. Tento pojem totiž znají jak stavební zákon, tak i jaderná legislativa. Podle § 124 zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon se zkušebním provozem stavby ověřuje funkčnost a vlastnosti provedené stavby podle dokumentace či projektové dokumentace. Zkušební provoz stavební úřad povolí na odůvodněnou žádost stavebníka nebo nařídí na

zahájena štěpná reakce. K rozvodné síti byl 2. blok poprvé připojen 29. prosince 2002 a zkušební provoz začal 18. dubna 2003. Dne 10. října 2004 získaly oba bloky povolení k provozu do Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Až teprve 3. listopadu 2006 byl Temelín zkolaudován a 6. listopadu rozhodnutí nabylo právní moci.

základě požadavku dotčeného orgánu nebo v jiném odůvodněném případě a to ve formě rozhodnutí dle § 67 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.[366] Podle vyhlášky č. 106/1998 Sb., o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany jaderných zařízení, která provádí atomový zákon, je zkušební provoz jen jednou z etap aktivního vyzkoušení jaderného zařízení, pro kterou je tedy nutné povolení k jednotlivým etapám uvádění jaderného zařízení do provozu. Je tedy zcela zjevné, že současné znění stavebního zákona a atomového zákona moc jasnosti do vztahu těchto dvou předpisů nepřináší a vše je ponecháno spíše na praxi a spolupráci jednotlivých příslušných úřadu a žadatelů o povolení.

Posledním problematickým bodem je zákonné zmocnění v § 194 písm. d) stavebního zákona. To zmocňuje Ministerstvo průmyslu a obchodu k vydání prováděcího právního předpisu k technickým požadavkům pro stavby k účelům těžby, zpracování, transportu a ukládání radioaktivních surovin na území vyhrazeném pro tyto účely a pro stavby související s úložišti radioaktivních odpadů obsahující přírodní radionuklidy a pro stavby náležející k provozním celkům, jejichž součástí je jaderné zařízení a stavby k účelům přepravy a skladování ropy. Toto ustanovení však nikdy v praxi nebylo realizováno a žádná vyhláška Ministerstva průmyslu a obchodu, která by upravovala technické požadavky pro stavby náležející k provozním celkům, jejichž součástí je jaderné zařízení, neexistuje.

d. Vztah atomového zákona a dalších právních předpisů

Vedle vztahu atomového zákona a stavebního zákona je důležité nahlédnout i do dalších předpisů, které se použijí pro řízení vyžadovaných atomovým zákonem. Zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon upravuje mnohá specifika správního řízení v oblasti mírového využívání jaderné energie a ionizujícího záření a vcelku komplexně stanoví příslušné procesní postupy. Nesmíme však zapomínat na zákon č. 500/2004 Sb., který je k tomuto zákonu ve vztahu subsidiarity, což vyčteme přímo ze zákona atomového, který v § 47 odst. 1 stanoví, že v řízeních podle tohoto zákona se postupuje podle obecných právních předpisů, pokud tento zákon nestanoví jinak. Významnou odchylkou oproti obecným ustanovením ve správním řádu je tak například ustanovení o účastnících řízení[367] nebo o lhůtách pro vydání rozhodnutí.[368] Návrh nového atomového zákona tento systém přejímá a navíc se snaží ještě o větší míru užití

[366] Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 18. dubna 2014, sp. zn. 4 As 157/2013-33.
[367] Ustanovení § 14 odst. 1 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.
[368] Ustanovení § 14 odst. 3 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů.

obecných postupů dle správního řádu. Nebylo tomu tak však vždy a bývalý zákon, který upravoval atomovou problematiku, tedy zákon č. 28/1984 Sb., o státním dozoru nad jadernou bezpečností jaderných zařízení, stanovil, že na řízení podle tohoto zákona s výjimkou řízení o pokutách se nevztahují obecné předpisy o správním řízení. V souvislosti s návrhem nového atomového zákona se rovněž zavádí nový druh správních deliktů a to přestupky. Na řízení o přestupcích se tedy nově užije i obecná úprava dle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

Pokud vyjdeme z judikatury nejvyšších soudů České republiky,[369] tak lze dojít k závěru, že atomový zákon je ve vztahu speciality k zákonu č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, což je důležité hlavně z hlediska účastenství na řízeních podle atomového zákona. Postavení atomového zákona vůči dalším zvláštním předpisům upravujícím další úseky státní správy je výslovně upraveno buď atomovým zákonem, anebo zvláštními zákony. Podle Nejvyššího správního soudu: „*Nelze nevidět, že mezi těmito zvláštními právními předpisy, upravujícími jednotlivé úseky výkonu státní správy, má atomový zákon určité výhradní postavení v tom, že výkon státní správy a dozor není dekoncentrován (či dokonce přenesen na orgány samosprávy), ale je svěřen jednomu odbornému ústřednímu úřadu.*“[370] Ze zvláštních předpisů pak lze dále vyčíst, že například zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech se nepoužije na radioaktivní odpady,[371] jež jsou speciálně upraveny právě v atomovém zákoně a prováděcí vyhlášce č.307/2002 Sb., o radiační ochraně. Obdobně dále zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší se nevztahuje na vnášení radionuklidů do ovzduší.[372]

Vcelku jako problematický se jeví vztah krizové legislativy[373] a atomového zákona. Z hlediska havarijní připravenosti by totiž měla být krizová legislativa obecnou právní úpravou a atomový zákon by měl stanovit některá specifika. Obtíže však působí určitá roztříštěnost a duplicita těchto úprav. Namátkou například problematiku vnitřních havarijních plánů najdeme v atomové legislativě, kdežto vnější havarijní plány jaderných elektráren upravuje naopak legislativa krizová. Dále například zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném sboru definuje, co se myslí mimořádnou událostí a rovněž prováděcí vyhláška k atomovému zákonu č. 318/2002 Sb., o podrobnostech k zajištění havarijní připravenosti jaderných zařízení a pracovišť se zdroji ionizujícího záření a o požadavcích na obsah

[369] Zejména pak z Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 2. prosince 2003, sp. zn. 7 A 56/2002-54.
[370] Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 2. prosince 2003, sp. zn. 7 A 56/2002-54.
[371] Ustanovení § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů.
[372] Ustanovení § 1 odst. 3 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.
[373] Jedná se o ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) a zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů.

vnitřního havarijního plánu a havarijního řádu si ji sama definuje a to velmi odlišně.[374] Tyto nejasnosti se pokouší překonat návrh nového atomového zákona, který přináší lepší provázanost těchto předpisů (když například nový atomový zákon výslovně stanoví, že při zvládání radiační mimořádné události se postupuje, nestanoví-li tento zákon jinak, podle zákona o integrovaném záchranném systému a zákona o krizovém řízení) a rovněž přichází s novými definicemi v rámci zvládání radiačních mimořádných událostí.

17. Licence podle energetického zákona

Jaderné reaktory v České republice (a rovněž i uvažované dva nové bloky v jaderné elektrárně Temelín) slouží a budou sloužit primárně k výrobě elektrické energie. Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání v § 3 odst. 3 písm. d) stanoví, že výroba elektřiny, výroba plynu, přenos elektřiny, přeprava plynu, distribuce elektřiny, distribuce plynu, uskladňování plynu, obchod s elektřinou, obchod s plynem, výroba tepelné energie a rozvod tepelné energie, které podléhají licenci podle zvláštního právního předpisu, nejsou živností, a tudíž se na ně tento zákon nevztahuje. Příslušným zvláštním zákonem je tak zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon).

Ten upravuje podmínky podnikání a výkon státní správy v energetických odvětvích a ve svém § 3 říká, že předmětem podnikání v energetických odvětvích je mimo jiné výroba elektřiny, přenos elektřiny, distribuce elektřiny a obchod s elektřinou, činnosti operátora trhu atd. Pro tento druh podnikání je nutné získat licenci, kterou uděluje Energetický regulační úřad a která se uděluje na dobu nejvýše 25 let.[375] K udělení licence na výrobu elektřiny nebo

[374] Dle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném sboru se mimořádnou událostí myslí škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.
Dle vyhlášky č. 318/2002 Sb., o podrobnostech k zajištění havarijní připravenosti jaderných zařízení a pracovišť se zdroji ionizujícího záření a o požadavcích na obsah vnitřního havarijního plánu a havarijního řádu se mimořádnou událostí myslí událost důležitá z hlediska jaderné bezpečnosti nebo radiační ochrany, která vede nebo může vést k nepřípustnému ozáření zaměstnanců, popřípadě dalších osob nebo k nepřípustnému uvolnění radioaktivních látek nebo ionizujícího záření do prostor jaderného zařízení nebo pracoviště nebo do životního prostředí, případně ke vzniku radiační nehody nebo radiační havárie, a tím i ke vzniku radiační mimořádné situace.

[375] Konkrétně ustanovení § 4 zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon) zní:

(1) Licence se uděluje nejvýše na 25 let, a to na
a) výrobu elektřiny,
b) výrobu plynu,
c) přenos elektřiny,
d) přepravu plynu,

tepla v jaderných zařízeních je pak nezbytný souhlas Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.[376] Licencí se rozumí konstitutivní akt ad personam orgánu veřejné moci, vydávaný na dobu určitou (je tedy omezen, co do účinků a to přímo ze zákona), který je udělován žadateli, a který spočívá v udělení určitého oprávnění k vykonávání kvalifikované činnosti. Pokud by tato osoba danou činnost nevykonávala, mohla by se dopustit v některých případech správního deliktu.[377] Samotná licence je pak formálním vyjádřením naplnění zákonných podmínek a předpokladů a je vydávána ve formě rozhodnutí.

Každý žadatel o udělení licence musí splňovat majetkoprávní, technické a finanční předpoklady pro udělení licence. Žadatel tedy musí doložit majetkoprávní vztah k zařízení, které bude využíváno pro výkon licencované činnosti a ten musí být na úrovni vlastnictví nebo užívacího práva.[378] Finančními předpoklady se rozumí schopnost žadatele finančně zabezpečit provozování činnosti, na kterou je vyžadována licence, a schopnost zabezpečit současné i budoucí závazky nejméně na období 5 let. Nezpůsobilost se odvozuje například z toho, že žadatel má nedoplatky na daních, pojistném na sociální zabezpečení nebo v minulosti byl na něj zrušen konkurz z toho důvodu, že pro uspokojení věřitelů byl majetek dlužníka zcela nepostačující atp. Majetek se dokazuje například z účetní uzávěrky či podle obchodního majetku. Držitelem licence pro výrobu elektřiny v jaderné elektrárně Temelín je ČEZ, a. s., který zahájil činnost dle této licence dne 22. 8. 2001.[379] Podmínkou pro udělení licence fyzické osobě je dosažení věku 18 let, úplná způsobilost k právním úkonům (plná

---

e) distribuci elektřiny,
f) distribuci plynu,
g) uskladňování plynu,
h) výrobu tepelné energie,
i) rozvod tepelné energie.

(2) Licence na obchod s elektřinou nebo obchod s plynem se uděluje na dobu 5 let. Licence na činnosti operátora trhu se uděluje na dobu 25 let.

(3) Pro celé území České republiky jsou vydávány jako výlučné
a) licence na přenos elektřiny,
b) licence na přepravu plynu a
c) licence na činnosti operátora trhu.

(4) V případě, že žadatel o udělení licence podle odstavce 1 doloží vlastnictví nebo jiné užívací právo k energetickému zařízení, které má sloužit k výkonu licencované činnosti na dobu kratší než 25 let, licence se uděluje nejvýše na tuto dobu.

[376] Ustanovení § 5 odst. 8 zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon).

[377] HENDRYCH, D. a kol. Správní právo : obecná část. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 332.

[378] Metodický návod Energetického regulačního úřadu k podávání žádostí o udělení, změny nebo zrušení licencí podle zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), v platném znění, Energetický regulační úřad, s. 7.
Dostupný z www: <http://www.pin292.cz/Soubory/MP_ERU.pdf>

[379] Z databáze licencí Energetického regulačního úřadu, dostupné z www: <http://licence.eru.cz/>

svéprávnost), bezúhonnost a odborná způsobilost[380] nebo ustanovení odpovědného zástupce. Jelikož je ČEZ, a. s. právnickou osobou, musí tyto podmínky splňovat členové jeho statutárního orgánu. Podle databáze Energetického regulačního úřadu, který vykonává i dozor v odvětví elektroenergetiky, je odpovědným zástupcem pan Ing. Mgr. Vladimír Hlavinka.

Dále ustanovení § 30a zákona č. 458/2000 Sb., energetický zákon, svěřuje Ministerstvu průmyslu a obchodu pravomoc rozhodovat o udělení státní autorizace na výstavbu výroben elektrické energie a přiznává mu i postavení dotčeného orgánu v navazujících řízeních. Tato autorizace je povinná u výstavby výroben elektrické energie o celkovém instalovaném výkonu 100 kW a více. Za celkový instalovaný elektrický výkon výrobny elektřiny se považuje součet hodnot instalovaných výkonů výrobních jednotek v místě připojení do elektrizační soustavy. Udělená autorizace u výroben elektřiny s instalovaným výkonem 100 MW a více však zanikne do 5 let od nabytí právní moci rozhodnutí o udělení v případě, že držitel autorizace nepožádá o vydání územního rozhodnutí.

18. Finanční stránka dostavby jaderné elektrárny Temelín

Jak jsem již několikrát zmínil v jiných kapitolách, výstavba jaderné elektrárny není zrovna levnou záležitostí a ostatně případná dostavba jaderné elektrárny Temelín se má stát nejdražší veřejnou zakázkou v dějinách České republiky. Hospodářská rizika výstavby každé jaderné elektrárny souvisejí s velkou počáteční kapitálovou investicí a vyžadují téměř bezporuchový provoz během počátečních 15 až 20 let její životnosti (celková životnost se pak pohybuje mezi 40 až 60 lety), aby se počáteční investice vrátila. Vyřazení jaderné elektrárny z provozu a nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem vzniklým při jejím provozu vyžadují dostupnost finančních aktiv v trvání 50 až 100 let po odstavení reaktoru. Odhady nákladů dostavby dvou bloků v lokalitě Temelín se nejčastěji pohybují mezi 200 až 300 miliardy Kč. V této kapitole se však nechci zaměřit na to, kolik bude celá výstavby ve výsledku stát peněz, ale pokusím se popsat, jaké další finančně-právní povinnosti jsou spjaté s takovýmto projektem. Čili, jaké další výdaje, kromě těch, které bude muset ČEZ, a. s. vynaložit na fyzickou výstavbu, jsou spjaté s výstavbou a provozem jaderného zařízení v České republice.

[380] Tu definuje § 5 odst. 5 zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon) v případě jaderné elektrárny Temelín jako ukončené vysokoškolské vzdělání technického směru a 3 roky praxe v oboru nebo úplné střední odborné vzdělání technického směru s maturitou a 6 roků praxe v oboru.

a. Poplatky podle atomového zákona

Zákonem č. 249/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů došlo k zavedení v českém právu ke vcelku neobvyklému řešení financování jaderného dozoru.[381] Tímto zákonem byly do atomového zákona vpraveny zcela nové poplatky na odbornou činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. V zákoně se tak objevily nové poplatky, jež je povinen platit každý taxativně vyjmenovaný žadatel o povolení a posléze i držitel povolení. Podle subjektu, který je povinen poplatky platit lze rozlišovat poplatek za žádost, který musí jednorázově uhradit zákonem vyčtený žadatel o vydání povolení a udržovací poplatek, který pravidelně hradí příslušný držitel povolení.[382]

V případě dostavby jaderné elektrárny Temelín tudíž je ČEZ, a. s. jako žadatel o vydání povolení nucen zaplatit po podání žádosti o vydání povolení k umístění jaderného zařízení, povolení k výstavbě jaderného zařízení, prvního povolení k provozu jaderného zařízení a poté, co již bude chtít nové bloky vyřadit z provozu i pro povolení k jednotlivým etapám vyřazování z provozu jaderného zařízení, poplatek za žádost. Udržovací poplatek tato společnost bude nucena hradit až při případném uvedení do provozu a poté opět k jednotlivým etapám vyřazování z provozu jaderného zařízení. Udržovací poplatky je nutno platit za každý kalendářní měsíc, ve kterém trvala poplatková povinnost a ta vzniká prvním dnem kalendářního měsíce, ve kterém nabylo rozhodnutí o vydání povolení právní moci a naopak zaniká posledním dnem kalendářního měsíce, ve kterém povolení zaniklo. Atomový zákon dále stanoví, které subjekty jsou od těchto poplatků osvobozeny, ale ČEZ, a. s. do žádné z těchto kategorií nespadá.[383]

Sazba poplatků je rámcově vymezena v atomovém zákoně s tím, že jsou zde stanoveny maximální částky, které jsou dále v souladu s tímto limitem vyspecifikovány v nařízení vlády č. 399/2011 Sb., o poplatcích na odbornou činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Z litery zákona tak lze vyčíst, že maximální možná sazba za žádost o vydání povolení k umístění jaderného zařízení je 30 miliónů Kč, ale pokud dále nahlédneme

[381] Ten je naplňován celoročně. Například jen na jaderné elektrárně Temelín v roce 2014 Státní úřad pro jadernou bezpečnost provedl na 98 kontrol dle zákona č. č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád).
[382] Ustanovení § 3b zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon).
[383] Osvobozeny jsou a) veřejné vysoké školy a zdravotnická zařízení, která činnosti podle tohoto zákona vykonávají za úhradu z veřejného zdravotního pojištění a za b) osoby, které činnosti podle tohoto zákona vykonávají pouze za úhradu z veřejných prostředků na vědu a výzkum včetně prostředků z fondů Evropské unie.

do nařízení vlády, tak to konkrétně stanoví, že jedná-li se o žádost o vydání povolení k umístění jaderně energetického reaktoru s tepelným výkonem větším než 50 MW (kterým zcela nepochybně bude i plánovaný reaktor v jaderné elektrárně Temelín), sazba poplatku činí 19,6 miliónu Kč. U žádosti o vydání povolení k výstavbě jaderně energetického reaktoru s tepelným výkonem větším než 50 MW je již sazba poplatku výrazně vyšší a činí 126 milionů Kč a u povolení k provozu téhož zařízení je to 42 milionů Kč. Sazba udržovacích poplatků je samozřejmě mnohem nižší a činí za každý kalendářní měsíc, ve kterém trvala poplatková povinnost držitele povolení k provozu jaderně energetického reaktoru s tepelným výkonem větším než 50 MW, 2,1 milionu Kč.[384]

Důvodová zpráva k zákonu č. 249/2011 Sb., uvádí, že poplatky v takto stanovené výši by výsledně mohly pokrýt přibližně 60 % uvažovaného ročního rozpočtu Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. V případě povolování stavby významného jaderného zařízení (kterým beze sporu jsou i dva nové bloky jaderné elektrárny Temelín) by však tento podíl mohl stoupnout například až na více než 70 procent.[385] Pokud nahlédneme do vnitrostátních právních úprav jiných zemí s významným podílem jaderné energetiky, tak takovéto příspěvky provozovatelů jaderných zařízení nalezneme i v jejich právních řádech. Například ve Spojených státech amerických činí výše příspěvku provozovatelů na činnost tamního úřadu Nuclear Regulatory Commission 90 % z celého rozpočtu úřadu. V sousedním Slovensku se provozovatelé podílí na rozpočtu Úradu jadrového dozoru ve výši 80 % a ve Francii a Velké Británii dokonce ve výši 100 %.[386] Rovněž je nutné podotknout, že tato novela atomového zákona transponovala požadavek stanovený ve směrnici 2009/71/EURATOM, kterou se stanoví rámec Společenství pro jadernou bezpečnost jaderných zařízení a to konkrétně čl. 5 odst. 3, který říká, že členské státy zajistí, aby byly příslušnému dozornému orgánu svěřeny pravomoci a přiděleny lidské a finanční zdroje nezbytné k plnění jeho povinností v souvislosti s vnitrostátním rámcem.

[384] Zde by bylo vhodné uvést, že u výzkumných reaktorů je tato částka řádově nižší a činí například u výzkumného reaktoru s nulovým výkonem 1 tisíc Kč za měsíc.
[385] Důvodová zpráva k zákonu č. 249/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, - obecná část, a. závěrečná zpráva o hodnocení dopadů regulace, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2010, s. 2.
[386] Důvodová zpráva k zákonu č. 249/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, - obecná část, a. závěrečná zpráva o hodnocení dopadů regulace, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2010, tabulka na s. 3.

Z těchto ustanovení tedy vyplývá, že i co se týče zajištění odborného státního dozoru, tak dostavba dvou bloků jaderné elektrárny Temelín nebude zrovna levnou záležitostí. Právní předpisy navíc hovoří u sazby poplatků v jednotném čísle – čili sazba 19,6 milionů Kč u žádosti o vydání povolení k umístění se užije u každého jaderně energetického reaktoru. To znamená, že pokud ČEZ, a. s. požádal o umístění dvou bloků, neboli dvou jaderných reaktorů, je povinen uhradit poplatek za oba tyto reaktory. Doposavad tedy v rámci dostavby dvou nových bloků došlo k uhrazení poplatků za žádost o umístění, ale samozřejmě ČEZ, a. s. a další subjekty jsou povinny hradit udržovací poplatky za svá zařízení, která jsou již v současnosti v provozu. V souvislosti se zrušením veřejné zakázky na dostavbu jaderné elektrárny Temelín se do vydání rozhodnutí Státního úřadu pro jadernou bezpečnost o vydání povolení k umístění dvou bloků nabízela teoretická otázka, zda ČEZ, a. s. může nárokovat zpět již zaplacený poplatek za žádost o umístění. Podle mého názoru však nikoliv. Z textu zákona vyplývá, že tento poplatek je vázán na žádost a nikoliv na vydání povolení. Žádost byla podána a Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost již vznikly náklady v souvislosti s jejím posuzováním, a tudíž není možné (zvláště z důvodu, který nevznikl na straně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost), takto řádně splacený poplatek nárokovat zpět. Tato úvaha je již nyní ale jen v teoretické rovině, protože v říjnu roku 2014 došlo k vydání povolení umístění dvou bloků v lokalitě Temelín.

b. Poplatky podle zákona o správních poplatcích

V předchozí subkapitole uvedená novela přinesla změnu i do zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, který pod položkou 106 přílohy poněkud nesystémově a v pouze marginální výši suploval úhradu nákladů, jejichž pokrytí nově sledují právě poplatky na odbornou činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Tyto poplatky tedy byly sníženy tak, aby zohledňovaly funkci úhrady administrativně organizačních nákladů, které jsou spojeny s vydáváním příslušných povolení a zároveň byly navázány na přijetí žádosti o vydání povolení, nikoli na samotné vydání povolení.[387]

Předmětem správních poplatků je správní řízení upravené zvláštním právním předpisem a další činnost správního úřadu související s výkonem státní správy. Úkony, které podléhají zpoplatnění, jsou vymezeny v jednotlivých položkách sazebníku poplatků, který tvoří přílohu k zákonu. 634/2004 Sb., o správních poplatcích. Poplatníkem je fyzická nebo

[387] Toto činilo v praxi problém tam, kde došlo bez zavinění úřadu k tomu, že povolení nakonec nebylo vydáno, ačkoli k jeho vydání byly podniknuty všechny patřičné kroky, a již zaplacený správní poplatek tak bylo třeba vracet.

právnická osoba, která podala žádost. Poplatky vyměřuje, vybírá a vymáhá správní úřad příslušný k provedení úkonu. Poplatky týkající se případné dostavby jaderné elektrárny Temelín jsou tedy uvedeny v položce 106 a pohybují se v současnosti v rozmezí od 500 Kč u některých druhů přeprav podle zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon až do 5 tisíc Kč za přijetí žádosti o povolení k umístění jaderného zařízení nebo úložiště radioaktivních odpadů či k výstavbě jaderného zařízení nebo pracoviště IV. kategorie. Kromě těchto „jaderných poplatků“ pak je v tomto zákoně přítomno mnoho dalších správních poplatků, které musí ČEZ, a. s. jako žadatel o jednotlivá povolení zaplatit. Například se jedná o poplatek za vydání stavebního povolení ke stavbě neuvedené v písmenech a) až e) v rámci Položky 18, a který činí 10 000 Kč nebo dle Položky 23 při žádosti o udělení licence pro podnikání v energetických odvětvích atd.

c. Jaderný účet

V souvislosti s dostavbou dvou nových bloků jaderné elektrárny Temelín vznikne i vyšší spotřeba jaderného paliva a tudíž i ve výsledku dojde i k větší produkci vyhořelého jaderného paliva a radioaktivních odpadů. Ustanovení § 24 odst. 2 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon říká, že původce radioaktivních odpadů nese veškeré náklady spojené s jejich nakládáním od jejich vzniku až po jejich uložení. V § 25 téhož zákona se zase dočteme, že stát ručí za bezpečné ukládání všech radioaktivních odpadů, včetně monitorování a kontroly úložišť i po jejich uzavření. Aby byly tyto činnosti v praxi zajištěny, Ministerstvo průmyslu a obchodu zřídilo Správu úložišť radioaktivních odpadů, která na základě povolení vydaného podle atomového zákona zajišťuje činnosti spojené s ukládáním radioaktivních odpadů. Správa úložišť radioaktivních odpadů je organizační složkou státu, která je financována z prostředků zúročitelného účtu vedeného u České národní banky, pro který se běžně užívá název "jaderný účet". Důvodem založení tohoto účtu bylo to, že radioaktivní odpady mají dlouhodobý vliv na okolní životní prostředí a proto je třeba zajistit dostatečné množství finančních prostředků pro jejich bezpečné ukládání a další činnosti s tím spojené.

Na jaderný účet připívají všichni původci radioaktivních odpadů ve výši, kterou stanoví nařízení vlády č. 416/2002 Sb., kterým se stanoví výše odvodu a způsob jeho placení původci radioaktivních odpadů na jaderný účet a roční výše příspěvku obcím a pravidla jeho poskytování. ČEZ, a. s. tak podle tohoto nařízení platí 50 Kč za každou MWh vyrobenou v jaderných elektrárnách. Za rok v součtu přispívá částku překračující 1 miliardu Kč. S dostavbou se množství energie vyprodukované v jaderných elektrárnách ještě zvýší, a tudíž

se navýší i tato částka.[388] Naopak obce, na jejichž katastrálním území leží úložiště radioaktivních odpadů, obdrží z účtu 3 miliony Kč ročně jako kompenzaci za tuto „újmu“.[389] Zdrojem jaderného účtu jsou tedy prostředky získané formou odvodů[390] od původců radioaktivních odpadů, dále pak výnosy z operací na finančním trhu, příjmy Správy úložišť radioaktivních odpadů, úroky z účtu, dotace, dary a další příjmy. Ještě je nutné dodat, že jaderný účet zřídilo Ministerstvo financí a to jej také spravuje. Nový atomový zákon samozřejmě tuto koncepci přebírá, ale v souladu s moderními legislativními požadavky klasifikuje odvody na jaderný účet jako poplatky a tudíž je blíže specifikuje v samotném textu zákona. Vedle těchto odvodů je držitel povolení podle atomového zákona navíc povinen vytvářet rezervu na vyřazování jaderného zařízení z provozu, o té však tato práce pojednává již výše v podkapitole zabývající se vyřazováním z provozu.

19. Dozor nad jadernými elektrárnami

V rámci výstavby a provozu jaderné elektrárny hned celá řada aktivit podléhá některé z forem státního dozoru. V této kapitole se primárně hodlám zabývat správním dozorem nad jadernými elektrárnami a jejich bezpečností. Pod pojmem správní dozor se rozumí správní činnost, při které vykonavatel veřejné správy pozoruje chování nepodřízených subjektů a porovnává je s chováním žádoucím, s požadavky právních norem. V návaznosti na hodnocení podle okolností aplikuje zejména nápravné nebo sankční prostředky, jimiž reaguje na zjištěný nesoulad mezi skutečným a žádoucím chováním dozorovaného subjektu.[391] V konkrétním případě jaderné elektrárny Temelín je dozorovaným subjektem ČEZ, a. s., z hlediska jaderné bezpečnosti a radiační ochrany je pak dozorovým orgánem Státní úřad pro jadernou bezpečnost a žádoucím stavem je stav upravený v právním řádě České republiky (převážně pak atomovým zákonem), v předpisech Euratom a v mezinárodních instrumentech.

Jak jsem již naznačil výše, stavební dozor nad procesem výstavby dle stavebního zákona vykonávají stavební úřady. Ve fázi stavebního povolení se tedy jedná o Ministerstvo

[388] V roce 2013 to bylo konkrétně 1,4 miliardy Kč.
[389] Kapacita úložiště radioaktivních odpadů, které provozuje Správa úložišť radioaktivních odpadů v areálu Jaderné elektrárny Dukovany (55 000 m3) a kam se ukládají jen vysokoaktivní odpady (vyhořelé jaderné palivo z elektráren) je údajně dostatečná pro provoz obou českých jaderných elektráren na celou dobu jejich životnosti. Provoz úložiště je v praxi zajišťován dodavatelsky společností ČEZ, a. s. a činnost Správy úložišť radioaktivních odpadů se soustřeďuje zejména na přejímky radioaktivních odpadů do úložiště (plnění podmínek přijatelnosti) a na plánování oprav a údržby úložiště tak, aby trvale splňovalo požadavky příslušných právních předpisů.
[390] Ty jsou na tento účet odváděny již od roku 1997.
[391] HENDRYCH, D. a kol. Správní právo : obecná část. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 299.

průmyslu a obchodu. V této kapitole se však chci zaměřit specificky na dozor (neboli též kontrolu) nad jadernou bezpečností a radiační ochranou jaderných elektráren jako jaderných zařízení. Povinnost mít speciální a nezávislý dozorový orgán vyplývá například z článku 8 odst. 1 Úmluvy o jaderné bezpečnosti. Ustanovení § 39 odst. 1 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon říká, že Státní úřad pro jadernou bezpečnost kontroluje dodržování tohoto zákona, předpisů vydaných k jeho provedení a povinností uložených na jeho základě. Úřad vykonává kontrolu u osob, kterým bylo vydáno povolení podle § 9 odst. 1. Jak plyne z předchozích kapitol, ČEZ, a. s. je v současné době držitelem hned celé řady povolení tohoto úřadu. S dostavbou jaderné elektrárny Temelín se počet těchto povolení ještě zvýší. Jelikož jsou jaderné elektrárny velmi složitá zařízení, která vyžadují nepřetržitou kontrolu, Státní úřad pro jadernou bezpečnost zřídil na obou českých jaderných elektrárnách speciální oddělení – Lokalitní pracoviště, které slouží k zajištění nepřetržitého dohledu nad jadernou bezpečností elektrárny, zajišťují komunikaci mezi elektrárnou a Státním úřadem pro jadernou bezpečnost a v neposlední řadě poskytují technickou podporu a zázemí při specializovaných inspekcích inspektorů Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Každé lokalitní pracoviště má jednoho inspektora na jeden jaderný blok a vedoucího inspektorů. Na jaderné elektrárně Dukovany má tedy Státní úřad pro jadernou bezpečnost pět lokalitních inspektorů a na jaderné elektrárně Temelín tři. S dostavbou nových bloků by se toto číslo tedy mělo přímo úměrně navýšit.

Kontrolními pracovníky, kteří dohlížejí nad jadernými elektrárnami, jsou atomovým zákonem explicitně nazýváni jako inspektoři. Jedná se zároveň však o kontrolující dle zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád). Inspektorem může být pouze osoba způsobilá k právnímu jednání (svéprávná), která má vysokoškolské vzdělání příslušného směru a tři roky odborné praxe. Inspektor musí být odborně způsobilý v jím kontrolované oblasti, bezúhonný podle § 11 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon[392] a bezpečnostně způsobilý podle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, pokud vykonává citlivou činnost podle § 2a zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Tyto inspektory jmenuje předseda Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Provádět fyzickou kontrolu jaderných položek a kontrolu jejich evidence jsou vedle těchto inspektorů oprávněni v jejich doprovodu též inspektoři Mezinárodní agentury pro atomovou energii podle Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a Smlouvy o zákazu umisťování jaderných zbraní a jiných zbraní hromadného ničení na dně moří a oceánů a rovněž inspektoři Evropské komise. Kromě tohoto

[392] Za bezúhonného se pro účel tohoto zákona považuje ten, kdo nebyl pravomocně odsouzen pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, pokud souvisí s povolovanou činností, nebo pro trestný čin spáchaný úmyslně.

oprávnění tedy neexistuje žádný mezinárodní mechanismus, který by nějaké mezinárodní organizaci či Evropské komisi umožňoval inspekční činnost ve vztahu k bezpečnosti jaderných zařízení.[393] Nový nástroj, který se však netýká bezprostředního dozoru jaderných zařízení, a který reaguje na postfukušimský vývoj jaderného práva, zavádí novelizace směrnice o jaderné bezpečnosti, Směrnice Rady 2014/87/EURATOM. Ta v článku 8e stanoví, že členské státy nejméně jednou za deset let zajistí pravidelné vlastní hodnocení svých vnitrostátních rámců a příslušných dozorných orgánů a přizvou mezinárodní misi, která provede vzájemné hodnocení příslušných částí jejich vnitrostátních rámců a příslušných dozorných orgánů s cílem soustavného zlepšování jaderné bezpečnosti.

Kontrolující se při provádění kontroly řídí jak zákonem č. 18/1997 Sb., atomový zákon, tak i obecným zákonem č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád). Kontrolující tedy mohou například přizvat další fyzickou osobu,[394] vstupovat do staveb a na pozemky, pořizovat obrazové nebo zvukové záznamy, vyžadovat od kontrolované osoby a povinné osoby další součinnost potřebnou k výkonu kontroly atd. Na druhou stranu je kontrolující povinen zjistit stav věci v rozsahu nezbytném pro dosažení účelu kontroly, vypracovat protokol o kontrole, vůči němuž může kontrolovaná osoba podat námitky atd. Zjistí-li Státní úřad pro jadernou bezpečnost nedostatky v činnosti kontrolované osoby, je oprávněn uložit opatření k nápravě, které může spočívat v tom, že uloží kontrolované osobě ve stanovené lhůtě zjednat nápravu, provedení technických kontrol, revizí nebo zkoušek provozní způsobilosti zařízení, jejich částí, systému nebo jejich souborů, pokud je to nezbytné pro ověření jaderné bezpečnosti a radiační ochrany, a dále monitorování a provedení zásahů k omezení nebo likvidaci přetrvávajícího ozáření, nebo může odebrat oprávnění zvláštní odborné způsobilosti zaměstnanci kontrolované osoby, který závažně porušil své povinnosti nebo který nesplňuje podmínky odborné, zdravotní nebo psychické způsobilosti. Pokud by při provádění kontroly bylo zjištěno, že se kontrolovaná osoba dopustila porušení některé z povinností upravených v zákoně č. 18/1997 Sb., atomový zákon, může uložit do tří let ode dne, kdy Státní úřad pro jadernou bezpečnost zjistil porušení povinnosti, nejdéle však do deseti let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo, pokutu za tento správní delikt a to až do výše 100 mil. Kč.[395] Nový atomový zákon na této koncepci nic zásadního nemění. V jedné fázi legislativního procesu bylo uvažováno nad zavedením oprávnění kontrolujících vydávat

[393] HANDRLICA, J. Jaderné právo. Praha : Auditorium, 2012, s. 205.
[394] Tzv. přizvaná osoba dle § 6 odst. 1 zákonem č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád).
[395] Ustanovení § 42 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon).

závazné příkazy inspektorů, které by spočívaly v zakázání určité v zákoně taxativně vyjmenované aktivity kontrolované osobě, ale nakonec bylo od tohoto institutu upuštěno.

20. Účast veřejnosti na dostavbě jaderné elektrárny Temelín

Tato kapitola si klade za cíl komplexně shrnout problematiku, které jsem se letmo dotkl již v jiných částech této práce, a to problematiku účasti veřejnosti a způsoby jejího informování o procesu dostavby jaderné elektrárny Temelín. Celý proces je velice odborný a technicky velmi složitý, ale na druhou stranu se zase jedná o oblast, která již tradičně vyvolává silné vášně a existuje u ní obecná společenská touha dané postupy co nejvíce zprůhlednit a učinit transparentní. Nutno tedy v rámci celého procesu již na úrovni normotvůrce zvažovat, zda by do něj měla být veřejnost v co nejširší míře zainteresována a měla mít možnost se na něm podílet, vyjadřovat se k němu a mít o něm dostatek pravdivých informací nebo zda by naopak na něm měli participovat jen odborníci v dané oblasti, což by mělo vést k jeho efektivnímu, rychlému a bezpečnému dokončení a navíc by to vedlo k zabezpečení citlivých informací před jejich zneužitím. V této části práce se tedy zaměřím na různé režimy vycházející ze zvláštních zákonů a mezinárodních závazků, podle nichž jsou vydávána jednotlivá rozhodnutí a jsou řízeny postupy v rámci celého procesu dostavby jaderné elektrárny Temelín. Vedle nich samozřejmě existují další metody, jak se veřejnost může zapojit a ovlivnit tak celou proceduru. Mezi ty nejfrekventovanější lze zařadit realizaci petičního práva[396] (ve věcech veřejného zájmu vůči státním orgánům a orgánům územně samosprávných celků), práva shromažďovacího[397] (ve formě meetingů, blokád, demonstrací, koncertů…), práva sdružovacího[398] (které tvoří předpoklad pro vznik a existenci nevládních ekologických organizací atp.), práva podílet se na správě věcích veřejných[399] (tím, že bude daná osoba kandidovat do některých volených funkcí, zúčastňovat se zasedání zastupitelstev, volit své zástupce či se účastnit místních referend…) či podávání podnětů a stížností podle § 175 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád anebo přímá účast na správních a soudních řízeních.

[396] Podle článku 18 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, který provádí zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním.
[397] Podle článku 19 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, který provádí zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím.
[398] Podle článku 20 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, který provádí zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dříve zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů).
[399] Podle článku 21 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, který provádí mnohé zákony upravující volby, místní referendum, fungování volených orgánů atd.

a. Úmluva z Espoo

Jelikož je dostavba jaderné elektrárny Temelín záměrem, který bude mít vliv na životní prostředí a případná havárie tohoto jaderného zařízení by měla nezanedbatelné následky na sousední a možná i další státy, považuji za vhodné alespoň trochu přiblížit dvě důležité mezinárodní úmluvy, které se touto problematikou zabývají, a tudíž se výstavby bloků v Temelíně přímo dotýkají. Těmito úmluvami jsou tzv. Aarhuská úmluva a Úmluva z Espoo.

Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států byla sjednána roku 1991 ve městě Espoo ve Finsku. Cílem této úmluvy je přijetí všech vhodných a účinných opatření k prevenci, snížení a omezení vážných negativních vlivů činností přesahujících hranice států na stav životního prostředí a tudíž i na zdraví obyvatelstva. Úmluva zakládá povinnost smluvních stran vyhodnotit dopad těchto činností v co nejranějším stádiu jejich přípravy, a to především formou vzájemných oznámení a konzultací navrhovaných činností. Posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice České republiky upravují ustanovení § 11 a následující zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, které vycházejí z Úmluvy z Espoo, a lze říci, že jsou s ní v souladu. Podle těchto ustanovení při dostavbě jaderné elektrárny Temelín bylo povinností Ministerstva životního prostředí v rámci posuzování vlivu záměru na životní prostředí informovat dotčené státy o průběhu posuzování podle tohoto zákona a vybavit je informacemi o navazujících rozhodnutích, která mohou být podle zvláštních právních předpisů přijata.[400] Tyto dotčené státy pak mají možnost se vyjádřit k dokumentaci a jejich vyjádření je povinno ministerstvo zapracovat do svého stanoviska a to pak zaslat nazpět dotčenému státu. Tato úmluva výslovně ve své příloze číslo I stanoví seznam činností, jež musejí jednotlivé státy dotčeným stranám v souladu s touto úmluvou oznámit. Jednou z těchto činností jsou i jaderné elektrárny a jiné jaderné reaktory.

b. Aarhuská úmluva

V roce 1998 byla v dánském Aarhusu sjednána Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. Česká republika tuto úmluvu ratifikovala na podzim roku 2004 a úmluva byla vyhlášená ve sbírce mezinárodních smluv pod č. 124/2004 Sb. m. s. Aarhuská úmluva

[400] Toto se týká posuzování záměru prováděného na území České republiky – ustanovení § 13 zákona č. 100/2000 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí

doplňuje ústavním pořádkem zakotvené právo na příznivé životní prostředí, právo na informace o životním prostředí a právo na soudní ochranu.[401] Úmluva upravuje práva veřejnosti při ochraně životního prostředí a formuluje je převážně jako závazky státu, které musí naplnit a přijmout do svého právního řádu.[402] Aarhuská úmluva upravuje tři základní pilíře práv a to – právo na informace o životním prostředí, právo na účast na rozhodování o konkrétních činnostech a právo na soudní ochranu. Úmluva definuje veřejnost jako jednu nebo více fyzických nebo právnických osob a (v souladu s vnitrostátní právní úpravou nebo praxí) jejich sdružení, organizaci nebo skupiny.

Aarhuská úmluva v případě fyzických osob v podstatě nerozšiřuje ani nezakládá nová práva oproti české ústavněprávní úpravě, jen tato práva dále rozvádí. Dokonce ve svém článku 4, bodě 4. nabízí výčet důvodů, kdy informace může býti odepřena. V případě právnických osob úmluva však ustanovení Listiny základních práv a svobod přesahuje, zakládá totiž de facto právo právnických osob na příznivé životní prostředí, které podle české judikatury až do loňského roku náleželo jen fyzickým osobám, protože se v jejich případě jedná o biologické organismy, které na rozdíl od osob právnických podléhají eventuálním negativním vlivům životního prostředí. Dle této judikatury mohly právnické osoby uplatňovat svá práva v rámci českého správního soudnictví a úspěšně namítat nezákonnost rozhodnutí, avšak jen potud, tvrdily-li, že v řízení byla zkrácena jejich procesní práva.[403] Do tohoto chápání však v roce 2014 zasáhl Ústavní soud, který se poněkud odchýlil od své dosavadní judikatury a právo domáhat se práva na životní prostředí právnickým osobám de facto uznal. O tomto soudním rozhodnutí však pojednávám dále v podkapitolce pojednávající o účasti veřejnosti na procesu EIA.

Nicméně i přes tento judikaturní průlom je česká právní úprava často kritizováno převážně ze strany nevládních organizací zabývajících se ochranou životního prostředí. Ty tvrdí, že Česká republika tuto úmluvu nedostatečně implementovala a je tudíž nutné novelizovat některé zákony, které by ji dále provedly a naplnily její cíle. Podle nich tak například pokulhává soudní ochrana, kdy správní soudy mohou pouze rušit nezákonná rozhodnutí o zamítnutí žádosti o informace, ale už nemohou nařídit její poskytnutí.[404] K přímé

[401] Ustanovení čl. 35 odst. 1 a 2 a čl. 36 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod.
[402] AARHUSKÁ ÚMLUVA – HLAVNÍ PROBLÉMY IMPLEMENTACE V ČESKÉ REPUBLICE. Zelený kruh. 2012, s. 1.
[403] Viz rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 6. ledna 1998, sp. zn. I. ÚS 282/97 nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 22. února 2005, sp. zn. I. ÚS 603/04.
[404] Toto by do budoucna mělo být snad napraveno. V roce 2014 navíc přišlo Ministerstvo vnitra s Analýzou možností zřízení informačního komisaře a vybraných problémů spojených se zákonem o svobodném přístupu k

aplikaci ustanovení v Aarhuské úmluvě se již vyjádřily i české soudy a judikovaly, že ustanovení článku 9 odst. 2 úmluvy nesvěřuje výslovně osobám z řad dotčené veřejnosti oprávnění podat žalobu k soudu, ale zavazuje smluvní strany úmluvy, aby toto v rámci své legislativy zajistily.[405]

Dalším problémem je, že plná procesní účast veřejnosti je explicitně zavedena jen v některých zákonech (například v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny či v zákoně č. 254/2001 Sb., vodní zákon či zákoně č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí), ale zároveň je umožněna jen k danému účelu založených právnických osob. Z toho je dovozováno na základě výkladového argumentu a contrario, že se těchto řízení nemohou účastnit osoby fyzické. V dalších zákonech je zase zavedena jen určitá forma konzultativní účasti (zákon č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky), zde již ale veřejnost nemá přístup k opravným prostředkům. V některých zákonech je naopak účast veřejnosti výslovně vyloučena, resp. zákon stanoví uzavřený okruh účastníků, který nezahrnuje veřejnost (atomový zákon, geologické a hornické předpisy). Dostatečná podle nevládních organizací není ani účast na přijímání různých záměrů a koncepcí a rovněž na legislativním procesu.[406] Velkým problémem se tedy objektivně jeví to, že je stále poněkud nejasné, jestli právnické osoby mají právo na příznivé životní prostředí a dále i speciální zákony často vylučují účast veřejnosti jako fyzických osob, což v některých případech může vést až k úplnému odepření soudní ochrany práv na příznivé životní prostředí.

c. Informace podle zákona o svobodném přístupu k informacím

V praxi jednotlivých států lze rozeznat dvě základní koncepce řešení problému přístupu veřejnosti k informacím. První vychází z principu všeobecné publicity správy a dává všem občanům právní nárok na přístup k informacím. Z tohoto režimu jsou však některé informace zákonem taxativně vyloučeny. Druhá koncepce vychází naopak z principu diskrétnosti správy a poskytuje občanům nárok na přístup k informacím jen tehdy, stanoví-li tak výslovně právní předpis, popřípadě povolení přístupu k informacím ponechává na volné

informacím, která počítá se zřízením institutu tzv. informačního příkazu, kdy by již odvolací orgán v rámci správního řízení měl možnost přímo nařídit povinnému subjektu poskytnutí informace.

[405] Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 5 Ca 224/2005-131.

[406] AARHUSKÁ ÚMLUVA – HLAVNÍ PROBLÉMY IMPLEMENTACE V ČESKÉ REPUBLICE. Zelený kruh. 2012, s. 2 – 3.

úvaze správních činitelů.[407] Česká republika jako moderní demokratický právní stát vychází z první koncepce. Základním právním předpisem, který zakotvuje právo veřejnosti na informace ve veřejné správě je zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Na základě tohoto zákona má kdokoliv možnost zažádat o informaci povinné subjekty, které jsou vyjmenovány v § 2 odst. 1 tohoto zákona. Zde se dočteme, že *„povinnými subjekty, které mají podle tohoto zákona povinnost poskytovat informace vztahující se k jejich působnosti, jsou státní orgány, územní samosprávné celky a jejich orgány a veřejné instituce*." Tento zákon na zákonné úrovni provádí základní lidské právo upravené v Listině základních práv a svobod v článku 17. Nutno však podotknout, že toto právo je a contrario podle článku 42 Listiny základních práv a svobod tzv. přímo vymahatelné a jeho omezení je tudíž nutno vykládat restriktivně.

Podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím tak má každý možnost podat žádost o informaci u kteréhokoliv povinného subjektu. Takovýmto povinným subjektem je například i Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Ministerstvo průmyslu a obchodu nebo jiné dotčené orgány veřejné správy. Zajímavé však je, že soudní judikatura se vydala tím směrem, že v podstatě rozšířila okruh povinných subjektů o vcelku početné množství veřejných institucí a to bez ohledu na to, zda hospodaří s veřejnými prostředky či nikoli. V dnes již vcelku reprezentativní judikatuře tak lze dojít k tomu, že povinným subjektem podle tohoto zákona je i samotný ČEZ, a. s. Podle názoru Ústavního soudu České republiky je totiž vždy nutné zvážit pět kritérií, pomocí kterých lze dospět k tomu, že daný subjekt je veřejnou institucí a tudíž povinným subjektem podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.[408] Těmito kritérii jsou:

1. vznik a zánik (čili podle jakého zákona daný subjekt vznikl),
2. zřizovatel (kdo je jeho zřizovatelem),
3. ovládání (kdo danou instituci ovládá),
4. dohled (kdo nad ní vykonává dohled a zda má stát nějaké nástroje jak ingerovat do jejího fungování) a
5. účel (zda plní veřejný či soukromý účel).

[407] HENDRYCH, D. a kol. Správní právo : obecná část. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 454.
[408] Nutno podotknout, že byla tato kategorie do zákona původně zařazena z toho důvodu, aby se povinným subjektem stala Česká televize a Český rozhlas.

Prostřednictvím těchto kritérií je pak nutno zkoumanou instituci posuzovat a podle výsledku dojít k závěru o její veřejné či soukromé povaze.[409]

V rámci sporu mezi Občanským sdružením V havarijní zóně jaderné elektrárny Temelín proti akciové společnosti ČEZ o poskytnutí informace pak Nejvyšší správní soud judikoval,[410] že povinným subjektem je rovněž ČEZ, a. s. Majetkový podíl (v posuzované době více než 2/3) České republiky totiž umožňuje přímé ovládání ČEZ, a. s. běžnými formami, zejména hlasováním na valných hromadách. Z dřívějších rozhodnutí pak vyplývá, že povinným subjektem může být i akciová společnost.[411] Společnost ČEZ, a. s. původně vznikla v důsledku rozhodnutí státu a rovněž jejím zřizovatelem byl stát (vznikla v rámci tzv. velké privatizace faktickým odštěpením od státního podniku). Soud dále stanovil, že co se týče dohledu, nemusí se nutně jednat o vrchnostenskou kontrolu, typickou pro oblast veřejného práva, nýbrž i o dohled, který může stát vykonávat ve vztahu ke konkrétnímu jinému subjektu a to i na základě předpisů soukromého práva. Na závěr soud konstatoval, že hlavním předmětem činnosti ČEZ, a. s. je výroba a prodej elektřiny, s tím související podpora elektrizační soustavy a dále výroba, rozvod a prodej tepla, což je nepochybně činnost uskutečňovaná ve veřejném zájmu. Z těchto důvodů tedy soud dospěl k názoru, že ČEZ, a. s. je povinným subjektem podle zákona o svobodném přístupu k informacím a to veřejnou institucí podle § 2 odst. 1.

Tato skutečnost tedy znamená, že každý má možnost podat žádost o informaci vztahující se k dostavbě jaderné elektrárny Temelín přímo společnosti ČEZ, a. s. podle § 13 a následujících zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím a ten má naopak povinnost postupovat podle tohoto zákona a dodržet proces jím vyžadovaný. Nutno podotknout, že tento zákon připouští některé případy, kdy se informace neposkytují. Takovým případem je například, když by se jednalo o informaci, která je utajovaná – ta podléhá režimu zákona č. 452/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti, informace by se týkala osobních údajů nebo by byla požadovaná informace obchodním tajemstvím.[412] O obchodní tajemství se pak jedná, pokud by daná informace naplnila definiční

[409] Nález Ústavního soudu ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. I. ÚS 260/06.
[410] Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 31. března 2010, sp. zn. 2 Ans 4/2009.
[411] Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 29. května 2008, sp. zn. 8 As 57/2006.
[412] Zde je nutno konstatovat, že v minulosti došlo již k několika případům, kde ČEZ, a. s. informaci, právě na základě tohoto ustanovení o obchodním tajemství, neposkytl.

znaky obchodního tajemství, jak je upravoval § 17 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník a obdobně nově upravuje § 504 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.[413]

d. Informace o životním prostředí

Dalším způsobem, jak se může veřejnost domoci relevantních informací vztahujících se k dostavbě nových bloků v lokalitě Temelín, je postup podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, který realizuje ústavně zakotvené právo na informace specificky ve vztahu k životnímu prostředí. To je upraveno v článku 35 odst. 2 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod. Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím vymezuje vztah k výše zmíněnému zákonu tak, že ve svém § 2 odst. 3 říká, že se tento zákon nevztahuje na postup při poskytování informací podle zvláštních předpisů a tímto předpisem je právě zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí. Slovem „postup" je však míněno kromě procesní stránky i stránka materiální a tudíž například důvody pro odmítnutí žádosti o informaci se rovněž nebudou aplikovat podle obecného předpisu zákona o svobodném přístupu k informacím.[414] Jinak však platí mezi těmito zákony vztah obecnosti a speciality, kdy se při chybějící úpravě použije úprava obecná.

Povinnými subjekty podle tohoto zákona jsou správní úřady a jiné organizační složky státu a orgány územních samosprávných celků, právnické nebo fyzické osoby, které na základě zvláštních právních předpisů vykonávají v oblasti veřejné správy působnost vztahující se přímo nebo nepřímo k životnímu prostředí, právnické osoby založené, zřízené, řízené nebo pověřené dříve zmíněnými subjekty, jakož i fyzické osoby pověřené těmito subjekty, které na základě právních předpisů nebo dohody s těmito subjekty poskytují služby, které ovlivňují stav životního prostředí a jeho jednotlivých složek.[415] Zákon opět rozlišuje mezi aktivním a pasivním poskytováním informací veřejnosti a demonstrativně udává výčet, co se myslí informací o životním prostředí a přírodních zdrojích. Tento výčet nalezneme v § 2 písm. a) zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí a z hlediska dostavby jaderné elektrárny Temelín by se jednalo zejména o informace o připravovaných nebo

[413] Zrušený obchodní zákoník jej definuje takto: *„obchodní tajemství tvoří veškeré skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy související s podnikem, které mají skutečnou nebo alespoň potenciální materiální či nemateriální hodnotu, nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné, mají být podle vůle podnikatele utajeny a podnikatel odpovídajícím způsobem jejich utajení zajišťuje*" a nový občanský zákoník takto: *„Obchodní tajemství tvoří konkurenčně významné, určitelné, ocenitelné a v příslušných obchodních kruzích běžně nedostupné skutečnosti, které souvisejí se závodem a jejichž vlastník zajišťuje ve svém zájmu odpovídajícím způsobem jejich utajení."*

[414] JANČÁŘOVÁ, I. Účast veřejnosti při ochraně životního prostředí. Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 35.

[415] Ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.

prováděných činnostech a opatřeních a o uzavíraných dohodách, které mají nebo by mohly mít vliv na stav životního prostředí a jeho složek, o vlivech staveb, činností, technologií a výrobků na životní prostředí a veřejné zdraví a o posuzování vlivů na životní prostředí, správních řízeních ve věcech životního prostředí, posuzování vlivů na životní prostředí, peticích a stížnostech v těchto věcech a jejich vyřízení, o ekonomických a finančních analýzách použitých v rozhodování a dalších opatřeních a postupech ve věcech životního prostředí, pokud byly pořízeny zcela nebo zčásti z veřejných prostředků a o mezinárodních závazcích týkajících se životního prostředí a o plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána. Vedle těchto dvou základních způsobů poskytování informací veřejnosti zákon ještě de facto počítá s třetí formou a to osvětou, vzděláváním a výchovou veřejnosti v oblasti životního prostředí.[416]

Žádost o informaci o životním prostředí není potřeba nijak formálně specifikovat či odůvodňovat. Zákon jen vyžaduje, aby byla učiněna ústně, písemně, telefonicky, elektronicky, faxem nebo jinou technicky proveditelnou formou a ze žádosti musí být zřejmé, čeho se má týkat informace, jež má být poskytnuta a kdo ji podal. Z ustanovení § 8 je pak zřejmé, za jakých předpokladů nelze informaci poskytnout a za jakých ji lze odepřít, což je nutné učinit ve formě rozhodnutí o odepření zpřístupnění informace.

e. Účast na procesu EIA

Posuzování záměru není správním řízením, jehož výsledkem by bylo nějaké správní rozhodnutí, ale v jeho rámci bylo až do roku 2015 vydáváno jen procesně závazné stanovisko. Proces EIA tedy nemá účastníky ve smyslu správního řízení. Účast veřejnosti byla tradičně dle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí pouze v rovině konzultativní, což však nezřídka ve výsledku umožňovalo téměř přehlížet připomínky veřejnosti. Do celé problematiky však výrazně zasáhla novela – zákon č. 39/2015 Sb. Jak je to tedy v současnosti s účastenstvím veřejnosti na procesu EIA?

Každý (tedy každá fyzická či právnická osoba) má právo se zúčastnit na posuzování a vyjádřit své připomínky. Kromě zákonem stanovených lhůt pak není veřejnost na tomto svém právu nijak limitována. Pro takovouto účast je nutné zpřístupnění informací, což se nejčastěji děje ve formě zveřejnění odkazu (na internetu, úřední desce atd.), na kterém si může veřejnost

[416] DAMOHORSKÝ, M. a kol. Právo životního prostředí. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 243.

danou dokumentaci obstarat. Úplná dokumentace je obvykle zasílána jen dotčeným správním úřadům a územním samosprávným celkům.[417]

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí obsahoval i tzv. plnou účast. Dnes již zrušeným ustanovením § 23 odst. 9 bylo občanským sdružením a obecně prospěšným společnostem umožněna účast v povolovacích řízeních navazujících na posuzování, a to za splnění podmínky, že se toto sdružení (respektive spolek, dle znění nového občanského zákoníku) písemně vyjádřilo k oznámení, dokumentaci či posudku, příslušný úřad toto vyjádření následně do svého stanoviska zahrnul (což ale mohlo být vcelku snadno zneužito) a zároveň správní úřad v navazujícím řízení účast nezpochybnil (což lze například učinit rozhodnutím, že veřejné zájmy, které občanské sdružení hájí, nejsou v navazujícím řízení dotčeny). Z této plné účasti v navazujících řízeních tak opět byly obecně vyloučeny fyzické osoby, a to i ty, které by jinak v daném případě spadaly do okruhu dotčené veřejnosti.[418]

Jako problém se tedy jevilo, že zákon o posuzování vlivů na životní prostředí zakládal účast v následných řízeních pouze občanským sdružením. Zcela opomíjená tak byla „zasažená" dotčená veřejnost, tj. fyzické osoby. Důsledkem bylo výrazné oslabení následného soudního přezkumu, protože právnickým osobám soudní judikatura právo na příznivé životní prostředí v minulých letech nepřiznávala[419] a přiznávala jim pouze ochranu jejich procesních práv. Fyzické osoby, které právem na příznivé životní prostředí bezpochyby disponují, se podle zákona o posuzování vlivů (pokud nejsou například vlastníky dotčených nemovitostí) nestanou účastníky správního řízení a následně se nemohou bránit ani soudně.[420] Nevládní organizace se tedy podle dosud převažujícího soudního výkladu mohly domáhat pouze ochrany proti porušení svých procesních práv ve správních řízeních, jejichž účastníky se staly. To ve výsledku vedlo k tomu, že se soudy zpravidla vůbec nezabývaly věcnými námitkami žalob nevládních organizací. Jak jsem již uvedl výše, tato situace byla opakovaně kritizována převážně ze strany ekologických hnutí, které namítaly, že taková situace je v rozporu s čl. 9 odst. 2 Aarhuské úmluvy, podle které mají strany v rámci své vnitrostátní právní úpravy zajistit, aby osoby z řad dotčené veřejnosti (včetně nevládních organizací) mohly dosáhnout

[417] DAMOHORSKÝ, M. a kol. Právo životního prostředí. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 226 - 227.
[418] Zelený kruh - Aarhuská úmluva - analýza dotčených ustanovení právního řádu, s. 36.
[419] Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 1. 1998, sp. zn. I. ÚS 282/97 – *„Je zřejmé, že práva vztahující se k životnímu prostředí přísluší pouze osobám fyzickým, jelikož se jedná o biologické organismy, které – narozdíl od právnických osob – podléhají eventuálním negativním vlivům životního prostředí."*
[420] AARHUSKÁ ÚMLUVA - ANALÝZA DOTČENÝCH USTANOVENÍ PRÁVNÍHO ŘÁDU. Zelený kruh. 2011, s. 37.

toho, že soud nebo jiný nezávislý a nestranný orgán zřízený zákonem přezkoumá po stránce hmotné i procesní zákonnost jakýchkoliv rozhodnutí. Do celé situace tudíž vnesl nové světlo Ústavní soud v roce 2014, když se ve svém nálezu odchýlil od své dosavadní judikatury a stanovil, *že skutečnost, že občan dá přednost prosazování svého zájmu formou sdružení se s jinými občany, nelze přičítat k jeho tíži. S ohledem na výše popsaný vývoj mezinárodních závazků České republiky, unijního práva i na zákonnou úpravu postavení spolků zaměřených na ochranu přírody a krajiny lze považovat za překonanou starší praxi Ústavního soudu ve vztahu k aktivní legitimaci spolků zastupovat zájmy svých členů na ochraně jejich práva na příznivé životní prostředí, vyjádřenou v usnesení ze dne 6. 1. 1998 sp. zn. I. ÚS 282/97. Fyzické osoby, pokud se sdruží do občanského sdružení (spolku), jehož účelem podle stanov je ochrana přírody a krajiny, mohou své právo na příznivé životní prostředí, zakotvené v čl. 35 Listiny, realizovat i prostřednictvím tohoto spolku.*[421] Tento případ se sice týkal návrhu na zrušení opatření obecné povahy, ale lze nejspíš konstatovat, že dle Ústavního soudu do budoucna nebude možné občanským sdružením odepírat právo na podání žaloby k ochraně hmotných práv podle § 65 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.

Česká republika v současné době z těchto i dalších důvodů[422] čelí řízení o porušení Smlouvy o fungování EU ve věci nesprávné transpozice směrnice, kde se konkrétně jedná o odstranění transpozičního deficitu vůči směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí (tzv. EIA směrnice).[423] Na základě tohoto řízení v březnu 2014 vypracovalo Ministerstvo životního prostředí návrh novely zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí. Jelikož byla Česká republika tlačena Evropskou unií změnit svůj zákon v co nejbližší době,[424] tato novela nabyla účinnosti pod číslem 39/2015 Sb. již dne 1. dubna 2015. Hlavní změny spočívají v tom, že se změnila závaznost výstupu z procesu EIA, který bude nově ve formě závazného stanoviska, byl zaveden mechanismus k ověření souladu žádosti o

[421] Nález Ústavního soudu ze dne 10. června 2014, sp. zn. I. ÚS 59/14.

[422] Komise zpochybnila provedení většiny článků EIA směrnice, za nejpodstatnější pochybení pak považuje zejména nedostatečnou závaznost výstupů z procesu EIA a možné změny záměru během navazujících povolovacích řízení (typicky územní a stavební řízení), resp. mezi procesem EIA a navazujícími řízeními, skutečnost, že jednotlivá ustanovení EIA směrnice by měla být aplikována nejen na proces EIA, ale i na navazující povolovací řízení, v rámci kterých je záměr definitivně schválen, což platná právní úprava nezajišťuje, nedostatečnou účast veřejnosti v navazujících řízeních a nezajištění včasné a účinné soudní ochrany příslušníkům dotčené veřejnosti.

[423] Řízení bylo zahájeno zasláním formálního upozornění dne 25. dubna 2013.

[424] Tento tlak spočívá v možnosti uplatnění finančních postihů při čerpání prostředků z unijních fondů ze strany Evropské komise a dále i uplatnění sankčních mechanismů Soudním dvorem EU, který může uložit České republice zaplacení paušální pokuty i penále v řádech milionů euro a v našem případě by se mohlo jednat o penále cca 10 tisíc € denně a pokutu 2 miliony € jednorázově.

vydání povolení k záměru s požadavky uplatněnými v rámci procesu EIA, byla umožněna širší možnost konzultativní účasti dotčené veřejnosti na povolování záměrů současně s možností vstupu do řízení ve fázi po vydání povolení prostřednictvím uplatnění řádného opravného prostředku, dotčená veřejnost má nově přístup k soudní ochraně bez nutnosti předchozí procesní účasti v pozici účastníka řízení v navazujících správních řízeních a to jak z hlediska procesní i hmotné nezákonnosti takovéhoto rozhodnutí, byla zavedena možnost soudního přezkumu závěru zjišťovacího řízení v případě, kdy se právě na jeho základě celý proces EIA nevede a nově byla rovněž upravena povinnost orgánu vydávajícího povolení k záměru zohlednit krom výstupu z procesu EIA rovněž ostatní podklady shromážděné v průběhu posuzování vlivů. Jako nepotřebná se tedy ukázala ustanovení § 23 odst. 9 a 10, které dříve upravovaly (avšak nedostatečně) účast veřejnosti na procesu EIA. Celá tato koncepce je tedy vystavěna na tom, že Evropská unie chápe proces EIA velmi šířeji, než byl chápan v našem právu. Proces EIA tedy nekončí vydáním závazného stanoviska, ale pokračuje dál i v navazujících řízeních.

V rámci posouzení dostavby jaderné elektrárny Temelín bylo do výsledného stanoviska zařazeno vyjádření 165 subjektů z České republiky, Německa, Rakouska a Polska. Došlo rovněž k veřejnému projednání dne 22. 6. 2012 ve sportovní hale v Českých Budějovicích, kde bylo tlumočeno i do německého a polského jazyka a kde jednotlivé dotčené instituce a organizace přednesly své postoje, které byly komentovány přítomnými experty a následovala i diskuse. Na závěr se sluší konstatovat, že nevládní organizace a veřejnost podaly v procesu EIA více jak 60 000 svých vyjádření, které se dotýkaly převážně obav spojených s provozem jaderných zdrojů a jejich bezpečností. Na základě této skutečnosti je tedy vcelku těžce představitelné, jak se bude v praxi naplňovat novelizovaný zákon o EIA, který mimo jiné stanoví, že je v navazujících řízeních nutné zohlednit krom výstupu z procesu EIA rovněž ostatní podklady shromážděné v průběhu posuzování vlivů.

f. Účast v oblasti územního plánování

Účast veřejnosti na procedurách upravených zákonem č. 183/2006 Sb., stavební zákon lze rozdělit do tří základních oblastí. První je účast veřejnosti na pořizování a projednávání návrhu územně plánovací dokumentace, do které se v rámci dostavby jaderné elektrárny Temelín dají zařadit zásady územního rozvoje jihočeského kraje a územní plány obce Temelín a dalších dotčených obcí. Druhou oblastí je pak proces územního řízení a třetí pak při samotné výstavbě, tedy v rámci stavebního řízení podle stavebního řádu.

Na začátek je dobré říci, že mimo celostátní politiku územního rozvoje jsou všechny ostatní dokumenty v rámci územního plánování vydávány ve formě tzv. opatření obecné povahy. Politiku územního rozvoje včetně jejího vyhodnocení vlivů na životní prostředí musí Ministerstvo pro místní rozvoj zveřejnit na internetu, aby bylo každému umožněno se s ní seznámit a připomínkovat ji, což je v podstatě jediný nástroj, kterým vůči tomuto dokumentu široká veřejnost disponuje. Oproti tomu zásady územního rozvoje se zpracovávají ve dvou fázích. V první krajský úřad připraví nejdříve na základě rozhodnutí zastupitelstva zadání zásad, ve kterém navrhne cíle a požadavky na návrh zásad. Ten je pak obligatorní pro druhou fázi - pořizování zásad. Návrh zásad územního rozvoje musí být předložen veřejnosti k připomínkám a námitkám a musí s ní být veřejně projednán. Připomínku k návrhu zásad může podat kdokoli – fyzická i právnická osoba. Ustanovení § 23 zákona č. 183/2006 Sb., stavebního zákona připouští, aby veřejnost byla při pořizování a projednávání návrhu územně plánovací dokumentace zastupována zmocněným zástupcem veřejnosti. Tím může být každá fyzická či právnická osoba, která je svéprávná a je zmocněna určitým počtem podpisů obyvatel obce či kraje[425] uplatňujících věcně shodnou připomínku k návrhu územně plánovací dokumentace. Ten pak tedy může vznášet námitky k věcně shodné připomínce veřejnosti. Vedle něj může podle § 39 odst. 2 k návrhu zásad územního rozvoje podat námitku obec nacházející se v dotčeném území a podle § 52 odst. 2 rovněž vlastníci pozemků a staveb dotčených návrhem řešení k územnímu plánu. O těchto námitkách musí pořizovatel územně plánovací dokumentace rozhodnout, ale proti rozhodnutí nelze podat opravný prostředek.[426] U regulačních plánů jsou navíc námitky zástupce veřejnosti vyloučeny. Hlavní rozdíl mezi připomínkami a námitkami tak je v tom, že o námitkách musí kraj rozhodnout, kdežto připomínky stačí vyhodnotit.

Při pořizování územně plánovací dokumentace je nutné vždy nařídit veřejné projednání (nebo i více veřejných projednání), na kterém se projednávají jednotlivá stanoviska, námitky a připomínky. Územní plán musí projít minimálně dvěma fázemi, kdy orgány územního plánování musí zpracovat zadání územního plánu a poté návrh územního plánu. Dojde-li ke kladnému rozhodnutí zastupitelstva obce o pořízení územního plánu, zpracuje pořizovatel návrh zadání územního plánu, který zveřejní po dobu 30 dnů. V této

[425] Nejméně jedna desetina občanů obce s méně než 2000 obyvateli, nebo nejméně 200 občanů příslušné obce pro územně plánovací dokumentaci. 500 občanů kraje nebo nejméně jedna desetina občanů kterékoli obce s méně než 2000 obyvateli, nebo nejméně 200 občanů obce příslušného kraje pro návrh zásad územního rozvoje.
[426] DAMOHORSKÝ, M. a kol. Právo životního prostředí. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 214.

lhůtě je možné návrh zadání připomínkovat.[427] Do konání veřejného projednání územního plánu může každý podat své připomínky a vyčtené osoby námitky. Dalším nástrojem, jak lze ovlivnit projednávání územně plánovací dokumentace či zásad územního rozvoje je účast občanů obce či kraje na jednání zastupitelstva, které je veřejné a občané na něm mají právo vystoupit.[428] Návrh regulačního plánu, který je hromadným územním rozhodnutím, jehož prostřednictvím se umisťují stavby, a který je zpracovávaný pořizovatelem nebo předkládaný žadatelem, musí být veřejně projednán a nejpozději na tomto jednání může každý uplatnit své připomínky. Obec, na jejímž území má být požadovaný záměr uskutečněn, dotčený vlastník sousedních nemovitostí a jiné osoby podle zvláštních zákonů mohou uplatnit své námitky.[429] Již výše zmíněná novela zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí mimo jiné změnila i stavební zákon a nově tak nebude možné u záměrů, které podléhají posouzení EIA nahradit územní rozhodnutí regulačním plánem.

g. Účast na řízeních podle stavebního zákona

V rámci územního řízení jsou relevantní námitky účastníků územního řízení, kterými jsou žadatel, obec, na jejímž území má být záměr realizován, vlastníci pozemků a další osoby dle § 85 odst. 2.[430] Mezi tyto další osoby se tak řadí i občanská sdružení (neboli spolky dle znění nového občanského zákoníku) podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny či dle zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.[431] Stavební zákon obsahuje i negativní vymezení účastníků, když říká, že účastníky řízení nejsou nájemci bytů, nebytových prostor nebo pozemků. Stavební úřad musí vždy o námitkách účastníků řízení rozhodnout. To znamená, že rozhodnutí o námitkách je součástí výrokové části územního rozhodnutí a musí být náležitě odůvodněno a proti rozhodnutí se může účastník odvolat. Každá informace o záměru se zveřejňuje a v případech záměrů, pro které bylo vydáno stanovisko k posouzení vlivů provedení záměru na životní prostředí, může stavební úřad nařídit k projednání žádosti podle § 87 odst. 2 stavebního zákona veřejné ústní jednání. Na něm může veřejnost vznést své připomínky k záměru. Tyto může uplatnit nejpozději při tomto jednání, jinak se k nim ze zákona

[427] OD ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ PO STAVEBNÍ POVOLENÍ - KDY A JAK SE ÚČASTNIT. Zelený kruh, 2008, s. 7.
[428] Podle ustanovení § 12 odst. 2 písm. b) zákona č. 129/2000 Sb., o krajích a podle ustanovení § 16 odst. 2 písm. c) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích.
[429] Jelikož je regulační plán hromadným územním rozhodnutím, shoduje se okruh námitkujících osob s osobami vymezenými jako účastníci územního řízení.
[430] Osoby, jejichž vlastnické nebo jiné věcné právo k sousedním stavbám anebo sousedním pozemkům nebo stavbám na nich může být územním rozhodnutím dotčeno a osoby, o nichž tak stanoví zvláštní právní předpis.
[431] MALÝ, S. Stavební zákon – komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 156.

nepřihlíží. Jelikož je obec účastníkem řízení, mohou se ještě navíc nad tyto procesy občané na zastupitelstvo obce obrátit, aby obec vznesla v daném řízení námitky. Připomínky tedy vyplývají z veřejného ústního jednání a takovouto připomínkou musí stavební úřad vždy vyhodnotit ve svém odůvodnění. Námitka oproti tomu musí splňovat určité formální náležitosti, účastník řízení musí uvést skutečnosti, které zakládají jeho postavení jako účastníka řízení a důvod podání námitky.

V rámci stavebního řízení § 109 stavebního zákona stanoví, že účastníkem řízení je stavebník, vlastník stavby (není-li stavebníkem), vlastník pozemku, vlastník stavby na pozemku, na kterém má být stavba prováděna, vlastník sousedního pozemku nebo stavby na něm, může-li být jeho vlastnické právo prováděním stavby přímo dotčeno a obdobně i ten, komu náleží věcné břemeno k takovémuto pozemku a opět osoby, o kterých tak stanoví zvláštní právní předpis, pokud mohou být stavebním povolením dotčeny veřejné zájmy chráněné podle zvláštních právních předpisů a o těchto věcech nebylo rozhodnuto v územním rozhodnutí. Účastníci tedy mohou opět uplatnit své námitky. Obecná veřejnost nemá v rámci stavebního řízení žádná procesní práva. Má tedy nanejvýš právo podávat stížnosti, psát petice a případně podávat podněty k přezkumu nezákonnosti povolení stavby.[432]

Do úpravy účastenství v těchto řízeních tedy citelně zasáhla již výše zmíněná novela zákona o posuzování vlivů na životní prostředí. Ta se tedy bude dotýkat řízení dle stavebního zákona, kterým předcházelo posuzování vlivů na životní prostředí. Řízení dle stavebního zákona, konkrétně tedy například územní rozhodnutí o umístění stavby náležející k provoznímu celku, jehož součástí je jaderné zařízení nebo stavební povolení u těchto staveb, budou navazujícími řízeními dle zákona o posuzování vlivů, a tudíž se pro ně použije speciální úprava účastenství upravená v tomto zákoně.

h. Účast na řízeních podle atomového zákona

Jak jsem již uvedl v dřívějších kapitolách, celý proces dostavby jaderné elektrárny Temelín, než dojde až k samotné výrobě elektřiny, musí projít několika fázemi a povoleními, které vydává Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Tato povolení se řídí režimem podle atomového zákona a subsidiárně se pro ně použije zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.[433] Jelikož atomový zákon obsahuje v § 13 a následujících speciální ustanovení o účastenství, tak

[432] OD ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ PO STAVEBNÍ POVOLENÍ - KDY A JAK SE ÚČASTNIT. Zelený kruh, 2008, s. 22.
[433] Ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád a § 47 odst. 1 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon.

se v této záležitosti nepoužijí obecná ustanovení podle správního řádu. Zvláštní úpravu v atomovém zákoně můžeme vysledovat, co se týče účastníků řízení, a tudíž se tedy konkrétně nepoužijí ustanovení § 27 a 28 správního řádu.[434] Z atomového zákona tudíž vyplývá, že jediným účastníkem řízení podle atomového zákona je žadatel.

Toto je velice zajímavá skutečnost i z hlediska možné účasti a informovanosti jiných subjektů na jednotlivých řízeních podle tohoto zákona. Jedinou možností, jak se různá občanská sdružení a jiné osoby mohou dostat například ke správnímu spisu je ta, že prokážou na řízení svůj právní zájem nebo jiný vážný důvod a nebude-li tím porušeno právo některého z účastníků, popřípadě dalších dotčených osob anebo veřejný zájem.[435] Nutno říci, že toto ustanovení bylo již v minulosti značně diskutováno a ve své rozhodovací činnosti se jím zabýval i Nejvyšší správní soud.[436] V předmětném sporu se občanské sdružení Jihočeské matky domáhalo účastenství na řízení o povolení k provozu 1. bloku jaderné elektrárny Temelín. Jejich argumentace se opírala o to, že jsou oprávněnými účastníky na základě ustanovení § 70 odst. 2 a 3 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Podle tohoto zákona je občanské sdružení nebo jeho organizační jednotka, jehož hlavním posláním je podle stanov ochrana přírody a krajiny, oprávněno požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby bylo předem informováno o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona a rovněž je oprávněno se účastnit správního řízení, pokud oznámí svou účast písemně do osmi dnů ode dne, kdy mu bylo příslušným správním orgánem zahájení řízení oznámeno. V tomto druhém případě pak má takovéto občanské sdružení postavení účastníka řízení. Argumentace občanského sdružení Jihočeské matky spočívala v tom, že toto ustanovení je speciální i vůči § 14 odst. 1 zákona č. 18/1997 Sb., atomový zákon. Soud však dal za pravdu Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost a osobě zúčastněné na řízení, kterou byl ČEZ, a. s. a judikoval, že ustanovením speciálním je právě ustanovení atomového zákona a tudíž jediným možným účastníkem řízení je pouze žadatel o povolení.

K tomuto lze na závěr ještě dodat, že i nový atomový zákon toto ustanovení přebírá, což možná povede k velké diskusi o možném zapojení jiných subjektů na řízeních podle tohoto zákona. Atomový zákon však v českém právním prostředí není jediným předpisem,

[434] To vyplývá i z ustálené judikatury českých soudů – například Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 1. června 2011, sp. zn. 1 As 6/2011. Dále však z tohoto soudního rozhodnutí plyne, že odchylná definice účastníků nemá za následek vyloučení zvláštních ustanovení o účastneství v řízení, která nejsou v přímém rozporu s touto zvláštní definicí.
[435] § 37 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.
[436] Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 29. března 2007, sp. zn. 2 As 12/2006.

který obsahuje takovéto ustanovení. Obdobně i v řízení o vydání povolení k nakládání s vysoce rizikovými agens a toxiny podle § 11 odst. 1 zákona č. 281/2002 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní či v řízení o povolení k emisím skleníkových plynů podle § 3 odst. 3 zákona č. 383/2012 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů[437] je jediným účastníkem žadatel o povolení. Rovněž v řízení o stanovení chráněného ložiskového území podle ustanovení § 17 odst. 3 zákona č. 44/1988 Sb., horní zákon je jediným účastníkem navrhovatel. Našemu právnímu i dozorovému prostředí blízký slovenský atomový zákon stanovil ve svém § 8 odst. 4, že žadatel je jediným účastníkem řízení.[438] Toto ustanovení však bylo v nedávné době novelizováno a nově tak slovenský zákon stanoví, že účastníkem řízení o vydání povolení, kterému předcházelo posouzení vlivů na životní prostředí, je i ta osoba, o které to vyplývá z jiného zvláštního předpisu.

Na tomto místě je dále nutné poznamenat, že velké emoce ohledně tohoto ustanovení budí i jeho možná nekonformita s mezinárodními závazky a to konkrétně s tzv. Aarhuskou úmluvou, která ve svém článku 6 odst. 4 stanoví, že: *„Každá strana zajistí účast veřejnosti v počátečním stadiu rozhodování, kdy jsou ještě všechny možnosti výběru a alternativ otevřeny a kdy účast veřejnosti může být účinná.“* Zvláště sporné je to, že široká veřejnost má v České republice možnost se vyjadřovat v některých fázích dostavby nového bloku jaderné elektrárny, jak o tom pojednávám v jednotlivých kapitolách této části práce, ale ani v jednom z řízení možnost se vyjadřovat k otázkám, které se týkají jaderné bezpečnosti celého zařízení. Obdobně je tomu tak i například v případě plánované výstavby hlubinného úložiště radioaktivních odpadů.[439] Jak již ale bylo popsáno výše, český Nejvyšší správní soud zcela jasně stanovil, že ke zprovoznění jaderné elektrárny je zapotřebí několik různých na sobě nezávislých správních rozhodnutí, jichž se může veřejnost zúčastnit (zejména řízení vedená podle stavebního zákona). Dne 21. 12. 2014 podala společně občanská sdružení Calla - Sdružení pro záchranu prostředí, Jihočeské matky, o. s. a OIŽP – Občanská iniciativa pro ochranu životního prostředí, o. s. ke správnímu soudu žalobu na zrušení rozhodnutí Státního úřadu pro jadernou bezpečnost o umístění dvou bloků jaderné elektrárny Temelín. Tato žaloba

[437] Handrlica J. Minulost, přítomnost a perspektivy české právní úpravy mírového využívání jaderné energie. Správní právo, 2013, č. 2, s. 78.
[438] Predpis č. 541/2004 Z. z, zákon o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
[439] Humlíčková P. Účast veřejnosti v řízeních podle atomového zákona. S. 6. Dostupné z www: <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/priklady-z-praxe/pravo-na-ucast-verejnosti-pri-rozhodovani/ucastnici-v-rizenich-podle-atomoveho-zakona/>

napadá toto rozhodnutí z formálních důvodů i důvodů věcných.[440] Občanská sdružení argumentují tím, že jsou aktivně legitimovány k této žalobě na základě nové judikatury Ústavního soudu[441] a rovněž díky tomu, že se jedná o navazující řízení podle zvláštních právních předpisů k zákonu 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a mohou se tak domáhat zrušení navazujícího rozhodnutí. V ustanovení dnes již zrušeného § 23 odst. 10 tohoto zákona sice zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon není v poznámce pod čarou uveden, ale poznámka pod čarou obsahuje jen demonstrativní výčet, a jak žalobci správně uvádějí, nemá normativní význam. Tato žaloba byla nejprve odmítnuta z důvodu nevyčerpání opravných prostředků Městským soudem v Praze, ale žalobci obratem podali vůči tomuto rozhodnutí kasační stížnost. Jak s touto žalobou naloží správní soudy je tedy zatím nejasné.

Zvláště bude zajímavé sledovat, zda se řízení podle atomového zákona budou nakonec považovat za navazující řízení dle novelizovaného zákona o posuzování vlivů na životní prostředí. Ten totiž může velmi razantně promluvit i do účastenství v rámci řízení podle atomového zákona. Zvláště tak lze usuzovat z nového ustanovení § 3 písm. g), který definuje navazující řízení, přičemž je vymezuje jako takové řízení, ve kterém se vydává rozhodnutí podle zvláštních právních předpisů, které směřuje k povolení záměru posuzovaného podle tohoto zákona (zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí) a které je podmíněno závazným stanoviskem k posouzení vlivů provedení záměru na životní prostředí. A v těchto navazujících řízeních podle návrhu novely zákona bude mít veřejnost možno podávat připomínky k záměru, stát se účastníkem navazujícího řízení nebo se proti rozhodnutí v takovém řízení i odvolat. Vývoj jaderného práva směrem k tomuto trendu stvrzuje i zcela nová směrnice Rady 2014/87/EURATOM ze dne 8. července 2014, kterou se mění směrnice 2009/71/Euratom, kterou se stanoví rámec Společenství pro jadernou bezpečnost jaderných zařízení, která nově ve své preambuli stanoví, že obyvatelstvu by měla být dále umožněna účast na příslušných fázích procesu rozhodování týkajícího se jaderných zařízení v souladu s vnitrostátním rámcem pro jadernou bezpečnost a článek 8 odst. 4 výslovně hovoří o tom, že členské státy by měly zajistit, aby obyvatelstvo mělo v souladu s příslušnými právními předpisy a mezinárodními nástroji vhodnou příležitost účinně se účastnit procesu rozhodování týkajícího se udělování povolení pro jaderná zařízení. Český zákonodárce by tedy měl na toto ustanovení reagovat a v nějaké formě je promítnout do českého právního řádu do 15. srpna 2017, kdy uplyne transpoziční lhůta této směrnice.

[440] Nedostatečné odůvodnění, chyby v průběhu řízení atp.
[441] Viz nález Ústavního soudu ze dne 10. června 2014, sp. zn. I. ÚS 59/14.

Pokud vyjdeme z textu směrnice 2011/92/ES o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí, tak zde najdeme, že členské státy přijmou všechna opatření nezbytná k zajištění, aby před vydáním povolení musely záměry, které mohou mít významný vliv na životní prostředí mimo jiné v důsledku své povahy, rozsahu nebo umístění, získat povolení a posouzení z hlediska jejich vlivů na životní prostředí. Povolením je dle této směrnice myšleno rozhodnutí příslušného orgánu nebo orgánů, které opravňuje oznamovatele k uskutečnění záměru. K výkladu tohoto ustanovení se již opakovaně vyjádřil i Soudní dvůr Evropské unie, který judikoval, že se tato ustanovení týkají rozhodnutí (v jedné nebo více fázích), které oznamovateli umožňuje zahájit práce k uskutečnění jeho záměru. Jestliže vnitrostátní právo stanoví povolovací řízení v několika fázích, přičemž jednou z nich je hlavní rozhodnutí a další prováděcí rozhodnutí, které nemůže jít nad rámec parametrů stanovených hlavním rozhodnutím, musejí být vlivy, které záměr může mít na životní prostředí, identifikovány a posuzovány během řízení týkajícího se hlavního rozhodnutí.[442] Záměr by tedy měl být posouzen z hlediska vlivu na životní prostředí před vydáním konečného rozhodnutí, které oznamovatele opravňuje k jeho uskutečnění. Takovýmito rozhodnutím však povolení dle atomového zákona podle mého názoru nejsou. Vždy po nich následují ještě řízení dle stavebního zákona – například povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost k umístění jaderného zařízení následuje územní rozhodnutí, povolení k výstavbě jaderného zařízení následuje stavební povolení atp. Slovy Soudního dvora Evropské unie se tedy za navazující řízení dle zákona o EIA není možné považovat „jakékoliv povolovací řízení“, které se týká jednotlivých aspektů posuzovaného záměru, nýbrž pouze a jen takové řízení, které navazuje na řízení podle zákona o EIA, svým předmětem se s tímto kryje a konečným rozhodnutím umožňuje oznamovateli uskutečnit záměr. Spíše bych se tedy i na základě této argumentace klonil k tomu, že tato řízení navazujícími řízeními nebudou a veřejnost se tedy bude moci plně vyjádřit v řízeních dle stavebního zákona.

Bude tedy jistě ještě velmi zajímavé sledovat, kterým směrem se celá problematika účasti veřejnosti na správních řízeních, které se dotýkají jaderných zařízení, bude ubírat. Toto téma je v současnosti velmi živé a budí značné emoce převážně ze strany nevládních organizací zabývajících se ochranou životního prostředí. Navíc tato oblast v poslední době prošla výrazným vývojem a promítla se do ní judikatura nejvyšších soudů, novelizace českých právních předpisů a rovněž ji významně ovlivnilo i právo evropské.

[442] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 4. 5. 2006, C- 290/03. Diane Barker vs. London Borough of Bromley.

i. Aktivní zveřejňování informací

Státní úřad pro jadernou bezpečnost a ostatně ani ČEZ, a. s. se při své činnosti neomezují jen na tzv. pasivní zveřejňování informaci, tedy vydání informace veřejnosti na základě žádosti, ale na svých webových stránkách aktivně informují občany o nejrůznějších záležitostech, které souvisejí s jadernou bezpečností, radiační ochranou, výstavbou nových jaderných zařízení a zvládáním nejrůznějších mimořádných událostí na jaderných elektrárnách. Státní úřad pro jadernou bezpečnost na svých internetových stránkách[443] například informuje veřejnost o vybraných událostech v jaderné oblasti a v oblasti radiační ochrany. Jednak tedy informuje veřejnost o dění na „jaderném" mezinárodním i vnitrostátním poli a jednak zveřejňuje informace o mimořádných událostech, které se udály v souvislosti s provozem jaderných zařízení. Zveřejněné události jsou především ty, které jsou bezpečnostně významné, spadají pod Protokol z Melku[444] nebo mají dopad na své okolí.[445] Na těchto internetových stránkách v záložce „Styk s veřejností" občané najdou odpovědi na často kladené dotazy nebo zde rovněž mohou přímo a neformální cestou položit dotaz vlastní. Pro lepší komunikaci s veřejností byl v roce 2012 rovněž založen profil Státního úřadu pro jadernou bezpečnost na internetové sociální síti Facebook.

Společnost ČEZ, a. s. v souvislosti s dostavbou jaderné elektrárny Temelín zřídila na svém webu samostatnou záložku, přes kterou se snaží veřejnost informovat a vyvracet i některé mýty v souvislosti s plánovanou dostavbou nových bloků. Na jeho stránkách nalezneme například i úplnou zadávací bezpečnostní zprávu, která musí být předložena k posouzení Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost v rámci žádosti o vydání povolení k umístění jaderného zařízení.[446] Pokud by veřejnost hledala některé spíše alternativní informace, lze doporučit web občanských sdružení Calla a Hnutí DUHA – www.temelín.cz.

[443] www.sujb.cz

[444] Pro účely naplnění závazků z Protokolu z Melku je Státní úřad pro jadernou bezpečnost povinen informovat rakouskou stranu o událostech na jaderné elektrárny Temelín, které spočívají v požáru, vnějším ozáření jednotlivce efektivní dávkou větší než 20mSv, vnitřním ozáření jednotlivce efektivní dávkou vyšší než 6mSv, nekontrolovaném úniku chladiva primárního okruhu nebo jiných technologických médií kontaminovaných radionuklidy, vně kontrolovaného pásma o objemu vyšším než 1 m^3, výskyt radioaktivity vně kontrolovaného pásma v množství větším než je definováno pro radioaktivní zdroj, smrtelný úraz, neplánovaný pokles výkonu jaderné elektrárny o více jak 50 % trvající déle než 72 hodin, události předběžně hodnocené stupněm INES 1, nekontrolovaném úniku chladiva primárního okruhu nebo jiných technologických médií kontaminovaných radionuklidy, uvnitř kontrolovaného pásma o objemu vyšším než 1 m3 či ztrátě radioaktivního zdroje.

[445] Např. dochází k neplánovanému otevření přepouštěcích stanic do atmosféry.

[446] Dostupné z www: <http://www.cez.cz/cs/vyroba-elektriny/zvazovana-dostavba-elektrarny-temelin.html >

21. Srovnání se zahraničními právními úpravami

V této části práce se pokusím komplexně zaměřit na podobné procesy výstavby nových jaderných bloků, které proběhly či probíhají v zahraničních státech, a jak se tématiky výstavby jaderných elektráren dotýká jejich vnitrostátní právo. Pokusil jsem se tedy prozkoumat právní úpravu v sousedním Slovensku, které částečně vychází ze společné jaderné a právní historie. Dále v této kapitole rozebírám právní úpravu v největší evropské jaderné velmoci Francii a světové jaderné velmoci Spojených státech amerických. Dále se zabývám sousedním Německem, které se po havárii ve Fukušimě rozhodlo postupně vzdát jaderné energetiky a Japonskem, které přímo čelilo této katastrofě. Státy jsem seřadil dle jejich abecedního pořadí. V příloze č. 2 pro lepší chápání uvádím v tabulce jednotlivé státy, jejich vztah k základním mezinárodním úmluvám, které jsou rozhodné pro výstavbu a provoz jaderných elektráren, zastoupení jaderné energetiky na celkovém objemu výroby elektřiny a počty provozovaných a stavěných jaderných reaktorů v těchto zemích.

a. Francie

Francie, co se týče výroby elektřiny v jaderných elektrárnách, se se svým jaderným programem řadí mezi světové velmoci. V jaderných elektrárnách se ve Francii vyrobí v současnosti přes 75 % veškeré francouzské elektřiny. Takto silné zastoupení vzniklo díky jadernému stavebnímu boomu v 70. letech minulého století. Nyní je zde v provozu 58 tlakovodních reaktorů a paralelně probíhá výstavba výzkumného reaktoru Jules Horowitz, který by měl nahradit reaktor Osiris v Cadarache a měl by být uveden do provozu po roce 2016.[447] Francie rovněž buduje nový prototyp tlakovodního reaktoru 3. generace ve Flamanville, jež by měl být do budoucna vzorem pro dalších 40 nových reaktorových bloků.[448] Hlavním hráčem na poli jaderné energetiky ve Francii je státní společnost Commissariat á l´énergie atomique at aux énergies alternatives, která je majoritním vlastníkem společnosti Areva SA, která je hlavním provozovatelem francouzských jaderných elektráren.[449] Jak jsem již uvedl, mnoho jaderných reaktorů ve Francii je již velmi starých, a tudíž bude Francie v dohledné době muset řešit, co s těmito dosluhujícími reaktory a odkud v budoucnu vezme chybějící energii. Lze tedy asi v této zemi očekávat postupné snižování

[447] NEA. Nuclear Energy Data (Données sur l'énergie nucléaire). OECD, 2013, NEA No. 7162, s. 43.
[448] TROMANS, S. Nuclear Law – The Law Applying to Nuclear Installations and Radioactive Substances in its Historic Context. Oxford : Hart Publishing, 2010, s. 29.
[449] Vedle ní ve Franci působí i Areva NC a Areva NP, které provádějí zpracování uranu, respektive projektují a budují jaderné elektrárny ve Francii i po světě.

podílu jaderné energie, ale zároveň téměř nevyhnutelnou výstavbu nových jaderných zdrojů a vyřazování zdrojů starých.

Využívání jaderné energie a informovanost o ní upravuje zákon č. 686 z roku 2006 – o jaderné transparentnosti a bezpečnosti. Systém radiační ochrany pak upravuje obecný zákon o veřejném zdraví a některá základní pravidla najdeme i ve francouzském zákoníku práce. Nezávislým dozorovým orgánem je Autorité de sureté nucléaire (Úřad jaderné bezpečnosti), který vydal (a vedle něj i další ministerstva a státní orgány) mnoho dalších prováděcích předpisů k zákonu o jaderné transparentnosti a bezpečnosti a je orgánem zodpovědným za jadernou bezpečnost a informovanost veřejnosti v této oblasti. Oblast občanskoprávní odpovědnosti za jadernou škodu upravuje zákon č. 68 – 943 z roku 1968, o odpovědnosti třetí strany na poli jaderné energetiky a Francie rovněž ratifikovala Pařížskou úmluvu z roku 1960 a Bruselskou úmluvu z roku 1963.

Jaderná zařízení ve Francii lze dle tamějšího právního řádu zařadit do tří základních druhů – základní, jaderná zařízení určená pro ochranu životního prostředí a jaderná zařízení pro účely obrany. Jaderné elektrárny jsou tedy zařazeny do první kategorie a základní podmínky pro jejich výstavbu a provoz stanoví články 28 až 36 zákona o jaderné transparentnosti a bezpečnosti. Licenční systém je upraven v prováděcím předpise č. 2007 – 1557 z roku 2007, o základních jaderných zařízeních a kontrole dopravy radioaktivních materiálů s ohledem na jadernou bezpečnost. První povolení, které je na počátku nutné získat, je povolení k výstavbě jaderného zařízení. Toto povolení vydává dohromady Ministerstvo životního prostředí, energie, udržitelného rozvoje a moře a Ministerstvo hospodářství, financí a zaměstnanosti a to až po vyjádření stanoviska Úřadu jaderné bezpečnosti a konzultaci s veřejností. Ta je pořádána podle článku 123 zákona č. 2002 – 276 o životním prostředí. K žádosti je stejně jako v České republice nutno přiložit celou řadu dokumentů – jako například posudek vlivu na životní prostředí či předběžnou zadávací zprávu atp. Požadavky na následný provoz jaderných zařízení jsou stanoveny hned několika ministerskými nařízeními a technickými požadavky[450] na projekt, výstavbu a provoz stanovenými Úřadem jaderné bezpečnosti.[451] Všechny změny na jaderném zařízení musí být tomuto úřadu notifikovány a ty významnější musí dokonce projít celým procesem povolování, stejně jako je tomu u procesu vyřazení jaderného zařízení z provozu.

[450] Publikovanými v oficiálním bulletinu Úřadu jaderné bezpečnosti.
[451] Nuclear regulation in OECD countries – Regulatory and institutional Framework for nuclear activities – France. OECD, 2011, s. 11.

Zákon o jaderné transparentnosti a bezpečnosti rovněž stanoví, že v místě každého jaderného zařízení musí vzniknout místní informační komise složená ze zástupců státních institucí, obcí, odborů, jaderných pracovníků i nevládních organizací a provozovatel elektrárny musí tuto komisi o všem podstatném informovat a ta naopak zase dále informuje dotčenou veřejnost. Na národní úrovni k tomuto systému lokálních komisí vznikla podle článku 23 zákona o jaderné transparentnosti a bezpečnosti i Nejvyšší komise pro transparentnost a informovanost o jaderné bezpečnosti.

Podle zákona č. 99 - 1172, finanční zákon, je provozovatel každého jaderného zařízení povinným subjektem ke speciálnímu druhu daně, která je placena každoročně a to od doby získání povolení až po vyřazení jaderného zařízení z provozu. Vedle této daně existují ještě tři další poplatky pro výzkum, podporu a technologický přenos, které slouží k financování výzkumu možného využití a nakládání s radioaktivními odpady.[452]

b. Japonsko

Ještě předtím, než na jeho území v důsledku vlny tsunami došlo k havárii v jaderné elektrárně Fukušima, Japonsko provozovalo 50 jaderných reaktorů a 9 výzkumných reaktorů, které dohromady vyráběly téměř 30 % veškeré japonské energie.[453] K havárii jaderné elektrárny Fukušima I, která byla založena na tzv. varných reaktorech (které se ale v České republice nepoužívají[454]), došlo 11. března 2011, když bylo Japonsko zasaženo zemětřesením a následnou vlnou tsunami. Na stupnici jaderných událostí byla ohodnocena nejvyšším stupněm INES 7. Ihned poté tato událost vyvolala mezinárodní politickou diskuzi o dalším využívání jaderné energie po celém světě. Vedla k tomu, že se japonská vláda zavázala k vyšší míře kontroly jaderné energetiky a Japonsko rovněž odstavilo na nějaký čas všechny své jaderné reaktory v zemi. Přestože byla řada elektráren shledána bezpečnými, do provozu byly znovu dočasně uvedeny pouze dva reaktory v elektrárně Ohi a byly zastaveny mnohé projekty na výstavbu dalších jaderných reaktorů. Na konci roku 2014 byl obnoven provoz dvou reaktorů v Sendai a to již za zpřísněných legislativních a administrativních podmínek. Výhledově lze předvídat, že japonská vláda bude nucena pod ekonomickým tlakem spustit i některé další jaderné reaktory.

[452] Nuclear regulation in OECD countries – Regulatory and institutional Framework for nuclear activities – France. OECD, 2011, s. 14.
[453] Nuclear regulation in OECD countries – Regulatory and institutional Framework for nuclear activities – Japan. OECD, 2011, s. 3.
[454] JANOUCH, F. Myslím zeleně, proto volím jádro. Praha : Akropolis, 2011, s. 279.

Jako reakce na tuto havárii byl legislativně zaveden 40letý limit pro provoz jaderného rektoru, což je poprvé, co japonská vláda věkově limitovala tuto životnost. Pokud však reaktor splní předpoklady i po uplynutí této doby, lhůta může být prodloužena. Byly též zavedeny nové bezpečnostní standardy, které musí společnosti provozující reaktory nově dodržovat a přizpůsobit se jim. V únoru roku 2012 přijala vláda nové opatření, které uložilo společnosti TEPCO (provozovatel elektrárny Fukušima) zaplatit náhradu škody za transport a ubytování z důvodu evakuace, paušální částku za každý měsíc mimo domov a uhradit i hmotnou škodu. Toto bylo zavedeno hlavně z toho důvodu, že japonský zákon stanovil, že v případě přírodní katastrofy provozovatel jadrné elektrárny není povinen k náhradě vzniklých škod, což rozhodně (minimálně morálně) neodpovídalo tehdejší a současné společenské situaci v Japonsku. Byly rovněž změněny evakuační plány a do nových se tudíž zapojilo až třikrát více obcí než tomu bylo u těch původních.

Základním zákonem upravujícím jadernou problematiku v Japonsku je Základní zákon o atomové energii č. 186 z roku 1955, který mimo jiné vytvořil Komisi pro atomovou energii, která je poradním orgánem v této oblasti. Dále využívání jaderné energie upravuje Zákon o regulaci jaderných materiálů, jaderného paliva a reaktorů č. 166 z roku 1957, Zákon o prevenci před radiačními hazardy způsobenými radioizotopy č. 167 z roku 1957 a Zákon o náhradě za jadernou škodu č. 147 z roku 1961.[455] Důležitý je rovněž Zákon o konečném ukládání vysokoaktivních radioaktivních odpadů č. 117 z roku 2000. Detaily licencování jaderných reaktorů pak upravují dvě vládní nařízení.[456] Licencování nových energetických reaktorů náleží Ministerstvu hospodářství, obchodu a průmyslu a licencování výzkumných reaktorů Ministerstvu školství, kultury, sportu, vědy a technologií. Záměr jaderného reaktoru podléhá povinně posoužení vlivů na životní prostředí podle Zákona o posuzování vlivů na životní prostředí č. 81 z roku 1997. Licenční postup se skládá ze souhlasu k umístění jaderného zařízení, schválení výstavby jaderného zařízení a souhlasu k provozu jaderného zařízení. Souhlasu dále podléhá každá změna na takovémto zařízení a před uvedením do provozu je povinnost provést na místě inspekci, zda je zařízení v souladu s projektem atp. a poté podléhá zařízení každoroční inspekci.

Japonsko doposavad není oficiálním členem žádné úmluvy o odpovědnosti za jaderné škody. Nastavilo si však pravidla ve svém právním řádu a po událostech ve Fukušimě

[455] Ten však již byl nahrazen, jak uvádím níže.
[456] Nuclear regulation in OECD countries – Regulatory and institutional Framework for nuclear activities – Japan. OECD, 2011, s. 3 a 4.

prohlásilo, že se připojí k některému z mezinárodních režimů – v současnosti probíhá ratifikační proces Úmluvy o dodatečné kompenzaci (CSC). Vnitrostátní právo stanoví, že jaderné zařízení nelze provozovat, pokud není zajištěno dostatečné finanční zajištění odpovídající možné hrozbě, avšak nestanovuje žádný odpovědnostní limit. Pojištění však je omezeno částkou 120 miliard yenů.[457] Výsledně však výše odškodnění u havárie ve Fukušimě byla stanovena po dohodě společnosti TEPCO a japonskou vládou[458] a v roce 2011 byl vydán zákon o zajišťování náhrady škody vzniklé jadernou havárií, který založil permanentní organizaci „Nuclear Damage Compensation Facilitation Corporation."

c. Německo

V Německu v současnosti funguje sedmnáct jaderných reaktorů, z nichž však bylo v roce 2011 hned osm odstaveno. Hlavními provozovateli jsou EnBW Kernkraft, E.ON Kernkraft, RWE Power a Vattenfall Europe Nuclear Energy. Energie z jádra zaujímá jen asi 16 % z celkové výroby elektřiny.[459] Dva reaktory by měly být vyřazeny v příštích dvou letech a celkově je již do budoucna v Německu jaderná energetika považovaná jen jako přechodné řešení, než bude země schopna přejít na obnovitelné zdroje energie.[460] Již v roce 1998 uzavřela vládní koalice pakt, který měl za následek zákon, který v roce 2002 stanovil, kolik mají jaderné elektrárny v budoucnosti vyrobit elektřiny a po dosažení těchto čísel má být jejich provoz ukončen. Po havárii ve Fukušimě byl tento trend ještě posílen a bylo rozhodnuto, že většina bloků bude odstavena do roku 2012 a tři zbývající rok poté. Ustanovení německého práva, která hovoří o procesu licencování nových bloků, jsou již (pokud se však nezmění politická situace) obsoletní a neměly by být již tedy více využity.

Podle novely německého základního zákona z roku 2006 náleží legislativa týkající se využívání jaderné energie do výlučných kompetencí federální vlády.[461] Základem legislativy na tomto poli je zákon o mírovém využívání atomové energie a ochraně proti jejím rizikům z roku 1959. Dalším důležitým zákonem, který de facto v Německu „pohřbil" jadernou

[457] The Japanese nuclear liability régime in context of the international nuclear liability principles in Japan´s Compensation System for Nuclear Damage. OECD, 2012, NEA, s. 11.
[458] V Japonsku bylo po Fukušimě řešeno přes dva miliony případů žádostí o náhradu škody, vyřešena z nich byla většina, ale i nadále přicházejí další a další. To je způsobeno hlavně tím, že japonská vláda prodloužila promlčecí dobu ze tří na deset let. TEPCO k lednu roku 2015 zaplatilo jen na kompenzacích přes 4 500 miliard yenů, což odpovídá cca 38 miliardám amerických dolarů. Nakonec došlo k dohodě s vládou, která se stala většinovým vlastníkem této společnosti a půjčila jí již něco kolem 4 000 miliard yenů.
[459] NEA. Nuclear Energy Data (Données sur l'énergie nucléaire). OECD, 2013, NEA No. 7162, s. 12.
[460] NEA. Nuclear Energy Data (Données sur l'énergie nucléaire). OECD, 2013, NEA No. 7162, s. 45.
[461] Do té doby od novelizace základního zákona v roce 1959 toto patřilo do společné pravomoci federální vlády a vlády jednotlivých zemí spolku.

energetiku, je zákon o postupném stahování jaderné energie pro komerční výrobu elektřiny z roku 2002, který do budoucna zakazuje výstavbu nových jaderných elektráren.[462] Německá federální vláda vydala k těmto obecným právním předpisům deset prováděcích nařízení. V této oblasti však existují i další právní předpisy – například zákon o kontrole vysokoaktivních zdrojů a o preventivní radiační ochraně atd.

Německý atomový zákon tedy stanoví, že pro úspěšné provozování jaderného reaktoru je nutné získat licenci k výstavbě, provozu či jinému využívání jaderného zařízení a rovněž k jeho vyřazení z provozu. Zároveň dle své novely z roku 2002 prohlašuje, že nová licence k výstavbě či provozu jaderných zařízení již nemůže být vydána a všechny licence k provozu jsou omezeny v čase. Držitel licence musí navíc pravidelně podávat informace o tom, kolik vyrobil elektřiny. Celý proces licencování podléhá konzultacím a zásahům veřejnosti a lokálních úřadů. Po posouzení záměru poradními komisemi pro radiační ochranu a reaktorovou bezpečnost, Ministerstvo životního prostředí, ochrany přírody a jaderné bezpečnosti informuje všechny dotčené subjekty. Poté budoucí provozovatel může požádat o fakultativní souhlas s umístěním, který mu může vyřešit možné budoucí potíže s žádostí o povolení k výstavbě a poté do dvou let podat právě tuto žádost k výstavbě. Žadatel o vydání licence je povinen uhradit administrativní výdaje s tím spojené a jmenovat osobu odpovědnou za jadernou bezpečnost jednotlivých zařízení. Odpovědným orgánem v této oblasti je již zmíněné Ministerstvo životního prostředí, ochrany přírody a jaderné bezpečnosti, které má k dispozici odborné komise a spolupracuje rovněž s jednotlivými spolkovými zeměmi v rámci spolkových komisí pro jadernou energetiku. Tyto komise vydávají jednotlivé licence, ale celý licenční proces musí rovněž posvětit ministerstvo, a pokud by došlo k neshodě, zemské orgány se musí řídit jeho příkazy.[463]

V oblasti občanskoprávní odpovědnosti za jadernou škodu Německo ratifikovalo Pařížskou i Bruselskou úmluvu a rovněž Společný protokol z roku 1988. Tyto úmluvy doplňuje vnitrostátní úprava článků 25 až 40 zákona o mírovém využívání atomové energie a ochraně proti jejím rizikům. Ten ve svém článku 31 stanoví, že tato odpovědnost je neomezená, co se týče výše.

[462] CORINO, C. Energy Law in Germany and Its Foundations in International and European Law. Mnichov : C. H. Beck, 2003, s. 44.
[463] Nuclear Regulation in OECD Countries – Regulatory and Institutional Framework for Nuclear Activities – Germany. OECD, 2011, s. 24.

d. Slovensko

Slovensko se jako náš východní soused řadí rovněž mezi jaderně vyspělé státy. V roce 2012 činila energie vyrobená z jádra téměř 55 % z veškeré vyprodukované energie.[464] V současnosti zde navíc probíhá výstavba dvou bloků v jaderné elektrárně Mochovce. Jejich dostavení je naplánováno na konec roku 2016.[465] Do této výstavby citelně v roce 2013 zasáhl slovenský Nejvyšší soud, který v červnu tohoto zrušil povolení vydané Úradem jadrového dozoru. Důvodem bylo to, že úřad nepovolil účast na schvalovacím řízení slovenské pobočce nevládní organizace Greenpeace. Ta proto povolení k dostavbě u soudu napadla a následně u něj i uspěla. Úrad jadrového dozoru tak musel celý proces schvalování zopakovat. Problémem této dostavby v minulosti bylo i to, že povolení dokončení elektrárny nepředcházelo posuzování vlivu projektu na životní prostředí a toto se nakonec uskutečnilo až po rozběhu prací na dostavbě elektrárny.[466] Největšími dodavateli dostavby Mochovců je česká společnost Škoda Jaderné strojírenství, ruská společnost Atomstrojexport, slovenské podniky VUJE, Enseco, Inženýrské stavby Košice a italská společnost Enel Ingegneria & Innovazione. Kromě této elektrárny je na Slovensku v provozu jaderná elektrárna v Jaslovských Bohunicích.

Nástupcem Československé komise pro atomovou energii na Slovensku se tedy stal již výše zmíněný Úrad jadrového dozoru Slovenskej republiky. V současnosti je zde v platnosti zákon č. 541/2004 Z. z., o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a k němu bylo vydáno třináct prováděcích vyhlášek. V jaderné oblasti jsou důležité rovněž zákony č. 238/2006 Z. z., o Národnom jadrovom fonde na vyraďovanie jadrových zariadení a na nakladanie s vyhoretým jadrovým palivom a rádioaktívnymi odpadmi (zákon o jadrovom fonde) a o zmene a doplnení niektorých zákonov a č. 21/2007 Z. z., o tovare a technológiách dvojakého použitia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V tomto roce byl rovněž schválen speciální zákon č. 54/2015 Z. z., o občianskoprávnej odpovednosti za jadrovú škodu a o jej finančnom krytí, který upravuje občanskoprávní odpovědnost za jadernou škodu.

[464] NEA. Nuclear Energy Data (Données sur l'énergie nucléaire). OECD, 2013, NEA No. 7162, s. 12.
[465] Výstavba třetího a čtvrtého bloku v Mochovcích začala již v roce 1987. Kvůli nedostatku peněz však byly práce pozastaveny. Obnovila je až společnost Enel, a to po ovládnutí největšího výrobce elektřiny v zemi. I tak uvedení do provozu v roce 2016 znamená již několikáté posunutí termínu dokončení oproti původnímu plánu, který původně počítal s rokem 2012.
[466] Zde organizace Greenpeace rovněž podala žalobu a její názor potvrdil i respektovaný Výbor dohlížející na uplatňování Aarhuské úmluvy. Žaloba byla zamítnuta krajským soudem, ale poté bylo rozhodnutí zrušeno Nejvyšším soudem. Slovenská vláda však práce nezastavila s odvoláním se na naléhavý obecný zájem a na to, že soud vlastně nezrušil platné stavební povolení.

Úrad jadrového dozoru, obdobně jako je tomu v případě České republiky, uděluje žadatelům povolení k celé řadě činností. Je tak dle slovenské legislativy vyžadováno povolení ke stavbě jaderného zařízení, uvádění jaderného zařízení do provozu, provozu jaderného zařízení a pro jednotlivé etapy vyřazování. Úřad může svá povolení vázat na celou řadu podmínek souvisejících s jadernou bezpečností, fyzickou ochranou, zabezpečováním kvality anebo havarijní připraveností. Na rozdíl od české úpravy, vykonává na Slovensku v případě výstavby jaderných reaktorů Úrad jadrového dozoru i funkci speciálního stavebního úřadu. K umístění jaderného zařízení je pak potřeba pouze souhlas tohoto úřadu. Slovenský atomový zákon rovněž taxativně vypočítává schvalovanou dokumentaci k jednotlivým povolením a souhlasu.[467] Ze všech mnou srovnávaných zahraničních úprav je tedy ta slovenská vcelku pochopitelně asi nejbližší právní úpravě české. Zákonem č. 143/2013 Z. z., přešlo Slovensko k povolení k provozu jaderného zařízení na dobu neurčitou s tím, že do účinnosti tohoto zákona bylo toto povolení omezeno na maximální dobu platnosti deseti let. Nyní tak bude každých deset let provozovatel provádět periodické hodnocení jaderné bezpečnosti a na základě jeho výsledků bude potom úřadem zvažován další provoz, omezení provozu či dokonce nutnost skončení provozu.

V oblasti občanskoprávní odpovědnosti za jadernou škodu je Slovensko signatářem Vídeňské úmluvy z roku 1963. Podrobná ustanovení pak najdeme přímo v textu speciálního zákona upravujícího občanskoprávní odpovědnost za jadernou škodu, který ale přejímá i některá ustanovení z Pařížské úmluvy.[468] Dříve byla tato problematika stanovena přímo ve slovenském atomovém zákoně, který ve svém § 29 odst. 6 stanovil limit odpovědnosti za jadernou škodu ve výši 300 miliónů EUR pro jaderné zařízení s jaderným reaktorem pro energetické účely a 185 milionů EUR pro další zařízení, přepravy a vyřazovaná jaderná zařízení.[469] V současné době je již platný nový slovenský zákon č. 54/2015 Z. z., o občianskoprávnej zodpovednosti za jadrovú škodu a o jej finančnom krytí, který tyto limity přejímá, a který nabyde účinnosti dne 1. 1. 2016. Držitel povolení je navíc povinen zajistit si krytí této částky pojištěním nebo jiným druhem záruky a to po celou dobu platnosti povolení a navíc i dvacet let po případné jaderné události.

[467] Ustanovení § 7 zákona č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
[468] NOVOTNÁ M., HANDRLICA J., Zodpovednosť za jadrové škody. Bratislava : VEDA, 2011, s. 145.
[469] Tyto limity byly zvýšeny z teprve v nedávné době již výše zmíněným zákonem č. 143/2013 Z. z. Původně zde byl limit ve výši 75 milionů EUR.

e. Spojené státy americké

Spojené státy americké jsou největší jadernou velmocí světa, co se týče mírového, tak i válečného využívání jaderné energie. V současné době kromě toho, že vlastní jaderné zbraně[470] a jaderné ponorky[471], má v provozu na 100 jaderných reaktorů a 36 dalších výzkumných reaktorů a zastoupení elektřiny z jádra se odhaduje zhruba na 20 % veškeré výroby elektřiny.[472] Většina z reaktorů je situována na východě země a je provozována soukromými subjekty. Jen asi devět z těchto jaderných reaktorů je provozováno subjekty vlastněnými státem. V minulosti byly i Spojené státy nuceny čelit jaderné havárii, když v roce 1979 došlo k částečnému roztavení druhého reaktoru v elektrárně Three Mile Island. Zajímavé je, že veřejnost je ve Spojených státech amerických nakloněna jaderné energetice v poslední době zhruba ve stejné míře jako veřejnost v České republice (to znamená, že „pro jádro" je asi 70 % obyvatel).[473] V současné době je zde ve výstavbě pět jaderných reaktorů, jež by měly být uvedeny do provozu po roce 2020.[474] Spojené státy budou rovněž v budoucnu čelit výzvě, jak nahradit současně provozované jaderné reaktory. Počítalo se s tím, že ty současné budou v provozu po dobu 40 let. Dnes již však 24 reaktorů tuto dobu překročilo, muselo být prověřeno a získat tedy novou licenci. Okolo roku 2040 však více než polovina reaktorů bude v provozu více než 60 let a tudíž bude nutné hledat nové zdroje získávání energie nebo urychleně začít s masivnější výstavbou nových jaderných reaktorů.[475]

Základem legislativy v jaderné oblasti je zákon o atomové energii (Atomic Energy Act) z roku 1954. Tento zákon se mimo jiné zasloužil o převedení využívání jaderné energie ze státních do soukromých rukou. Energetický reorganizační zákon z roku 1974 založil Nuclear Regulatory Commission jako příslušný jaderný regulační orgán. Tento orgán licencuje veškeré jaderné reaktory na území Spojených států amerických. Při licencování se uplatňují dva odlišné postupy. První se skládá ze dvou licencí a to licence k výstavbě a licence k provozu. Nutnou náležitostí k získání licence k výstavbě je posouzení vlivů na životní

[470] Spojené státy americké jsou jedním z pěti států, které mají jaderné zbraně podle Úmluvy o nešíření jaderných zbraní. v současnosti disponují zhruba sedmi tisíci jadernými hlavicemi.
[471] Vůbec první jaderná ponorka byla zkonstruována právě ve Spojených státech amerických, jednalo se o typ USS Nautilus (SSN-571) a vyplula v roce 1954. V současnosti jsou v provozu jaderné ponorky třídy Ohio, Los Angeles, Seawolf a Virginia.
[472] NEA. Nuclear Energy Data (Données sur l'énergie nucléaire). OECD, 2013, NEA No. 7162, s. 55.
[473] HEJZLAR, P. Jaderná energetika v USA a směry jejího vývoje. s. 37. In. LOUŽEK, M. a kol., Jaderná energie - Útlum nebo rozvoj? Praha : CEP, 2007, 123 s.
[474] Jedná se o první nové jaderné reaktory po téměř 30 letech. Dva reaktory by měly vyrůst v Georgii a dva v Jižní Karolíně a všechny by měly být typu Westinghouse AP1000. Kromě nich je ještě ve výstavbě jeden jaderný reaktor v Tennessee, jež je typu Westinghouse PWR.
[475] OECD/IEA and OECD/NEA. 2015 Technology Roadmap: Nuclear Energy, Energy Technology Perspectives, 2015, s. 27.

prostředí a rovněž veřejné projednání. O licenci k provozu pak provozovatel žádá těsně před dokončením prací na výstavbě jaderného reaktoru a úřad posoudí, zda vše bylo vybudováno podle projektu atp. Tento postup je blíže vyspecifikován v 10 CFR část 50.[476] V roce 1989 pak byl přijat nový postup licencování, který je uveden v 10 CFR část 52. Tento druhý postup založil zjednodušené licencování, kdy spojil obě výše uvedené licence do jediné pro výstavbu i provoz – tento institut se označuje jako tzv. kombinovaná licence. Náležitostí pro tuto licenci je rovněž posouzení vlivů na životní prostředí a veřejné projednání. Ještě předtím než žadatel o ni požádá, musí získat licenci (o kterou však může zažádat i v případě nekombinované licence), která by se dala přirovnat k povolení k umístění jaderného zařízení podle české legislativy[477] a certifikát k určitému projektu jaderného zařízení.[478] Oba druhy licencí pak obsahují vždy mnoho podmínek, za kterých mohou být jaderné reaktory provozovány a Nuclear Regulatory Commission je příslušná ke kontrole a vynucování pravidel v nich obsažených.[479]

Odpovědnost za jadernou škodu byla ve Spojených státech upravena již v roce 1957 tzv. Price-Andersonovým zákonem, jehož platnost je neustále prodlužována. Zvláštností amerického systému je, že zde oproti běžně známé praxi není výlučně odpovědný provozovatel jaderného zařízení, ale systém je založen na jakési formě veřejné odpovědnosti,[480] která spočívá v tom, že každý provozovatel jaderného zařízení je povinen participovat na obligatorním pojištění, kde příspěvek tvoří 98,8 miliónu dolarů za každý reaktor.[481] Výsledně je tedy vyloučena odpovědnost držitele licence za škody převyšující jeho pojištění a společný systém záruk a odpovědnost tak lpí na všech subjektech, které participují na průmyslovém využívání jaderné energie. Na mezinárodním poli pak Spojené státy ratifikovaly Úmluvu o dodatečné kompenzaci z roku 1997 a celkově ji prosazují jako dle jejich názoru jedinou celosvětově vyhovující úmluvu v této oblasti.[482]

[476] CFR je zkratka užívaná pro Code of the Federal Regulations, což je sborník prováděcích předpisů vydávaných federálními úřady.
[477] Americká legislativa v tomto případě hovoří o „Early Site Permit“. Toto povolení je platné od 10 do 20 let.
[478] Americká legislativa v tomto případě hovoří o „Design Certification“.
[479] Nuclear regulation in OECD countries – Regulatory and institutional Framework for nuclear activities – United States. OECD, 2008, s. 9.
[480] Místo anglického „legal channeling“ se zde dá hovořit o „economic channeling“ nebo též o „public liability“.
[481] NOVOTNÁ M., HANDRLICA J., Zodpovednosť za jadrové škody. Bratislava : VEDA, 2011, s. 107.
[482] Tato úmluva totiž obsahuje dodatek, který říká, že americké právo, které není založeno na „legal channeling“, je v souladu s touto úmluvou.

22. Dostavba jaderné elektrárny Temelín a faktor času

Celý životní cyklus jaderné elektrárny může zahrnout až jedno celé století. Z toho příprava a výstavba jaderné elektrárny zahrnuje přibližně 15 až 20 let, samotný provoz bloku nové generace přes 60 let a vyřazování z provozu cca 20 let. Životnost dostavovaných bloků v jaderné elektrárně Temelín se konkrétně odhaduje na 50 až 60 let. Pokud připočteme i problematiku vybudování a provozu potřebné infrastruktury, ukládání radioaktivních odpadů vznikajících při výrobě elektrické energie a s tím spojené budování hlubinného úložiště, dostaneme se již do řádu stovek let. V jaké fázi se však v současné době dostavba jaderné elektrárně Temelín nachází a jak dlouho reálně zbývá do té doby, než budou nové bloky (nebo jediný nový blok) této elektrárny produkovat elektřinu?

Pokud vyjdeme z doposud proběhlých řízení, tak pro dva nové bloky bylo již úspěšně vydáno stanovisko EIA a rozhodnutí o umístění jaderného zařízení dle atomového zákona. Jak lze vypozorovat z dosavadního vývoje, tak proces EIA byl zahájen v roce 2008 a stanovisko bylo vydáno v roce 2013. Na toto řízení tedy bylo nutných pět let, což bylo způsobeno hlavně tím, že se jedná o společensky a politicky opravdu „výbušné“ téma a dle platné legislativy muselo dojít i k mezinárodnímu posuzování. Řízení u Státního úřadu pro jadernou bezpečnost o umístění jaderného zařízení bylo zahájeno ke konci roku 2012 a rozhodnutí bylo vydáno na podzim roku 2014. Zákon sice v tomto případě stanoví čtyřměsíční lhůtu pro vydání povolení, ale celý proces se prodloužil z důvodu jeho přerušení za účelem doplnění některých nedostatků ze strany žadatele.

Pokud by tedy pokračovala politická vůle na dostavbě jednoho či dvou bloků této elektrárny, musela by společnost ČEZ, a. s. projít ještě celou řadou řízení. Zajisté by musela přistoupit k novému výběru dodavatele. Tento výběr by si vyžádal řádově alespoň další dva roky, jednak pro odborné posouzení jednotlivých nabídek a jednak pro možné správní řízení či řízení soudní, jež by mohli vyvolat neúspěšní uchazeči. Dále by muselo následovat územní rozhodnutí a řízení o povolení výstavby jaderného zařízení, pro něž zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon stanoví lhůtu 1 roku a nový atomový zákon dokonce 18 měsíců. U těchto i následného stavebního povolení však lze předpokládat, že bude celé řízení značně pozdrženo a to převážně z důvodu možného uplatnění opravných prostředků nebo i případné žaloby a následné kasační stížnosti proti rozhodnutí správních orgánů podaných účastníky řízení. Zdržení celého procesu se dá předpokládat i ze strany příslušných správních orgánů, které daná řízení mohou přerušit s ohledem na rozsah a složitost celého projektu a vyžádání

dodatečných dokumentů a podkladů pro své rozhodnutí. Samotný fyzický proces výstavby a získávání jednotlivých povolení k postupnému najíždění reaktoru, kde jsou stanoveny lhůty 6 měsíců pro povolení prvního energetického spouštění jaderného zařízení s jaderným reaktorem či povolení k provozu jaderného zařízení, rovněž nebude zanedbatelný a dle konzervativního odhadu může zabrat kolem sedmi až desíti lety. Do této doby je nutno přičíst i komplikace spojené například s vadným plněním ze strany dodavatele atp.

Z této situace tedy vyplývá, že při příznivé politické vůli pro dostavbu by k zahájení provozu nového bloku či dvou nových bloků v areálu jaderné elektrárně Temelín bylo při velmi optimistickém odhadu potřeba nejméně ještě 12 až 15 let. Při spíše reálnějším náhledu na celou problematiku je však zjevné, že s provozem nového bloku nemůžeme počítat před rokem 2030 a spíše je reálná prognóza, o které hovoří Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republiky, tedy zahájení provozu někdy mezi lety 2035 až 2037.[483] Podle tohoto dokumentu je však reálné při zvážení všech rizik, že k provozu může dojít až kolem roku 2042. Rozhodně je tedy celá výstavba ještě během na velmi dlouhou trať a za tuto dobu může dojít ještě k mnohým názorovým a zásadním politickým změnám. Ostatně i Evropa a celý svět budou navíc v dohledné době čelit výzvě, kde vezmou energii za dosluhující jaderné zdroje. Jak je patrné z přílohy č. 1, drtivá většina jaderných reaktorů ve světě je již v provozu kolem 25 až 42 let. Pokud počítáme s jejich životností kolem 50 až 60 let, tak je zcela evidentní že během 15 až 30 let je bude nutné nějakým způsobem nahradit.

23. Výhled do budoucna

Jak plyne z jednotlivých kapitol této práce, budoucí provozovatel nových bloků (nebo jednoho nového bloku) v jaderné elektrárně Temelín bude muset projít ještě mnoha dalšími řízeními a splnit obrovské množství právních ustanovení a povinností z celé řady zákonů. Podle vývoje v poslední době to vypadá, že se ČEZ, a. s. bude ubírat cestou výstavby jednoho nového bloku v jaderné elektrárně Temelín a jednoho nového bloku v jaderné elektrárně Dukovany. Veškerá řízení by však měla být vedena v tom duchu, že by v každé lokalitě mohly případně vyrůst bloky dva. V první fázi lze tedy očekávat, že ČEZ, a. s. bude pokračovat v přípravných pracích vedoucích k výstavbě (včetně získání všech potřebných povolení a uzavření smluv s dodavateli) a pro zahájení výstavby po získání stavebního

[483] NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN ROZVOJE JADERNÉ ENERGETIKY V ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2015, s. 63.

povolení. Rámcově by tato fáze měla trvat zhruba do roku 2025, kdy by mělo být vydáno stavební povolení. Poté by měla následovat fáze výstavby s tím, že provoz by mohl být reálný někdy kolem roku 2035. Dlouhodobým záměrem v případě dnes již provozovaných dvou bloků je dosáhnout celkové délky provozu elektrárny po dobu 60 let, tj. do roku 2060 u 1. bloku, resp. 2062 u 2. bloku.[484]

Tyto plány se však již v uplynulých letech dosti často měnily a existuje celá řada faktorů, které mohou do výsledného daty spuštění provozu promluvit. Takovými může být například změna politické situace na vnitrostátní i mezinárodní úrovni, výkyvy cen na trzích s energiemi, odpor veřejnosti a ekologických spolků, ekonomická situace společnosti ČEZ, a. s., rozhodnutí vlády podpořit či nepodpořit energii z jádra, možný výskyt jaderné havárie u nás či ve světě atd. Stanovení možného data spuštění nových bloků v jaderné elektrárně Temelín tedy spíše připomíná věštění z křišťálové koule a nezbývá nám tedy nic jiného, než se nechat překvapit, jakým tempem (a zda vůbec) se dostavba bude ubírat a jak se do praxe promítne nově přijatá státní energetická koncepce.

[484] NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN ROZVOJE JADERNÉ ENERGETIKY V ČESKÉ REPUBLICE, Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2015, s. 44.

Závěr

Tato práce si kladla za cíl komplexně zmapovat celý proces možné dostavby jaderné elektrárny Temelín. Toto téma je v současnosti velmi živé a v průběhu psaní této rigorózní práce zaznamenala tato problematika vcelku dosti významných zvratů. Tyto změny proběhly jednak v legislativě, kdy například došlo k novelizaci zákona o posuzování vlivů na životní prostředí, ale i v rámci politických rozhodnutí, kdy se ČEZ, a. s. rozhodl zrušit veřejnou zakázku a celou výstavbu tak odložil na neurčito a i v rámci jednotlivých řízení, kdy bylo mezitím vydáno kladné stanovisko EIA či povolení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost k umístění dvou nových bloků v lokalitě Temelín.

Celé téma je společensky velmi diskutované, a ač je převážná většina společnosti v České republice nakloněna jaderné energetice, stále se hledá celospolečenský (a to i mezinárodní) konsenzus na řešení celé problematiky. Je vcelku evidentní, že současné ceny na trhu s elektřinou vedou k tomu, že ČEZ, a. s. není motivován k tomu, aby se do výstavby v nejbližších letech pouštěl. Navíc Česká republika až v roce 2015 přijala aktualizaci již dosti zastaralé státní energetické koncepce, takže se i na základě ní čeká na zásadní politické rozhodnutí, kudy se bude jaderná energetika na našem území do budoucna ubírat.

Tato práce tedy zmapovala jednotlivé právní procesy, kterými ČEZ, a. s. již prošel, a kterými ještě bude muset projít, než bude moci výsledně vyrábět elektřinu z jednoho či dvou nových bloků v jaderné elektrárně Temelín. Práce však neslouží jen jakýsi návod na právní postup v případě výstavby těchto konkrétních bloků, ale lze zobecnit na výstavbu jakékoliv jaderné elektrárny na našem území.

Kromě obecného úvodu do problematiky jaderné energie, představení elektrárny v Temelíně, relevantní právní úpravy a jednotlivých aktérů, kteří mohou do procesu výstavby nových bloků zasáhnout, jsem se nejprve zabýval jednotlivými strategickými a koncepčními dokumenty, které na možnou dostavbu bloků v Temelíně pamatují. Mezi tyto dokumenty lze zařadit Státní energetickou koncepci, Národní plán rozvoje jaderné energetiky v České republice, Politiku územního rozvoje v České republice, Zásady územního rozvoje Jihočeského kraje, Územní plán obce Temelín a další. To znamená, že tyto významné dokumenty, které například v případě územně-plánovací dokumentace jsou rozhodné i pro další řízení dle stavebního zákona, nijak výstavbě dvou nových bloků nebrání, naopak s ní výslovně počítají.

Jak jsem již zmínil výše, ČEZ, a. s., jako sektorový zadavatel podle zákona o veřejných zakázkách, se rozhodl zrušit původní veřejnou zakázku na výstavbu dvou nových bloků. Nechal se však slyšet, že celý proces tím nekončí a postupně bude hledat politickou vůli pro určitou formu finanční podpory této dostavby. Inspirací je rozhodně situace ve Velké Británii, která si vymohla v loňském roce výjimku ze zákazu veřejné podpory dle evropského práva a může tak určitou formou subvencovat výrobu elektřiny v nové jaderné elektrárně. Až se tedy tato finanční otázka vyřeší, lze možná očekávat vypsání nové veřejné zakázky a pokračování celého procesu.

Jaderná elektrárna je záměr, který je obligatorně posuzován podle zákona o posuzování vlivů na životní prostředí. K tomuto posouzení dvou potencionálních nových bloků již v minulosti došlo a po vnitrostátních a mezinárodních konzultacích Ministerstvo životního prostředí vydalo kladné stanovisko, které podmínilo celou řadou připomínek. Do této problematiky výrazně promluvila novela tohoto zákona z dubna roku 2015, která změnila koncepci chápání procesu EIA a umožnila výraznější zapojení některých subjektů na navazujících řízeních, což výsledně může vést k výraznému zpomalení celého procesu.

Jaderná elektrárna je v neposlední řadě stavbou ve smyslu stavebního zákona a tudíž je pro její úspěšný provoz nutné získat kladné územní rozhodnutí od Ministerstva pro místní rozvoj, následné stavební povolení od Ministerstva průmyslu a obchodu a rovněž na závěr i kolaudační souhlas. Jako problematický se může jevit doposud nevyřešený a poněkud kolidující vztah stavebního zákona se zákonem atomovým.

Atomový zákon je komplexní normou, která upravuje mírové využívání jaderné energie a ionizujícího záření. Podle něj musí budoucí provozovatel jaderného zařízení (kdy každý nový blok je samostatným jaderným zařízením) získat hned celou řadu povolení vydávaných Státním úřadem pro jadernou bezpečnost. Jedná se tak například o povolení k umístění, výstavbě, jednotlivým etapám uvádění do provozu, k provozu, ke změně na jaderném zařízení k jednotlivým etapám vyřazování atd. Vedle těchto největších povolení pak musí provozovatel získat ještě další „doprovodná“ povolení jako například povolení k nakládání s jadernými materiály, k nakládání s radioaktivními odpady, k provozu pracoviště IV. kategorie atp. Podle tohoto zákona tedy musí provozovatel jaderné elektrárny zajistit mnoho zákonných povinností, které se týkají například zajištění radiační ochrany, fyzické ochrany jaderného zařízení i jaderných materiálů, přeprav jaderných materiálů, havarijní připravenosti, skladování a ukládání radioaktivních odpadů a vyhořelého jaderného paliva atd.

Mimo tyto povinnosti pak stojí například obligatorní pojištění za jadernou škodu. Celá tato oblast odpovědnosti za jadernou škodu je však spíše soukromoprávním institutem, který je ve značné míře ovlivněn mezinárodními smlouvami a jako takový bude s novým atomovým zákonem vyčleněn do speciálního zákona mimo veřejnoprávní úpravu mírového využívání jaderné energie.

Výstavba jaderných elektráren je veřejností dosti často diskutované téma. Ta by měla mít i dle mezinárodních dokumentů možnost se účinně vyjádřit k této problematice. V práci jsem tedy shrnul jednotlivé možnosti, které jsou obecné veřejnosti a některým zvláštním skupinám (například spolky, které se zabývají ochranou životního prostředí) českým právním řádem i mezinárodními smlouvami (převážně pak Aarhuskou úmluvou a Úmluvou z Espoo) přiznávány. Pokud pomineme některé obecné formy participace na správě věcí veřejných (například realizace petičního, shromažďovacího práva…), tak lze účinně získávat informace od povinných subjektů (kterým je dle judikatury i samotný ČEZ, a. s.) dle zákona o svobodném přístupu k informacím či v rámci jednotlivých správních řízení. Poněkud problematická je úprava v atomovém zákoně, který stanoví, že jediným účastníkem řízení je žadatel o povolení. Veřejnost se však může v současnosti i díky novele zákona o posuzování vlivů na životní prostředí účinně účastnit řízení EIA i navazujících řízení, kterými jsou zcela nepochybně řízení o vydání územního rozhodnutí a stavební řízení.

Do celé problematiky jaderného práva se tak v poslední době promítly změny v právním řádu České republiky, ale i nové směrnice vydané na půdě Euratomu a další mezinárodní dokumenty ve formě mezinárodních smluv a soft law. Vývoj zaznamenala i judikatura – například, co se týče povinných subjektů ve smyslu zákona o svobodném přístupu k informacím nebo přiznání práva na životní prostředí pro právnické osoby. Velmi očekávanou změnou by pak měl být nový atomový zákon, který by měl nabýt účinnosti od 1. ledna 2017 a tudíž by se velká většina povinností při realizaci možného záměru výstavby dvou či jednoho nových bloků v lokalitě Temelín měla řídit již podle tohoto zákona a jeho prováděcích předpisů.

Kromě administrativní náročnosti celého projektu nesmíme zapomínat i na jeho finanční náročnost. Dnes již zrušená veřejná zakázka měla být vůbec největší zakázkou v dějinách České republiky. Vedle nákladů na výstavbu však výstavba jaderných bloků obnáší i další výdaje. Rozhodně nezanedbatelnou položkou z tohoto hlediska jsou například tzv. poplatky na odbornou činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, povinné odvody na

jaderný účet nebo povinně vytvářená rezerva na vyřazování jaderného zařízení. Platí tedy fakt, že jaderná elektrárna je nesmírně drahé zařízení, ale samotná výroba elektřiny v něm již tak nákladná není. Za současných cen elektřiny se ale ani tak tato investice nemusí vyplatit, a tudíž se ČEZ, a. s. i vláda České republiky snaží najít ideální řešení, které by mohlo naplnit požadavky na vyvážený energetický mix a zároveň cenově přijatelnou elektřinu pro jednotlivé domácnosti.

Výstavba jednoho či dvou nových jaderných bloků v lokalitě jaderné elektrárny Temelín tedy rozhodně nebude nijak jednoduchou záležitostí. Celý proces je velmi náročný technicky, administrativně i finančně a jeho společenské a politické dopady jsou dalekosáhlé. Navíc v jeho průběhu vystupuje hned celá řada aktérů, kteří do něj promítají své často protichůdné zájmy. Přímo či nepřímo tak celý proces mohou ovlivnit různé mezinárodní organizace (zejména pak Mezinárodní agentura pro atomovou energii či Euratom), orgány veřejné správy (ministerstva, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, kraje obce…), soukromé subjekty (hlavně potencionální investoři, stavitelé a spolky zabývající se ochranou životního prostředí) a dále i některé na první pohled nesouvisející faktory – například změna ceny na trhu s elektřinou, ovládnutí nové revoluční technologie či výskyt jaderné havárie v zahraničí atp.

V současné době tedy je ještě nejasné, kdy a zda vůbec k výstavbě nových bloků v Temelíně dojde. Je však zřejmé, že se Česká republika v příštích několika letech bude muset vypořádat s výpadkem zdrojů energie získávaných v uhelných elektrárnách a bude tak muset tyto zdroje nějakým způsobem nahradit. V českém kontextu (kdy postrádáme bouřlivé a prudké řeky či větrná pobřeží) je jaderná energie vcelku logickým krokem, ale teprve budoucnost ukáže, zda lidstvo nenalezne jiný efektivnější a bezpečnější zdroj získávání energie nebo nenastane jiná neočekávaná událost, která celý proces výstavby nových jaderných zařízení de facto znemožní.

Seznam použité literatury

Monografie

BLAŽEK, L., Ohřejeme se v 21. století?. Praha : Futura, 2009, 188 s. ISBN: 978-80-86844-44-2.

BÖCK, H., DRÁBOVÁ, D. Rizika přesahující hranice - Případ Temelín. Praha : Česká nukleární společnost, 2006, 33 s. ISBN: 80-02-01794-3.

BODANSKY, D. Nuclear Energy- Principles, Practices and Prospects. New York : Springler-Verlag, 2004, 693 s. ISBN: 978-0387207780.

BROMOVÁ, E, VARGONČÍK, D., SOVADINA, M.. Jaderná energie a energetika. Simopt, s.r.o., 2013, 65 s.

CORINO, C. Energy Law in Germany and Its Foundations in International and European Law. Mnichov : C. H. Beck, 2003, 373 s. ISBN: 3406480616.

DAMOHORSKÝ, M. a kol. Právo životního prostředí. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 680 s. ISBN: 978-80-7400-338-7.

DOLEŽAL, J. a kol., Jaderné a klasické elektrárny. Praha : České vysoké učení technické v Praze, 2011, 260 s. ISBN: 978-80-01-04936-5.

HANDRLICA, J. Jaderné právo. Praha: Auditorium, 2012, 296 s. ISBN: 978-80-87284-33-9.

HANDRLICA, J., Vybrané problémy vnitrostátní úpravy mírového využívání jaderné energie. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2014, 216 s. ISBN: 978-80-87975-07-7.

HENDRYCH, D. a kol. Správní právo : obecná část. Praha : C. H. Beck, 2009, 837 s. ISBN: 978-80-7400-049-2.

HERMAN, P., a kol., Zadávání veřejných zakázek a zakázané dohody dodavatelů. Brno : ÚOHS, 2012, 92 s.

HRABÁK, J., NAHODIL, T. Správní řád s výkladovými poznámkami a vybranou judikaturou. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, 452 s. ISBN: 978-80-7357-959-3.

HRADEC, V. Lexikon práva životního prostředí. Praha : Eurolex Bohemia, 2005, 1444 s. ISBN: 80-86861-39-2.

JANČÁŘOVÁ, I. Účast veřejnosti při ochraně životního prostředí. Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 35. ISBN: 80-210-2947-1

JANOUCH, F. Myslím zeleně, proto volím jádro. Praha : Akropolis, 2011, 364 s. ISBN: 9788087481462.

LANGROVÁ, V. Přehled judikatury z oblasti životního prostředí. Praha : ASPI, 2007, 380 s. ISBN: 978-80-7357-252-5.

LOUŽEK, M. a kol., Jaderná energie - Útlum nebo rozvoj? Praha : CEP, 2007, 123 s. ISBN: 978-80-86547-78-7.

MACHÁČKOVÁ, J. a kol. Stavební zákon – Komentář. Praha : C. H. Beck, 2013, 880 s. ISBN: 978-80-7400-492-6.

MALÝ, S. Stavební zákon – komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2013, 896 s. ISBN: 978-80-7357-985-2.

NOVÁK, I. a kol. Atomový zákon s komentářem. CODEX Bohemia : Praha, 1997, 135 s. ISBN: 80-8596-28-0.

NOVOTNÁ M., HANDRLICA J., Zodpovednosť za jadrové škody. Bratislava : VEDA, 2011, 379 s. ISBN: 9788022412186.

POTŮČEK, M. a kol. Veřejná politika, Praha : Slon, 2005, 399 s. ISBN: 80-86429-50-4.

PSUTKA, J. Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu. Praha : Wolters Kluwer, 2011, 436 s. ISBN: 9788073575595.

QUASCHNING, V. Obnovitelné zdroje energií. Mnichov : Grada, 2008, 296 s. ISBN: 978-80-247-3250-3.

SKOVAJSA, M. a kol. Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice, Praha : Portál, 2010. 376 s.

STOIBER, C., a kol., Handbook on Nuclear Law. Vídeň : International Atomic Energy Agency, 2003, 168 s. ISBN: 92-0-105703-2.

STOIBER, C., a kol., Handbook on Nuclear Law – Implementing Legislation. Vídeň : International Atomic Energy Agency, 2010, 170 s. ISBN: 978-92-0-103910-1.

SVOBODA, P. Úvod do evropského práva. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 432 s. ISBN: 978-80-7400-334-9.

ŠEBESTA, M., PODEŠVA, V., OLÍK, M., MACHUREK, T. Zákon o veřejných zakázkách s komentářem. Praha: ASPI, 2006. 524 s. ISBN: 80-7357-213-3.

TROMANS, S. Nuclear Law – The Law Applying to Nuclear Installations and Radioactive Substances in its Historic Context. Oxford : Hart Publishing, 2010, 546 s. ISBN: 978-1841138572.

Periodická literatura a články

CÍLEK, V., HAVLÍN NOVÁKOVÁ, D., ŠTULLER, J. Licenční proces nového jaderného zdroje Temelín 3,4 – umisťování (1). Bezpečnost jaderné energie, 2013, č. 5/6, s. 130 - 134.

HANDRLICA, J., Minulost, přítomnost a perspektivy české právní úpravy mírového využívání jaderné energie. Správní právo, 2013, č. 2, s. 65 - 87.

HANDRLICA J., Nad budoucí českou právní úpravou odpovědnosti za jaderné škody. České právo životního prostředí, 2009, č. 25, s. 5 - 36.

HANDRLICA, J. Nové úpravy odpovědnosti za jaderné škody v zahraničí. Bezpečnost jaderné energie, 2011, č. 5-6, s. 129 - 140.

HUMLÍČKOVÁ, P., Účast veřejnosti v řízeních podle atomového zákona. 7 s. Dostupné z www: <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/priklady-z-praxe/pravo-na-ucast-verejnosti-pri-rozhodovani/ucastnici-v-rizenich-podle-atomoveho-zakona/>

KORBEL, F., K návrhu novelizace zákona o svobodném přístupu k informacím. Správní právo, 2013, č. 4-5, s. 236-295.

MCCOMBS, M. E., SHAW, D. L. The Agenda-Setting Function of Mass Media. Public Opinion Quarterly, 1972, vol. 36, s. 176-187

STŘEDA, L., ŠTANGL, M. Jaderné odzbrojení - aktuální problém 21. století?. Mezinárodní vztahy, 2002, č. 2, s. 5 - 32.

VÁSQUEZ-MAIGNAN, X. The Fukushima Daiichi nuclear power plant accident: Update on compensation. Facts and opinions, NEA News, 2014 – No. 32.1/32.2, s. 11-12.

VLČEK, T. Pohled do historie uranového hornictví a jaderné energetiky v České republice. Bezpečnost jaderné energie, 2012, č. 12-13, s. 351 – 357.

Použité platné právní předpisy České republiky

Zákona č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce.

Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky.

Zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím.

Zákon č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 111/1994 Sb., o silniční přepravě.

Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon).

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích.

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému.

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení.

Zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření s energií.

Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon).

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech.

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon).

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Zákon č. 500/2004 Sb. správní řád.

Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích.

Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

Zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění).

Zákon č. 67/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů.

Zákon č. 416/2009 Sb., o urychlení výstavby dopravní infrastruktury.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (o obchodních korporacích).

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

Zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád).

Nařízení vlády č. 11/1999 Sb., o zóně havarijního plánování.

Nařízení vlády č. 416/2002 Sb., kterým se stanoví výše odvodu a způsob jeho placení původci radioaktivních odpadů na jaderný účet a roční výše příspěvku obcím a pravidla jeho poskytování.

Nařízení vlády č. 399/2011 Sb., o poplatcích na odbornou činnost státního úřadu pro jadernou bezpečnost.

Vyhláška ministerstva průmyslu a obchodu č. 360/2002 Sb., kterou se stanovuje způsob tvorby rezervy pro zajištění vyřazování jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie z provozu.

Vyhláška č. 144/1997 Sb., o fyzické ochraně jaderných materiálů a jaderných zařízení a o jejich zařazování do jednotlivých kategorií.

Vyhláška č. 215/1997 Sb., o kritériích na umísťování jaderných zařízení a velmi významných zdrojů ionizujícího záření.

Vyhláška č. 106/1998 Sb., o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany jaderných zařízení při jejich uvádění do provozu a při jejich provozu.

Vyhláška č. 195/1999 Sb., o požadavcích na jaderná zařízení k zajištění jaderné bezpečnosti, radiační ochrany a havarijní připravenosti

Vyhláška č. 324/1999 Sb., kterou se stanoví limity koncentrace a množství jaderného materiálu, na který se nevztahují ustanovení o jaderných škodách.

Vyhláška č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně.

Vyhláška č. 318/2002 Sb., o podrobnostech k zajištění havarijní připravenosti jaderných zařízení a pracovišť se zdroji ionizujícího záření a o požadavcích na obsah vnitřního havarijního plánu a havarijního řádu.

Vyhláška č. 185/2003 Sb., o vyřazování jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie z provozu.

Vyhláška č. 132/2008 Sb., o systému jakosti při provádění a zajišťování činností souvisejících s využíváním jaderné energie a radiačních činností a o zabezpečování jakosti vybraných zařízení s ohledem na jejich zařazení do bezpečnostních tříd.

Vyhláška č.165/2009 Sb., o stanovení seznamu vybraných položek v jaderné oblasti.

Vyhláška č. 166/2009 Sb., o stanovení seznamu položek dvojího použití v jaderné oblasti.

Judikatura

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 29. března 1990, C-62/88, Řecko vs. Rada

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. května 1990, C-70/88, Evropský Parlament vs. Rada.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 4. května 2006, C- 290/03. Diane Barker vs. London Borough of Bromley.

Nález Ústavního soudu ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. I. ÚS 260/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. června 2014, sp. zn. I. ÚS 59/14.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. ledna 1998, sp. zn. I. ÚS 282/97.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. února 2005, sp. zn. I. ÚS 603/04.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. listopadu 2007, sp. zn. IV. ÚS 1791/07.

Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 2. prosince 2003, sp. zn. 7 A 56/2002 - 54.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 29. března 2007, sp. zn. 2 As 12/2006.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 29. května 2008, sp. zn. 8 As 57/2006.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 31. března 2010, sp. zn. 2 Ans 4/2009.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 17. června 2010, sp. zn. 1 As 28/2010.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 1. června 2011, sp. zn. 1 As 6/2011.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 4. června 2013, sp. zn. 2 As 37/2013 – 85.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 18. dubna. 2014, sp. zn. 4 As 157/2013-33.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 27. června 2013, sp. zn.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. srpna 2005, sp. zn. 10 Ca 154/2005 – 105.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. února 2006, sp. zn. 5 Ca 224/2005 - 131.

Další dokumenty

50 DECISIVE YEARS – THE IAEA IN TIME. IAEA Bulletin, 2007, Vídeň, 20 s.

AARHUSKÁ ÚMLUVA - ANALÝZA DOTČENÝCH USTANOVENÍ PRÁVNÍHO ŘÁDU. Zelený kruh. 2011, 37 s.

AARHUSKÁ ÚMLUVA – HLAVNÍ PROBLÉMY IMPLEMENTACE V ČESKÉ REPUBLICE. Zelený kruh. 2012, 4 s.

AKTUALIZACE STÁTNÍ ENERGETICKÉ KONCEPCE DO ROKU 2030. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2003, 217 s.

ANALÝZA MOŽNOSTÍ ROZVOJE JADERNÉ ENERGETIKY V ČR, ČEZ, a. s., 2014, 75 s.

ANALÝZA SLABÝCH MÍST VÝSTAVBY 3. A 4. BLOKU JADERNÉ ELEKTRÁRNY TEMELÍN, vláda ČR, 2011, 13 s.

BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE ČESKÉ REPUBLIKY, Ministerstvo zahraničních věcí, 2011, 21 s.

BID INVITATION SPECIFICATION: COMPLETION OF THE TEMELÍN NUCLEAR POWER PLANT. ČEZ, a. s., 2011, 189 s.

CIVIL LIABILITY FOR NUCLEAR DAMAGE, International Expert Group on Nuclear Liability. International Atomic Energy Agency, 2004, 5 s.

CIVIL LIABILITY FOR NUCLEAR DAMAGE: ADVANTAGES AND DISVANTAGES OF JOINING THE INTERNATIONAL NUCLEAR LIABILITY REGIME. International Expert Group on Nuclear Liability. 2010, 16 s.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA K NÁVRHU ATOMOVÉHO ZÁKONA, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2015, 219 s.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA K ZÁKONU Č. 249/2011 SB., KTERÝM SE MĚNÍ ZÁKON Č. 18/1997 SB., O MÍROVÉM VYUŽÍVÁNÍ JADERNÉ ENERGIE A IONIZUJÍCÍHO ZÁŘENÍ (ATOMOVÝ ZÁKON) A O ZMĚNĚ A DOPLNĚNÍ NĚKTERÝCH ZÁKONŮ, VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH PŘEDPISŮ, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2010, 29 s.

ENERGIE Z JIŽNÍCH ČECH – Jaderná elektrárna Temelín. Skupina ČEZ. 23 s.

EU ENERGY IN FIGURES. Statistical pocketbook 2013. European Commission. Luxembourg, 2013, 71 s.

FUNDAMENTAL SAFETY PRINCIPLES : SAFETY FUNDAMENTALS. International Atomic Energy Agency, 2006, 37 s.

IAEA SAFETY GLOSSARY : TERMINOLOGY USED IN NUCLEAR SAFETY AND RADIATION PROTECTION : 2007 edition. International Atomic Energy Agency, 2007, 238 s.

JAPAN´S COMPENSATION SYSTEM FOR NUCLEAR DAMAGE. OECD, 2012, NEA, Legal Affairs, 244 s.

KOALIČNÍ SMLOUVA MEZI ČSSD, HNUTÍM ANO 2011 A KDU-ČSL NA VOLEBNÍ OBDOBÍ 2013 – 2017. 2013, 40 s.

KONCEPCE NAKLÁDANÍ S RADIOAKTIVNÍMI ODPADY A VYHOŘELÝM JADERNÝM PALIVEM - aktualizace. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2011, 32 s.

Metodický návod Energetického regulačního úřadu k podávání žádostí o udělení, změny nebo zrušení licencí podle zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), v platném znění. Energetický regulační úřad, 2014, 25 s.

Metodika k vyhlášce o uveřejňování vyhlášení pro účely zákona o veřejných zakázkách a náležitostech profilu zadavatele. Ministerstvo pro místní rozvoj, 2012, 19 s.

NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN ČESKÉ REPUBLIKY PRO ENERGII Z OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2012, 103 s.

NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN ROZVOJE JADERNÉ ENERGETIKY V ČESKÉ REPUBLICE. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2015, 91 s.

NÁRODNÍ PROGRAM NA ZMÍRNĚNÍ DOPADU ZMĚNY KLIMATU V ČESKÉ REPUBLICE. Ministerstvo životního prostředí, 2004, 104 s.

NEA. NUCLEAR ENERGY DATA (Données sur l'énergie nucléaire). OECD, 2013, NEA No. 7162, 95 s.

NEA. NUCLEAR ENERGY DATA (Données sur l'énergie nucléaire). OECD, 2014, NEA No. 7197, 99 s.

NUCLEAR POWER REACTORS IN THE WORLD, IAEA, Reference data series No. 2, 2014 Edition, 86 s.

NUCLEAR REGULATION IN OECD COUNTRIES – Regulatory and Institutional Framework for Nuclear Activities – France. OECD, 2011, 65 s.

NUCLEAR REGULATION IN OECD COUNTRIES – Regulatory and Institutional Framework for Nuclear Activities – United States. OECD, 2008, 41 s.

OD ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ PO STAVEBNÍ POVOLENÍ - KDY A JAK SE ÚČASTNIT. Zelený kruh, 2008, 32 s.

OECD/IEA and OECD/NEA. 2015 Technology Roadmap: Nuclear Energy, Energy Technology Perspectives. OECD, 2015, 57 s.

O POŽADAVCÍCH NA PROJEKT JADERNÝCH ZAŘÍZENÍ K ZAJIŠTĚNÍ JADERNÉ BEZPEČNOSTI, RADIAČNÍ OCHRANY, FYZICKÉ OCHRANY A HAVARIJNÍ PŘIPRAVENOSTI. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2011, 27 s.

PLÁN ROZVOJE PŘENOSOVÉ SOUSTAVY ČESKÉ REPUBLIKY 2014 – 2023, ČEPS, a. s., 2013, 29 s.

POLITIKA ÚZEMNÍHO ROZVOJE ČESKÉ REPUBLIKY 2008. Ministerstvo pro místní rozvoj, Ústav územního rozvoje, 2009, 94 s.

Rozhodnutí Rady ze dne 15. července 2013, 2013/434/EU, kterým se členské státy, jež jsou smluvními stranami vídeňské úmluvy o občanské odpovědnosti za jaderné škody ze dne 21. května 1963 (vídeňská úmluva), opravňují v zájmu Evropské unie ratifikovat protokol, kterým se mění tato úmluva, nebo k němu přistoupit.

SOUBOR VÝSTAVNÍCH PANELŮ – INFORMAČNÍ STŘEDISKO SPRÁVY ÚLOŽIŠŤ RADIOAKTIVNÍCH ODPADŮ, Praha : pdMEDIA, 2002, 26 s.

STANOVISKO K POSOUZENÍ VLIVŮ PROVEDENÍ ZÁMĚRU NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ. Nový jaderný zdroj v lokalitě Temelín včetně výkonu do rozvodny Kočín. Ministerstvo životního prostředí, 2013, 27 s.

STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2004, 49 s.

STÁTNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2012, 112 s.

STÁTNÍ ENERGETICKÉ KONCEPCE ČESKÉ REPUBLIKY. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2014, 144 s.

SUROVINOVÁ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY. Červenec 2012. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 81 s.

SUROVINOVÁ POLITIKA V OBLASTI NEROSTNÝCH SUROVIN A JEJICH ZDROJŮ. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 1999, 44 s.

STÁTNÍ POLITIKA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČESKÉ REPUBLIKY 2004 – 2010. Ministerstvo životního prostředí, 2004, 56 s.

STÁTNÍ POLITIKA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČESKÉ REPUBLIKY 2012 – 2020. Ministerstvo životního prostředí, 2012, 89 s.

Usnesení Státního úřad pro jadernou bezpečnost, 2013, sp. zn. SÚJB/OLNZ/2849/2013

Usnesení vlády č. 757/2011 Analýza slabých míst výstavby 3. a 4. bloku jaderné elektrárny Temelín.

Usnesení vlády č. 110/2011 Harmonogram činností příprav k rozšíření jaderné elektrárny Temelín na léta 2011-2012.

ÚZEMNÍ PLÁN JESENÍK NAD ODROU. 2013, 29 s.

ÚZEMNÍ PLÁN DUKOVANY. 2011, 108 s.

ÚZEMNÍ PLÁN TEMELÍN. 2010, 116 s.

Vnitřní předpis Státního úřadu pro jadernou bezpečnost - VDMI 003 - Kontroly spouštění reaktorových bloků jaderné elektrárny. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2003, 7 s.

Výroční zpráva Státního úřadu pro jadernou bezpečnost 2011. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2012, 74 s.

Výroční zpráva Státního úřadu pro jadernou bezpečnost 2012. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2013, 71 s.

Výroční zpráva Státního úřadu pro jadernou bezpečnost 2013. Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2014, 67 s.

ZÁSADY ÚZEMNÍHO ROZVOJE JIHOČESKÉHO KRAJE. Krajský úřad Jihočeského kraje, 2011, 61 s.

ZADÁVACÍ BEZPEČNOSTNÍ ZPRÁVA PRO NOVÝ JADERNÝ ZDROJ 3. A 4. BLOK V LOKALITĚ TEMELÍN. ČEZ, a. s., 851 s.

ZPRÁVA K NÁVRHU DALŠÍHO POSTUPU TĚŽBY URANU NA LOŽISKU ROŽNÁ V LOKALITĚ DOLNÍ ROŽÍNKA A PŘEDPOKLADECH DALŠÍ MOŽNÉ TĚŽBY URANU V ČR. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2014, 18 s.

ZPRÁVA O UPLATŇOVÁNÍ POLITIKY ÚZEMNÍHO ROZVOJE ČESKÉ REPUBLIKY 2008. Ministerstvo pro místní rozvoj, 2013, 31 s.

Internetové zdroje

Andrej Sacharov – Jaderná energetika a svoboda západu. 1977 - http://blog.aktualne.cz/blogy/frantisek-janouch.php?itemid=6923

Energetika v ČR a EU: Informace, komentáře, data a zákony – energostat.cz

Webové stránky Státního úřadu pro jadernou bezpečnost - www.sujb.cz

Webové stránky ČEZ a. s. – www.cez.cz

Webové stránky Energetického regulačního úřadu – www.eru.cz

Webové stránky Českého jaderného pojišťovacího poolu - www.nuclearpool.cz

Webové stránky Hnutí DUHA a Calla - www.temelin.cz

Webové stránky vlády české republiky - www.vlada.cz

Webové stránky World Nuclear Association - www.world-nuclear.org

The World Nuclear Industry Status Report - www.worldnuclearreport.org/The-World-Nuclear-Industry-Status.html#elecgen

Zpravodajské servery – www.idnes.cz, www.aktualne.cz, www.ihned.cz, www.e15.cz